

JUDEȚELE PATRIEI

COVASNA

MONOGRAFIE

EDITURA SPORT - TURISM
BUCUREȘTI, 1980

Coordonatori:
STANCA CONSTANTIN, RÁDULY GITTA, POPINĂ GHEORGHE, DEAC MARIUS

Autori:
ALGASOVSCHI ALEXANDRU, CALAMEȚ TEODOR, KISGYÖRGY ZOLTÁN, KOMPORÁLY VILMOS, KOVÁCS SÁNDOR, OPREA IOLANDA, ROSNER HERMAN, Dr. SZÉKELY ZOLTÁN

Schițe de hărți:
KISGYÖRGY ZOLTÁN

Redactor:
DUMITRU MARTINIUC

Tehnoredactor
PETRE POPESCU

Prezentarea artistică a colecției:
WILLY MÜLLER

Cuvînt înainte

Dezvoltarea multilaterală economico-socială a României socialiste, marile izbînzi dobîndite de poporul român în toate domeniile de activitate confirmă cu putere justețea și realismul liniei politice a Partidului Comunist Român, conducător încercat și înțelept al întregii națiuni, și împlinirea celor mai înalte aspirații de progres, bunăstare și civilizație ale națiunii române.

In înfăptuirea nobilelor și grandioaselor obiective ale celei mai fertile perioade din istoria țării, toți oamenii muncii, fără deosebire de naționalitate, uniți în crez, gîndire și acțiune în jurul partidului, realizează cu fermitate Programul elaborat de Congresul al XII-lea, făuresc cu elan revoluționar și patriotic societatea socialistă multilateral dezvoltată.

Mărturie elocventă, de netăgăduit a politicii științifice, marxist-leniniste a Partidului Comunist Român, a grijii permanente pe care o poartă secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, dezvoltării armonioase, multilaterale a tuturor zonelor țării, județul Covasna cunoaște astăzi o impetuoasă ascensiune, noi și semnificative realizări pe drumul înfloririi socialiste.

Tot ce avem mai frumos și mai scump în România socialistă, rod al politicii clarvăzătoare a Partidului Comunist Român, al neobositei activități pe care o desfășoară în fruntea partidului și statului tovarășul Nicolae Ceaușescu, sînt aceste zile luminoase, care înseamnă și pentru județul Covasna, ca dealtfel pentru toate județele țării, industrie modernă, agricultură în plină dezvoltare, un înalt nivel de trai pentru toți fiii României socialiste.

Pe fundalul împlinirilor obținute în edificarea societății socialiste multilateral dezvoltate, a economiei și culturii,

județul Covasna a cunoscut în ultimul deceniu semnificative mutații cantitative și calitative, integrîndu-se armonios în peisajul societății românești contemporane. Locuitorii județului — români și maghiari — atașați profund politicii înțelepte a partidului, răspund cu litera faptei, cu responsabilitate comunistă chemării partidului de a face totul pentru îndeplinirea exemplară a sarcinilor trasate în Program, contribuind astfel la propășirea patriei comune.

Bilanțul împlinirilor pe plan economic și social-cultural, al maturizării politice dobîndite în acești ani de organele și organizațiile noastre de partid relieface puternic valoarea inestimabilă a îndrumărilor și indicațiilor date de secretarul general al partidului cu ocazia vizitelor de lucru efectuate în județul Covasna, ele constituind un permanent îndemn și îndreptar în activitatea fiecăruia dintre noi.

Dezvoltarea economică a județului Covasna, în pas cu progresul întregii țări, realizarea la nivelul anului 1980 a unei producții de peste 10 miliarde lei vor reprezenta încă un pas în ridicarea gradului de civilizație, în satisfacerea mai deplină a cerințelor materiale și spirituale ale tuturor locuitorilor acestor meleaguri.

Fabrici noi, capacități de producție modernizate, mii de apartamente, săli de clasă, grădinițe, spații comerciale, peste 20 000 de noi locuri de muncă și alte realizări, precum și înalta conștiință muncitorească constituie cadrul viitoarelor succese, pe care oamenii muncii de pe cuprinsul județului sînt hotărîți să le înfăptuiască, respectîndu-și astfel cuvîntul dat în fața partidului.

În concordanță cu prevederile Congresului al XII-lea al partidului, dezvoltarea economico-socială a județului reflectă strălucit transpunerea în viață, la niveluri superioare, a politicii de industrializare socialistă, de înflorire a tuturor județelor țării, contribuție esențială la realizarea în practică a principiilor socialiste, a adevăratei egalități în drepturi pentru toți oamenii muncii, fără deosebire de naționalitate, demonstrînd elocvent participarea activă, conștientă a acestora la bunul mers al societății noastre.

Nivelurile, ritmurile și proporțiile de dezvoltare prevăzute pentru județul Covasna în acest cincinal și în perspectivă sînt dimensionate pentru lărgirea și perfecționarea

continuă a bazei tehnico-materiale, pentru creşterea intensivă a forţelor de producţie în industrie, agricultură şi celelalte ramuri, capabile să contribuie într-o măsură tot mai mare la împlinirea cerinţelor mereu sporite ale oamenilor muncii, ale societăţii.

Răspunzînd prin fapte grijii permanente pe care conducerea partidului o poartă dezvoltării tuturor judeţelor patriei, oamenii muncii, români şi maghiari, din judeţul Covasna nu vor cunoaşte datorie mai sacră decît slujirea cu devotament şi pasiune a cauzei Partidului Comunist Român, depunînd toate eforturile, elanul şi priceperea creatoare, pentru ca măreţele şi luminoasele sarcini ce le revin să prindă viaţă pe aceste frumoase plaiuri ale României socialiste.

DATE ASUPRA JUDEȚULUI

Județul Covasna are o suprafață de 3 705 km², reprezentînd 1,6 % din teritoriul țării.

Populația județului era la 1 iulie 1979 de 209 227 locuitori, adică 0,9 % din populația țării.

Orașul Sfîntu Gheorghe este reședința județului, avînd 49 882 locuitori (1 iulie 1979).

Județul Covasna este format din 5 orașe și 33 de comune, din care 3 suburbane, precum și 122 de sate, 11 aparținînd orașelor.

Dinamica principalilor indicatori economici în perioada 1965—1980

1965=100

	1975	*1979*	*Plan 1980*
Producția globală industrială	323,0	579,6	825,9
Producția globală agricolă	110,2	142.0	219,4
Volumul de investiții	7,1 ori	17,0 ori	17.8 ori
Numărul mediu de personal muncitor	165,0	201,0	212,4
Volumul desfacerii de mărfuri cu amănuntul prin comerțul socialist	228,0	325,2	361,5

Locul deținut de județul Covasna în economia națională la unele produse

Total R.S.R. = 100

PRODUSUL	*1965*	*1967*	*1970*	*1975*	*1979*
Cărbune net	5,3	5,3	5,3	4,1	4,0
Cherestea	2,9	2,7	3,0	3,1	3,4
Țesături de bumbac și tip bumbac	3,5	3,9	4,4	4,2	4,0

CADRUL NATURAL

1. AŞEZARE

Judeţul Covasna este situat în centrul ţării, între longitudinile estice de 43°4′ şi 44°5′ şi latitudinile 45°32′ şi 46°18′ ale emisferei nordice.

În cadrul marilor unităţi geomorfologice ale ţării, teritoriul judeţului Covasna se află în sudul Carpaţilor Orientali, mărginit fiind de arcul carpatic, între judeţele Bacău, Vrancea şi Buzău la est, judeţul Braşov la sud şi vest şi judeţul Harghita la nord, situîndu-se în sud-estul Podişului Transilvaniei.

2. RELIEF ŞI CONSTITUŢIE GEOLOGICA

Suprafaţa judeţului se compune din două unităţi de relief complet diferite din punct de vedere al originii şi constituţiei geologice, al înfăţişării geografice şi geografico-economice. Zona centrală, cu o înălţime absolută de cca 525—560 m este constituită din sedimente friabile şi reprezintă golful nord-vestic al marelui bazin intracarpatic de origine tectonică — Ţara Bîrsei. Rama muntoasă aparţine însă în exclusivitate de lanţul cutat şi tectonizat al flişului carpatic, cu excepţia marginii nordice, unde apar masive de munţi vulcanici. La extremităţile de NV şi SE ale perimetrului se găsesc alte două bazinete de origine tectonico-erozivă: bazinul Baraolt şi bazinul Întorsurii Buzăului.

Teritoriul judeţului Covasna este cuprins, din punct de vedere altimetric, între înălţimile absolute de 468 m (baza de eroziune a pîrîului Baraolt la Augustin) şi 1 777 m (Vf. Lăcăuţi din Munţii Breţcului) şi este străbătut de apele Oltului şi ale Rîului Negru, care scaldă şi bazinul Tîrgu

Secuiesc, mărginit de Munţii Nemira şi Munţii Breţcului la est şi Munţii Întorsurii la sud, iar la vest de şirul Munţilor Bodoc.

Oltul, în cursul său, ocoleşte Munţii Baraolt, iar înainte de a străbate Munţii Perşani colectează apele Vîrghişului, Cormoşului şi ale Baraoltului. Aici, limita judeţului coincide cu cumpăna apelor de pe coasta Perşanilor de Nord, care în această regiune este cunoscută sub numele de Munţii Rica.

Cele mai cunoscute pasuri, defilee şi trecători sînt: Defileul Oltului de la Tuşnad, Trecătoarea Buzăului (670 m) şi Oituzului (866 m), Trecătoarea Hatod (705 m), care face legătura între Valea Oltului şi bazinul Baraolt, şi Trecătoarea Hăghimaş, pe unde şerpuieşte drumul spre valea Homorodului Mic (judeţul Harghita). De asemenea pot fi menţionate: Trecătoarea Vadaş în zona centrală a Munţilor Baraolt (951 m) şi Trecătoarea Vîlcele (630 m) mai spre sud. La limita masivului Ciumatul Mare şi a Munţilor Bodocului se situează Trecătoarea Bálványos (940 m) în zona de izvor a pîraielor Puciosul şi Turia, cu o importanţă turistică deosebită.

Pe cumpăna apelor de pe coasta Munţilor Breţcului sînt situate alte trecători, ca cea de la Ojdula — redeschisă recent — făcînd legătura cu ţinuturile Vrancei, trecătoarea care leagă oraşul Covasna cu localitatea Comandău, situată în valea Bîscii Mari. Mai spre sud sînt cunoscute trecătorile Barcani (885 m) şi Hămaş (735 m), care fac legătura cu bazinul Întorsurii Buzăului. Întregul teritoriu al judeţului este o complexitate geologică ce favorizează prezenţa unor zăcăminte minerale utile şi o morfologie variată, datorită fundamentului cretacic, precum şi o zonă a izvoarelor minerale şi a emanaţiilor de bioxid de carbon.

Pe covorul de soluri fertile creşte o vegetaţie foarte bogată, care prezintă unele curiozităţi botanice. Formaţiile de nisip ale rezervaţiei de la Mestecănişul Reci, plantele carstului din Perşanii de Nord, tinoavele din molidişurile înalte sînt de o mare valoare ştiinţifică, fiind ocrotite de legile ţării.

Lanţul muntos vestic al Nemirei, situat în zona de izvor a Oituzului, Uzului şi Caşinului, prezintă vîrfurile Şandru

Unitățile de relief

Mare (1 640 m), Nemira Mare (1 649 m) și Nemira (1 627 m), care domină platforma înconjurătoare cu o înălțime generală de 1 200 m. Gresiile mai friabile din constituția lor au

favorizat acțiunea agenților externi, determinînd eroziunea eoliană și formarea „ciupercilor", în special în zona Șandru și Nemira Mică.

La sud de Trecătoarea Oituz-Moghioroș se întind Munții Brețcului, cu o înălțime generală de 1 200 m, cuprinzînd vîrfurile Negru (1 227 m) și Lepșei (1 390 m), iar la est de acestea urmează o platformă de 1 400 m înălțime, constituind un nod hidrografic în jurul vîrfurilor Mușat (1 503 m), Bonio (1 544 m), Zîrna (1 603 m), Lăcăuți (1 777 m) și Manișca Mare (1 677 m).

La est de Bîscă urmează o altă platformă cu o înălțime de 1 200 m, cuprinzînd vîrfurile Bota Mare (1 238 m) și Pilișca (1 222 m), mărginite de versanți abrupți de origine tectonică, în zona cărora se găsește bazinul Întorsurii Buzăului.

Întreaga catenă muntoasă, cu excepția Munților Buzăului, este constituită din rocile caracteristice flișului extern al Carpaților Orientali, reprezentate prin gresia de Siriu, stratele de Zagon, șisturile negre și gresia de Tarcău, mai la est. Aceste depozite s-au scufundat de-a lungul unor linii de dislocații, pe aliniamentul Covasna—Zagon. Din punct de vedere litologic ele sînt constituite din roci de vîrstă cretacică — gresii, șisturi argiloase și marnocalcare. Munții Buzăului se află în zona flișului intern, reprezentat prin stratele de Comarnic și gresiile cretacicului mediu-superior. Noțiunea de fliș implică frecvența mai scăzută a fosilelor, mai cu seamă dacă se iau în considerație ultimele descoperiri paleofaunistice din aceste formațiuni.

În zona de mijloc a județului se înalță Munții Bodocului a căror parte centrală și nordică se situează la înălțimi de peste 1 200 m. Spre sud, înălțimile scad sub 1 000 m, apoi de-a lungul liniilor tectonice coboară sub nivelul de înălțime a bazinului Tg. Secuiesc. Dincolo de ulucul Rîului Negru, marcat de prezența Mestecănișului de la Reci, înălțimile apar din nou, sub forma unor dealuri aparținînd Munților Buzăului. Munții Bodocului sînt constituiți din gresii, microconglomerate și marne de vîrstă cretacică

aparţinînd zonei interne a flişului. Pe partea nord-vestică (Zona Bodoc—Bicsad) apar numeroase ape carbogazoase, iar în zona de sud-est — izvoare sulfuroase.

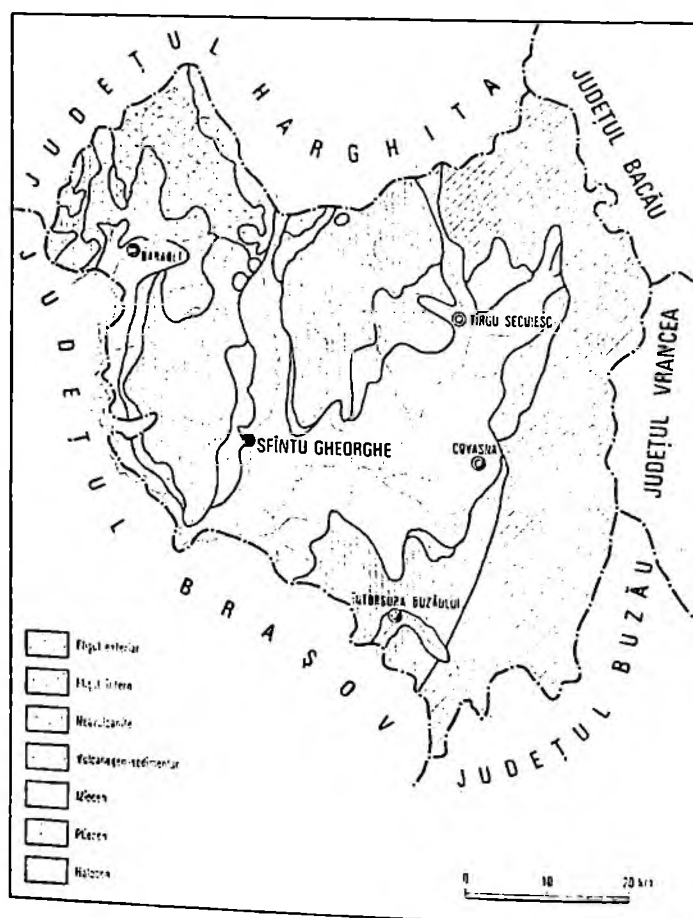
Zona Munţilor Baraoltului este mărginită la est, vest şi sud de Valea Oltului. La nord de pîraiele Gohan, Ozunca şi Băţani, care se varsă în rîul Baraolt. La nord, această linie marcată de cursuri de ape reprezintă totodată şi o limită petrografică şi geomorfologică importantă, delimitînd Munţii Baraolt de Harghita de Sud.

Cursurile de ape şi-au creat văi largi pe versantul vestic, şi adînci, în partea lor superioară. Unele dintre ele pot fi considerate drept microdepresiuni, cum sînt cele ale pîraielor Aita, Semeria, Ilieni şi Debren, iar mai spre nord cea formată de Pîrîul Mare la Valea Crişului. Aceste cursuri de ape părăsesc zona muntoasă uneori prin văi epigenetice.

Urmele evidente ale numeroaselor fenomene de captare complică descifrarea evoluţiei reţelei hidrografice şi contribuie în mod esenţial la compartimentarea reliefului. Un exemplu este tocmai creasta vestică a Munţilor Baraolt, care în Vîrful Fagului — deasupra Minei Căpeni — atinge înălţimea de 820 m.

Întregul masiv este constituit din gresiile, marnele, argilele şi marnocalcarele sedimentate în marea cretacică, iar pe partea sudică apar depozite considerabile de conglomerate, toate aparţinînd zonei interne de fliş. Continuitatea lor în adîncime este indiscutabilă, ele fiind prezente şi în zona Carpaţilor de Curbură.

Masivul Murgu (1 016 m) aparţine de asemenea Munţilor Baraolt, şi împreună cu Vîrful Lighet sînt primele şi totodată cele mai sudice formaţiuni andezitice ale masivului Harghita de Sud, masiv mult mai înalt şi cu creste mai ascuţite şi abrupte cum sînt: Vîrful Pilişca Mare (1 374 m); Vîrful Căpuş (1 423 m); Vîrful Cucului (1 558 m). Creasta (1 709 m) se suprapune aici cu limitele judeţului pînă în zona Tinovului Luci, întregul masiv fiind constituit dintr-o gama întreagă de roci andezitice, ca rezultat al activităţii vulcanice de la sfîrşitul terţiarului şi începutul pleistocenului. Vîrfurile Luci, Cucului şi Pilişca Mare sînt rămăşiţe erodate ale unor cratere vulcanice de altădată, tăiate şi drenate de apele Cormoşului.

Județul Covasna. Harta geologică

Zona Harghitei de Sud este bogată în izvoare de ape cu o mineralizare care reflectă compoziția mineralogică a depozitelor pe care le străbat. Cele de la Ozunca, spre

exemplu, sînt calcice, iar cele din Valea Cormoşului sulfuroase-feruginoase. În valea pîrîului Bradului sînt cîteva emanaţii mofetice.

Lanţul vulcanic se prelungeşte deasupra Băilor Tuşnad — la est de Olt — în masivul Ciumatul Mare (1 296 m), care împreună cu Lacul Sf. Ana şi Turbăria Mohos, cu plantele relicte, se află dincolo de limita judeţului Covasna. Masivul este constituit din roci andezitice şi piroclastite. În judeţul Covasna se înalţă Vîrful Puciosul (1 143 m) şi Vîrful Cetăţii (1 041 m). Formaţiunile vulcanice sînt străbătute de falii cu direcţia NV-SE, prin care au erupt apele minerale carbogazoase şi mofetele cu valoare curativă.

Bazinul intramontan, înconjurat de rama muntoasă, a luat naştere în urma mişcărilor scoarţei terestre de la sfîrşitul neogenului, prin scufundarea formaţiunilor cretacice care constituiau uscatul, astăzi fundamentul cretacic al bazinului. Prezenţa acestora a fost dovedită prin foraje de mare adîncime. Liniile de dislocaţie prin care s-au produs aceste scufundări au direcţia generală NE-SV şi NV-SE şi sînt bine marcate şi astăzi de prezenţa apelor minerale şi configuraţia reţelei hidrografice. Prezenţa unor noduri hidrografice în teritoriul depresiunii, precum şi slaba dezvoltare a unor conuri de dejecţie indică realitatea unor mişcări tectonice ulterioare celor din terţiar. În unele locuri au rămas şi coline-martori sub forma unor horsturi de vîrstă cretacică, puternic erodate şi înconjurate de sedimente mai noi, cum sînt: Culmea Tătarului de la Zăbala, Dealurile Cetăţii de la Ţufalău şi de la Reci. Paralel cu scufundarea bazinului şi acumularea materialului detritic, au loc puternice fenomene de eroziune regresivă a văilor cursurilor de ape.

Rocile sedimentare din bazin au păstrat resturile vieţuitoarelor de altădată. Numeroase fosile importante au fost descoperite cu ocazia lucrărilor de extracţie a lignitului din Bazinul Baraolt, iar mai recent în depozitele mai tinere ale Oltului şi Rîului Negru. Mastodonţii, rinocerii, tapirii fosili dovedesc prezenţa unei faune termofile la sfîrşitul pliocenului şi începutul glaciaţiunii, iar mamutul, rinocerul cu blană, hiena, ursul de peşteră şi marmota sînt reprezentanţii faunei cuaternarului.

Vegetaţia din alte vremuri s-a păstrat foarte bine în depozitele ce conţin lignit şi în turbării. Cercetările paleobotanice bazate pe impresiuni de frunze, mulaje şi seminţe au fost completate cu analize de polen, formînd o bază pentru reconstituirea exactă a tabloului paleogeografic. Flora veche a bazinului era compusă din specii termofile (castani, palmieri, lauri, camfor), care au suferit o transformare radicală sub influenţa condiţiilor climaterice. Unii martori însă au supravieţuit timpului scurs de la sfîrşitul pleistocenului, datorită unor condiţii de viaţă asemănătoare erei glaciare şi sînt ocrotite azi de legile ţării.

Dintre depresiunile de pe teritoriul judeţului cea mai mare întindere o are Bazinul Tg. Secuiesc. Pe partea de NV se găsesc o serie de conuri mari de dejecţie, brăzdate de cursurile de ape, care acoperă depozitele plio-pleistocene. Pe partea de SE însă geomorfologia actuală vorbeşte despre o scufundare lentă a bazinului. Acest fenomen se concretizează printre altele şi în meandrele supradezvoltate ale Rîului Negru în această porţiune a bazinului. Mai spre vest, în ulucul Rîului Negru, format între Munţii Bodocului şi Munţii Buzăului, se află Mestecănişul de la Reci cu unele forme de acumulare — eoliene, datorită prezenţei nisipului fluviatil şi forţei vînturilor din acest coridor.

De-a lungul cursului Oltului, între munţii Baraolt şi Bodoc, de la Olteni şi pînă la cursul de nord-sud al Rîului Negru, se întinde Bazinul Tîrgu Secuiesc, bazin deschis la sud spre Ţara Bîrsei. Porţiunea dintre Olt şi Rîul Negru poartă denumirea de Cîmpul Frumos şi este conul de dejecţie al Oltului de altădată, format din nisipuri andezitice fluviatile, pietrişuri şi blocuri libere de andezite.

La nord de acest bazin, între defileele de la Tuşnad şi Malnaş, larga vale a Oltului poartă denumirea de Bazinetul Bicsad, de origine tectonică, care aparţinea marelui bazin intracarpatic al Ciucului Inferior, fiind despărţit de acesta de masivul Ciumatul Mare. La vest de acest bazin, dincolo de trecători cu înălţimi de peste 700 m se află Depresiunea Baraolt, de origine tectonică. Scufundarea lentă a bazinului a determinat acumularea materialului organic al lacului plio-pleistocen, formînd baza organică a depozitelor de lignit din acest bazin, despărţit prin vîrfurile Dealurilor Ce-

tăţii (611 m) şi Dealului Tirco (655 m) de micul bazin al Băţanilor, cu o structură geologică identică cu a acestuia.

În zona de SE a judeţului se află Depresiunea Întorsurii Buzăului, rezultat al liniilor de dislocaţie care străbat zona flişului şi al unor puternice procese de eroziune fluviatilă, exercitate de apa Buzăului cu afluenţii săi, formînd mai la SE Pasul Buzăului — limită a judeţului Covasna cu judeţul Buzău.

3. REŢEAUA HIDROGRAFICĂ

Reţeaua de ape de pe teritoriul judeţului Covasna aparţine în cea mai mare parte bazinului hidrografic al Oltului, a cărui dezvoltare în timpul glaciarului a fost condiţionată de gradul de tectonizare a regiunii. Doar în zona estică a judeţului cîteva ape aparţin bazinului hidrografic al Siretului (rîurile Oituz, Bîsca Mare şi Buzău).

În limitele suprafeţei de 3 705 km², judeţul Covasna dispune de o reţea hidrografică relativ bogată în ce priveşte numărul cursurilor de apă.

Din punct de vedere hidrografic, toate cursurile de apă aparţin la două bazine de ordinul I (ai căror colectori sînt afluenţi direcţi ai Dunării) — Olt şi Siret. Ponderile acestor două unităţi în compunerea teritoriului judeţului sînt însă pregnant diferite: Olt — 81,1% (3 005 km²); Siret — 18,9% (700 km²).

Lungimea totală a cursurilor de apă (mai lungi de 5 km)

BAZINUL HIDROGRAFIC	*Lungimea (km)*	%
OLT	1 140	81
din care		
Olt exclusiv Rîul Negru	490	35
Rîul Negru	650	46
Olt amonte Rîul Negru	164	12
Olt aval Rîul Negru (exclusiv Rîul Negru)	326	23

SIRET	265	19
din care		
Trotuş	68	5
Buzău	197	14
TOTAL:	1 405	

Analizînd însă repartiţia teritorială a cursurilor de apă, rezultă unele inegalităţi cauzate de condiţiile fizico-geografice destul de variate, densitatea reţelei hidrografice variind între 0,20 şi 0,40 km/km².

Valoarea medie, calculată pentru întreaga suprafaţă, este de 0,38 km/km², inferioară valorii medii pe ţară. Aceasta se explică prin ponderea relativ mare a zonelor depresionare (cca 1/3), care nu oferă condiţii pentru formarea unei reţele autohtone. Într-adevăr, atît Depresiunea Tîrgu Secuiesc — Sfîntu Gheorghe, cît şi (în mai mică măsură) Depresiunea Baraolt se caracterizează printr-o reţea autohtonă cvasiinexistentă şi prin valori ale densităţii reţelei de numai 0,20, respectiv 0,30 km/km². Munţii Nemirei, Bodocului şi versanţii estici ai Munţilor Baraoltului se caracterizează prin valori de 0,35—0,38 km/km², o densitate asemănătoare prezentînd şi zona montană din estul şi sudul Depresiunii Tg. Secuiesc — Sf. Gheorghe, zone care asigură (mai puţin Munţii Baraoltului) formarea reţelei de afluenţi ai Rîului Negru. Munţii Vrancei şi ai Buzăului prezintă cele mai ridicate densităţi: 0,40—0,45 km/km², valori determinate de altitudinile caracteristice, cele mai ridicate din judeţ.

Numărul total de cursuri de apă (cu lungimi de peste 5 km şi suprafeţe de recepţie de peste 10 km²) aflate pe teritoriul judeţului este de 125, din care 117 sînt autohtone, iar 8 sînt alohtone, avîndu-şi obîrşiile în judeţele învecinate. Din cele 117 cursuri autohtone, numai 5 părăsesc teritoriul judeţului.

După cum am mai amintit, întreaga reţea este tributară bazinelor hidrografice de ordinul I: Olt şi Siret, în diferite moduri:

a) direct în Olt;
b) în Olt prin intermediul Rîului Negru;
c) în Siret prin intermediul:
  — pîrîului Roşu — subafluent al Trotuşului;
  — Oituz — afluent al Trotuşului;
  — Bisca Mică — subafluent al Buzăului;
  — Bisca — afluent al Buzăului;
  — Buzău — afluent al Siretului.

Caracteristice pentru aspectul general al reţelei hidrografice sînt „pieţele de adunare a apelor", zone joase de activitate tectonică negativă, care au atras cursurile inferioare ale rîurilor. Astfel de „pieţe" sînt:

— Breţcu — Lemnia pe Rîul Negru;
— Chichiş — Hărman pe Olt;
— Augustin pe Olt;
— Întorsura Buzăului pe Buzău.

Rîurile

În cele ce urmează vom face o scurtă descriere a principalelor cursuri de apă, datele asupra celorlalte fiind cuprinse în anexa 1.

Oltul este unul din principalele rîuri ale României (al patrulea ca lungime, al treilea ca suprafaţă a bazinului — dacă se ia în considerare cursul şi în afara teritoriului naţional, respectiv al treilea ca lungime şi suprafaţă, considerînd numai cursul românesc) şi singurul dintre rîurile mari care se desfăşoară în întregime în ţară. Între obîrşie — considerată la 1 280 m altitudine în Masivul Hăşmaşul Mare, la cca 10 km nord de localitatea Bălan din judeţul Harghita — şi confluenţă cu Dunărea, situată la cca 7 km sud-vest de localitatea Turnu Măgurele în judeţul Teleorman, cursul său măsoară 699 km lungime şi işi colectează afluenţii de pe 24 300 km², străbătînd 7 judeţe şi drenînd suprafeţe aparţinînd la 10 judeţe. Cursul său pe teritoriul judeţului măsoară 129 km, drenînd o suprafaţă de 3 005 km². Tronsonul de curs cuprins între limita nordică a judeţului şi confluenţa Rîului Negru se caracterizează printr-o pantă generală de 1,2‰, o albie minoră cu lăţimi medii de 20 m şi cu o meandrare redusă. Lunca prezintă o dezvoltare mai

mare doar în aval de Micfalău. Bazinul său de recepţie este alungit şi se dezvoltă pe seama versanţilor estici, respectiv vestici ai munţilor Baraoltului şi Bodocului, avînd lăţimi de numai 10 km, la N de Malnaş, şi maximum 16 km, la S de aceeaşi localitate. Pe întregul tronson Oltul primeşte afluenţi neînsemnaţi, cu lungimi sub 15 km şi bazine de maximum 33 km². Cei mai importanţi sînt: Racutchiaş, Valea Roşie, Valea Mare, Malnaş, Saldoboş, Talomir, Cîlnic, Valea Crişului, Arcuş, Debren, Sînbrezii, Ilieni, Baciu. Odată cu debuşarea Rîului Negru şi pătrunderea Oltului în compartimentul central al Ţării Bîrsei, rîul îşi schimbă aspectul: panta generală scade la numai 0,6—0,8 ‰, indicele de meandrare creşte pînă la 1,15, lăţimea medie a albiei minore atinge 30—40 m, iar lunca înregistrează lăţimi maxime de 1—2 km. Bazinul hidrografic capătă o mare dezvoltare pe latitudine (cca 50 km), fiind net asimetric în favoarea versantului stîng, pe tronsonul între confluenţa Rîul Negru şi confluenţa Crizbav. Aval de confluenţa Crizbav, bazinul se îngustează din nou la numai 20 km, prezentînd spre aval o creştere progresivă (pînă la 40 km în depresiunea Baraolt) şi o disimetrie evidentă în favoarea versantului drept. Dacă aspectele generale ale albiei se menţin pînă la ieşirea Oltului din judeţ, caracteristicile de formă ale bazinului se modifică în lungul cursului. Aval de confluenţa Rîului Negru, numărul şi însemnătatea afluenţilor creşte, cei mai mari fiind concentraţi între confluenţa Rîului Negru şi defileul de la Racoş:

— în S — afluenţii Ghimbăşel, Bîsca şi Homorod, care însă nu aparţin judeţului Covasna;

— în N — afluenţii Aita, Baraolt şi Cormoş, din care ultimii doi — numai parţial în judeţ.

Rîul Negru. Dintre afluenţii direcţi ai Oltului, Rîul Negru ocupă locul al doilea ca lungime şi suprafaţă de recepţie, după Olteţ. Cursul său de 106 km lungime se desfăşoară în întregime pe teritoriul judeţului. Bazinul hidrografic (2 320 km²) aparţine însă numai în proporţie de 86 % (1 987 km²) judeţului Covasna. Obîrşia sa este considerată un izvor situat la 1 280 m altitudine pe versantul sudic al muntelui Şandru Mare (1 640 m) din Munţii Nemirei, iar punctul de confluenţă situat la cca 3 km SV de Chichiş.

Cu excepţia primilor 7 km de pe versantul sudic al Munţilor Nemira, cursul său este situat în întregime în marea arie depresionară Tg. Secuiesc — Bîrsa. În consecinţă prezintă caractere tipice: pantă de 0,6—0,8 ‰, meandrare puternică, albie majoră dezvoltată. Bazinul său hidrografic are o formă de patrulater, prezentînd însă variaţii în ce priveşte simetria:

— în N este mai mult dezvoltat pe dreapta (Caşin);
— în S este mai mult dezvoltat pe stînga (Tărlung).

Colectează cca 25 afluenţi direcţi, cu lungimi pînă la 55 km şi suprafeţe de recepţie pînă la 467 km² (ambele valori înregistrate în cazul Tărlungului). Cei mai importanţi afluenţi sînt: Caşin, Ghelinţa, Covasna şi Tărlung.

Caşinul are 44 km lungime şi 477 km² suprafaţă de recepţie, fiind astfel al doilea afluent ca mărime al Rîului Negru. Izvorăşte de la 1 000 m altitudine din masivul Tobişca (Munţii Nemira) şi debuşează în Rîul Negru, în vecinătatea cartierului Ruseni al oraşului Tg. Secuiesc. Intră în judeţ la confluenţa pîrîului Bela, avînd în limitele judeţului Covasna 23 km lungime şi 268 km² suprafaţă bazinală. Treimea sa superioară se desfăşoară în zona montană, urmărind o vale largă, grefată pe contactul flişului cretacic cu cel eocen. Din dreptul localităţii Valea Seacă intră în Depresiunea Tg. Secuiesc.

Covasna izvorăşte din flancul de NE al muntelui Pilişul Covasnei (1 359 m) la cca 1 240 m altitudine şi confluează cu Rîul Negru la cca 1 km V de localitatea Bita. Cursul Superior (9 km) are caracter montan, cu pantă generală de 90 ‰. La Covasna intră în Depresiunea Tg. Secuiesc, pe care o străbate de la est la vest pe o lungime de 18 km, avînd o pantă de cca 4 ‰. Bazinul său de recepţie (290 km²) este dezvoltat aproape în exclusivitate pe stînga.

Baraoltul izvorăşte la 1 315 m altitudine din versantul nordic al masivului Cucu (1 558 m) din Munţii Harghitei şi, după un curs de 31 km, se varsă în Olt la 2 km NV de localitatea Căpeni. Bazinul său de recepţie, măsurînd 224 km², aparţine în întregime judeţului Covasna. Treimea superioară a cursului său străbate versanţii de SV ai Munţilor Harghitei, avînd un caracter montan şi pante de 60 ‰. Amonte de localitatea Herculian, rîul iese în Depresiunea

Baraolt, panta sa reducîndu-se pînă la 10 ‰ și meandrînd frecvent printr-o luncă bine dezvoltată.

Cormoșul izvorăște sub muntele Făget la cca 1 000 m altitudine, în zona marelui tinov Luci și, după un traseu de 36 km, se varsă în Olt în dreptul localității Augustin, la cca 2 km aval de punctul de confluență al Baraoltului. Aval de confluența pîrîului Fierarul, intră în Depresiunea Baraolt, pe care o străbate de la N-NE la S-SV, cu o pantă de cca 10 ‰ pînă în dreptul localității Brăduț, aval de aceasta domolindu-și panta pînă la 3 ‰ și meandrînd puternic. La cca 5 km amonte de confluența sa cu Oltul, primește din dreapta Vîrghișul.

Buzăul este unul din cei mai însemnați afluenți ai Siretului, fiind primul ca lungime (344 km) și al doilea ca suprafață de recepție (5 564 km²). Izvorăște din versantul nordic al Munților Ciucaș la cca 1 800 m altitudine și se varsă în Siret lîngă localitatea Voinești, la 33 km amonte de confluența acestuia cu Dunărea. Aparține județului Covasna pe 21 km lungime, cu o suprafață de recepție (directă) de 300 km² între confluența pîraielor Acriș (amonte) și Harțagu (aval). În cursul său pe teritoriul județului, străbate depresiunea intracarpatică Întorsura Buzăului cu pante de cca 3 ‰ (local mai ridicate în zona strîmtorii Sita Mică), intrînd apoi, aval de confluența pîrîului Crasna, într-un culoar accidentat cu pante de peste 10 ‰, cu rupturi de pantă și aspect de chei la cca 1 km amonte de confluența pîrîului Harțagu. Compartimentul nordic al depresiunii este drenat de sistemul hidrografic Barcani, compus dintr-o serie de albii puțin adîncite, foarte meandrate și intens colmatate, al căror emisar final este pîrîul Barcani (Lădăuți, Reșcheu) care se varsă pe stînga în Buzău la Sita Buzăului. La cca 2 km aval de această confluență, debușează pe dreapta pîrîul Ciumernic, cu o albie majoră largă în care albia minoră meandrează puternic. Alți afluenți sînt: pe stînga Zăbrătău, care își colectează apele din masivul Bota Mare, Chichirău și Crasna, care izvorăsc din culmea Tătărușul.

Bisca este afluent pe stînga al Buzăului și își are obîrșia la 1 520 m altitudine pe versantul vestic al culmii Poarta Vîntului (Munții Vrancei). Își colectează apele de

pe o suprafață de 772 km² aparținînd județelor Covasna și Buzău. Din punct de vedere fizico-geografic, bazinul său de recepție aparține Carpaților Curburii (Munții Vrancei, Depresiunea Comandău, Munții Întorsurii, Munții Buzăului și Masivul Penteleu) și se caracterizează printr-un relief de munți mijlocii și muncei format pe roci friabile aparținînd formațiunilor flișului mediu și extern (cretacic-eocen), puternic cutate. Gradul de împădurire este ridicat, cca 81 % (pe teritoriul județului Covasna), iar popularea redusă. Altitudinea medie a sectorului de bazin aferent județului Covasna este 1 200 m, iar panta medie de 220 ‰. Colectorul principal al bazinului Bisca pe sectorul amonte de confluența Bîscii Mici poartă denumirea locală de Bîsca Mare. Tronsonul aparținînd județului Covasna se desfășoară între culmea Poarta Vîntului și un punct situat la 2,6 km amonte de confluența pîrîului Pătacu (afluent pe stînga) și măsoară 38 km lungime, drenînd o suprafață de 283 km². Pe teritoriul județului, Bîsca Mare primește 64 afluenți direcți și cca 200 alți afluenți mai mărunți. Din numărul total numai 9 au lungimi între 5 și 10 km și bazine între 10 și 30 km², ceilalți avînd lungimi și suprafețe bazinale inferioare valorilor menționate.

Oituzul este un afluent pe dreapta al Trotușului. Izvorăște la 1 400 m altitudine din versantul de NV al muntelui Mușat (Munții Vrancei) și își colectează apele de pe o suprafață de 318 km², aparținînd județelor Covasna și Bacău. Între obîrșie și confluența pîrîului Caraslău (afluent pe stînga și limită de județ), rîul curge pe teritoriul județului Covasna pe 21,5 km lungime și colectează apele de pe o suprafață de 100 km², cu o altitudine medie de 990 m. Din punct de vedere fizico-geografic, bazinul său se dezvoltă la contactul Carpaților Moldovenești (grupa sudică) cu Carpații Curburii, respectiv Munții Nemira și Munții Vrancei, înglobînd și bazinetul depresionar Oituz. Profilul longitudinal al colectorului principal este destul de uniform, cu panta generală de 20—25 ‰. Din numărul total de cca 60 afluenți de diverse ordine (inclusiv intermitenți), 25 sînt direcți și au debite permanente. Toți au

lungimi sub 5 km şi suprafeţe bazinale sub 10 km^2, cu excepţia pîrîului Caraslău (L=7 km; F=17 km^2).

Regimul hidrologic

Reflectînd fidel condiţiile fizico-geografice, apele judeţului prezintă un regim hidrologic de tranziţie între tipul vest-carpatic şi cel de deal şi podiş, cu influenţe ale tipurilor est şi sud-carpatice. Rezultă o succesiune de faze de regim care — schematizat — prezintă următoarele perioade de ape mari şi viituri:

— apele mari din lunile februarie—martie provenite din topirea zăpezii, uneori prelungite în aprilie;

— grupare de viituri determinate de ploile din mai—iunie (uneori august);

— ape mici de toamnă-iarnă cu o viitură izolată în noiembrie pe apele din bazinul Buzăului;

— ape mici de iarnă cu unele creşteri în vestul şi sudul judeţului.

Debitele medii zilnice maxime anuale sînt în general de 7—20 ori mai mari decît cele medii multianuale, ceea ce indică o torenţialitate destul de mare, depăşind aceste limite astfel: 2—7 ori mai mari în regiunile muntoase şi 20—40 ori mai mari în cazul apelor autohtone din zonele depresionare.

Raportul între cel mai mic debit mediu zilnic (dintr-un an) şi debitul mediu multianual variază de la 0,01—0,10 (pentru zonele deluroasă şi montană) pînă la 0,001—0,010 în zonele depresionare, unde apare destul de frecvent fenomenul de secare a rîurilor.

Debitul mediu lunar cel mai mare din cursul unui an se produce cel mai frecvent în luna aprilie, pe întreg teritoriul, mai puţin în bazinele cu altitudini medii de peste 1 200 m (foarte rare), unde acesta se produce — cel mai frecvent — în lunile noiembrie—decembrie.

Urmărind repartizarea pe sezoane a scurgerii medii (procentual faţă de scurgerea anuală medie) rezultă:

— scurgerea de iarnă (decembrie—februarie) reprezintă 15—20 %, cu excepţia Buzăului, Uzului, Oituzului şi a afluenţilor lor, unde coboară sub 15 %;

— scurgerea de primăvară (martie—mai) are o pondere de 40—45 % pe toate cursurile de apă din judeţ;

— scurgerea de vară (iunie—august) reprezintă 25—30 %, cu excepţia zonei înalte a Munţilor Vrancei;

— scurgerea de toamnă (septembrie—noiembrie) reprezintă 10—15 %, cu excepţia munţilor Bodoc, Nemira, Vrancei, Penteleu şi Podu Calului, unde depăşeşte 15 %.

Sursele subterane asigură doar cca 1/3 din scurgerea rîurilor. Detaliind în teritoriu, se evidenţiază unele diferenţieri:

— zona depresionară a Bîrsei (în sensul larg) şi cea a Întorsurii se caracterizează printr-un aport mai mare din subteran, cca 40—60 % din scurgerea totală;

— zona de altitudine de peste 1 000 m a Munţilor Vrancei se caracterizează prin aceeaşi pondere ridicată a alimentării subterane;

— în rest, ponderea alimentării subterane se menţine la cca 30 %.

În ce priveşte zăpada şi ploile, acestea contribuie în proporţii variabile la formarea scurgerii superficiale, rolul predominant revenind însă precipitaţiilor lichide, ca şi pe majoritatea teritoriului ţării. Variaţiile amintite se desfăşoară după criteriul altitudinal manifestat pe fondul unor diferenţieri de ordin fizico-geografic general. Se disting trei categorii:

A. Rîurile din zona curburii interne a Carpaţilor, inclusiv jumătatea vestică a Depresiunii Tîrgu Secuiesc, au o alimentare predominant pluvială, aportul din zăpezi crescînd cu altitudinea de la 33 %, la 500 m altitudine, pînă la 45 % — la 1 100 m altitudine.

B. Rîurile din munţii Nemira, Vrancei, rama internă a curburii externe a Carpaţilor şi jumătatea estică a Depresiunii Tîrgu Secuiesc prezintă o preponderenţă mai puţin pregnantă a aportului din ploi, caracterizîndu-se printr-un aspect individual al variaţiei aportului nival în funcţie de altitudine: acesta scade la 45 % — la 600 m, la 40 % — la 800 m şi, în sfîrşit, 33 % — la 1 300 m altitudine.

C. Rîurile din sistemul hidrografic Buzău au o alimentare predominant nivală, prezentînd aceeaşi variaţie inversă cu altitudinea: 80 % — la 700 m, pînă la 60 % — la 1 600 m altitudine.

Bogăţia scurgerii medii anuale, exprimată sub forma debitului specific, reflectă în mod clar zonalitatea verticală. Astfel, în zonele depresionare, cu altitudini pînă la 600 m, debitul mediu specific are valori de cca 3 l/s/km^2, crescînd apoi cu altitudinea după gradienţi variabili în teritoriu, ajungînd să depăşească 10 l/s/km^2 la 1 300 m. De remarcat creşterea bruscă a gradientului în zona montană a curburii externe, unde debitul specific este de 10 l/s/km^2 la 1 500 m altitudine. Valorile scurgerii menţionate anterior reprezintă doar termenii medii pe şiruri de ani, valorile reale, anuale reprezentînd abateri destul de însemnate, ilustrate prin coeficienţi de variaţie de: 0,40—0,50 pentru curbura interioară (inclusiv zona depresionară); 0,30—0,40 în Nemira şi rama vestică a curburii exterioare; 0,20—0,30 în curbura exterioară a Carpaţilor. Această succesiune indică o creştere cu altitudinea şi dinspre E spre V a gradului de stabilitate a scurgerii medii de la an la an.

Valorile medii ale scurgerii maxime variază între 2 000—2 500 l/s/km^2 în curbura internă (inclusiv zona depresionară) şi 2 500—3 000 l/s/km^2 în restul judeţului.

Efectele apelor mari şi viiturilor — revărsările şi inundaţiile — erau, pînă nu de mult, foarte însemnate la scara judeţului, atît ca întindere cît şi ca pagube.

Apreciind că inundaţiile din ultimul deceniu (1970 şi 1975) au fost printre cele mai mari probabile, rezultă că suprafaţa inundabilă maximă (în regim neamenajat) este de 32—39 mii ha, ceea ce reprezintă 9 % — 11 % din suprafaţa totală a judeţului. Această suprafaţă — exceptînd un procent infim — reprezintă terenuri agricole, aproape în egală măsură arabile, şi păşuni-fîneţe.

Dacă în trecut intervenţia omului în această direcţie a fost aproape inexistentă, în anii noştri — şi în special după 1968 — s-a trecut la acţiuni organizate de stăpînire a apelor şi în judeţul Covasna. Astfel, pînă la sfîrşitul anului 1979 s-au realizat îndiguiri în lungime totală de 325 km,

scoţîndu-se de sub efectul inundaţiilor cca 8 200 ha şi 30 de localităţi — total sau parţial, precum şi unităţi economice şi căi de comunicaţie. Sînt în curs de execuţie lucrările de îndiguire-regularizare a rîului Olt şi a afluenţilor pe sectorul Sînpetru—Racoş. După terminarea lor şi a altor lucrări de mai mică valoare ce se vor da în folosinţă în cincinalul 1981—1985, suprafaţa apărută va ajunge la cca 20 000 ha, iar numărul aşezărilor apărate va atinge cifra de 45, ceea ce reprezintă cvasitotalitatea terenurilor agricole (excluzînd zonele montane) şi cca 75 % din numărul localităţilor inundabile.

Prin lucrările prevăzute în Programul Naţional, pînă în 1990 întreg teritoriul judeţului va fi scos de sub efectul inundaţiilor.

Apa, important factor ecologic este, în acelaşi timp, unul din principalele elemente care condiţionează dezvoltarea economico-socială. Din vremuri istorice apele au fost folosite pe teritoriul judeţului şi în scopuri productive: mori, gatere, pive, plutărit şi flotaj. În anii construcţiei socialiste folosirea apei s-a ridicat la un nivel superior şi pe teritoriul judeţului Covasna, atît cantitativ, cît şi calitativ.

Principalele moduri de utilizare sînt redate în cele ce urmează, împreună cu perspectivele de dezvoltare, determinate de necesităţile crescînde ale economiei şi societăţii:

Alimentări cu apă pentru populaţie, industrie şi agricultură. La nivelul actual se captează un volum de cca 8,9 mil. mc/an din sursele de suprafaţă.

Prelevările de apă pentru populaţie şi industrie se cifrează la cca 7,9 mil. mc/an.

Agricultura judeţului foloseşte cca 1 mil. mc/an pentru irigaţii, din care 0,8 mil. mc/an în sistemul de irigaţii — Cîmpu Frumos.

Din volumul total prelevat se consumă cca 2,16 mil. mc/an, restul de 4,74 fiind restituit în cursurile de apă.

Amenajări hidroenergetice. Din datele statistice care ne stau la dispoziţie rezultă că — cu toată bogăţia reţelei hidrografice — potenţialul hidroenergetic al judeţului este

foarte scăzut şi aceasta datorită debitelor mici ale majorității cursurilor de apă, precum și căderilor naturale reduse pe cca 40 % din teritoriul județului. O clasificare pe baza energiei disponibile ne arată că numai cursurile situate la peste 700 m altitudine dispun de o energie de peste 5 GW h/an, nici unul nedepășind însă 25 GW h/an. De remarcat că rîurile din munții Baraoltului și Bodocului, chiar la peste 700 m altitudine, prezintă energii sub 5 GW h/an datorită debitelor mici.

Se poate afirma că rîurile Brețcu, Ojdula, Ghelința, Zăbala, Covasna, Zagon, Dobîrlău, Negru, Lemnia și Estelnic pot prezenta interes pentru amenajarea de microhidrocentrale, cu condiția realizării unor căderi modeste la turbină de 5 pînă la 10 m pentru puteri instalate de 30—100 kW.

Mai avantajoase sînt rîurile Virghiș, Cormoș, Baraolt, Cașin și Oituz care la căderi pînă la 10 m pot asigura puteri instalate de pînă la 200 kW.

În ce priveşte perspectivele, Schema Hidrotehnică Cadru a bazinului hidrografic Olt și cea a bazinului hidrografic Buzău prevăd realizarea într-o primă etapă (1990) a următoarelor obiective hidrotehnice:

Centrala hidroelectrică Urșilor (putere instalată 5,4 MW), amplasată la piciorul barajului ce va fi construit aval de Malnaș-Băi. Prin bararea rîului Olt se va realiza un lac de acumulare cu o suprafață de 720 ha și un volum total de 100 mil. mc, din care 47 mil. mc pentru alimentarea zonei Sfîntu Gheorghe, irigații și piscicultură, și un volum nepermanent de 36 mil. mc pentru atenuarea viiturilor.

Sistemul hidrotehnic complex Siriu-Surduc, format din: Barajul Siriu cu o înălțime de 135 m și o acumulare complexă de 217 mil. mc apă; Barajul Surduc, cu o înălțime de 82 m și un volum total de 160 mil. mc care permite instalarea unei centrale hidroelectrice de 200 MW și o producție de energie de 460 GW h/an.

Alte utilizări. Un rezultat al acțiunii apelor curgătoare este formarea depozitelor de agregate minerale folosite în construcții (balast-nisip). După o apreciere sumară, rezervele de pietriș și nisip din albiile minore ale cursurilor de

apă de pe teritoriul județului se cifrează la 600—700 mii mc.

Principalele depozite sînt cele de la Vîrghiș (112 mii mc); Ghelința (84 mii mc); Ilieni (44 mii mc); Întorsura Buzăului (50 mii mc); Chilieni-Coșeni (26 mii mc) și Valea Crișului (20 mii mc).

Lacurile

Teritoriul județului este lipsit de acest gen de unități hidrografice, cu excepția unor ochiuri de apă neînsemnate, cantonate în zonele cu exces de umiditate a solului (lunca rîului Olt) sau cele cantonate în Mestecănișul de la Reci.

În ce privește lacurile artificiale, se semnalează doar unități de suprafețe reduse, amenajate în diferite scopuri.

Complexul Reci este format din două lacuri (eleștee), situate la nord și sud de drumul județean 121 și la est de localitatea Reci, realizate prin inundarea unei incinte îndiguite la malul stîng al pîrîului Saciova (lacul mic), Covasna, Rîul Negru (lacul mare), avînd o suprafață totală de 23 ha, o adîncime medie de 1,5 m și un volum de 350 mii mc. Lacul mare se alimentează gravitațional din pîrîul Saciova, prin intermediul lacului mic. Unitatea deținătoare, C.A.P. Reci, utilizează acest complex atît în scopuri piscicole (pescuit sportiv), cît și de agrement. Evacuarea ambelor lacuri se face prin același punct în Rîul Negru.

Lacul Belin, situat în lunca rîului Olt, la marginea vestică a intravilanului Belin, s-a format prin executarea unui dig de contur încastrat în prima terasă a rîului Olt și la malul drept al pîrîului Belinul Mic. Măsoară 8 ha și la o adîncime medie de 0,8 m are un volum de 64 mii mc. Alimentarea lacului se face gravitațional din pîrîul Belinu Mic, iar evacuarea se face în rîul Olt. Aparține C.A.P. Belin și este utilizat în scopuri piscicole (pescuit sportiv).

Lacul Sfîntu Gheorghe-Est, lac de agrement, s-a format prin inundarea unei incinte îndiguite la malul stîng al rîului Olt, în partea de SE a orașului Sfîntu Gheorghe.

Are un luciu de apă de 3 ha, o adîncime medie de 1,5 m şi un volum de 45 mii mc. Se alimentează prin pompare din rîul Olt, iar evacuarea se face gravitaţional în acelaşi rîu. Se foloseşte ca lac nautic şi ca patinoar în perioada rece.

Complexul Zăbala este alcătuit din două lacuri, situate în incinta preventoriului Zăbala, avînd o suprafaţă totală de 1,21 ha. Adîncimea medie a lacului mare este de 1 m, iar volumul apei de 11 mii mc. Alimentarea acestuia se face din pîrîul Zăbala, iar evacuarea în lacul mic, care are o suprafaţă de 0,11 ha, o formă circulară, o adîncime medie de 1,7 m şi un volum de 1,9 mii mc. Din acest lac apa se evacuează tot în pîrîul Zăbala. Lacurile se folosesc pentru agrement şi pescuit sportiv.

Lacul Sfîntu Gheorghe este un iaz format prin bararea pîrîului Sînbrezii, la cca 4 km SV de centrul oraşului Sfîntu Gheorghe. Are o suprafaţă de 0,8 ha, o adîncime de 1,3 m şi un volum de cca 15 mii mc apă. Aparţine A.J.V.P.S. Covasna şi a fost populat cu crapi indigeni şi caraşi.

Lacul Arcuş, situat în incinta Casei Agronomului din localitatea cu acelaşi nume, are o suprafaţă de 0,35 ha şi un volum de 5,2 mii mc. Apa se captează şi se restituie gravitaţional din şi în pîrîul Arcuş. Este folosit ca lac de agrement şi pescuit sportiv.

În viitorul apropiat, pe teritoriul judeţului vor apărea:

Lacul Pădureni, care se va forma prin bararea pîrîului Beşeneu, servind ca rezervor pentru irigaţii;

Lacul Bertu, care va apare prin bararea rîului Caşin la confluenţa pîrîului Sf. Ion — la cca 10 km nord de Tîrgu Secuiesc, constituind o acumulare complexă pentru atenuarea viiturilor, alimentarea cu apă potabilă a zonei Tîrgu Secuiesc, pentru irigaţie şi piscicultură, cu un volum total de 51 mil. mc. Va fi dat în folosinţă în cursul cincinalului următor.

Lacul Surduc va fi format prin bararea pîrîului Bîsca la cca 20 km sud de Comandău şi va avea un volum de 160 mil. mc, din care 130 mil. mc utilizaţi în scopuri hidroenergetice la Centrala hidroelectrică Siriu.

4. CLIMA

Situat în zona centrală a ţării, în interiorul curburii Carpaţilor, teritoriul judeţului Covasna aparţine din punct de vedere climatic Podişului Transilvaniei. Poziţia geografică intramontană a depresiunilor şi văilor îl situează în categoria zonelor depresionare din estul Transilvaniei, condiţie geografică esenţială, care, după cum se va vedea, imprimă regimului climatic un specific local.

Aşezarea sa la răspîntia circulaţiei maselor de aer puse în mişcare de către principalii centri barici care modelează clima continentului (Anticiclonul Azoric; Anticiclonul Siberian; Ciclonul din Depresiunea Islandei şi Depresiunea Mediteraneană) asigură un regim climatic instabil, cu mari variaţii ale parametrilor meteorologici (diurne, anotimpuale, de la un an la altul). În funcţie de anotimp şi condiţiile de circulaţie atmosferică la scara continentului, îşi manifestă influenţa mase de aer maritim polar umede din NV şi V, aer uscat continental din NE şi mase de aer cu caracter tropical din SV şi S.

Temperatura aerului. Pe teritoriul judeţului Covasna, în linii mari, zonalitatea termică se leagă de zonalitatea altitudinală a reliefului. Se disting: zona cîmpiei depresionare străbătută de izotermele anuale de 6—7°C; zona colinară şi de dealuri 4—5°C şi zona montană 2—4°C.

Media lunară şi anuală a temperaturii aerului la staţiile meteorologice

LUNA	STAŢIA METEOROLOGICĂ				
	Sfîntu Gheorghe	*Baraolt*	*Tîrgu Secuiesc*	*Întor. Buzăului*	*Vf. Lăcăuţi*
1	2	3	4	5	6
Ianuarie	—4,5	—4,9	—5,3	—6,0	—8,5
Februarie	—2,7	—2,6	—4,0	—3,9	—9,7
Martie	2,2	2,7	1,3	—0,5	—5,5
Aprilie	8,4	8,7	7,3	6,8	0,1
Mai	13,4	13,8	13,5	12,1	4,1
Iunie	16,3	16,6	16,4	15,1	9,0
Iulie	18,2	18,7	18,2	17,0	10,2
August	17,4	17,7	17,5	15,8	10,2

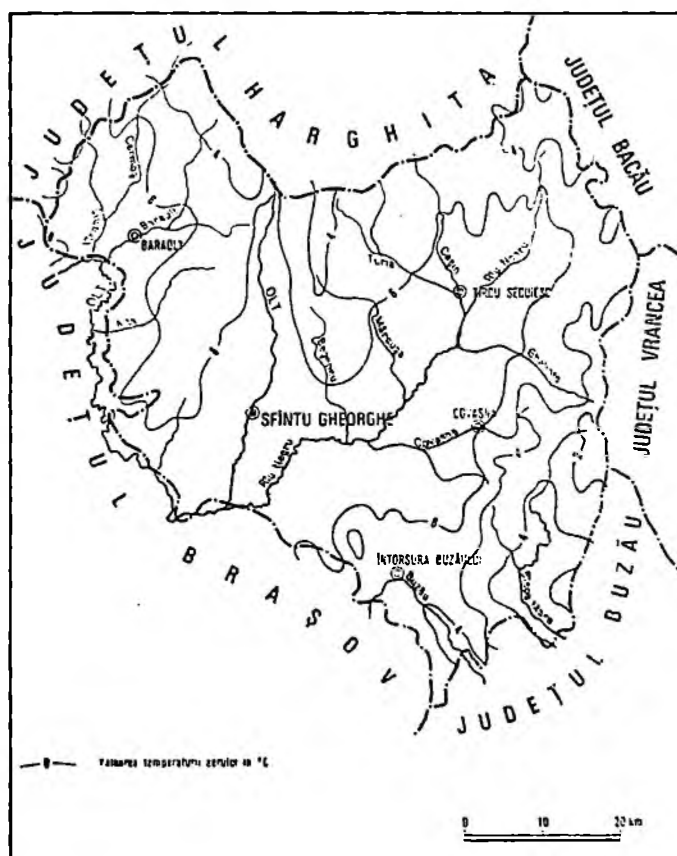
1	2	3	4	5	6
Septembrie	13,6	13,6	13,3	11,8	7,4
Octombrie	8,4	8,4	7,8	6,6	2,5
Noiembrie	2,8	2,7	2,1	4,8	—0,9
Decembrie	—2,3	—2,4	—2,7	—3,0	—4,4
MEDIA ANUALĂ	7,6	7,8	6,5	6,2	1,2

Valorile extreme ale temperaturii aerului prezintă o variabilitate pronunțată. Amplitudinile mari indică caracterul de continentalitate al climei. Cea maximă, rezultată din totalul observațiilor, atinge la Sfîntu Gheorghe 69,9°C, situată între 37,8°C (înregistrată la 11.08.1951) și —32,0°C (la 11.02.1929).

Valoarea temperaturii medii anuale oscilează între limite largi. Astfel, la Sfîntu Gheorghe temperatura medie multianuală este de 7,6°C; în anul 1900 a fost de 9,4°C, iar în anul 1933 de 6,2°C.

Cea mai mare și cea mai mică medie lunară și anuală la Sfîntu Gheorghe. Perioada 1899—1977

LUNA	*MEDIA*	*ANUL*	*MEDIA*	*ANUL*
Ianuarie	1,7	1936	—10,8	1932
Februarie	3,3	1900	—10,4	1932
Martie	6,8	1927	—2,9	1932
Aprilie	11,6	1934	4,2	1955
Mai	16,7	1907	11,1	1953
Iunie	19,1	1915	12,9	1949
Iulie	20,8	1900	15,9	1935
August	20,7	1929	15,5	1937
Septembrie	15,8	1932	10,6	1933
Octombrie	12,1	1932	4,3	1951
Noiembrie	6,2	1929	—2,1	1902
Decembrie	2,7	1915	—9,4	1948
ANUALĂ	9,4	1900	6,2	1933

Temperaturile medii anuale

În cazul stratificării termice normale a aerului, temperatura scade cu înălțimea între 0,6—0,56°C/100 m (gradientul termic în troposferă). În condițiile reliefului

Maxima şi minima termică absolută la Sfîntu Gheorghe

LUNA	*MAXIMA ABS.*	*MINIMA ABS.*
Ianuarie	13,5	—30,0
Februarie	17,5	—32,0
Martie	26,8	—22,0
Aprilie	31,5	—10,0
Mai	34,4	—4,0
Iunie	32,5	—1,0
Iulie	36,3	4,1
August	37,8	0,5
Septembrie	35,6	—4,5
Octombrie	32,9	—11,5
Noiembrie	23,5	—19,0
Decembrie	16,5	—29,2
DATA	11.08.1951	11.02.1929

depresionar, datorită instalării şi menţinerii inversiunilor de temperatură, cauzate de cantonarea pe fundul depresiunilor a aerului rece şi dens (gradientul termic poate fi sub valoarea normală, egal cu aceasta, sau temperatura poate creşte chiar cu altitudinea) se produc perioadele reci vara şi îngheţurile persistente iarna. Dislocarea în astfel de condiţii a aerului rece poate dura mai multe zile, chiar mai multe săptămîni. Masele de aer cald mai uşoare, care produc încălzirea vremii în Podişul Transilvaniei, alunecă peste aerul rece, efectul lor simţindu-se cu mare întîrziere.

Îngheţul timpuriu toamna şi tîrziu primăvara se produce în medie la 5 octombrie şi respectiv la 30 aprilie, numărul mediu al zilelor fără îngheţ fiind de 158/an. Faţă de aceste valori medii s-au înregistrat mari abateri: într-un caz, la Sfîntu Gheorghe, primul îngheţ a fost la 8 septembrie şi ultimul la 13 iunie.

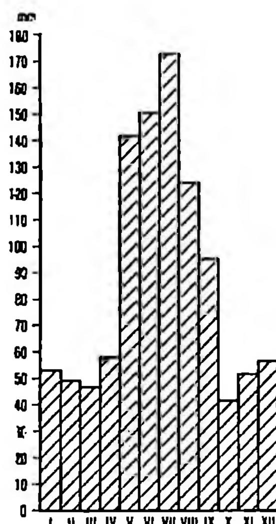
Condițiile climatice arătate, precum și influența celorlalți factori climatici, în cadrul județului, sînt puse în evidență și de zonalitatea solurilor și vegetației spontane, precum și de calitatea zonelor agricole care în aceste depresiuni intramontane sînt favorabile culturilor rezistente la intemperii (cartofi, sfeclă de zahăr, inul pentru fibre etc.).

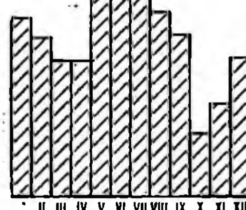
Datorită complexității orografice, a acțiunii neuniforme în cursul anului a centrilor barici, cantitatea anuală a **precipitațiilor atmosferice** în județul Covasna variază între limite largi: de la 500 la 1 100 mm/an. Astfel, pe fundul depresiunilor cad 500—700 mm/an; în zona colinară și de dealuri 700—900 mm/an, iar la munte între 900—1 100 mm/an.

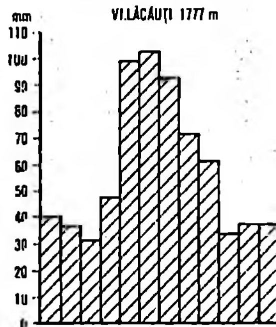
Cantitatea lunară de precipitații atmosferice

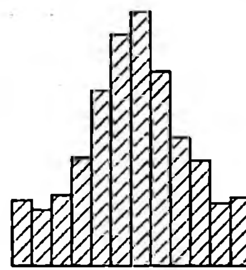
Luna	*Stația sau postul*							
	Vf. Lăcăuți	*Comandău*	*Intors. Buzăului*	*Vîlcele*	*Covasna*	*Tg. Secuiesc*	*Sf. Gheorghe*	*Baraolt*
Altitudinea medie	1777	1010	707	590	580	568	523	508
Ianuarie	51,0	68,2	36,2	33,3	40,8	21,8	23,7	33,6
Februarie	48,0	60,7	36,0	33,8	35,8	20,5	22,0	35.0
Martie	46,2	52,8	27,0	34,8	29,4	14,8	28,1	25,7
Aprilie	57,0	52,5	43,6	47,1	47,3	33,2	42,4	46,1
Mai	142,0	114,7	86,5	97,8	98,9	70,1	67,0	74,1
Iunie	149,7	130,4	95,7	94,3	102,6	78,9	98,1	77.1
Iulie	172,9	129,5	93,6	106,1	91,6	85,7	89,7	90,3
August	123,9	70,6	73,6	66,9	69,4	58,1	74,4	63.1
Septembrie	94,1	63,4	49,0	58,8	59,9	42,5	48,5	41.7
Octombrie	40,3	23,6	33,0	32,2	31,4	22,8	38,8	25,9
Noiembrie	50,9	35,3	38,2	35,6	35,5	24,6	24,5	28,6
Decembrie	56,2	53,3	36,4	31,7	36,1	18,7	26,9	29,1
ANUAL	1032,2	855,0	648,8	670,4	678,3	491,7	584,1	570,3

Se observă mari abateri cantitative ale regimului pluviometric de la an la an. Spre exemplu, la Sfîntu Gheorghe în anul 1912 s-au înregistrat 924,0 mm de precipitații, iar în anul 1929 abia 346,8 mm. Această variabilitate se

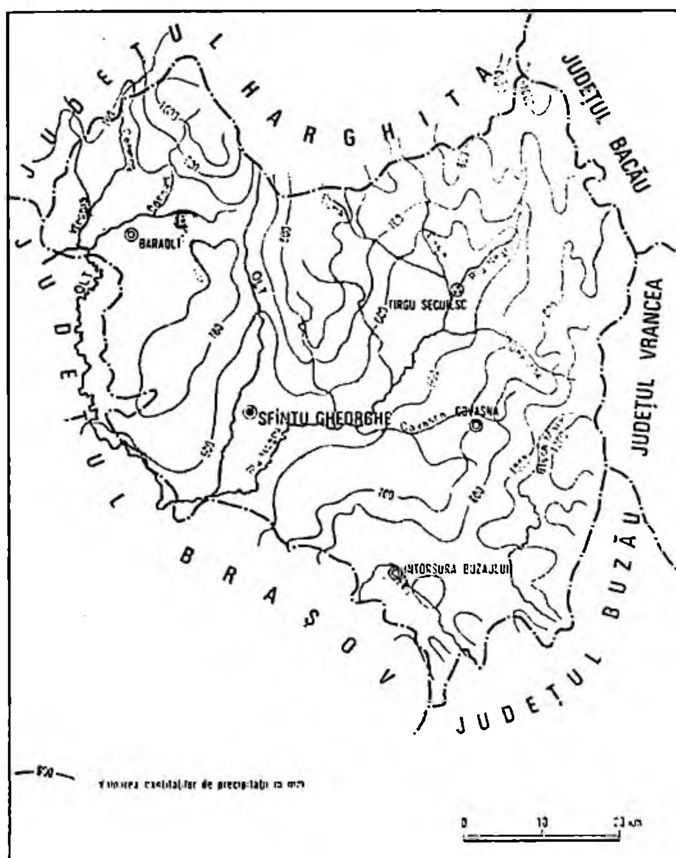

Cantități lunare de precipitații la diferite altitudini

Precipitațiile medii anuale

evidențiază și în ce privește cantitățile lunare: în iulie 1915 au căzut 221,0 mm, iar în iulie 1930 — 25,7 mm; 76,1 mm în septembrie 1912, iar în septembrie 1903 nu s-au înregistrat precipitații.

În aria depresionară a județului umezeala aerului se situează între 71—76%/an. Pe anotimpuri se evidențiază următoarele valori medii: iarna între 84—88%; primăvara între 70—80% (în zona montană 80—88%); vara între 65—72% (la munte 80—88%) și toamna între 75—80% (la munte peste 80%).

Datorită influenței maselor de aer maritime din NV și V nebulozitatea este relativ ridicată, în medie între 5,5—6,0 zecimi. Valoarea maximă se atinge în decembrie, cea minimă în august—septembrie cînd predomină activitatea anticiclonică. Numărul zilelor senine în depresiuni se situează între 100—110/an, în zona montană 60—80/an. Zilele cu cer acoperit sînt în medie între 120—140/an, la munte peste 160/an.

Durata de strălucire a soarelui totalizează în jur de 1950—2 000 ore/an.

Regimul eolian. În regimul circulației atmosferice din cursul anului vînturile sînt dirijate de principalii centri barici, fiind influențate pe plan local de orografie, orientarea și expoziția văilor, pantelor, efectele de „baraj" ale lanțurilor de munți, efectul de canalizare exercitat de văi. Variabilitatea acestui fenomen climatologic se exprimă prin frecvența pe direcții:

DIRECȚIA	*N*	*NE*	*E*	*SE*	*S*	*SV*	*N*	*NV*	*Calm atmosferic*
%	2,0	7,5	5,3	4,0	3,5	4,8	7,6	8,5	56,8

Din analiza frecvenței pe direcții reiese procentajul mare al calmului atmosferic cauzat de relativa stabilitate a aerului în depresiuni. În zonele de cîmpie sau coline joase calmul atmosferic este mult mai redus; spre exemplu, la Tîrgu Mureș el reprezintă 32,3 %.

Predomină vîntul din direcția NV și V legat de invazia maselor de aer din Atlanticul de Nord, precum și din

NE. reprezentînd o influență locală a Crivățului, rece și uscat, cunoscut sub numele de Nemira, după denumirea Vf. Nemira, în dreptul căruia acesta străbate lanțul Carpaților Orientali.

Pe văile adînci și la baza pantelor se formează circulații locale ale aerului, așa-numitele brize de vale și de munte care sînt mișcări de compensare în urma încălzirii și răcirii diferite ale versanților.

Rețeaua meteorologică și perspectivele ei. În cadrul județului se află cinci stații meteo cu program continuu de observații sinoptice, climatologice și agrometeorologice, amplasate la Sfîntu Gheorghe, Tîrgu Secuiesc, Baraolt, Întorsura Buzăului și Vf. Lăcăuți, 16 posturi meteorologice care efectuează observații meteorologice, precum și șapte stații hidrometrice care, în afara observațiilor hidrologice, efectuează și observații pluviometrice. Aceste stații sînt deservite de personal cu calificare superioară, medie și muncitori calificați cu vechime și experiență în activitate. Stațiile și posturile sînt dotate cu aparatura și instrumentarul necesar pentru asigurarea calității și continuității observațiilor, cu mijloace de transmisii operative prin rețeaua de telefoane, stații de radiotelefon proprii, iar stația județeană Sfîntu Gheorghe este dotată și cu telex.

Pentru asigurarea operativă cu date meteorologice a organelor naționale și locale, a aviației civile și militare, a sistemului internațional meteorologic, a întreprinderilor și instituțiilor, a agriculturii etc., se prevede lărgirea rețelei pluviometrice cu trei posturi, din care pentru observarea sistematică a poluării atmosferei situate la Comandău și Sanatoriul Turia, dotarea cu stații autonome de radiotelefon a posturilor Ghelința, Aita Seacă și Boroșneul Mare.

Conform planului național de apărare împotriva inundațiilor, înghețurilor și fenomenelor meteorologice periculoase, se va instala un sistem automatizat de avertizare în marile bazine hidrografice. În acest amplu program, și bazinul hidrografic al rîului Olt va fi dotat cu stații automate de observații asupra principalilor parametri meteorologici și hidrologici, care vor transmite operativ prin radio către un centru dotat cu mijloacele electronice de

calcul şi analiză necesare pentru elaborarea unor diagnoze şi prognoze cu maximum de operativitate.

5. SOLURILE

Solul, care poate fi caracterizat ca un element foarte complex al naturii, cu însuşiri de fertilitate, datorită condiţiilor naturale foarte diferite întîlnite în spaţiul judeţului Covasna, prezintă o serie mare de tipuri genetice, rezultate din acţiunea complexă a factorilor litologici, de relief, hidrologici precum şi a celor topoclimatici şi agroameliorativi.

Soluri zonale. În zonele montane se află soluri hidromorfe, puternic acide, de tipul solurilor brune acide podzolice şi pseudogleizate de pajişti subalpine cu moder, rareori cu humus brut puţin dezvoltat. Avînd un regim bun de umiditate, aceste tipuri de sol asigură o dezvoltare corespunzătoare a pădurilor de molid, a unor amestecuri de răşinoase şi fag, precum şi a pajiştilor montane. În zona pădurilor de foioase şi de amestecuri fag-răşinoase, se întîlnesc soluri brune de pădure, brune acide pseudogleizate, podzolice şi argiloiluviale. Aceste tipuri de sol cu o mare răspîndire în Munţii Baraolt, unde pe versantul vestic şi cel sud-vestic coboară pînă în terasa inferioară a Oltului şi frecvent îmbracă culoarele largi şi joase precum şi versanţii slab înclinaţi ai munţilor Întorsurii, Vrancei, Nemira, Bodoc şi Baraolt.

Datorită caracteristicilor fizico-chimice şi ecologice specifice, aceste soluri sînt acide şi în general sărace în humus huminic, în azot şi fosfor, lipsite de capacitatea de nitrificare. Regimul de umiditate defectuos are perioade de excese prelungite şi frecvent spre periferia zonei se atinge limita de ofilire. Sînt soluri grele, excesiv de compacte in perioada estivală, care necesită o fertilizare intensivă, cu suport organic, ele pretîndu-se pentru păduri, pajişti naturale şi mai puţin pentru culturi agricole.

Cea mai mare suprafaţă a judeţului Covasna o ocupă solurile cu regim de apă alternant. În această grupă se întîlnesc pe mari spaţii solurile brune, pseudogleizate, slab sau mediu podzolite, cu o serie de subtipuri şi varietăţi

hidromorfice. În general, aceste soluri sînt slab sau moderat acide, cu un conținut mediu spre ridicat de argilă (15,0—48,4%) care se tasează ușor prin acțiune mecanică și frecvent prezintă un strat compact (hardpan) sau orizontul $A\text{-}A_2$, sub adîncimea arăturilor de bază.

Deși conținutul în humus este bun (1,8—3,5%) solurile sînt mijlociu fertile, datorită condițiilor grele de aerație, ale structurii și mai ales cantității reduse de apă necesară plantelor. Luate în cultură, aceste soluri, printr-o fertilizare compensatorie și lucrări agrotehnice corelate cu cele de adîncire a stratului arabil, asigură realizarea unor producții bune de grîu, cartofi, sfeclă de zahăr și in pentru fuior.

Ca urmare a unor condiții climatice specifice, în depresiunile Sfîntu Gheorghe și Tîrgu Secuiesc s-au format soluri slab hidromorfe pe întinse suprafețe. Însușirile fizico-chimice ale acestora prezintă un conținut destul de mare de argilă (18,5—29,8%), care însă, datorită unui conținut favorabil de humus (frecvent peste 4,5%) corelat cu o bună saturație în baze (90,7—96,7%) și o aciditate slabă spre neutră (pH 6,5—7,0) oferă condiții bune și foarte bune dezvoltării producției vegetale.

Avînd un echilibru bio-fizico-chimic foarte sensibil, însușirile fizice și chimice se alterează prin lucrări necorespunzătoare, atît ca activitate propriu-zisă, cît mai ales ca randament în refacerea și asigurarea potențialului productiv al pămîntului. În condițiile unei agriculturi raționale, pe aceste soluri se obțin cele mai mari producții de grîu, cartofi, sfeclă, plante de nutreț. Întrucît frecvent în unele perioade din timpul vegetației se înregistrează deficit de umiditate, în zonele cu aceste tipuri de sol s-au executat lucrări de irigații în sistem la Cîmpu Frumos pe 3 600 ha și în amenajări locale pe 2 050 ha.

Pe lîngă aceste tipuri de sol zonale, care cuprind mari teritorii ecologice, frecvent în județul Covasna se întîlnesc și soluri interzonale legate de unele caracteristici ale stratului litologic (rendzine), ale condițiilor topoclimatice (soluri humico-gleice și turbogleice) și ale microformelor de relief (nisipuri nesolificate și slab solificate, lăcoviștile, aluviunile etc.).

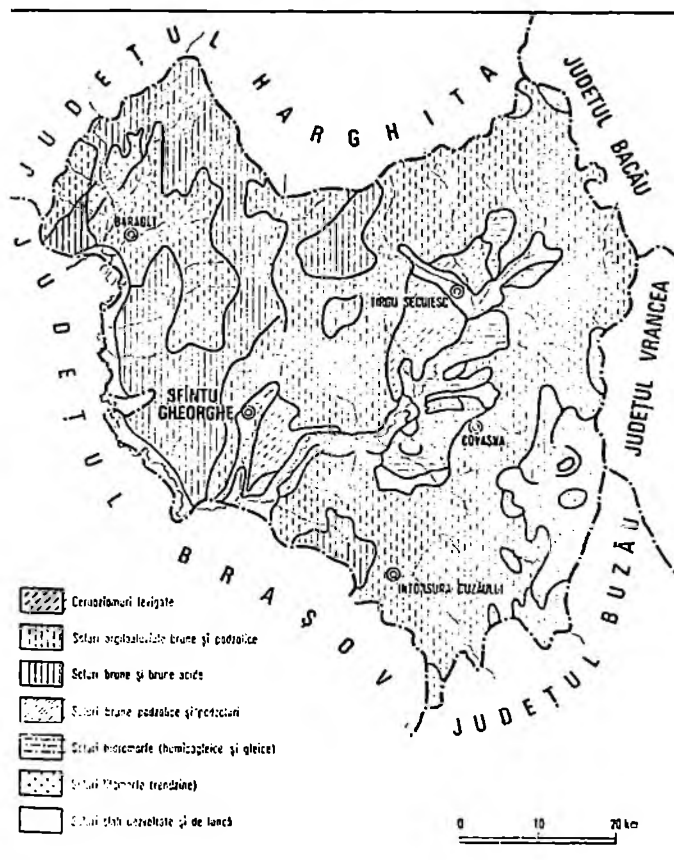
Rendzinele se întîlnesc în partea de nord-vest a județului, formate pe calcare și marne calcaroase, avînd un volum fiziologic util foarte mic (superficial și excesiv scheletic), fiind soluri cu fertilitate redusă pentru pădure.

Solurile humico-gleice, formate în microzonele cu exces permanent sau temporar de umiditate, ocupă partea cea mai joasă a județului, slab drenată, adesea cu depuneri aluvionale stratificate, carbonatice, aflate pe malul stîng al Rîului Negru. Nivelul hidrostatic cu fluctuații mari sezoniere determină utilizarea doar ca fîneață a acestor terenuri. Cu toate că au un conținut ridicat de humus (2,0—11,0%), datorită aerației nefavorabile și nivelului apei freatice de 60—80 cm, pe aceste soluri se mențin asociații de plante hidrofile cu valoare nutritivă scăzută. Amplele lucrări de desecare și combatere a excesului de umiditate în sistemul Rîului Negru vizează coborîrea nivelului apei freatice la 1,5—2 m și transformarea în teren arabil a unei suprafețe de 3 200 ha.

Turbe eutrofe se întîlnesc în locurile joase cu acumulare excesivă de materie organică din resturile unei vegetații lacustre abundente (Covasna—Comandău), iar cele oligotrofe, formate din resturi de plante acidofile, sînt cantonate în Valea Roșie. În albiile minore ale rîurilor interioare se găsesc aluviuni cu un profil slab dezvoltat, adesea gleizate, din cauza excesului de umiditate, slab sau mediu humifere.

În marele cot al Rîului Negru se întîlnesc soluri nisipoase nesolificate, slab humifere. Acestea, întinse pe o suprafață de 8 km^2, se constituie într-o zonă de rezervație naturală — un fenomen rar — prin dunele cu lungimi de 50—100 m și înălțimi pînă la 10 m, în depresiunile cărora apa stagnează în mici lacuri. Pentru fixarea acestor nisipuri, în zona Reci—Telechia s-au realizat plantații de pini și mesteceni, iar pe suprafețe mici se cultivă secară, cartofi sau plante de nutreț.

Prin proiectele de organizare a teritoriului agricol și silvic, corelate cu lucrările de îmbunătățiri funciare, concomitent cu extinderea irigațiilor în sistemul Moacșa—Pădureni pe 1 340 ha, prin sistemele de desecare și combatere a excesului de umiditate, de regularizare a cursuri-

Harta solurilor

lor de ape, suprafaţa agricolă va putea creşte cu încă 2 800—3 500 ha, din păşuni şi fîneţe umede, dar cu soluri fertile.

În scopul folosirii raționale și intensive a pămîntului pe baza studiilor pedologice și agrochimice, corelate cu ceilalți factori ai producției vegetale, s-au elaborat lucrările de zonare și microzonare a producției agricole, care vor asigura amplasarea și mărirea suprafețelor cultivate cu plante, în funcție de cerințele lor litologice și condițiile ecologice care asigură cel mai mare grad de favorabilitate.

Pentru stabilirea diferențiată a tehnologiilor fertilizării și lucrărilor agrotehnice, care să asigure sporirea productivității, în decizionarea folosirii raționale a pămîntului se utilizează notele de apreciere economică, pînă la nivel de parcelă.

Cunoașterea și caracterizarea solurilor sub aspect ecologic și productiv se integrează în procesul organizării producției agricole, asigurîndu-se optimizarea cheltuielilor și maximizarea producției agricole.

6. BOGĂȚIILE NATURALE ALE SUBSOLULUI

Datorită constituției geologice relativ complexe a teritoriului județului, marile unități structurale adăpostesc o gamă destul de largă de rezerve de substanțe minerale utile, necesare industriei și, în special, celei a construcțiilor.

Dintre rezervele cu o importanță majoră, pe primul loc se situează *lignitul*, legat de depozitele neogene ale bazinului intercarpatic. Exploatările recente sînt concentrate în mijlocul bazinului carbonifer Baraolt, cu rezerve ce asigură o dezvoltare impetuoasă a industriei miniere. Pe lîngă sorturile bulgăr și praf de lignit destinate termocentralelor, o parte însemnată a producției se prelucrează pe loc, fabricîndu-se brichete cu o putere calorică ridicată. Formațiunile flișului exterior conțin diferite *zăcăminte de hidrocarburi*, aflate încă în faza de exploatare.

În ordinea importanței zăcămintelor minerale solide utile, menționăm roci cum sînt: *andezitele* din zona peri-

ferică a Harghitei de Nord, exploatate prin cariere de mare capacitate, așezate în Valea Oltului, cu multiple întrebuințări (piatră de construcție, piatră spartă și măcinată etc.) și cu însușiri fizico-chimice superioare.

Gresiile cretacice — mai puțin cele paleogene — din zona flișului carpatic sînt foarte răspîndite și exploatate prin numeroase cariere la Sfîntu Gheorghe, Zagon, Sita Buzăului, Zăbala, Voinești, Sînzieni, Brețcu, Ghelința etc., fiind utilizate ca piatră de construcție, la pavarea și pietruirea drumurilor.

În zona estică a Munților Perșani — prin carierele de la Vîrghiș și Racoșul de Sus s-au deschis cîteva masive de calcar mezozoic.

Dintre celelalte categorii de roci utile amintim *argilele comune*, care se află în exploatare la carierele de la Bodoc, Brețcu și Turia și constituie materia primă pentru cărămidării și țiglării. Ca rezerve de substanțe minerale utile cu perspective pentru viitor semnalăm: *nisipurile andezitice fluviatile* din terasele rîurilor deschise la Ghidfalău, Bodoc, Olteni; *nisipurile de cuarț* de o bună calitate și cu multiple întrebuințări, deschise prin carierele de la Ariușd, Araci, Iarăși și Valea Oltului; *zăcămintele de balast* din terasele Rîului Olt și Rîului Negru; *zăcămintele importante de diatomite* cu o calitate foarte bună, deschise în valea pîrîului Cormoș, la nord de satul Filia; *zăcămintele de diabaz, serpentină și opaluri*, ce pot căpăta în viitor o gamă largă de întrebuințare ca pietre ornamentale, de artizanat, semiprețioase etc.; *zăcămintele de travertin* din depozitele aflate în masivul Baraolt; *zăcămintele de minereu de fier, limonite, siderite, sferosiderite* din contactul hidrotermal al Harghitei de Sud, care au constituit obiectul exploatărilor în secolul trecut, datorită conținutului mare în fier; *zăcămintele de turbă și nămoluri terapeutice din turbării.*

O importanță economică prezintă, de asemenea, *tezaurul hidromineral* și al *gazelor mofetice* din această regiune. Rezervele de ape minerale de diferite tipuri hidrochimice au o calitate foarte bună ca dealtfel și zăcămintele de *bioxid de carbon*. Ele sînt valorificate pe scară industrială sub forma apelor minerale îmbuteliate — Bodoc, Vîlcele, Covasna, Nemere, Malnaș, Biborțeni, Borsil — și în cură bal-

neară ca băi carbogazoase la stațiunile balneoclimaterice de interes republican și local — Covasna, Bálványos, Malnaș, Vîlcele, Siugaș, Ozunca, Hătuica. Bioxidul de carbon de calitate se utilizează la Covasna și Malnaș care, împreună cu apele minerale, constituie factori terapeutici naturali de mare importanță, de care se leagă tratamentul bolilor cardiovasculare și tratarea unor boli digestive și de nutriție.

7. VEGETAȚIA ȘI FAUNA SPONTANĂ

Vegetația. Particularitățile reliefului, geologiei, climei și solului imprimă vegetației de pe teritoriul județului Covasna o serie de caracteristici locale. Formele de relief, depresiunile și rama muntoasă măresc contrastele de vegetație. Distribuția altitudinilor climei și solului se reflectă în etajarea verticală a vegetației.

Caracteristică județului Covasna este vegetația de dealuri și de coline, precum și cea de munte. Aceste formațiuni primare au fost influențate și transformate în timpul mileniilor de factorul antropic. Pădurile de stejar și de șleauri de cîmpie — probabil foarte răspîndite odinioară prin depresiuni intramontane — au fost înlocuite de cîmpii fertile care produc anual cantități mari de cartofi, sfeclă de zahăr, precum și cereale. Fragmentar s-au păstrat icicolo mici suprafețe de stejărete în formă degradată.

Este bine reprezentat și dezvoltat însă etajul gorunului. Gorunul (*Quercus petraea*) se dezvoltă bine în condițiile noastre între altitudinile de 600—1 050 m pe diferite expoziții, formînd atît păduri pure cu specii de arbuști și ierburi xeromezofile (munții Perșani, munții Baraolt și Bodoc, sudul munților Harghita, munții Bretcului), cît și amestecate cu stejar (foarte puține), cu carpen — specie care este în permanentă expansiune, favorizată de factorul antropic — și de fag.

Etajul gorunului a suferit mult în ultimele secole prin tăieri și defrișări repetate care au făcut ca mari suprafețe

populate de gorun să fie transformate în terenuri agricole, fînețe și pășuni de dealuri și de coline. Vegetația secundară formată pe aceste suprafețe este reprezentată de pajiștea păiușului (*Festuca rupicola* și *Festuca rubra*), de iarba cîmpului (*Agrostis tenius*), gradul de degradare a pajiștilor fiind aici semnalat de prezența speciei țepoșica (*Nardus stricta*).

Pădurile primare de gorun și alte foioase (*climaxul*) din acest etaj sînt într-o măsură tot mai mare înlocuite de cele secundare, mai sărace din punct de vedere biologic, și de pinete cultivate. Pinul (*Pinus silvestris*) ocupă suprafețe din ce în ce mai mari în acest etaj.

Vegetația munților este bine reprezentată prin păduri de fag (*Fagus silvatica*) care formează etajul său propriu, prin făgetele pure și făgetele amestecate cu brad, acestea fiind bogat reprezentate în Munții Brețcului, pe versantele vestice ale acestora. În rest, suprafețe întinse sînt populate de molidete amestecate cu fag precum și de molidete pure. Aceste formațiuni sînt frecvente și în etajele superioare ale sudului Munților Harghitei și Oituzului. Pe suprafețele largi defrișate s-au format întinsele pășuni montane dominate de păiuș roșu montan (*Festuca rubra*) și țepoșică.

Alături de vegetația descrisă mai sus, dependentă mai ales de factori macroclimatici, există și alte tipuri de vegetație, numită intrazonală, care depinde în primul rînd de factori edafici. Dintre categoriile de floră și vegetație intrazonală amintim vegetația de stîncărie de diferite tipuri — calcare, roci silicioase, andezitice — cu diverse specii saxicole în Valea Vîrghișului, Defileul Oltului la Bicsad, în Munții Nemirei etc., cea a nisipurilor de la Reci, luncile cu vegetația acvatică și palustră, precum și mlaștinile de turbă, inclusiv cele alimentate de izvoarele de ape minerale.

O deosebită importanță au nisipurile de la Reci. Formarea, evoluția, flora și vegetația acestora sînt studiate de mulți cercetători. Terenul populat în prezent de arinișuri întinse, mestecănișuri și pajiști, păstrează și azi elemente ale rarităților floristice și faunistice din biocenozele unice regiunii. Bălțile în fază de colmatare păstrează speciile *Hottonia palustris*, *Aldrovanda vesiculosa*, *Menyanthes trifoliata*, iar printre dunele de nisip înflorește *Pulsatilla*

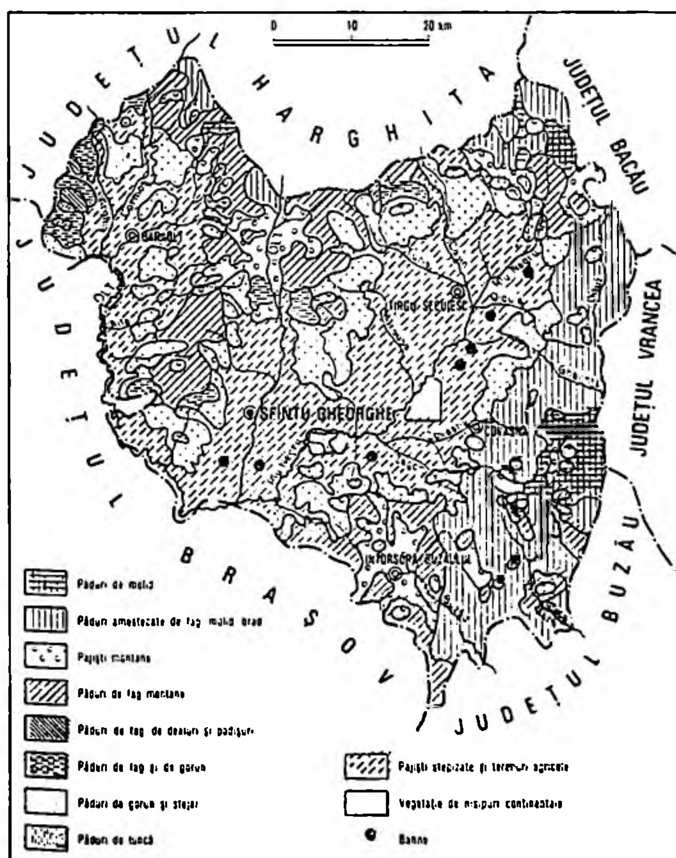
patens, specie pontică. În meandrele colmatate ale rîului Negru din aluviunile de la Sîntionlunca înfloresc specii rare de *Fritillaria meleagris* și *Iris sibirica*.

Este semnificativă vegetaţia palustră. Mlaştinile, prezente atît în luncile Oltului şi Rîului Negru, cît şi în luncile pîrîurilor Comandău, Apa Roşie etc., prin condiţiile trofice pot fi încadrate în eutrofe, mezotrofe şi oligotrofe. Primele sînt mai frecvente în văi, în jurul izvoarelor minerale de la Ozunca şi Ghelinţa, şi păstrează cîteva specii importante, ca: *Drosera anglica, Pedicularis sceptrum-carolinum, Polemonium coeruleum*, iar cele mezo- şi oligotrofe sînt montane, cu rarităţi floristice deosebit de importante ca: *Trientalis europaea*, un primulaceu rar în ţara noastră, *Calla palustris, Scheuchzeria palustris, Helodium lanatum, Ribes nigrum, Carex diandra* etc. O deosebită importanţă au mlaştinile formate în jurul izvoarelor de apă minerală la Ozunca, Olteni, Turia care păstrează cenoze şi specii rare (*Scorzonera parviflora, Trifolium fragiferum, Ligularia sibirica, Calamagrostis canescens, Carex appropinquata, Spiraea salicifolia, Lysimachia thyrsiflora, Andromeda polifolia*).

Pe cursul rîurilor şi pe suprafaţa albiilor inundate s-a format o vegetaţie specifică, alcătuită din diferite esenţe lemnoase, numită zăvoaie, arinişuri şi păduri de luncă.

Vegetaţiile de stîncă sînt reprezentate pe suprafeţe cu totul restrînse în Valea Vîrghişului, Valea Ghelinţa, Valea Bîsca. În sudul judeţului, la Ariuşd şi Araci apare, pe soluri loessoide, o vegetaţie caracteristică Cîmpiei Transilvaniei, cu specii interesante pentru interiorul lanţului carpatic (*Amygdalus nana, Adonis vernalis, Salvia nutans, Hyacinthella leucophaea, Cytisus procumbens*, specii de *Stipa, Dictamnus albus* etc.).

Fauna regiunii s-a format în strînsă legătură cu condiţiile fizico-geografice de vegetaţie şi climă. Fiecare biotop are speciile lui caracteristice, specifice. Existenţa celor 17 000 ha de păduri asigură condiţiile unei faune bogate, caracteristică cîmpiilor, livezilor, gorunetelor, făgetelor şi moliditelor, precum şi locurilor băltoase, fîneţelor şi păşunilor. Cerbul, căpriorul — prezenţi într-o populaţie puternică — asigură existenţa în bune condiţiuni a carnivorelor,

Harta răspîndirii vegetaţiei

adică a lupilor, vulpilor, precum şi a rîşilor *(Lynx lynx)*, această din urmă specie cu efective în permanentă creştere.

Pisica sălbatică, mustelidele, bursucul, ursul se întîlnesc des în regiunile noastre. Se reduce însă din ce în ce mai mult efectivul păsărilor răpitoare de zi și de noapte. După dispariția totală a vulturului pleșuv și a vulturului negru din Carpații de Curbură, sînt pe cale de dispariție și cîteva specii de acvile și falconiforme. Pe înălțimi, în pădurile de molid și fag întîlnim numeroase păsări, cum ar fi: cocoșul de munte *(Tetrao urogallus)*, ciocănitoarea de munte *(Picoides tridactylus alpinus)*, buha *(Bubo bubo)* și altele. Sînt în continuu regres efectivele de păsări de baltă. Apele județului sînt relativ bogate în diferite specii de pești.

8. PROTECȚIA MEDIULUI ÎNCONJURĂTOR

Avînd în vedere importanța științifică, cît și raritatea unor specii de plante și formațiuni geologice, acestea au fost declarate monumente ale naturii și rezervații naturale. Dintre ele amintim:

Mestecănișul de la Reci, teren nisipos-băltos, cu formațiuni geomorfologice, floră-vegetație și faună specifice.

Mlaștina eutrofă Ozunca Băi (Com. Bățani), teren cu vegetație proprie mlaștinilor eutrofe, cu relicte glaciare.

Valea Turiei, Muntele Puciosu cu Peștera de sulf Turia, izvoarele de ape minerale, precum și o mlaștină de turbă.

Complexul de izvoare carbogazoase cu emanații de gaze și vegetație de mlaștină **Valea Iadului-Turia.**

În perspectivă se prevăd rezervații: **Dealul Ariușd**, cu vegetația stepică, termofilă pe sol loessoid; **Tinovul Ruginos** și **Mohoș** din com. Comandău (mlaștină de turbă); **Tinovul Apa Roșie din Munții Nemira** (mlaștină de turbă); **Flora și vegetația din meandrele (bălțile) Ozun-Sîntionlunca; Flora pliocenă de la Micloșoara-Baraolt; Parcurile dendrologice de la Zăbala, Dalnic, Virghiș și Arcuș; Arborii seculari de pe teritoriul județului** (Zagon, Chiuruș, Calnic, Sfîntu Gheorghe-Val. Simeria, Dalnic, Reci, Ghidfalău, Ozun etc.).

În domeniul protecției aerului, în județul Covasna nu sînt semnalate aspecte negative deosebite generate de surse de poluare grave.

În domeniul protecției apelor, în urma propunerilor, sesizărilor și recomandărilor făcute de specialiști au fost îmbunătățite metodologia și capacitatea de epurare a apelor de către unele obiective industriale care constituiau surse importante de poluare. O serie de stații de epurare au suferit extinderi în funcție de încărcările nocive ale apelor, îmbunătățind astfel substanțial calitatea apelor de suprafață: Olt, Rîul Negru, pîrîul Baraolt și altele.

În domeniul protecției solului și subsolului se acordă o atenție deosebită redării în circuitul agricol a unor întinse suprafețe de teren, executîndu-se lucrări de îmbunătățiri funciare.

ISTORIA

1. MĂRTURII STRĂVECHI DE LOCUIRE

Cele mai vechi mărturii de locuire umană cunoscute pe teritoriul județului Covasna aparțin paleoliticului mijlociu, din faza de dezvoltare a aurignacianului superior (7 000—8 000 î.e.n.) de la Brăduț. Tot din această perioadă s-au semnalat urme de locuire în așezarea de terasă de la Leț-Varheghiu.

Cultura Criș și cultura cu ceramică lineară, din neoliticul timpuriu, sînt cunoscute prin descoperirile de la Angheluș, Leț-Varheghiu, Petriceni.

Dintre culturile neolitice pe teritoriul județului Covasna trebuie evidențiată cultura Cucuteni-Ariușd, atît prin aria largă cît și prin calitățile deosebite ale ceramicii. Această cultură este prezentă în deplina ei dezvoltare la Ariușd, iar prin fazele următoare A, A-B, B, bogat reprezentată în descoperirile arheologice de la Sfîntu Gheorghe, Malnaș-Băi, Bicsadul Oltului, Reci, Moacșa, Leț-Varhegiu, Sînzieni.

Localitățile Reci și Malnaș-Băi sînt cunoscute prin descoperirile arheologice ce acoperă perioada de tranziție de la neolitic la epoca bronzului. Epoca bronzului este reprezentată prin culturile Schneckenberg (descoperiri la Zăbala, Ariușd, Sf. Gheorghe) și Monteoru prin descoperiri răzlețe la Cernat și Catalina.

Această epocă este de fapt dominată de cultura Wietenberg — bogat reprezentată prin descoperirile de la Sfîntu Gheorghe și Reci. Cultura Wietenberg a servit drept bază pentru formarea culturii Noua care face trecerea spre prima vîrstă a fierului (Hallstatt) și care este cunoscută în județ prin descoperirile de la Peteni și Ghidfalău.

Cultura materială din epoca bronzului oglindeşte modul de viaţă, ocupaţiile şi nivelul civilizaţiei atins de populaţia tracică în această zonă.

Noile cercetări efectuate în judeţul Covasna au dus la concluzia că în continuitatea de viaţă şi cultură de la epoca bronzului la epoca fierului n-a existat nici un hiatus. Cunoaşterea şi prelucrarea fierului încep în Hallstattul timpuriu faza B, fibula de tip Peschiera cu disc spiralic descoperită la Cernat arătînd şi un orizont hallstattian timpuriu. Din această perioadă timpurie provin depozite şi resturi de turnătorii de bronz găsite la Belin, Malnaş şi Zagon precum şi aşezările mari deschise sau întărite cu val şi şanţ de la Reci, Leţ-Varheghiu şi Cernatul de Sus.

În perioada tîrzie a Hallstattului, dezvoltarea culturii materiale cunoaşte influenţe greceşti şi scitice. Descoperiri din ultima fază a primei vîrste a fierului sînt cunoscute la Dobolii de Jos şi Sfîntu Gheorghe.

La începutul celei de a doua epoci a fierului se formează pe teritoriul Daciei uniuni tribale în care este cuprinsă şi populaţia geto-dacică de pe meleagurile judeţului Covasna. Pe baza săpăturilor executate în judeţ s-a constatat că populaţia geto-dacică a trăit în aşezări deschise, neîntărite, situate pe terasele rîurilor. Tipurile de locuinţe semibordeiul şi locuinţa de suprafaţă s-au dezvoltat pe fondul local din prima vîrstă a fierului. Tot origine locală au şi formele de vetre. Aşezări dacice sînt cunoscute la Sfîntu Gheorghe, Angheluş, Moacşa, Cernat, Poian, Olteni, Baraolt, Malnaş, Bicsadul Oltului etc.

În perioada dintre sec. I î.e.n. — sec I e.n. cultura materială şi spirituală a dacilor cunoaşte o deosebită înflorire legată de existenţa statului geto-dac unitar condus de Burebista şi mai tîrziu de Decebal.

Remarcăm faptul că pe teritoriul judeţului Covasna sînt cunoscute două cetăţi dacice: una la Covasna şi cealaltă pe valea pîrîului Caşin.

Cetatea de la Covasna este situată pe Valea Zînelor, pe vîrful unui deal existînd trei terase mărginite cu ziduri de piatră. Cea din Valea Caşinului, din apropierea satului Valea Seacă, a fost construită pe vîrful muntelui „Cece“ şi are doar două terase înconjurate cu ziduri de piatră.

Ambele cetăţi par a fi construite pe la mijlocul sec. I î.e.n. şi au avut de suferit în timpul luptelor duse de romani pentru cucerirea unei părţi a Daciei.

Materialele bogate rezultate în urma săpăturilor şi care se găsesc în muzeele judeţului Covasna atestă nivelul înalt al civilizaţiei geto-dacice, legat de ocupaţiile cunoscute: meşteşuguri, agricultură, creşterea vitelor mari, păstorit, comerţ, minerit, prelucrarea bronzului şi fierului, a argintului şi aurului etc. Mărturie stau tezaurele descoperite la Surcea, Peteni şi Ghelinţa.

2. CONTINUITATEA ELEMENTULUI AUTOHTON

După cucerirea unei părţi a Daciei, romanii au inclus în provincia romană şi teritoriul actual al judeţului Covasna, care a fost situat la graniţa de est a Daciei romane. Pentru apărarea graniţei, romanii au construit lagăre militare (castre) la Breţcu, Olteni, Comolău şi la Boroşneul Mare. Acestea au fost ridicate în timpul lui Traian şi Hadrian. În mijlocul populaţiei dacice din judeţul Covasna, elementul roman este reprezentat mai ales de garnizoanele din aceste castre. Epoca stăpînirii romane este atestată, în afară de aceste castre, şi de aşezări civile.

Retragerea armatei romane şi a aparatului de stat nu a afectat continuitatea vieţii pe aceste teritorii; cea mai mare parte a populaţiei a rămas pe loc, acomodîndu-se noilor condiţii de viaţă, folosindu-se cu succes de condiţiile naturale în faţa migraţiei popoarelor.

Continuitatea elementului autohton este atestată de descoperirile arheologice din secolele următoare stăpînirii romane şi pe teritoriul judeţului Covasna. Ulterior aici se stabilesc diferite populaţii de origine germanică, care trăiesc un timp oarecare alături de populaţia autohtonă, fapt atestat în secolul IV în aşezările de la Sfintu Gheorghe şi Reci. În secolul V se dezvoltă în Dacia cultura autohtonă Bratei, care este atestată în Valea Oltului şi la Cernat. Forma de locuire a fost semibordeiul săpat în pămînt dreptunghiular, cu o vatră-pietrar într-un colţ, de origine dacică, cunoscut din aşezări geto-dacice, care persistă pînă în seco-

lele IX—X. Din îmbinarea elementelor de cultură dacică și romană a rezultat o cultură materială specifică populației din această perioadă, care la venirea slavilor și avarilor, la sfîrșitul sec. VI și începutul sec. VII, era deja formată. Așezări din această perioadă au fost descoperite la Cernat și Poian.

3. LUPTA POPULAȚIEI LOCALE ÎMPOTRIVA ASUPRITORILOR

Continuitatea poporului român este atestată și pe teritoriul județului Covasna prin numărul mare al așezărilor din secolele VII—X, cum sînt: Sfîntu Gheorghe, Coșeni, Poian, Cernat, Angheluș etc.

Așezarea de la Sfîntu Gheorghe și ultimul nivel al celei de la Poian se pot încadra în secolele IX—X, forma de locuință fiind tot semibordeiul cu vatră-pietrar, fapt ce atestă continuitatea populației autohtone în Transilvania, continuitate confirmată și de materialul ceramic — forma vaselor evoluînd către un aspect de cultură proto-Dridu. Din aceasta reiese că procesul de asimilare a slavilor de către populația autohtonă românească începuse încă de la prima instalare a slavilor pe aceste teritorii.

Migrația maghiarilor, care și-au extins dominația asupra Transilvaniei în mai multe etape și într-o perioadă îndelungată de timp, a întîlnit rezistența îndîrjită a populației autohtone românești, îmbinată cu spiritul de jertfă al conducătorilor săi. În aceste condiții s-a desfășurat colonizarea secuilor și în actualul teritoriu al județului Covasna, atestată de urme de așezări și cimitire din secolele XI—XII care au fost descoperite la Sfîntu Gheorghe, Cernat, Peteni și Zăbala. Teritoriul județului Covasna făcea parte din județul Alba (Fehér), înființat deja în secolul al XI-lea. La sfîrșitul secolului al XII-lea în Valea Oltului s-au așezat și secuii veniți din regiunea Sebeșului, cedînd locul lor sașilor, după cum dovedește Adrianum, în actul de donație al regelui Andrei II din anul 1224. Colonizarea de către regii unguri a secuilor, populație bine organizată din punct de vedere militar, s-a făcut în scopul apărării teritoriului împotriva năvălirilor pecenegilor, cumanilor și tătarilor.

Din secolele XIII—XIV există documente scrise privind aşezările omeneşti de pe acest teritoriu.

Odată cu încheierea epocii migraţiilor, românii au trecut la organizarea administrativă superioară pe baza noilor relaţii feudale de producţie.

Relaţiile feudale pe acest teritoriu se dezvoltă mai tîrziu decît în celelalte părţi ale ţării, începînd abia din secolul al XV-lea, observîndu-se şi aici o împărţire tot mai accentuată a societăţii în clase antagoniste.

În marile momente ale istoriei interesele comune ale apărării vieţii şi pămîntului au impus colaborarea politică şi militară dintre forţele Munteniei, Moldovei şi Transilvaniei; astfel se explică participarea secuilor alături de Mircea cel Bătrîn la Nicopole, în marile expediţii conduse de Iancu de Hunedoara sau alături de Ştefan cel Mare la Vaslui şi Codrii Cosminului.

În viaţa populaţiei de pe meleagurile covăsnene a însemnat un moment deosebit politica lui Mihai Viteazul de a forma un front comun antiotoman, unind forţele militare şi economice ale celor trei ţări româneşti.

Suferinţele populaţiei secuieşti provocate de nobilii şi principii maghiari ai Transilvaniei de la sfîrşitul secolului XVI au făcut ca ea să îmbrăţişeze idealurile promovate de Mihai Viteazul, să participe cu peste 20 000 de luptători la luptele antiotomane, la eliberarea oraşelor Tîrgovişte şi Bucureşti, la lupta pentru Unirea celor trei ţări într-un singur stat.

La începutul secolului al XVIII-lea populaţia Transilvaniei — români, maghiari şi alte naţionalităţi — se ridică împotriva dominaţiei habsburgice.

De-a lungul întregii istorii a poporului român, lupta pentru libertate şi independenţă naţională s-a îmbinat strîns cu lupta de eliberare socială, în care alături de români s-au aflat şi maghiari, germani şi locuitorii de alte naţionalităţi.

Pe teritoriul judeţului sînt cunoscute bătălii pentru dreptate socială în anii : 1506, 1510, 1514, 1519, 1562, 1595—1596, cînd ţărănimea română şi maghiară exploatată s-a ridicat la luptă pentru un trai mai bun. Cea mai importantă bătălie de clasă a secolului al XVI-lea izbucneşte în 1514, cînd în fruntea răsculaţilor se află fiul acestor

ţinuturi, Gheorghe Doja, conducătorul războiului ţărănesc, originar din Dalnic, simbol al apărării intereselor comune ale românilor şi maghiarilor.

Începînd din secolul al XVI-lea, dezvoltarea meşteşugurilor pe teritoriul judeţului se accentuează. Oraşul Tîrgu Secuiesc a devenit un important centru de meşteşuguri care a înlesnit legăturile comerciale dintre cele trei ţări româneşti — Muntenia, Transilvania şi Moldova. La sfîrşitul secolului al XVI-lea apar la Tîrgu Secuiesc primele bresle; în 1572 tăbăcarii, în 1638 cizmarii, în 1649 cojocarii şi olarii. În oraşul Sfîntu Gheorghe procesul de formare a breslelor se petrece mai tîrziu, primele bresle apărînd la începutul secolului al XIX-lea: 1808 cizmarii, 1829 tăbăcarii şi în 1836 croitorii.

Dominaţia austriacă şi înflorirea tîrzie a meşteşugurilor au frînat dezvoltarea manufacturilor şi fabricilor. Totuşi se fac primii paşi în această direcţie prin înfiinţarea glăjăriei din Valea Zălanului în 1692 şi la Bicsad la începutul secolului al XVIII-lea, a cuptoarelor de topit minereu de la Filia şi Bodvai.

Începînd din secolul al XVI-lea s-au intensificat relaţiile comerciale şi în aceste ţinuturi, favorizate şi de faptul că pe aici treceau drumurile comerciale care legau Transilvania cu Moldova şi Ţara Românească. Tăbăcarii, cojocarii, cizmarii din Tg. Secuiesc îşi procurau de multe ori materiile prime de la oierii din Moldova şi îşi desfăceau în tîrgurile moldovene produsele finite.

În legăturile comerciale dintre sud-estul Transilvaniei şi Moldova un rol deosebit a avut localitatea Breţcu, situată în imediata vecinătate a pasului Oituz. Nu întîmplător a fost înfiinţată la Breţcu o „Societate de cărăuşie", care avea menirea de a transporta mărfurile pe traseul Oituz—Braşov, mulţi din cărăuşi continuîndu-şi drumul cu căruţele încărcate cu produse pînă la Iaşi.

Secolele XVII—XVIII se caracterizează prin intensificarea contradicţiilor de clasă, prin lupta continuă dintre nobilime şi iobăgimea exploatată. Această luptă s-a desfăşurat în cele mai diverse forme: petiţii, memorii, procese, precum şi răzvrătiri individuale sau mari răscoale. Răscoala din 1784 condusă de Horea, Cloşca şi Crişan, por-

Descoperiri arheologice pe teritoriul județului Covasna

nită împotriva obligațiilor feudale, pentru libertate și pămînt, a reunit în lupta comună țărănimea iobagă, română și maghiară, pe lucrătorii minieri din Hunedoara, Munții Apuseni, Baia Mare și Maramureș. Ecoul ei a răsunat pu-

ternic în Moldova, Ţara Românească şi în întreaga Europă. În cadrul populaţiei locale o răscoală mai amplă are loc în anul 1785. Ea a izbucnit ca reacţie la ordinul împăratului Iosif al II-lea privind intensificarea exploatării iobăgimii, eveniment în care se încadrează şi răscoala ţăranilor din Racoşul de Sus din anul 1786.

Luptele sociale şi naţionale din secolul al XIX-lea au culminat cu revoluţia burghezo-democratică de la 1848. Masele populare de pe meleagurile covăsnene au participat la lupta pentru egalitate, dreptate şi libertate. Documentele din acea vreme atestă că în 1848, în fostul judeţ Trei Scaune, s-au desfăşurat cu intensitate mişcări ale ţărănimii, acestea integrîndu-se în mod direct în lupta comună a ţărănimii române şi maghiare din Transilvania, luptă care se va solda în iunie 1848 cu desfiinţarea iobăgiei şi ştergerea privilegiilor nobiliare. În şirul acestor bătălii amintim, printre altele, pe cele de la Estelnic, unde grănicerii şi iobagii înarmaţi au silit nobilul să le restituie pămîntul. Cei de la Ojdula şi-au împărţit pădurea grofului Nemeş, iar la Saciova iobagii au refuzat să muncească pămîntul moşierului. Asemenea mişcări ţărăneşti se întîlnesc şi la Zălan, Turla, Cernat, Sînzieni şi Imeni, Ruseni şi Oituz, Căpeni şi Baraolt, unde luptele erau îndreptate împotriva duşmanului comun, marea nobilime.

4. PAGINI DIN ISTORIA MODERNĂ ŞI CONTEMPORANĂ

La începutul secolului al XIX-lea, pe teritoriul judeţului Covasna, unde existau patru oraşe — Breţcu şi Ilieni, care aveau un caracter rural, Sfîntu Gheorghe şi Tîrgu Secuiesc, cu un mai pronunţat caracter orăşenesc — se constată o dezvoltare a forţelor de producţie. În această perioadă începe să se dezvolte simţitor şi comerţul cu Moldova şi Ţara Românească prin pasurile Oituz şi Buzău.

Populația meșteșugărească de la orașe simțea povara sistemului de breaslă, care devenise o piedică în calea progresului industrial. Adăugînd la aceasta asuprirea habsburgică, avem imaginea contradicțiilor care au dus la izbucnirea revoluției de la 1848 pe aceste meleaguri.

Astfel în zilele de 11—12 aprilie 1848, în orașul Sfîntu Gheorghe are loc o adunare la care participă și reprezentanți ai țărănimii, alături de cei ai nobililor și trimișii grănicerilor.

Adunarea de la Sfîntu Gheorghe a acceptat următoarele puncte programatice:

1. Dieta să desființeze serviciul militar grăniceresc și să organizeze gărzile naționale;

2. Deplină libertate cetățenească și confesională;

3. La suportarea sarcinilor publice să ia parte fiecare cetățean;

4. Desființarea relațiilor urbariale prin despăgubire.

Grănicerii din Ozun, văzînd că așteptările lor au fost înșelate și că nu se ia nici o măsură de către Dieta de la Cluj, se ridică la luptă, refuzînd să părăsească teritoriul, așa cum suna ordinul militar. Mișcarea grănicerilor din Ozun are ecou și în alte localități ale județului. În comuna Turia, grănicerii, pedeștri și călări, trec la împărțirea pămîntului, apoi mișcarea se întinde și în alte localități, ca Sînzieni, Tîrgu Secuiesc și Ojdula.

Frămîntările intense, dezbaterile ce se țineau lanț, propaganda antihabsburgică au pus în mișcare întreaga populație. Păturile, stările sociale n-au abandonat propriile lor revendicări, iar elementele conștiente din sînul lor au împins pe prim plan cauza comună a rezistenței față de pericolul extern. Toți acești factori au dus la încheierea frontului unit al forțelor sociale care au reușit să opună o rezistență populară antihabsburgică în toamna și iarna anului 1848 și respectiv 1849. Conduse de generalul Bem, ele au reușit să alunge stăpînirea habsburgică de pe aceste teritorii și din restul Transilvaniei.

Gabor Aron, născut în județul Covasna, comuna Brețcu, figură proeminentă a momentului revoluționar de la 1848, a fost unul din conducătorii de seamă ai maselor de revoluționari. Din clopotele bisericilor el a fabricat tunuri pentru revoluție.

Actele istorice de crucială însemnătate pentru destinele României din a doua jumătate a secolului trecut, unirea Moldovei cu Țara Românească, războiul de independență au avut un larg ecou și în rîndul populației de pe aceste meleaguri. Documente ale vremii informează despre vitejia și eroismul ostașilor români în luptele purtate pe teritoriul Bulgariei, despre ajutorul moral și material dat de populația Transilvaniei fraților de dincolo de Carpați, despre faptul că locuitorii din Brețcu, Poiana Sărată, Ilieni, Estelnic, Bicfalău, Lisnău, Ozun, Cernat, Tg. Secuiesc, participă ca voluntari, sprijină cu alimente armata română, transportă armament și muniții pentru război. Mulți tineri din localitățile județului refuză să se înroleze în armata austro-ungară, alăturîndu-se armatei române care lupta pentru cucerirea independenței de stat a țării.

În urma instaurării în 1867 a pactului dualist austro-ungar care a asigurat moșierimii și burgheziei maghiare poziții cheie în economia Transilvaniei și a legii din 1872, cu privire la desființarea breslelor, ca forme anacronice în economia capitalistă, o caracteristică a vieții economice este pătrunderea capitalului austro-ungar, care favorizează trecerea de la stadiul manufacturier la stadiul industriei mecanizate.

Dacă la început pătrunderea capitalului străin avea consecințe pozitive — contribuind la dezvoltarea industriei — într-o perioadă mai tîrzie va constitui însă o frînă în calea dezvoltării libere, independente a economiei.

Deși Transilvania făcea parte în această perioadă din Imperiul austro-ungar, dezvoltarea ei industrială s-a orientat, în mod firesc, spre România, cu care era asigurată libertatea vamală. Relațiile fructuoase ce s-au dezvoltat de-a lungul secolelor între cele trei provincii românești au fost afectate în mod simțitor de războiul vamal din anii 80 ai secolului trecut, izbucnit între România și Austro-

Ungaria. Consecinţele nefaste ale acestui război s-au manifestat în aproape toate ramurile industriale din Transilvania.

Dezvoltarea industriei a schimbat şi compoziţia numerică a proletariatului. Deşi numărul lor a crescut în mod simţitor, totuşi mai mult de jumătate din muncitori lucrau în mici ateliere ale meseriaşilor.

În asemenea cadru economic are loc şi dezvoltarea socială a judeţului. Economia avea un preponderent caracter agrar, chiar şi oraşele prezentînd un accentuat caracter agricol.

Tabelul de mai jos reflectă în mod concludent stratificarea populaţiei, după ocupaţie, în 1900:

Total populaţie	*Total încadraţi în agricultură*	%	*Total muncitori*	%
137 261	100 258	73,5	20 451	14,9

În ceea ce priveşte dezvoltarea industriei din judeţ, se observă tendinţa de creştere a unor întreprinderi cu peste 20 de muncitori, de la 5 în 1890, la 23 în 1900, ceea ce confirmă dezvoltarea industriei pe calea capitalismului.

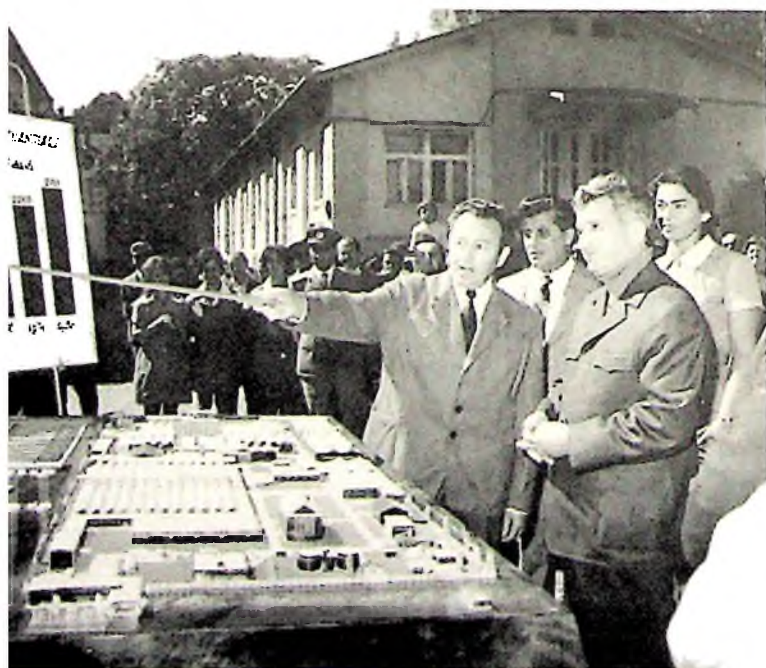
Cu toate acestea numărul întreprinderilor rămîne redus, avînd şi în continuare o preponderenţă întreprinderile mici şi mijlocii (din totalul întreprinderilor industriale şi miniere la începutul anului 1900 doar 7 lucrau cu peste 20 de muncitori).

Odată cu înmulţirea întreprinderilor şi dezvoltarea capitalismului, după anul 1900 se formează şi detaşamentul proletariatului industrial, al cărui număr, datorită stării de înapoiere a acestei regiuni, era redus, ceea ce va influenţa organizarea şi implicit luptele acestuia.

O mare parte a muncitorilor era recrutată din satele apropiate oraşelor sau centrelor industriale. Astfel fabricile din Sfîntu Gheorghe recrutau forţa de muncă din satele Arcuş, Valea Crişului, Coşeni, Ilieni, iar la mina Căpeni sursa principală a acesteia era din satele judeţelor Odorhei, Ciuc sau din vecinătate, de la Biborţeni şi Filia. O parte din aceştia erau muncitori sezonieri (în dublă ocu-

Tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al partidului, întîmpinat cu căldură de muncitoare de la Întreprinderea textilă „Oltul" din Sfîntu Gheorghe (septembrie 1974)

Examinînd macheta de dezvoltare a Întreprinderii „Oltul".

a

b

Continuitatea populației autohtone este atestată de numeroase vestigii arheologice: a) vas de ceramică din secolele III—IV i.e.n.; b) Ruinele castrului roman de la Comandău.

Comuna Dalnic. Statuia lui Gheorghe Doja

Pădurile sînt altă bogăţie a judeţului, cu mare pondere în economia lui.

Cultura cartofului a devenit o îndeletnicire tradițională: a) întreținerea culturilor de cartofi și b) culesul a

Creşterea vitelor — preocupare străveche şi totuşi nouă a oamenilor muncii din agricultura judeţului.

paţie: muncitori şi agricultori). În acest timp are loc pătrunderea capitalului străin, ceea ce contribuie la subordonarea economică faţă de capitalul maghiar şi austriac. Astfel glăjăria de la Bicsad şi prima fabrică de ţesut de la Sfîntu Gheorghe erau proprietatea capitaliştilor străini. Mina Căpeni, prin poziţia ei geografică, contribuia la dezvoltarea industrială a regiunii, integrîndu-se în circuitul comercial ce exista între Transilvania, Moldova şi Ţara Românească.

Dezvoltarea capitalismului duce în mod inerent la înrăutăţirea situaţiei maselor muncitoare. Formele clasice ale exploatării au fost caracteristice şi pentru economia de pe teritoriul actualului judeţ Covasna: durata zilei de muncă ajungea la 14—15 ore, fără repaus duminical, condiţiile de muncă erau grele, lipsind măsurile de protecţie elementare. Toate acestea erau agravate de slaba înzestrare tehnică. Situaţia deosebit de grea a muncitorilor, cît şi lipsa oricăror drepturi politice au constituit cauzele conflictelor şi grevelor în tot timpul regimului burghezo-moşieresc. Asupra spiritului muncitorilor o influenţă tot mai mare au avut ideile socialiste care au pătruns prin diferite căi.

Luptele sociale ale proletariatului în judeţul Covasna au rădăcini vechi. Primele forme ale luptei de clasă ale muncitorilor datează de la începutul secolului al XIX-lea şi au avut loc în Valea Zălanului.

La mijlocul secolului al XIX-lea apar şi primele forme de organizare a proletariatului în industria extractivă, la furnalele din Filia, Micloşoara şi Bodvai-Herculian, fapt atestat de o circulară din 1898 a ministerului, care arată că de organizaţia social-democrată din Braşov aparţineau şi cele din Ciuc, Făgăraş şi Trei Scaune.

Primele acţiuni greviste ale proletariatului din judeţ au loc începînd cu anul 1903, cînd unele categorii de lucrători (brutari, pantofari) din Sfîntu Gheorghe, Tîrgu Secuiesc şi Covasna organizează greve pentru îmbunătăţirea condiţiilor de muncă şi de salarizare.

Şirul acţiunilor revendicative continuă şi în anul următor (1904), ca urmare a efectelor negative ale crizei economice din acel an, fiind semnificative grevele tipografilor

și ale feroviarilor din Sfîntu Gheorghe. În acest an este semnalată înființarea la 22 august a „organizației muncitorești locale" la Sfîntu Gheorghe.

Paralel cu luptele proletariatului industrial, se desfășoară și lupta proletariatului agricol. În primul deceniu al secolului nostru, forma principală a luptei proletariatului agricol și a țărănimii sărace au constituit-o „grevele de seceriș". Amploarea acestor greve a fost determinată de amploarea mișcării muncitorești, între ele fiind de la început o interdependență strînsă. În organizarea și mobilizarea proletariatului agricol un rol important l-au jucat și muncitorii concediați din diferite motive, care, așa cum se specifică în documentele vremii, „se duc în comune, printre țărani, unde se străduiesc să sădească ideile socialiste".

„Grevele de seceriș" din Sfîntu Gheorghe (1905), Ozun (1909) ș.a. demonstrează atitudinea fermă de luptă a țărănimii sărace și a proletariatului agricol, arată că în această perioadă revoluționară muncitorimea nu a fost singură, pe urmele ei pășind și lumea satelor, prevestind astfel necesitatea alianței muncitorești-țărănești.

În șirul marilor bătălii de clasă se înscrie prima grevă, în al doilea deceniu al secolului nostru, aceea a muncitorilor și muncitoarelor de la fabrica de țesut din Sfîntu Gheorghe.

Programul greviștilor a cuprins 10 puncte, în care revendicările economice s-au împletit cu revendicările politice. Susținînd cauza dreaptă a greviștilor, ziarul local relata că „dreptatea e de partea muncitorilor". Dintre revendicările lor amintim: ridicarea salariilor cu 30 %, reducerea zilei de muncă la 10 ore, muncitorii aflați în grevă să nu fie concediați, interzicerea angajării copiilor sub 12 ani, asigurarea cu materii prime etc. Toate aceste revendicări au rădăcini vechi și „este de mirare cum muncitorii au suportat atîta timp exploatarea", arată în continuare același ziar.

Centrul de îndrumare și organizare a grevei a fost într-o casă aflată în locul actualului muzeu și a fost numit „Herbert", ceea ce înseamnă loc de adunare a meseriașilor. Muncitoarele aflate în grevă purtau batic roșu, de unde și denumirea de „grevă a baticului roșu".

Victoria parţială a greviştilor demonstrează unitatea de acţiune, spiritul de luptă şi abnegaţie cu care au ştiut să-şi apere drepturile.

În anul 1918 se înfiinţează sindicate ale diferitelor categorii de lucrători, printre care şi cel din oraşul Sfîntu Gheorghe, creat la 11 noiembrie 1918.

La 17 noiembrie 1918, în sala festivă a prefecturii, marea adunare populară declară constituirea organizaţiei locale a Partidului Social Democrat din Sfîntu Gheorghe.

Ideile socialismului ştiinţific au găsit un teren de manifestare favorabil şi în ţinuturile covăsnene.

În acest context se înscriu împotrivirile muncitorilor din plasa Sfîntu Gheorghe şi ale ţăranilor faţă de mobilizări şi de războiul contra Rusiei Sovietice. Ţăranii intră cu forţa pe moşiile nemeşilor, îşi împart singuri pămînturile încă la începutul lui noiembrie 1918. Dealtfel, o caracteristică a stării revoluţionare din anul 1918 o constituie mişcările ţărăneşti. Ele au constituit o parte integrantă a revoluţiei burghezo-democratice din Transilvania, în cadrul căreia lupta socială s-a împletit cu cea naţională.

Ţăranii se răscoală, alungă pe notari şi pe alţi reprezentanţi ai organelor locale de stat, atacînd şi pretorii. Înlăturînd autorităţile locale, ţăranii şi-au adus din plin contribuţia la eliberarea Transilvaniei, creînd premisele instaurării administraţiei româneşti. Pe tot teritoriul Transilvaniei aflat sub ocupaţia austro-ungară sporesc procesele „de agitaţie" care acuzau „inculpaţii" pe motivul că exprimau într-un fel sau altul încrederea „în viitorul luminos al poporului român, în eliberarea de către România a Ardealului". Sînt intentate procese şi împotriva românilor din judeţul Covasna. Printre cei 16 „inculpaţi" îi găsim pe Coman Ioan şi Neagu Gheorghe din Întorsura Buzăului. Exprimîndu-şi adeziunea faţă de noile idei, mulţi cetăţeni din Întorsura Buzăului şi Sfîntu Gheorghe fac servicii armatei române, culegînd informaţii privind trupele germane şi austriece plasate în aceste regiuni, starea lor, dispoziţiile primite, planurile posibile, mişcările lor. Au fost întocmite rapoarte, schiţe, fotografii asupra acestor ţinuturi.

1 decembrie 1918 se înscrie în istoria poporului român ca un moment crucial din multele momente pe care le-a

trăit, fiind o încununare a aspirațiilor de veacuri ale poporului român pentru eliberarea națională. „Unirea din 1918 — spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu — a reprezentat o adevărată piatră de hotar în dezvoltarea României moderne". Atmosfera de puternică efervescență politică din preajma actului Unirii de la 1918 este marcată și în județul Covasna. Au loc adunări populare între 13—14 noiembrie, unde se aleg deputații din circumscripțiile Sfîntu Gheorghe, Întorsura Buzăului, Covasna, Aita Mare și altele pentru participare la Marea Adunare de la Alba Iulia. Printre delegații aleși au fost: Gh. Păunar, D. Păcurar, I. Șerban, Gh. Solcanu, I. Modroiu, N. Corbu, N. Cristea, învățătorul Rusu Ștefan, Gheorghe Cașaș, Bogdănel Cașaș, Alex. Potcoavă. În adunările populare din Vîlcele, Sita Buzăului, Teliu, Mărcuș, Iarăși, Ilieni, Dobîrlău, Covasna, Lunca Cîlnicului, Ariușd, Araci, Băcel, Dobolii de Jos și altele sute de oameni semnează actul intitulat „Hotărîrea noastră", în care se precizează dorința lor fierbinte de a se uni cu țara și pe care-l trimit la Alba Iulia.

Începutul anului 1919 constituie anul maturizării și organizării în sindicate a muncitorilor. Întrucît P.S.D. local era insuficient de dezvoltat, o caracteristică a mișcării muncitorești din județ o constituie organizarea acțiunilor de protest, de demonstrații și greve de către consiliile sindicatelor pe ramuri de industrie. Unul după altul se înființează sindicatele diferitelor categorii de lucrători: al constructorilor, al lucrătorilor pielari, al celor din intreprinderile alimentare, al funcționarilor și angajaților din comerț, al muncitorilor minieri de la Căpeni.

Valul luptelor greviste culminează în anul 1920, an ce a însemnat înrăutățirea condițiilor de muncă și viață a tuturor categoriilor de lucrători.

Serviciul special al Siguranței din Brașov raportează subinspectoratului general că la Fabrica de cherestea „Fürst" din Covasna au fost concediați în ziua de 11 oct. 1920 toți muncitorii, în număr de 45—50 pe motiv „că nu ținem în lucru muncitori organizați". Rămași fără lucru, lucrătorii au plecat la Sindicatul din Brașov, unde au tratat cu Inspectoratul regional al muncii.

O situaţie asemănătoare aveau şi minerii de la Căpeni. Siguranţa zilei de miine nu exista, fapt ce se oglindeşte şi în „scrisoarea de angajare", care prevedea pe lîngă îndatoririle muncitorilor şi condiţiile de salarizare şi dreptul de concediere imediată pe următoarele motive: „în cazul cînd veţi periclita interesele noastre, abuzînd de încrederea noastră".

În lupta lor, minerii primesc un ajutor preţios din partea grupării revoluţionare a Sindicatelor Unitare din Braşov. Deşi nu reuşesc să reînfiinţeze sindicatul în formă „recunoscută" de intreprindere şi autorităţi, cu sprijinul braşovenilor formează un grup revoluţionar, care va organiza şi îndruma acţiunile ulterioare ale minerilor.

Luptele zilnice, grevele care izbucnesc în această perioadă demonstrează creşterea combativităţii maselor, o maturizare a conştiinţei pentru schimbarea traiului şi a ordinii în stat.

Anul 1921 — anul creării gloriosului partid al comuniştilor din România — va deschide o etapă superioară în istoria mişcării muncitoreşti şi a judeţului Covasna.

Se înmulţesc conflictele de muncă, cauzate de nerespectarea contractelor colective de muncă de către patroni. Aceste conflicte organizate şi îndrumate de sindicatele pe ramuri, alături de marile greve ale textiliştilor din Sfîntu Gheorghe şi ale minerilor din Căpeni-Baraolt, vor constitui formele cele mai combative ale manifestării revoluţionare a clasei muncitoare în judeţul Covasna.

Nerespectarea prevederilor contractelor colective de muncă din partea patronilor generează grevele muncitorilor de la Manufactura de tutun din Sfîntu Gheorghe, în anul 1926, şi a minerilor din 1928—1929. Asemenea acţiuni au loc şi la Tîrgu Secuiesc, Breţcu, Ojdula, unde în urma greutăţilor provocate de criza economică, majoritatea angajaţilor sînt concediaţi.

Dealtfel, în anii crizei economice din 1929—1933 acţiunile muncitoreşti sporesc prin forţă şi combativitate. Efectele nefaste ale crizei se manifestă tot mai puternic şi în oraşul Sfîntu Gheorghe — relatează presa locală a vremii.

Trebuie să menţionăm că în organizarea grevei din 1929 a textiliştilor din Sfîntu Gheorghe şi a minerilor din Că-

peni, în pregătirea lor ideologică un rol însemnat l-au jucat ideile comuniste răspîndite pe diferite căi. Dealtfel, depistarea acestei propagande comuniste, prinderea asupra faptelor a celor în cauză, luarea măsurilor represive din partea autorităților culminează cu primul proces din Sfîntu Gheorghe, în anul 1933, intentat unui grup de comuniști, în frunte cu Lázár Mihály.

Dintre manifestările de seamă ale perioadei de după 1933 se remarcă greva muncitorilor forestieri de la Comandău din 1936, care, prin amploarea și intensitatea ei, a constituit o remarcabilă pagină de luptă a muncitorimii covăsnene pentru obținerea unor drepturi legitime, ea demonstrînd totodată spiritul de solidaritate a celorlalte categorii de muncitori.

Manifestările de protest, demonstrațiile și grevele nu lipsesc nici la sfîrșitul deceniului al patrulea, dintre ele evidențiindu-se mai ales cele organizate cu ocazia sărbătoririi zilei de 1 Mai, prilej cu care muncitorimea județului se ridică împotriva abuzurilor, nedreptăților, inegalităților economice, politice și sociale.

Odată cu răpirea unei părți din Transilvania, în urma odiosului Dictat de la Viena, județul Covasna a trecut sub administrația horthystă.

Instaurarea dictaturii militare fasciste a marcat începutul celei mai întunecate pagini din istoria poporului român. Împotriva politicii teroriste, antipopulare s-au ridicat cu hotărîre forțele democratice și patriotice, mișcarea de rezistență cuprinzînd cele mai diferite pături sociale și grupări politice, dar avînd ca suport principal clasa muncitoare. Acționînd cu fermitate și hotărîre, partidul comunist a reușit să grupeze în jurul său largi forțe democratice și patriotice, înfăptuind un adevărat front comun al maselor populare.

În anul 1940 României i s-au impus prin forță însemnate cedări din teritoriul ei național. Poporul român s-a ridicat cu fermitate împotriva nedreptății istorice săvîrșite asupra sa. El și-a manifestat hotărîrea de a lupta cu arma în mînă împotriva dictatului fascist de la Viena, pentru apărarea integrității teritoriale a României.

Măsurile de teroare naţionalist-şovine ale regimului de ocupaţie horthystă în Transilvania, instaurarea ordinii de guvernare cu baioneta au stîrnit un uriaş val de nemulţumiri din partea tuturor forţelor progresiste.

Ca şi în multe alte momente anterioare ale istoriei, cînd oamenii muncii aparţinînd naţionalităţilor conlocuitoare au acţionat în unitate şi frăţie cu poporul român, şi în anii grei ai dictaturii militaro-fasciste populaţia locală a sprijinit forţele progresiste. O elocventă mărturie în acest sens o constituie eroul comunist Lázár Mihály din Sfîntu Gheorghe, unul din cei care şi-au jertfit viaţa pentru cauza dreaptă a poporului. Arestat şi schingiuit în beciurile siguranţei, este ucis mişeleşte de către horthyşti în anul 1941.

Luptele desfăşurate în zona oraşului Sfîntu Gheorghe sînt parte componentă a bătăliei victorioase purtate de armata română pentru izgonirea trupelor hitleriste din Transilvania. În aceste lupte se disting mulţi cetăţeni ai localităţilor din zonă, printre care locuitori din Sfîntu Gheorghe, Sita Buzăului, Zăbrătău, Crasna, Băcel, Chichiş, Ilieni şi altele, unde zeci de hitlerişti sînt capturaţi de populaţia civilă, iar armatele eliberatoare sînt ajutate cu diferite materiale, informaţii, prin toate mijloacele posibile. Învăţătoarea Kertész Irén din Ilieni, ţăranii Plugor Alexandru şi Demeter József din Chichiş şi-au înscris numele alături de cele ale generalului Grigore Bălan, locotenentului Gheorghe Turturică şi sublocotenentului David Păiuş, eroi căzuţi în lupta pentru eliberarea plaiurilor covăsnene, contribuind prin jertfe şi vitejie la izgonirea ocupanţilor străini, la eliberarea definitivă a teritoriului ţării.

Victoria revoluţiei de eliberare naţională şi socială antifascistă şi antiimperialistă a inaugurat epoca unor profunde transformări democratice şi revoluţionare în societatea românească. După eliberarea ţării, masele populare de pe meleagurile noastre ataşîndu-se forţelor progresiste au organizat numeroase mitinguri, demonstraţii de stradă, în care cereau constituirea unui guvern democratic şi înlăturarea guvernului reacţionar, iniţiind acţiuni pentru luarea puterii şi pentru înfăptuirea reformei agrare.

În asemenea condiții au început luptele pentru înlăturarea vechii administrații reacționare. Forța principală a luptei pentru progres o constituia organizația locală a Frontului Național Democratic, care cuprindea majoritatea covîrșitoare a populației, reprezentată prin diferite partide și organizații democratice, precum P.C.R., P.S.D., Sindicatele Unite, Uniunea Populară Maghiară, Uniunea Micilor Meseriași etc. Partidul Comunist Român a reușit astfel să cuprindă masele populare. În acest context, sub conducerea P.C.R. se organizează în lunile octombrie și decembrie 1944 în orașul Sfîntu Gheorghe mari adunări populare. Din ce în ce mai mult întrunirile și demonstrațiile de masă, mereu mai ample, mai viguroase s-au împletit cu acțiuni inițiate pentru înfăptuirea unor obiective vizînd democratizarea aparatului de stat și înfăptuirea reformei agrare.

O importanță deosebită a avut reforma agrară și pe meleagurile covăsnene, unde marea majoritate a populației lucra în agricultură. După instalarea organelor administrative democratice, în toamna anului 1944 prefectura județului a adoptat o ordonanță în care autoritățile locale sînt chemate să treacă neîntîrziat la împărțirea pămînturilor. Astfel, această zonă a țării a fost printre primele care au trecut la înfăptuirea reformei agrare.

La sfîrșitul anului 1944, pretutindeni în județ încep să se formeze comisiile de împroprietărire, menite să conducă și să controleze acțiunile de împărțire a pămînturilor.

După instaurarea guvernului democratic în frunte cu Dr. Petru Groza, populația județului își manifestă sentimentele de bucurie și încredere față de noul guvern. La Sfîntu Gheorghe, Tîrgu Secuiesc, Baraolt și alte localități ale județului se organizează mari mitinguri, unde masele populare își exprimă adeziunea lor față de noul guvern. Într-o telegramă adresată de populația județului noului guvern democratic, se spunea: „Muncitorimea și marea masă a populației locale își manifestă atașamentul față de guvernul democrat și asigură sprijinul și colaborarea ei și pe mai departe".

La 7 iunie 1945 orașul Sfîntu Gheorghe este vizitat de către ministrul justiției de atunci, Lucrețiu Pătrășcanu, căruia i se face o primire călduroasă din partea populației orașului. Cu această ocazie se iau măsuri concrete și eficiente pentru democratizarea aparatului judecătoresc.

În toamna anului următor, la 12 noiembrie 1946 orașul Sfîntu Gheorghe are un alt oaspete de seamă în persoana Dr. Petru Groza. Marea adunare populară din piața orașului se transformă într-o uriașă manifestare de simpatie față de guvern, față de măsurile democratice. Peste 45 000 de participanți, veniți din toate localitățile județului, scandau: „Trăiască guvernul Groza! Trăiască guvernul care a dat pămînt poporului!“

POPULAȚIE

1. NUMĂRUL ȘI DINAMICA POPULAȚIEI

La data de 1 iulie 1979, populația județului Covasna era de 209 227 locuitori, ceea ce reprezenta o pondere de 0,9 % din populația țării. Recensămintele din ultimele cinci decenii au consemnat următoarea evoluție numerică a populației județului: 152 563 de locuitori la 29 decembrie 1930, de 157 166 locuitori la 25 ianuarie 1948, de 172 509 locuitori la 21 februarie 1956, de 176 858 locuitori la 15 martie 1966 și de 199 051 locuitori la recensămîntul din 5 ianuarie 1977. Ulterior, pe baza datelor operative, s-au înregistrat 200 480 locuitori la 1 iulie 1977 și 204 563 locuitori la 1 iulie 1978.

În perioada 29 decembrie 1930 — 1 ianuarie 1979 populația din județ a crescut cu 54 265 locuitori, reprezentînd un spor anual de 1 107 locuitori. Creșterea a fost deosebit de redusă, de numai 256 locuitori în medie pe an, în intervalul 1930—1948. Între anii 1948—1956 asistăm la un ritm de creștere a populației de 1 918 locuitori pe an, pentru ca în perioada anilor 1956—1966 el să scadă din nou la 435 locuitori pe an. După anul 1966 s-au înregistrat din nou ritmuri de creștere mai înalte, și anume un spor anual de 1 931 locuitori în perioada 1966—1976 și 4 085 locuitori în anul 1977. Prin urmare, populația județului la 1 ianuarie 1979 a fost mai mare cu 35,6 % față de decembrie 1930, cu 19,9 % față de 21 februarie 1956 și cu 16,9 % față de 15 martie 1966.

Dezvoltarea numerică mai accentuată a populației după anul 1966 se datorește atît creșterii sporului natural, în urma măsurilor luate pentru redresarea natalității, cît și

scăderii soldului migratoriu negativ, ca o consecinţă a ritmului accelerat de industrializare, a construirii unor importante obiective industriale capabile să absoarbă forţa de muncă existentă.

În evoluţia numerică a populaţiei au avut loc diferenţieri teritoriale deosebit de accentuate, prin migraţii ale populaţiei rurale către centrele urbane, datorită procesului complex de urbanizare, dezvoltării fără precedent a industriei, construcţiilor, comerţului şi celorlalte ramuri neagricole. Astfel, la data 1 ianuarie 1979 populaţia urbană reprezenta 49,5 %, respectiv 102 436 locuitori din totalul populaţiei judeţului, comparativ cu 31,3 % în anul 1966, cu 24,9 % în anul 1956, cu 12,5 % în anul 1948 şi cu 10,4 % în anul 1930. În întreaga perioadă 29 decembrie 1930 — 1 ianuarie 1979, numărul populaţiei urbane a crescut cu 88 511 locuitori (de la 15 925 la 102 436), adică cu 1 720 persoane în medie pe an, comparativ cu 1 107 locuitori pe total judeţ.

În intervalul dintre anii 1966—1978 s-a înregistrat cel mai mare ritm de creştere a populaţiei urbane, 3 625 de locuitori pe an, sporul pe cei 13 ani fiind de 41 477 persoane. În consecinţă, populaţia urbană a judeţului la începutul anului 1979 era mai mare de peste 6 ori (643,2 %) decît cea existentă în anul 1930, de peste cinci ori (521,4 %) faţă de 1948, de 2,39 ori faţă de 1956 şi de 1,90 ori faţă de anul 1966. Creşterea mai accentuată a populaţiei urbane a avut loc în Sfîntu Gheorghe, reşedinţa de judeţ, unde numai în perioada 15 martie 1966 — 1 ianuarie 1979 populaţia s-a dublat (de la 22 058 la 47 678), urmat de Tîrgu Secuiesc, cu un spor de 57,7 % (de la 11 286 la 17 802), Întorsura Buzăului cu 29 % (de la 5 185 la 6 913), Covasna cu 25,7 % (de la 7 831 la 9 918) şi Baraolt cu 5,0 % (de la 8 948 la 9 398).

În perioada 1930—1978, creşteri ale numărului de locuitori s-au produs şi în unele aşezări rurale, datorită activităţii industriale proprii sau participării forţei de muncă în centre urbane. Astfel este cazul comunelor Malnaş, Vîrghiş, Bodoc, Brăduţ, Ghelinţa, Catalina, Zagon etc. În acelaşi timp, s-a înregistrat descreşterea numărului de locui-

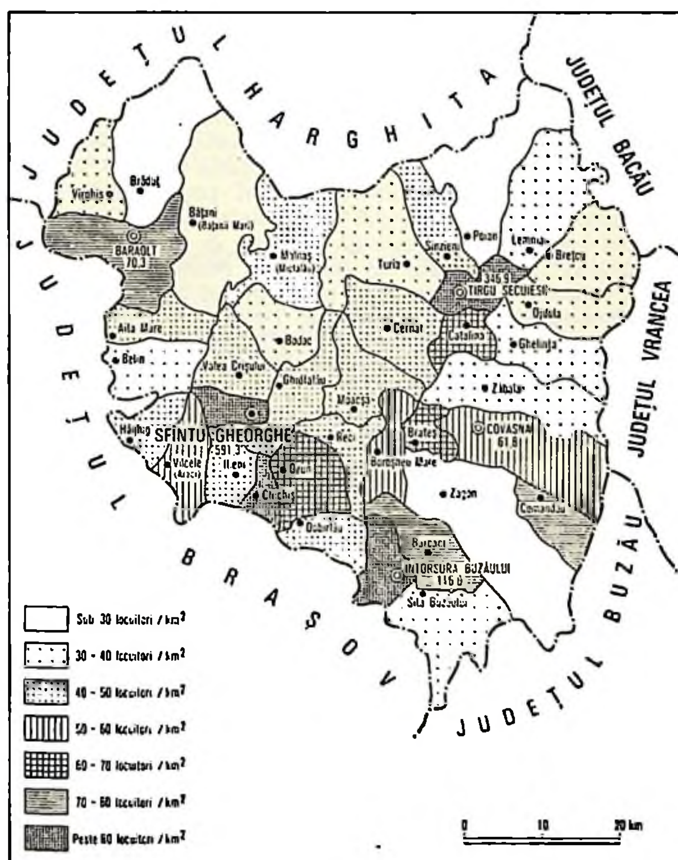
tori în 16 comune: Aita Mare, Băţani, Boroşneul Mare, Brateş, Ilieni, Moacşa, Sînzieni etc., prin migrarea definitivă a unor locuitori spre oraşe.

2. DENSITATEA POPULAŢIEI

Distribuţia numerică a populaţiei pe suprafaţa judeţului, condiţionată de factori istorici, sociali, economici şi naturali s-a schimbat de la o etapă la alta, în sensul creşterii densităţii de la 41,2 locuitori/km^2 în 1930, la 46,6 locuitori/km^2 în 1956, la 47,7 locuitori/km^2 în 1966, la 54,1 locuitori/km^2 în 1977 şi la 56,5 locuitori/km^2 la 1 iulie 1979.

În contextul acestei evoluţii a densităţii se remarcă o anumită distribuţie zonală în interiorul judeţului precum şi o accentuată variaţie valorică între densitatea centrelor urbane şi a celor rurale. Astfel, la începutul anului 1979, densitatea medie a populaţiei în oraşele judeţului era de 202,6 locuitori/km^2 faţă de 34,3 locuitori/km^2 în mediul rural. Oraşele aflate în plin avînt industrial au cea mai ridicată densitate: Sfîntu Gheorghe (683,3 locuitori/km^2), Tîrgu Secuiesc (372,2 locuitori/km^2) şi Întorsura Buzăului (120,2 locuitori/km^2). Comunele cu o agricultură dezvoltată în care au apărut şi obiective industriale, balneoclimaterice şi de turism precum şi cele aflate în zona de influenţă a oraşelor se menţin, de asemenea, printre localităţile cu densitate mai mare: Chichiş (96,4 locuitori/km^2), Catalina (64,1 locuitori/km^2), Barcani (79,9 locuitori/km^2), Ozum (57,8 locuitori/km^2) etc.

Densitatea superioară faţă de cea medie o regăsim şi în cîteva zone situate in partea centrală a Depresiunii Tîrgu Secuiesc, de-a lungul văii Rîului Negru, de-a lungul Văii Oltului şi în Depresiunea intracarpatică a Întorsurii Buzăului. Densitatea cea mai mică o întîlnim în zonele muntoase, în comunele Zagon (18,0 locuitori/km^2), Poian (22,1 locuitori/km^2), Băţáni (20,7 locuitori/km^2), Brăduţ (25,2 locuitori/km^2) etc. În fapt există concentrate aglomerări de populaţie pe spaţii restrînse de-a lungul văilor, în unele

Densitatea populaţiei

zone muntoase şi la contactul munţilor cu depresiunile. Densitatea populaţiei la nivel de comune apare însă relativ scăzută, datorită suprafeţelor întinse de păduri şi de păşuni din raza administrativ-teritorială a acestora.

3. STRUCTURA POPULAȚIEI

Din datele statistice de la începutul anului 1979 rezultă că structura pe sexe a populației județului Covasna este sensibil echilibrată, din totalul populației de 206 828 locuitori, 103 562, adică 50,1 % erau bărbați și 103 266, adică 49,9% femei. Pe orașe și comune proporția sexelor înregistrează oscilații mici, în mediul urban populația de sex masculin reprezentînd 49,4 % (feminină 50,6 %), iar în mediul rural 50,7% (feminină 49,3%). În toate unitățile administrativ-teritoriale ale județului, numărul populației de sex masculin depășește cu puțin pe cel feminin, cu excepția orașelor Sfîntu Gheorghe, Tîrgu Secuiesc și Covasna, precum și a comunelor: Chichiș, Hăghig, Ilieni, Vîlcele și Zăbala, unde populația feminină deține o pondere de 50,3—50,9 %.

O situație bună este caracteristică și structurilor pe grupe de vîrstă ale populației județului, atît datorită ponderii corespunzătoare a grupelor tinere, cît și datorită proporției echilibrate dintre bărbați și femei la grupele de vîrstă mai tinere. Astfel grupa persoanelor cu vîrstă pînă la 14 ani reprezintă mai mult decît un sfert din populația județului (25,3% la total, 25,7% la sex masculin, 25,0% la sex feminin).

Populația tînără de pînă la 44 de ani (inclusiv) deține o pondere de 68% din totalul populației județului, proporția fiind în favoarea persoanelor de sex masculin, care reprezintă 51,3% din populația acestor grupe (48,7% feminin). În același timp, populația în vîrstă de muncă (16—59 ani la bărbați și 16—54 de ani la femei) însumează 54,6% din totalul populației, restul de 27,1% reprezentînd grupele de vîrstă 0—15 ani, iar 18,3% grupele în vîrstă de peste 59 de ani la bărbați și peste 54 de ani la femei.

În ceea ce privește structura pe naționalități, aceasta reflectă influența condițiilor social-istorice, în sensul că pe teritoriul județului Covasna alături de români trăiesc oameni ai muncii de naționalitate maghiară, precum și de alte naționalități. Astfel, la recensămîntul din 5 ianuarie 1977 din totalul populației de 199 051 de locuitori, 38 947 erau români (19,57 %), 156 032 maghiari (78,40 %) și 4 084 (2,03 %) populație de alte naționalități.

Conviețuirea în cadrul județului a românilor, maghiarilor, secuilor, germanilor și altor naționalități este rezultatul unui proces istoric îndelungat de luptă a maselor muncitoare pentru aceleași idealuri de libertate și o viață mai bună. Astăzi, aceste năzuințe sînt îndeplinite în cadrul națiunii socialiste, plenar angajată în făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintarea României spre comunism.

4. CARACTERISTICI DEMOGRAFICE

Condițiile economice și social-istorice în care s-a desfășurat viața socială au influențat direct evoluția numerică a populației, factorii determinanți fiind natalitatea, mortalitatea, sporul natural și sporul migratoriu.

Natalitatea, ca cel mai activ factor al dinamicii populației, a înregistrat în cadrul județului Covasna oscilații deosebite cu influență hotărîtoare asupra sporului natural al populației. Astfel, față de 32,0‰ natalitate înregistrată în anul 1930, s-a consemnat o scădere continuă la 25,1 ‰, în anul 1950, la 22,6‰ în 1956 și la 13,5‰ în anul 1966. După această dată ea începe să crească, ca urmare a măsurilor luate de statul nostru pentru protejarea natalității, la 23,7‰ în 1967, la 24,1‰ în 1968, stabilindu-se apoi între 20,6—21,5 ‰ în perioada 1971—1978. În mediul urban, natalitatea era, în anul 1956, de 22,1 la 1 000 de locuitori față de 22,8‰ în mediul rural, schimbîndu-se apoi proporția in favoarea orășenilor la 13,7‰ în 1966 (13,5‰ la sate), 24,7 ‰ în 1967 (23,2 ‰) și care s-a menținut la un nivel de 20,5—23,4 ‰ în anii 1971—1978, comparativ cu 18,4—20,5‰ în mediul rural.

Natalitatea mai ridicată din mediul urban înregistrată în ultimul deceniu se datorește prezenței grupelor de vîrstă tinere într-o pondere mai mare față de mediul rural (20—24 de ani). În urma dezvoltării industriale accelerate a orașelor, aici predomină familiile de muncitori tinere, la care se înregistrează și cel mai mare număr de născuți vii.

Odată cu creșterea natalității, începînd din anul 1977, a avut loc și o sporire substanțială a ponderii născuților vii de rang superior, respectiv al treilea, al patrulea copil

şi peste. Astfel în perioada 1967—1976 numărul născuţilor vii de rangul 3, 4, 5 şi peste a reprezentat 28,5‰ din totalul născuţilor vii, ceea ce constituie o îmbunătăţire substanţială faţă de perioada 1960—1967.

Fenomenul **mortalităţii generale**, concretizat în numărul decedaţilor în cursul unui an, influenţează direct evoluţia numerică şi structurală a populaţiei. Ca urmare a măsurilor luate pentru îmbunătăţirea nivelului de trai şi a asistenţei medicale, în judeţul Covasna mortalitatea generală a înregistrat o scădere continuă de la 19,5 decese la 1 000 de locuitori în anul 1930, la 13,2 ‰ în 1950, la 9,6 ‰ în 1966 şi 10,3 ‰ în 1978. Există o sensibilă diferenţă între mediul urban şi cel rural în ceea ce priveşte vîrsta medie a populaţiei: 65,5% din populaţia vîrstnică de 60 de ani şi peste locuieşte la sate şi, ca urmare, nivelul general al mortalităţii este mai ridicat în mediul rural, unde el înregistrează chiar o tendinţă de creştere comparativ cu descreşterea în mediul urban. Astfel, în mediul urban, în 1965 mortalitatea generală era de 8,0 decese la 1 000 de locuitori, în 1966 de 8,8 ‰ şi în 1978 de 7,4 ‰, iar în mediul rural de 19,5‰ în 1965 şi 13,1‰ în 1978.

În structura mortalităţii generale şi în intensitatea ei, un rol important îl deţine mortalitatea infantilă. Datorită îmbunătăţirii asistenţei medicale şi creşterii nivelului de trai, mortalitatea infantilă în judeţul Covasna a înregistrat o descreştere sensibilă, de la 81,1‰ în 1950, la 32,6‰ în 1966, la 27,9 ‰ în 1976 şi 23 ‰ în 1978, nivel ce situează din acest punct de vedere judeţul Covasna printre primele pe ţară.

Sporul natural, ca factor important al creşterii populaţiei, a înregistrat fluctuaţii determinate de oscilaţiile natalităţii. Astfel sporul natural descreşte din anul 1930 de la 12,4 ‰ la 11,8 ‰ în anul 1950 şi 4 ‰ în anul 1966, după care urmează o curbă ascendentă, ajungînd la 10,2‰ în 1976 şi la 11,2 ‰ în anul 1978.

Sporul natural prezintă, de asemenea, diferenţieri sensibile între mediul urban şi cel rural, determinat de nivelul mai ridicat al natalităţii şi mai scăzut al mortalităţii generale în rîndul populaţiei orăşeneşti. Astfel sporul natural în anul 1978 a fost de 15,3 ‰ în mediul urban şi 7,3 ‰ în cel rural, ca urmare a concentrării populaţiei mai tinere în

centrele orășenești, datorită ritmului lor intens de industrializare. Un spor natural foarte scăzut s-a înregistrat în ultima perioadă în comunele Aita Mare, Chichiș, Poian, Zăbala.

Mișcarea migratorie a populației, alături de sporul natural, a constituit un factor important în evoluția numerică a acesteia. Datorită faptului că județul Covasna nu avea o bază economică dezvoltată și, în consecință, nu-și putea folosi decît în mică măsură forța de muncă existentă, în trecut, decenii de-a rîndul, migrările de populație erau destul de frecvente. Aria geografică de migrație depășea limitele județelor vecine. Ca urmare, migrația sezonieră și mai ales cea definitivă s-a menținut la un nivel ridicat pînă în perioada cincinalului trecut, în ea fiind antrenată în special populația de vîrstă tînără. Materializarea politicii de repartizare rațională a forțelor de producție pe teritoriul țării, dezvoltarea cu precădere a economiei județelor rămase în urmă prin amplasarea de noi obiective industriale, de noi șantiere de construcții, extinderea și modernizarea stațiunilor balneoclimaterice și turistice a creat posibilitatea ca un număr important de locuitori ai satelor să se îndrepte spre aceste obiective economice. O parte din ei și-au schimbat domiciliul, stabilindu-se în centrele industriale, alții efectuează și astăzi o mișcare pendulatorie zilnică, săptămînală sau lunară între domiciliu și localitatea unde își au locul de muncă. În ultimii ani plecările definitive din județ s-au compensat cu sosirile din alte județe, înregistrîndu-se chiar un sold pozitiv al migrației. Astfel în anul 1976 numărul celor care s-au stabilit în județ a fost mai mare cu 477 decît cel al plecărilor, iar în perioada 1971—1976 cu 4 328 persoane.

În cadrul județului mișcarea migratorie cu schimbarea domiciliului se îndreaptă cu precădere spre orașele Sfîntu Gheorghe, Tîrgu Secuiesc și Covasna, unde în perioada 1970—1978 aceasta a contribuit la creșterea populației din sporul total cu 74,8 % la Sfîntu Gheorghe, 63,9 % la Tîrgu Secuiesc. În schimb, în această perioadă s-a înregistrat un sold negativ al migrației în orașele Baraolt (—268 persoane), Întorsura Buzăului (—162 persoane) și toate cele 33 de comune. Transformările social-economice înfăptuite în anii construcției socialiste au dus la creșterea continuă

a numărului celor ce muncesc, a populaţiei ocupate. Astfel în 1978, populaţia ocupată era de 92,1 mii reprezentînd 45 % din totalul populaţiei. Comparativ cu anul 1965, populaţia ocupată în industrie şi celelalte ramuri neagricole a înregistrat o creştere de 30 600 persoane, deţinînd în anul 1978 o pondere de 69,7 % faţă de 38,3 % cît era în 1965. În acelaşi timp populaţia ocupată în agricultură a scăzut de la 61,7 % în 1965 la 30,3 % în 1978, descreşterea fiind de 26 300 persoane.

Perspectivele economico-sociale pe care le are azi judeţul Covasna constituie o bază sigură în evoluţia ascendentă a numărului populaţiei, a structurii sale de ocupare, în creşterea populaţiei urbane, în îmbunătăţirea continuă a nivelului de trai material şi spiritual al celor ce trăiesc şi muncesc pe aceste meleaguri ale patriei noastre socialiste.

SISTEMATIZAREA TERITORIULUI ȘI DEZVOLTAREA LOCALITĂȚILOR URBANE ȘI RURALE

Întreaga activitate de sistematizare este subordonată înfăptuirii țelului suprem al politicii partidului nostru, ridicarea bunăstării materiale și spirituale a tuturor oamenilor muncii, crearea unui înalt nivel de civilizație pentru întregul popor.

Pentru înfăptuirea unitară a politicii partidului și statului, pentru ridicarea nivelului economico-social al județului la nivelul celor mai dezvoltate județe au fost întreprinse acțiuni menite să asigure aplicarea în viață a sarcinilor ce decurg în această privință din documentele de partid și de stat, din legea sistematizării precum și din indicațiile prețioase date de tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, cu ocazia vizitei de lucru efectuată în județul Covasna în anul 1974.

Dezvoltarea economico-socială a județului se face pe baza programului de sistematizare, concretizat în studiul de sistematizare teritorială a județului și a localităților, care jalonează organizarea și amenajarea pe bază de plan a orașelor și satelor, restrîngerea perimetrelor construibile ale localităților la strictul necesar și folosirea optimă a teritoriului acestora, transformarea unor localități rurale cu perspective de dezvoltare în centre economice și sociale cu caracter urban. În acest sens s-au întocmit și dezbătut cu cetățenii județului documentele de sistematizare, asigurîndu-se condiții favorabile pentru ridicarea generală a nivelului de civilizație în toate zonele, creșterea bunăstării materiale și spirituale a întregii populații din județ. În felul acesta s-au asigurat premisele realizării politicii de îmbunătățire a repartiției teritoriale a forțelor de producție, prin amplasarea noilor obiective industriale în apropierea surselor de materii prime și a

zonelor de consum, de utilizarea intensă a căilor de transport, folosirea platformelor industriale existente și concentrarea unor grupuri de întreprinderi cu profiluri similare contribuind la ridicarea gradului de industrializare, mecanizare și automatizare, la crearea de noi locuri de muncă în localitățile județului, la migrarea populației din localitățile rurale către cele urbane.

Dezvoltarea fără precedent a economiei județului Covasna a contribuit la ridicarea nivelului urbanistic al satelor și comunelor, conferindu-le noi valențe social-economice și ridicîndu-le pe noi trepte de civilizație.

Sistematizarea satelor a creat posibilitatea ca localitățile să se dezvolte în mod armonios, să se folosească terenul cît mai judicios, să se mărească densitatea construcțiilor, prin restrîngerea perimetrelor, să se redea agriculturii un număr însemnat de hectare, iar viitoarele trasee edilitare să fie cît mai economice. Proiectele de sistematizare prevăd alimentări cu apă potabilă centralizate și canalizări. Asemenea lucrări sînt realizate în localitățile Ozun, Brețcu, Biborțeni, Mereni, Zagon și Ghelința.

În vederea dezvoltării armonioase a economiei județului pe baza studiului de sistematizare a rețelei de localități, în cincinalul 1975—1980 localitățile Brețcu și Ozun vor deveni noi centre urbane, pentru ca în cincinalul următor acestora să li se alăture comunele Micfalău, Aita Mare și Boroșneul Mare. Pe teritoriul județului există un număr de 128 localități, din care, în urma unor studii efectuate, un număr de 27 au fost propuse pentru dezafectare, neavînd condițiile necesare dezvoltării viitoare. Aceste localități sînt amplasate în zone inundabile, fără artere de circulație, foarte greu accesibile, lipsite de cele mai elementare dotări. Din cele 101 localități care se păstrează și la a căror bază de dezvoltare stau schițele și detaliile de sistematizare reactualizate, cinci sînt declarate orașe, 33 reședință de comună, iar 63 sînt sate subordonate.

Satul modern din judeţul Covasna, ca dealtfel toate localităţile patriei, cunoaşte azi prefaceri importante. Locuitorii acestuia beneficiază din plin de condiţii de viaţă şi muncă din cele mai bune, fiind create premisele apropierii treptate de nivelul de civilizaţie urbană.

Gradul înalt de industrializare, mecanizare şi chimizare a agriculturii a contribuit, de asemenea, foarte mult la modernizarea arterelor de circulaţie, amplasarea şi executarea unor mari complexe agricole şi zootehnice sau întreprinderi de mecanizare a agriculturii.

Creşterea necontenită a bunăstării materiale şi spirituale a oamenilor muncii, crearea unui înalt nivel de civilizaţie sînt ilustrate şi prin numeroase construcţii de locuinţe noi, proprietate personală, al căror număr se ridică numai în ultimul timp la peste 800.

Populaţia din mediul rural beneficiază de o serie de dotări social-culturale, sanitare, de învăţămînt, comerciale şi de prestări, amplasate cu precădere în centrele civice. În cele mai multe localităţi rurale s-au construit şcoli şi grădiniţe noi, dispensare umane şi veterinare, s-au efectuat amenajări sportive şi de agrement, băi publice.

În lucrările de sistematizare o preocupare deosebită a constituit-o promovarea cooperării între comune şi sate pentru efectuarea unor investiţii comune, social-culturale şi lucrări edilitare de interes comun. În acest sens s-a acordat o atenţie deosebită lucrărilor de investiţii şi întreţinere legate de realizarea căilor de comunicaţie şi organizarea transportului în comun, în vederea asigurării deplasării populaţiei la şi de la locul de muncă. Un astfel de exemplu sînt localităţile Brăduţ—Filia, care vor avea un nou centru civic comun şi în care s-au realizat deja cîteva asemenea obiective.

Dezvoltarea continuă a oraşelor, amplificarea procesului de urbanizare au făcut necesară desfăşurarea unei susţinute activităţi de sistematizare a localităţilor urbane care să permită determinarea profilului social-economic al fie-

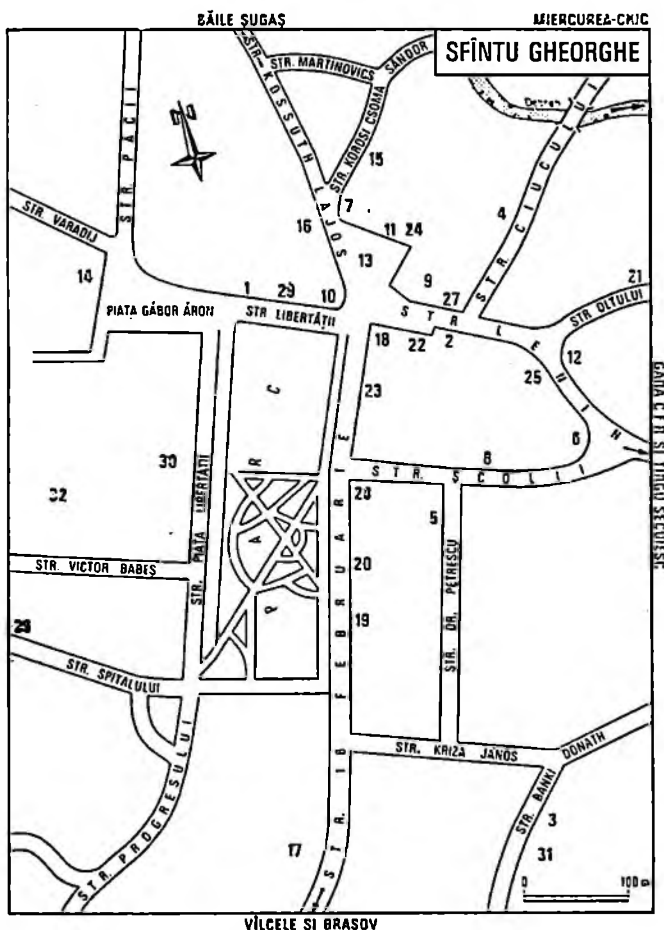
cărui oraș, amplasarea rațională a unităților productive, a construcțiilor de locuințe și social-culturale, dezvoltarea lor armonioasă, în strînsă corelare cu sistematizarea teritoriului și cu dezvoltarea rețelei generale de localități, asigurîndu-se condiții cît mai bune de muncă și de viață pentru toți locuitorii.

S-au elaborat detalii de sistematizare a zonelor și platformelor industriale, precum și pentru toate zonele centrale ale orașelor și pentru marile ansambluri de locuințe.

La fel ca în alte orașe ale țării, unde prefacerile urbanistice au îmbinat noul cu vechiul, și orașele județului Covasna cunosc transformări urbanistice importante, păstrînd fondul construit și întregindu-l cu construcții noi, moderne, integrate în specificul arhitectural existent. În acest sens orașele **Sfîntu Gheorghe** și **Tîrgu Secuiesc** au beneficiat de proiecte de renovare și asanare urbană, proiecte care, în baza legii sistematizării orașelor, oferă posibilitatea modernizării fondului construit existent cu dotări edilitare noi, corespunzătoare condițiilor actuale de viață și construirii unor noi edificii moderne cu o arhitectură specifică locului.

Ținînd cont de noile condiții economice, de noile cerințe de dezvoltare și urbanizare a teritoriului au fost elaborate proiecte pentru realizarea unor noi centre civice, politico-administrative. Asemenea centre vor fi realizate în anii următori în localitățile Tîrgu Secuiesc, Baraolt, Întorsura Buzăului, Covasna, Brețcu, Ozun precum și în orașul reședință de județ, municipiul Sfîntu Gheorghe.

În orașul **Covasna**, denumit „orașul celor 1 000 de izvoare de ape minerale“ care reprezintă pentru județ centrul balnear cel mai important, dispunînd de resurse curative naturale deosebite, s-au realizat o serie de lucrări hoteliere și de tratament care oferă condiții optime de odihnă și refacere a sănătății miilor de oameni ai muncii din țară și turiștilor străini. Astfel pe lîngă Spitalul cardiologic s-au realizat: o modernă bază de tratament cu mofetă și bazin acoperit, chiar în incinta Spitalului cardio-

Municipiul Sfîntu Gheorghe. Rețeaua stradală centrală:

1. Consiliul popular județean; 2. Consiliul popular orășenesc; 3. Consiliul județean pentru educație fizică și sport; 4. Miliția orășenească; 5. A.D.A.S.; 6. Agenția de voiaj C.F.R.; 7. A.C.R.; 8. Sucursala Băncii Naționale; 9. Biroul de turism pentru tineret; 10. C.E.C.; 11. Oficiul județean de turism; 12. P.T.T.R.; 13. Stația de taximetre; 14. Casa de cultură a sindicatelor; 15. Cinema „Arta"; 16. Cinema „Lux"; 17. Muzeul județean; 18. Teatrul maghiar de stat; 19. Școala populară de artă; 20. Casa cu arcade; 21. Casa memorială Gyárfás Jenő; 22. Farmacie; 23. Farmacie; 24. Hotel-restaurant „Bodoc"; 25. Restaurant „Sugaș"; 26. Restaurant-grădină „Kolcza"; 27. Restaurant autoservire; 28. Magazin alimentar autoservire; 29. Galeriile de artă; 30. Biblioteca municipală; 31. Piața orașului; 32. Hotel.

Orașul-stațiune Covasna cu rețeaua stradală centrală:

1. Terenul sportiv; 2. Complexul pentru servicii și agrement; 3. Vila de odihnă U.G.S.R.; 4. Cinema „Victoria"; 5. Piața; 6. Casa de odihnă și tratament C.A.R.P.; 7. Restaurant pensiune; 8. Complex comercial; 9. Autohalta; 10. Consiliul popular orășenesc; 11. P.T.T.R.; 12. Hotel „Turist"; 13. Hotel „Cerbul"; 14. Balta Dracului; 15. Baza de tratament a O.J.T.; 16. Bustul lui Körösi Csoma Sándor; 17. Farmacie; 18. Izvorul de apă minerală „Covasna"; 19. Hotel „Covasna"; 20. Casa de cultură orășenească; 21. C.E.C.; 22. Baza de tratament balnear U.N.C.A.P.; 23. Mofeta Benc; 24. Mofeta Bardocz; 25. Fîntîna de apă minerală „Ördög"; 26. Izvorul nr. 3; 27. Hotel balnear U.G.S.R.

Municipiul Sfîntu Gheorghe. Zonele funcţionale

logic, două hoteluri ale O.J.T.-ului în centrul orașului, un hotel al U.G.S.R. în zona Ödög Árpád, hotelul U.N.C.A.P., tot în această zonă, precum și o serie de blocuri de locuințe în zona centrală. De asemenea, orașul va fi dotat cu o nouă casă de cultură, un magazin universal tip B.I.G., o centrală telefonică automată și încă patru hoteluri ale O.J.T.-ului. În acest sens mai putem cita preocupări și în alte zone ale județului, ca cele de la Vîlcele, Malnaș și Bálványos sau la Hătuica, unde se preconizează dotări social-culturale asemănătoare.

În cadrul procesului de urbanizare, dezvoltarea orașelor este strîns legată de procesul de industrializare avînd totodată și un important rol de polarizare în teritoriu. Dimensiunile fiecărui oraș trebuie să corespundă profilului său social-economic actual și de perspectivă stabilit printr-un calcul de optimizare potrivit funcțiunilor, potențialului economic și rolului său în angrenajul administrativ-teritorial. Un astfel de exemplu îl oferă orașul Sf. Gheorghe, care, prin funcțiunile sale de reședință de județ, primește o serie de noi valențe. S-a urmărit restrîngerea perimetrului construibil în așa fel încît viitoarele edificii să fie cît mai judicios amplasate, corespunzător necesităților social-edilitare.

În această idee s-au realizat fronturi continue la stradă, cu partere comerciale, zonele de locuit fiind executate cît mai aproape de platformele industriale ale orașului. Pe arterele principale vor fi construite clădiri în regim de 5—10 nivele, cu perspective largi, urmărindu-se totodată o densitate corespunzătoare.

Ansamblurile de locuințe realizate pe cornișa estică a orașului oferă reședinței județului o imagine arhitectural-urbanistică la nivelul exigențelor actuale.

Platformele industriale exprimă potențialul economic în continuă dezvoltare al orașului, potențial cu puternice implicații calitative asupra nivelului de viață al oamenilor care muncesc și trăiesc în acest oraș.

Puternicul avînt economic înregistrat, amploarea construcțiilor de locuințe și a celor social-culturale au impus crearea unor noi artere de circulație sau modernizarea celor vechi. Pînă în 1980 în zona centrală se va crea un

inel carosabil cu patru benzi de circulaţie care va prelua circulaţia din centrul oraşului, modernizîndu-se în acelaşi timp Calea Lenin, Bulevardul 16 Februarie, strada Bánki Donáth, strada Kriza János şi strada Spitalului. De asemenea, se vor construi un ştrand cu bază de agrement, un patinoar artificial şi, în perspectivă, o piscină acoperită, oferindu-se astfel localităţii atributele modernului.

Dezvoltarea impetuoasă a forţelor de producţie, amplasarea de noi unităţi industriale, creşterea populaţiei asigură crearea unor noi condiţii de muncă şi de viaţă pe teritoriul judeţului Covasna şi creşterea necontenită a gradului de civilizaţie a tuturor localităţilor.

ECONOMIE

1. ECONOMIA JUDEȚULUI ÎNAINTE DE ANUL 1944

Poziția geografică favorabilă, de convergență a intereselor economice ale celor trei țări române, varietatea formelor de relief și a resurselor naturale, precum și prezența omului aici din cele mai vechi timpuri au fost cei mai importanți factori în apariția activității economice și pe teritoriul dintre limitele de azi ale județului Covasna.

Ocupația de bază a populației a constituit-o cultura plantelor și creșterea animalelor pînă la începutul secolului al XVII-lea, cînd se intensifică organizarea meșteșugurilor legate de resursele naturale din teritoriu (lemn, minereu de fier, roci de construcție) și de resursele agricole — în special animaliere: lînă, piei, lapte. Producția de mărfuri crește și se diversifică, meseriașii se specializează pe diferite activități, ca: tăbăcari, cizmari, curelari, cojocari, blănari, croitori, lemnari. Cu timpul aceștia se organizează în bresle, avînd ca centre mai importante Tîrgu Secuiesc și Sfîntu Gheorghe pentru prelucrarea pieilor; Covasna, Brețcu, Tîrgu Secuiesc, Herculian pentru prelucrarea lemnului. Curelarii din Tîrgu Secuiesc deveniseră renumiți, iar producătorii de mobilă pictată și lăzi de zestre din lemn de la Brețcu, Tîrgu Secuiesc, Herculian, Vîrghiș, Estelnic, Cernat, Belani, Arcuș erau, de asemenea, foarte cunoscuți. În împrejurimi (la Chiuruș, Covasna), meseriașii se specializaseră în producerea sitelor, cei din Micfalău și Bicsad se profilaseră pe producerea sticlei, în timp ce la Herculian și Dobosșeni se extrăgea și se prelucra minereul de fier. Volumul crescînd al producției duce la intensificarea comerțului în perimetrul actualului județ, precum și în afara lui, la extinderea legăturilor comerciale cu celelalte centre din Transilvania, precum și cu Moldova și Țara Românească.

În agricultură, în secolul al XVIII-lea se introduce cultura cartofului, care ocupă suprafețe din ce în ce mai întinse, datorită condițiilor naturale prielnice pe care le oferă această zonă geografică.

În secolul al XIX-lea apar primele manufacturi și unități industriale, cum ar fi: manufactura de tutun și industria textilă de la Sfîntu Gheorghe, exploatarea cărbunelui de la Căpeni și a minereului de fier de la Herculian, industria de exploatare și prelucrare a lemnului din Tîrgu Secuiesc, Brețcu, Covasna.

La sfîrșitul secolului al XIX-lea se înregistrează condiții extrem de nefavorabile pentru meșterii rotari, pielari, cojocari, croitori care, nemaiputîndu-și vinde mărfurile peste munți, au fost nevoiți să-și închidă atelierele. Nici industria nu s-a bucurat de o atenție mai mare, fapt ce s-a repercutat negativ asupra întregii vieți economice, făcînd ca această regiune să rămînă slab dezvoltată, cu toate că dispunea de un important potențial uman și de însemnate resurse naturale.

Pînă la eliberarea patriei, ramura principală a economiei județului era agricultura. Nivelul scăzut de dezvoltare al acesteia, în anul 1938, an de vîrf al economiei românești dinaintea celui de-al doilea război mondial, este oglindit și de următoarele date: producția globală era în anul de referință de 33 ori mai mică decît cea obținută în 1979, suprafețele neproductive depășeau 40 000 ha; la un tractor fizic reveneau 4 022 ha teren agricol; numărul bovinelor era de 2,8 ori mai redus decît cel existent în 1979, iar producția obținută la cultura cartofului, tradițională pentru județ, era de 10,8 ori mai mică decît în anul 1979.

Lipsa unei industrii viguroase a făcut ca decenii de-a rîndul să se înregistreze un fenomen de migrare de muncă spre zonele industriale și marile centre urbane ale țării, precum și peste hotarele ei. Nivelul redus al activității industriale este sugestiv reflectat și de faptul că în anul 1938 în județ își desfășurau activitatea doar trei întreprin-

deri industriale, şi acestea de dimensiuni modeste: Întreprinderea minieră Căpeni, Întreprinderea textilă şi Întreprinderea de ţigarete din oraşul Sf. Gheorghe, precum şi unităţile de tip meşteşugăresc, care erau preponderente ca număr.

În aceste condiţii, anul 1948, cînd s-au naţionalizat principalele mijloace de producţie, a găsit în judeţul Covasna o economie slab dezvoltată şi o agricultură care era, la rîndul ei, într-un stadiu înapoiat, atît în ce priveşte dotarea şi tehnologiile folosite, cît şi în ce priveşte producţiile obţinute.

2. CARACTERISTICI GENERALE ALE ECONOMIEI DE AZI. DINAMICA DEZVOLTĂRII JUDEŢULUI ÎN ANII CONSTRUCŢIEI SOCIALISTE

Revoluţia de eliberare naţională şi socială antifascistă şi antiimperialistă de la 23 August 1944 a deschis orizonturile socialismului şi pe meleagurile care dau contur în prezent judeţului Covasna, cei ce trăiesc şi muncesc în această zonă a ţării împreună cu întregul popor fiind hotărîţi a merge ferm pe calea unei vieţi noi, a unei orînduiri lipsite de exploatare, în care marile potenţe materiale şi spirituale ale naţiunii să fie ridicate la rangul unei civilizaţii superioare.

Un loc deosebit în ansamblul procesului de dezvoltare economică îl ocupă anii de după 1965, marcaţi de Congresele al IX-lea, al X-lea, al XI-lea şi al XII-lea ale partidului. Această perioadă, cea mai fertilă în realizări din istoria milenară a ţinuturilor noastre, se remarcă prin deschiderea largă spre nou în toate domeniile de activitate, prin dezvoltarea accelerată a bazei tehnico-materiale şi dinamizarea tuturor domeniilor vieţii economice şi sociale.

Progresul general al economiei judeţului este strîns legat de reorganizarea administrativ-teritorială a ţării. din februarie 1968, creîndu-se condiţiile necesare atragerii pe calea dezvoltării economice şi sociale mai accelerate a tu-

turor zonelor şi localităţilor patriei, într-o concepţie unitară şi de largă perspectivă. Înscris plenar în procesul de înflorire a întregii ţări, judeţul Covasna a cunoscut o creştere continuă, cantitativă şi calitativă a potenţialului său economic, transformîndu-se tot mai mult dintr-un judeţ agrar, într-unul cu o industrie în plină dezvoltare şi cu o agricultură în continuă modernizare, cu imense posibilităţi de progres multilateral.

Dezvoltarea industriei, agriculturii, construcţiilor, transporturilor, a celorlalte ramuri şi sectoare de activitate, înfăptuirea consecventă a politicii de repartizare raţională a forţelor de producţie pe teritoriu, creşterea procesului de urbanizare, ridicarea permanentă a nivelului de trai material şi spiritual sînt tot atîtea dovezi ale înfăptuirilor pe calea progresului şi civilizaţiei.

O etapă nouă, fără precedent, în procesul de industrializare socialistă a judeţului — factor primordial al dezvoltării forţelor de producţie, al progresului economic şi social — a fost inaugurată de vizitele de lucru ale secretarului general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, din iunie 1967 şi septembrie 1974, prilej cu care s-au pus bazele dezvoltării şi în aceste ţinuturi a unei industrii moderne, cu o poziţie conducătoare în economie, în măsură să valorifice superior potenţialul uman şi material existent.

Ca urmare a transpunerii în viaţă a politicii ştiinţifice de dezvoltare armonioasă în profil teritorial, de îmbinare raţională a criteriilor economice şi sociale în repartizarea forţelor de producţie, Covasna se prezintă azi ca un judeţ în plină dezvoltare, caracterizat prin ritmuri înalte de creştere economică, înscris ferm în procesul de trecere de la faza acumulărilor cantitative la o nouă calitate, superioară.

Gradul de dezvoltare economică la care a ajuns judeţul Covasna, urmare a unor creşteri neîntrerupte în toate domeniile de activitate, este sugestiv reflectat de realizările înscrise în bilanţul activităţii economice a anului 1979.

Astfel, populaţia ocupată a fost de 45% din totalul populaţiei judeţului, din care ponderea celei din industrie

și celelalte sectoare neagrîcole reprezenta 73,5 %, iar personalul muncitor la 1 000 de locuitori a fost de 314.

În 1979, județul a realizat în numai 17 zile producția globală industrială a anului 1950, iar media producției de cereale obținută în anii 1969—1979 a fost cea mai înaltă din istoria agriculturii județului.

Dezvoltarea în ritmuri înalte a economiei județului este susținută de un amplu program de investiții; astfel volumul fondurilor alocate în actualul cincinal este de 3 ori mai mare decît în cincinalul 1971—1975, industria fiind principala beneficiară (67%).

Orientarea investițiilor spre ramurile producției materiale, în măsură să asigure accelerarea creșterii economice, este ilustrată și de faptul că, la finele anului 1979, o pondere de 63 % din fondurile fixe productive se găseau în industrie, iar 15,5 % în agricultură.

Progrese importante se înregistrează și în agricultura județului, reflectate în transformările calitative ce au avut loc în dezvoltarea bazei tehnico-materiale, perfecționarea structurii producției agricole, precum și în creșterea acesteia la hectar, mutații cu efecte pozitive, nemijlocite asupra nivelului bunăstării țărănimii. S-a ajuns la o structură agricolă adecvată atît condițiilor pedoclimatice, cît și cerințelor economiei naționale.

Un loc important în producția vegetală îl ocupă produsele cerealiere, cartoful, plantele tehnice și furajele.

Creșterea intensivă a animalelor, în special a bovinelor și ovinelor, constituie o altă caracteristică a noii etape de dezvoltare a agriculturii județului, astfel încît, în prezent, numărul de animale ce revine în medie la 100 ha situează județul pe unul din locurile de frunte la nivelul țării.

Amplele prefaceri care au loc în economia județului Covasna, rod al materializării politicii partidului de dezvoltare mai accentuată a județelor care au moștenit din trecut o situație economică precară, sînt oglindite, desigur, nu numai în gradul de dezvoltare atins pînă în prezent, ci și în ritmul înalt, în perioada relativ scurtă în care au fost reduse o serie de decalaje economice în profil teritorial.

Dinamica principalilor indicatori ai dezvoltării economice în perioada 1950—1979

1950 = 100

INDICATORI	*1965*	*1967*	*1970*	*1975*	*1979*
Producția globală industrială	379,3	440,9	582,1	12,3 ori	22 ori
Producția globală agricolă	193,5	221,0	171,2	188,7	274,6
Volumul investițiilor	8,7 ori	19,0 ori	36 ori	61 ori	146 ori
Productivitatea muncii în industrie	100,0	112,2	136,8	211,3	313,4
Numărul mediu al personalului muncitor	169,0	181,0	216,0	278,0	340,5
Vînzări de mărfuri cu amănuntul prin comerțul socialist	518,0	601,7	756,5	11,2 ori	16,9 ori
Livrări de mărfuri la export	—	—	100,0	214,5	385,2

Evidențiind dezvoltarea economică a județului în anii construcției socialiste, trebuie subliniată în mod deosebit dinamica fără precedent realizată în ultimii 12 ani. Astfel, în perioada 1968—1979, producția globală industrială a înregistrat un ritm mediu anual de creștere de 14,3 % față de 12,0 % cît s-a înregistrat la nivelul economiei naționale; volumul fondurilor de investiții atribuite județului, numai în anul 1979, este mai mare cu 30 % decît cel realizat în întreaga perioadă dintre 1951—1967; efectivul de bovine a sporit în cei 12 ani cu 32 000 capete (44 %); producția de cereale a anului 1979 a fost cu 140 000 tone mai mare decît cea din 1967.

Numărul mediu al personalului muncitor a crescut în această perioadă cu 30 600, productivitatea muncii în industrie de 2,8 ori, iar desfacerile de mărfuri cu amănuntul prin comerțul socialist de 2,8 ori.

a) Industria

Aplicarea cu fermitate a politicii partidului și statului nostru de creștere accelerată a potențialului economic, în

primul rînd a celui industrial — în județele mai puțin dezvoltate din acest punct de vedere — a permis ca producția globală industrială a județului Covasna să fie în anul 1979 de 22 ori mai mare decît în 1950, întreaga producție industrială a anului 1938 fiind realizată în numai 8 zile și jumătate.

Pentru a oferi un tablou cît mai sugestiv asupra ritmurilor înalte de dezvoltare, se cuvine a se arăta că numai producția industrială obținută peste prevederi în primii 4 ani ai actualului cincinal (1976—1980) a fost de 8 ori mai mare decît întreaga producție a anului 1938 și de 4 ori mai mare decît producția industrială realizată în 1950. O dovadă grăitoare a mobilizării plenare a oamenilor muncii din județul Covasna, români și maghiari, la înfăptuirea politicii clarvăzătoare a partidului nostru o constituie și îndeplinirea în numai 4 ani și jumătate a prevederilor planului cincinal 1971—1975 la producția industrială, județul situîndu-se astfel pe locul I în întrecerea socialistă, fapt pentru care i s-a conferit „Ordinul muncii" clasa I, înalta distincție constituind un nou și puternic imbold în amplificarea eforturilor de creație și de muncă, de permanentă autodepășire și în cincinalul revoluției tehnico-științifice.

Evoluția principalilor indicatori ai activității industriale

INDICATORI	*1965*	*1967*	*1970*	*1975*	*1979*
Numărul întreprinderilor (la sfîrșitul anului)	14	15	22	22	26
Numărul mediu al personalului muncitor	15 444	15 953	18 098	25 473	31 811
Numărul mediu al muncitorilor	13 871	14 373	16 414	23 592	29 457
Puterea instalată care deservește producția (MWh)	23	22	30	80	90
Puterea instalată la 100 de muncitori (KWh)	197	183	204	369	387
Consumul de energie electrică pentru producție pe un muncitor (KWh)	2 744	3 013	3 239	4 826	5 492

După cum se poate vedea din datele de mai sus, s-au înregistrat creşteri deosebite în potenţialul industrial. Astfel, în perioada 1965—1979 numărul mediu al personalului muncitor a crescut de 2,1 ori, iar puterea instalată ce revine în medie la 100 muncitori, de 1,96 ori.

Schimbările intervenite în structura producţiei industriale reflectă orientarea spre dezvoltarea pe un plan calitativ superior a unor ramuri tradiţionale din industria judeţului, cum sînt: exploatarea şi prelucrarea lemnului, textilă şi alimentară, precum şi implantarea unor industrii noi, în principal construcţiile de maşini — promotoare ale progresului tehnic — în măsură să asigure valorificarea superioară a potenţialului uman, creşterea substanţială a productivităţii muncii.

Ponderea diferitelor ramuri industriale în producţia globală a judeţului

Ramurile şi subramurile principale	*Ponderea în procente faţă de total judeţ*					
	1950	*1965*	*1967*	*1970*	*1975*	*1979*
Combustibili	3,5	6,9	7,0	8,1	4,9	2,8
Construcţii de maşini şi prelucrarea metalelor	4,5	2,0	2,5	4,1	17,2	31,5
Chimie	0,5	0,1	0,1	0,5	1,0	0,2
Materiale de construcţii	3,5	3,7	3,5	4,2	3,7	4,1
Exploatarea şi prelucrarea lemnului	15,3	31,5	28,8	25,9	17,6	11,8
Textilă	24,8	20,9	20,7	18,0	11,9	15,2
Confecţii	10,4	3,1	4,2	8,6	19,3	6,5
Alimentară	32,3	30,1	31,6	28,6	22,5	25,8

Industria construcţiilor de maşini şi a prelucrării metalelor. Aproape inexistentă odinioară în economia acestor ţinuturi, industria construcţiilor de maşini şi a prelucrării metalelor ocupă, începînd cu anul 1977, primul loc, ca pondere, în producţia industrială a judeţului, valoarea produselor realizate de această nouă ramură în anul 1979 fiind de 170 ori mai mare decît cea obţinută în anul 1950 şi de

107 ori decît în anul 1965, ea definindu-se ca cea mai dinamică ramură în perioada analizată. Este semnificativ în acest sens faptul că producţia obţinută în anul 1979 de unităţile din această ramură a depăşit cu 82 % întreaga producţie realizată de industria judeţului în anul 1967.

Actul de naştere a industriei construcţiilor de maşini şi de prelucrare a metalelor a fost semnat odată cu punerea în funcţiune, în anul 1970, a Întreprinderii de şuruburi din Tîrgu Secuiesc. Dezvoltarea acestei ramuri a fost apoi asigurată de racordarea la circuitul productiv, în anul 1974, a Întreprinderii de aparataj electric auto din Sfîntu Gheorghe, în anul 1976, a Secţiei de scule de filetat Sfîntu Gheorghe.

Rezultatele pozitive ce se obţin în îndeplinirea sarcinilor de plan de tinerele colective de muncă din unităţile constructoare de maşini (media de vîrstă nu depăşeşte 25 de ani) reprezintă o dovadă grăitoare a capacităţii acestora de a se înscrie în cadenţa unei industrii de vîrf, care reclamă o înaltă pregătire profesională.

Cincinalul 1976—1980 a deschis o nouă şi hotărîtoare etapă, practic fără precedent, în dezvoltarea ramurii construcţiilor de maşini şi de prelucrare a metalelor. Astfel, profilul Întreprinderii de aparataj electric auto s-a completat cu Secţia de motoare electrice mici. Platforma industrială a oraşului Sfîntu Gheorghe are o unitate de primă mărime — Întreprinderea de maşini agregat şi subansamble auto —, iar la Tîrgu Secuiesc s-a dat în funcţiune în anul 1978 Întreprinderea de izolatori electrici presaţi de joasă tensiune.

Tot în anul 1978, în oraşul Întorsura Buzăului s-au pus bazele industriei constructoare de maşini prin începerea lucrărilor de construcţie a Întreprinderii de piese pentru tractoare şi maşini agricole, iar la Baraolt această ramură începe să se dezvolte prin Secţia de piese de schimb pentru utilaje miniere. Paralel cu realizarea noilor obiective, se continuă şi procesul de dezvoltare şi modernizare a unităţilor aflate în funcţiune.

Deşi noile unităţi, ca dealtfel şi dezvoltările prevăzute, nu vor produce în anul 1980 la capacitatea proiectată, termenele scadente fiind în cincinalul viitor, totuşi industria constructoare de maşini şi de prelucrare a metalelor va

deține la finele actualului cincinal o pondere de peste 50 % din întreaga producție industrială a județului.

Industria extractivă este reprezentată în județul Covasna prin extracția lignitului din subteran și exploatarea lui la suprafață din bazinul Baraolt (Baraolt, Racoșul de Sus și Vîrghiș) precum și prin prelucrarea unei părți din cantitățile extrase sub formă de brichete, în cadrul instalațiilor din Baraolt. Primele exploatări datează din anul 1839, cînd cărbunele a început să fie folosit de meșterii fierari. Mai tîrziu, între 1856 și 1870, exploatarea se intensifică, ca urmare a consumului de cărbune a furnalului construit la Filia. Extracția sistematică începe însă în 1872, prin deschiderea unei mine la Căpeni. După anul 1948, în urma descoperirii a noi zăcăminte de cărbune, se trece la exploatarea acestora la Baraolt est, Racoșul de Sus și Vîrghiș. În anul 1979 s-au extras 1 306 mii tone lignit, față de 50 de mii tone cît se obținea în 1947. Prin darea în folosință în anii 1972 și 1974 a stațiilor de brichetare a lignitului, se asigură prelucrarea a 50 % din cantitatea extrasă. Puterea calorică a brichetelor ajunge pînă la 4 200 Kcal/kg. În vederea sporirii contribuției la satisfacerea nevoilor de combustibili ale economiei naționale există o preocupare permanentă pentru dezvoltarea capacităților de extracție. Acest fapt este ilustrat și de creșterea ponderii producției nete de cărbune realizate în județ în totalul celei obținute la nivelul economiei naționale: de la 2,6 % în 1950 la 4,0 % în 1979. În producția industrială a județului industria cărbunelui a deținut în 1979 o pondere de 2,8 %.

Industria exploatării și prelucrării lemnului. Existența unui important fond forestier — care în prezent ocupă 47 % din suprafața județului — a permis să se înceapă exploatarea acestuia încă din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, cînd apar și primele unități de prelucrare primară a lemnului, reprezentate prin fabrici de cherestea. După primul război mondial, numărul lor crește continuu, astfel încît în 1935 au ajuns să funcționeze circa 25 de mici întreprinderi profilate numai pe cherestea.

După naționalizarea principalelor mijloace de producție s-a trecut la organizarea pe baze noi a exploatării forestiere și a prelucrării lemnului.

Perioada de după 1967 a reprezentat şi în această ramură o etapă calitativ nouă, aceea a organizării activităţii de exploatare şi prelucrare pe baze industriale, ştiinţifice, asigurîndu-se astfel valorificarea superioară a „aurului verde". În prezent activitatea de exploatare a lemnului se desfăşoară aproape în întreaga zonă muntoasă a judeţului, în cadrul a 8 sectoare: Tîrgu Secuiesc, Breţcu, Covasna, Comandău, Întorsura Buzăului, Zăbrătău, Bodoc şi Baraolt, iar activitatea de industrializare primară are loc în 6 fabrici de cherestea: Tîrgu Secuiesc, Breţcu, Oituz, Covasna, Comandău şi Zăbrătău, toate acestea organizate şi coordonate de Întreprinderea forestieră de exploatare şi transport (I.F.E.T.) Tîrgu Secuiesc. Ca urmare a materializării Programului naţional de conservare şi dezvoltare a fondului forestier, an de an se reduce volumul de masă lemnoasă exploatată, sporind preocupările pentru împăduriri, pentru refacerea fondului tăiat, urmărindu-se creşterea ponderii speciilor valoroase, în special a răşinoaselor, menţinerea echilibrului biologic.

În perioada 1971—1979 s-au exploatat anual, în medie, 710 mii m^3 masă lemnoasă, formată în principal din esenţe de fag, molid, brad şi gorun, comparativ cu 785 mii m^3 cît s-au tăiat în cincinalul 1966—1970. În acelaşi timp, în perioada 1966—1979 s-a împădurit o suprafaţă de 20 000 ha, ceea ce reprezintă 12,5 % din suprafaţa forestieră actuală a judeţului.

Prelucrarea lemnului se asigură în unităţile C.P.L. (Combinatul de prelucrare a lemnului) Sfîntu Gheorghe, respectiv în cadrul a două secţii de mobilă din oraşul reşedinţă de judeţ, al Fabricii de mobilă din Tîrgu Secuiesc (două secţii), al Fabricii de prelucrare a lemnului din Covasna (două secţii de mobilă şi o secţie de plăci din aşchii de lemn — P.A.L.) şi o secţie de scaune la Întorsura Buzăului. În cursul actualului cincinal, ca urmare a finalizării investiţiilor începute, se asigură valorificarea pe o treaptă superioară a lemnului, prin punerea în funcţiune a unor secţii de producere a mobilei de artă.

Dezvoltarea industriei de prelucrare a lemnului din judeţ, atît prin extinderea şi modernizarea capacităţilor de producţie, cît şi prin creşterea ponderii produselor care

asigură valorificarea superioară a masei lemnoase, este reflectată de dinamica producției globale industriale a acestei subramuri. Astfel, realizările anului 1979 au fost de 45 ori mai mari decît cele din 1950 și de 3,0 ori față de anul 1965.

Îmbunătățirile calitative produse în industria de exploatare și prelucrare a lemnului din județ sînt sintetizate de evoluția raportului dintre ponderea celor două subramuri în producția globală industrială a județului: în 1950 exploatarea forestieră reprezenta 10,7%, iar prelucrarea lemnului 4,6%, pentru ca în 1979 acest raport să fie favorabil prelucrării lemnului — 9,3 %, exploatarea forestieră deținînd în producția industrială a județului o pondere de numai 2,5 %.

În anul 1979, produsele exportate de industria de prelucrare a lemnului au reprezentat 20% din volumul total al exportului realizat de județ.

Unitățile de prelucrare a lemnului exportă produsele lor în: U.R.S.S., R. S. Cehoslovacă, R. F. Germania, Italia, Suedia, S.U.A., Irak și altele, confirmînd calitatea și competitivitatea crescîndă a mărfurilor oferite, capacitatea de adaptare la cerințele pieții externe.

Industria materialelor de construcții. Favorizată de rezerve importante de roci utile (diatomitele, nisipurile cuarțoase, gresiile, calcarele, argilele, balastul și andezitele) industria materialelor de construcție reprezenta în anul 1979 o pondere de 4,1 % din producția industrială a județului, înregistrînd, totodată, o dinamică de 670 % față de realizările din anul 1965 și o creștere de 32 ori față de 1950.

Subramura extractivă cuprinde carierele: de diatomită de la Filia, de nisipuri cuarțoase de la Iarăși, Hăghig și Araci, de gresii de la Covasna, Ghelința și Zagon, de argile pentru fabricarea cărămizilor la Bodoc și Brețcu, de andezite de la Malnaș, Micfalău și Bicsad, aparținînd de Fabrica de exploatare industrială a agregatelor minerale pentru construcții din Sfîntu Gheorghe și de întreprinderile din Brașov și Ploiești din cadrul Ministerului Transporturilor și Telecomunicațiilor și Ministerului Minelor, Petrolului și Geologiei.

Subramura prelucrativă este reprezentată în principal prin producția de prefabricate din beton armat pentru construcții de locuințe (Întreprinderea județeană de construcții-montaj), prin producția de cărămizi și blocuri ceramice la unitățile din Brețcu și Bodoc, cahle de teracotă și tuburi de beton la Sfîntu Gheorghe și Chilieni (Fabrica de exploatare industrială a agregatelor minerale pentru construcții Sfîntu Gheorghe). Producția de prefabricate din beton armat a înregistrat o creștere de 65 de ori față de anul 1967, iar cea de cărămizi și blocuri ceramice de aproape două ori față de anul 1965.

Industria textilă. Este o ramură importantă a industriei județului care în anul 1979 deținea o pondere de 15,2% cu o veche tradiție, dată fiind dezvoltarea pe care au cunoscut-o meșteșugurile de-a lungul istoriei. Prelucrarea lînei, inului și a cînepii s-a constituit ca o îndeletnicire seculară a populației și în așezările din județul Covasna, activitate ce se îmbină cu munca în agricultură, sau ca proces meșteșugăresc de producție, ea fiind favorizată de creșterea unui număr mare de ovine, de suprafețele importante cultivate cu in și cînepă. Stofele „Homespun" din lînă, produse și în prezent la Covasna, în cadrul Cooperativei meșteșugărești, prin reluarea unei producții cu vechi tradiții, atestă nivelul ridicat la care se ajunsese în prelucrarea lînii. În urmă cu mai bine de un secol sînt semnalate și începuturile modeste ale organizării pe scară industrială a prelucrării inului și mai apoi a bumbacului la Sfîntu Gheorghe și a lînii la Covasna și Brețcu.

În prezent, industria textilă este reprezentată prin unități de prelucrare a bumbacului, lînei și inului. Cea mai importantă dintre acestea este Întreprinderea textilă „Oltul" din Sfîntu Gheorghe, care are un larg profil de prelucrare a bumbacului, în anul 1979 întreprinderea aniversînd 100 ani de la înființare. În anii construcției socialismului ea a cunoscut un proces continuu de extindere și modernizare, fiind puse în funcțiune noi capacități, ca cele ale războaielor automate, ale filaturii de fibre pieptănate, ale secției de finisaj, precum și cele de producere a suportului textil pentru abrazive și a mușamalei. În anul 1979, producția de țesături din bumbac și tip bumbac a fost de

2,7 ori mai mare decît în 1965 şi de 5,9 ori faţă de 1950, deţinînd o pondere de 4 % în producţia de profil a ţării. Se fabrică ţesături pentru lenjerie — damascuri, şifon — materiale impermeabile, pînză de legat cărţi, pînză pentru muşamale şi suporturi pentru abrazive. În ultimii ani, întreprinderea a asimilat şi prelucrarea în amestec a firelor de bumbac cu cele sintetice, urmînd ca în viitor să crească ponderea acestora din urmă. Experienţa deosebită acumulată de colectivul acestei întreprinderi, preocuparea pentru modernizarea continuă a utilajelor şi proceselor tehnologice au permis ca, începînd din anul 1976, să se treacă la producţia de ţesături fine şi extrafine, ceea ce a condus la lărgirea exportului, care a ajuns, în anul amintit, să deţină 40 % din totalul producţiei, marca „Oltex" fiind cunoscută şi recunoscută pe toate continentele.

Industria textilă bazată pe lînă, o regăsim în prezent la Covasna, în cadrul filaturii de lînă, secţie a Întreprinderii de postav din Lunca Cîlnicului (judeţul Braşov), precum şi în secţiile de ţesătorie din lînă ale Cooperativei „Avîntul". Dezvoltarea producţiei de ţesături din lînă este oglindită de creşterea acesteia de 14 ori în perioada 1968—1979.

La Reci, în cadrul Întreprinderii de prelucrare a inului, se asigură producerea fibrei, realizîndu-se industrializarea primară a inului cultivat în judeţ. Prin materializarea programului de dezvoltare a producţiei de textile din fire de in şi cînepă s-a asigurat, paralel cu extinderea culturilor de in din judeţ, dublarea capacităţii Întreprinderii de in Reci.

Valoarea producţiei industriale realizate în unităţile textile a fost în anul 1979 de 2,8 ori mai mare faţă de anul 1965 şi de 12 ori faţă de 1950.

Industria confecţiilor este una din cele mai tinere ramuri a cărei producţie a reprezentat 15,4 % din producţia realizată de industria judeţului în anul 1977, faţă de 3,1 % cît deţinea ea în anul 1965. Principala unitate producătoare (80 % din producţia de confecţii a judeţului) este Întreprinderea de confecţii din Tîrgu Secuiesc, al cărei act de naştere s-a semnat în urmă cu 12 ani (februarie 1968), pro-

dusele care poartă marca „Secuiana“ fiind apreciate atît pe piața internă cît și în străinătate.

Deși întreprinderea a început să producă doar din anul 1970, ea dispune de o mare mobilitate în adaptarea la cerințele pieții externe, astfel încît, în anul 1979, valoarea mărfurilor exportate a reprezentat 75 % din totalul producției.

Acest lucru a fost posibil și datorită calității confecțiilor realizate, permanentei sincronizări a acestora cu evoluția modei internaționale, semnificativ fiind în acest sens și faptul că în prezent „Secuiana“ reprezintă nucleul principal de creație a noilor modele de pantaloni pe ansamblul centralei de profil.

Confecțiile textile se mai realizează și în cadrul unităților cooperației meșteșugărești de consum și a secției de profil a I. T. „Oltul“, valoarea producției industriale realizate în această ramură, în anul 1977, fiind de 24 ori mai mare decît în 1965 și de 39 ori decît în 1950.

Industria alimentară, situată pe locul al doilea din punct de vedere al producției (25,8% în anul 1979), a cunoscut o dezvoltare semnificativă în anii construcției socialiste. Astfel, față de anul 1965, producția realizată în 1979, a fost de 3,8 ori mai mare, iar față de cea din 1950 de 9,6 ori. Ramură de tradiție, ea apare la început sub formă manufacturieră (morărit, spirt), apoi în perioada dintre cele două războaie mondiale se dezvoltă mai mult sub aspect numeric, prin apariția unor mici unități industriale, cu un caracter meșteșugăresc, care aveau ca obiect al activității lor prelucrarea unor materii prime locale — produse agricole și ape minerale. Din statisticile anului 1935 rezultă că unitățile producătoare de spirt (circa 15), cele de morărit, precum și cele de îmbuteliat ape minerale erau preponderente.

În prezent unitățile care reprezintă industria alimentară a județului sînt cele de prelucrare a laptelui, a cărnii, a legumelor și fructelor, de morărit și panificație, amidon, spirt, tutun și de îmbuteliere a apelor minerale.

Întreprinderea de industrializare a laptelui, avînd o bază largă de materii prime, produce în prezent, ca urmare a creării de noi și moderne capacități de prelucrare, întreaga gamă de produse din lapte. La fabricile din Sfîntu Gheor-

ghe, Tîrgu Secuiesc şi Baraolt se realizează produse lactate proaspete — lapte de consum, brînzeturi, unt, lapte praf, îngheţată, lapte concentrat şi altele — atît pentru satisfacerea integrală a cerinţelor de consum ale populaţiei judeţului, cît şi pentru livrări în alte judeţe şi la export. Dintre produsele fabricate s-au impus, datorită calităţilor deosebite, cele specifice judeţului, cum ar fi: brînză de burduf, caşcaval „Penteleu" şi lapte praf pentru copii „Lactovit".

Întreprinderea de industrializare a cărnii este reprezentată prin două abatoare (Tîrgu Secuiesc şi Sfîntu Gheorghe) şi prin secţiile de preparare a cărnii. Avînd în vedere baza de materii prime existentă în judeţ, precum şi cererea sporită a populaţiei, în anul 1978 s-a început construirea unui modern abator, cu secţii pentru prepararea cărnii, în oraşul reşedinţă de judeţ.

Valorificarea pe scară industrială a cartofului — cultură de bază în agricultura judeţului — se asigură în cadrul a două unităţi moderne — Întreprinderea de amidon din Tîrgu Secuiesc (cea mai mare unitate de acest gen din ţară) şi Întreprinderea de spirt din Ozun.

Dotate cu utilaje şi tehnologii moderne, aceste unităţi produc amidon, glucoză, dextroză, spirt, lichioruri etc.

Întreprinderea de morărit şi panificaţie cuprinde patru mori comerciale (Sîntionlunca, Tîrgu Secuiesc, Covasna şi Aita Medie) şi trei unităţi de panificaţie (Sfîntu Gheorghe, Tîrgu Secuiesc şi Baraolt), asigurînd integral necesarul de consum al populaţiei judeţului.

Bogatele resurse de ape minerale se valorifică în cadrul Fabricii de îmbuteliere din Sfîntu Gheorghe, respectiv în subunităţile din Biborţeni, Bodoc, Vîrghiş, Malnaş, Covasna, Vîlcele şi Poian, judeţul situîndu-se pe locul doi pe ţară în ce priveşte cantităţile îmbuteliate — 100 milioane litri în 1979, faţă de 23 de milioane litri în anul 1965.

În cadrul Întreprinderii judeţene de legume şi fructe, se asigură prelucrarea parţială a fructelor de pădure în gemuri şi siropuri, cît şi a unor legume şi fructe, prin conservare în unităţile din Tîrgu Secuiesc.

Industria de prelucrare a tutunului există încă din anul 1897, odată cu înfiinţarea Întreprinderii de ţigarete din Sfîntu Gheorghe. În prezent, unitatea dispune de o tehno-

logie modernă de fabricaţie, complet mecanizată şi parţial automatizată, în nomenclatorul produselor incluzîndu-se, în ultimii ani, şi ţigări de calitate superioară.

Industria băuturilor alcoolice este prezentă şi prin Întreprinderea viei şi vinului, cu secţii în Sfîntu Gheorghe şi Tîrgu Secuiesc.

Alte ramuri industriale existente pe teritoriul judeţului Covasna sînt cele de pielărie, blănărie şi încălţăminte, chimie, poligrafie şi energie electrică şi termică. Industria chimică reprezenta în 1979 o pondere de 0,2 % în producţia industrială a judeţului, regăsindu-se în secţia de prelucrare a cauciucului din Baraolt şi de prelucrare a maselor plastice din Tîrgu Secuiesc.

Începerea în anul 1978 în oraşul Sfîntu Gheorghe a lucrărilor de construcţie a Întreprinderii de prelucrare a maselor plastice reprezintă debutul, în fapt, şi în judeţul Covasna, a unei industrii de vîrf, cea a chimiei. Industriile pielăriei, blănăriei şi încălţămintei au o pondere redusă (0,5 % în anul 1979), iar unităţile cooperaţiei meşteşugăreşti din toate oraşele judeţului realizează confecţionarea la comandă şi în serie mică a unor articole de marochinărie, blănărie precum şi a încălţămintei.

Industria poligrafică este prezentă în oraşele Sfîntu Gheorghe şi Tîrgu Secuiesc, unde se află subunităţi ale întreprinderii din Braşov.

Dinamica producţiei globale industriale pe principalele ramuri
1965 = 100

RAMURI INDUSTRIALE	*1950*	*1967*	*1970*	*1975*	*1979*
Combustibili	13,7	117,1	179,1	232,7	263,2
Construcţii de maşini şi prelucrare a metalelor	59,6	140,8	325,3	29,4 ori	107 ori
Materiale de construcţii	20,7	111,5	177,5	322,3	670,0
Exploatarea şi prelucrarea lemnului	12,3	106,7	126,1	182,4	224,2
Textilă	25,5	115,3	132,0	188,5	275,4
Confecţii	61,2	160,2	427,6	20,5 ori	24 ori
Alimentară	41,0	122,4	147,8	246,3	381,7

Mutațiile produse în industria județului, în consens cu nevoile economiei naționale, cu cererea de consum a populației, precum și cu preocuparea de extindere continuă a activității de comerț exterior, sînt reflectate în tabelul de mai jos.

Dinamica producției principalelor produse industriale fabricate în perioada 1950—1979

1965 = 100

PRODUSUL	1950	1967	1970	1975	1979
Cărbune net	15,6	118,2	196.7	202,0	238,5
Produse ale industriei electrotehnice *)	—	—	—	100,0	460.5
Cărămizi și blocuri ceramice	131,9	134,2	573,5	242,3	219,8
Prefabricate din beton armat *)	—	100,0	343,7	46 ori	84 ori
Cherestea	29,8	99,8	111,4	101,9	110,4
Plăci din așchii de lemn *)	—	—	—	100,0	160,3
Mobilier	—	120,6	156,1	273,5	367,7
Țesături din bumbac și tip bumbac	42,5	129,1	183,6	234,5	266,5
Confecții textile	—	139,7	529,6	21,3 ori	24,6 ori
Carne — tăieri în abatoare	29,0	142,2	163,7	117,6	287,7
Preparate din carne	10,1	162,4	269,5	480,5	721,5
Brînzeturi	55,3	141,5	159,9	272,7	281,7
Unt *)	—	—	—	100,0	131,6

*) Produse noi, introduse în fabricație după anul 1965.

Greutatea specifică a județului Covasna în producția țării la unele produse industriale importante

Producția țării = 100

PRODUSUL	1950	1965	1967	1970	1975	1979
Cărbune net	2,6	5,3	5,3	5,3	4,1	4,0
Produse ale industriei electrotehnice	—	—	—	—	0,2	1.1
Cărămizi și blocuri ceramice	1,3	0,4	0,4	1,2	0,6	0,6
Prefabricate din beton armat	—	0,1	0,1	0,1	0,7	1,8

PRODUSUL	1950	1965	1967	1970	1975	1979
Cherestea	1,2	2,9	2,7	3,0	3,1	3,4
Plăci din aşchii de lemn	—	—	—	—	3,4	3,5
Mobilier	—	3,0	2,6	2,3	2,3	2,7
Ţesături din bumbac şi tip bumbac	3,0	3,5	3,9	4,4	4,2	4,0
Carne	0,3	0,5	0,5	0,6	0,3	0,4
Preparate din carne	0,3	0,5	0,7	0,8	0,8	1,1
Brînzeturi	3,2	1,1	1,5	1,4	1,7	1,4
Unt	—	—	—	—	3,0	3,3

Ca urmare a investiţiilor tot mai mari alocate dezvoltării industriei judeţului, fondurile fixe industriale au cunoscut o creştere continuă, concomitent cu îmbunătăţirea calitativă a structurii acestora, prin dotarea întreprinderilor cu maşini, utilaje şi instalaţii de înalt nivel tehnic, în pas cu cerinţele progresului tehnic contemporan. În perioada 1965—1979 volumul fondurilor fixe din industrie a crescut de 6 ori, într-un ritm superior celui înregistrat pe ansamblul industriei ţării, ajungînd la circa 5,1 miliarde lei, faţă de 0,8 miliarde lei cît era în 1965.

Caracteristica definitorie a fondurilor fixe, existente în industria judeţului în anul 1979, o constituie faptul că 77% au fost puse în funcţiune în ultimii 10 ani, ceea ce demonstrează nivelul modern al bazei tehnico-materiale cu care sînt înzestrate întreprinderile.

Prin sporirea accentuată a volumului fondurilor fixe în ultimul deceniu s-a urmărit ca, paralel cu dezvoltarea economico-socială accelerată a judeţului, să se asigure şi dezvoltarea armonioasă a acelor ramuri ale producţiei materiale care îmbină interesele generale ale economiei naţionale cu resursele şi disponibilităţile care pot fi atrase mai rapid în circuitul economic. Astfel, odată cu sporirea într-un ritm fără precedent a volumului fondurilor fixe din industria constructoare de maşini şi a prelucrării metalelor, care în anul 1979 a fost de 17 ori mai mare decît în 1970, fondurile fixe din industriile menite să asigure valorificarea resurselor de materii prime din judeţ, cum ar fi cea a cărbunelui, alimentară şi exploatarea şi prelucrarea lemnului, au cunoscut la rîndul lor o dezvoltare accen-

tuată. Astfel, în perioada 1970—1978 fondurile fixe din industria combustibililor au crescut de 3,8 ori, din industria exploatării şi prelucrării lemnului de 3,2 ori, iar în industria alimentară creşterea a fost de 7,1 ori.

Dintre cele mai importante capacităţi de producţie puse în funcţiune în perioada 1965—1979 se remarcă:

— în industria construcţiilor de maşini şi a prelucrării metalelor: Întreprinderea de şuruburi din Tîrgu Secuiesc, Întreprinderea de aparataj electric auto şi motoare electrice din Sfîntu Gheorghe, Întreprinderea de maşini agregate cu subansamble auto din Sfînu Gheorghe, Întreprinderea de izolatori electrici de joasă tensiune Tîrgu Secuiesc; s-au dezvoltat secţiile de prelucrare a metalului de la Tîrgu Secuiesc şi Întorsura Buzăului;

— în industria cărbunelui a fost deschisă mina Baraolt est şi au fost racordate la circuitul productiv două instalaţii de brichetare a lignitului la Baraolt;

— în industria chimică: Întreprinderea de prelucrare a maselor plastice Sfîntu Gheorghe;

— în industria exploatării şi prelucrării lemnului: Fabrica de plăci din aşchii de lemn (P.A.L.) şi Secţia de mobilă din panouri la Covasna, Secţia de mobilă de pe platforma industrială a oraşului Sfîntu Gheorghe, Secţia de scaune de la Întorsura Buzăului, platforme de preindustrializare a lemnului la Tîrgu Secuiesc, Breţcu, Bodoc şi altele;

— în industria materialelor de construcţii: cariera de piatră Malnaş, dezvoltarea carierelor de calcar şi nisipuri etc.;

— în industria uşoară: Întreprinderea de confecţii din Tîrgu Secuiesc, dezvoltarea Întreprinderii textile „Oltul" şi a Filaturii de lînă Covasna;

— în industria alimentară: Întreprinderea de amidon, glucoză şi dextroză Tîrgu Secuiesc, Fabrica de produse lactate proaspete, brînzeturi, unt şi lapte praf din Sfîntu Gheorghe, Fabrica de produse lactate proaspete şi brînzeturi din Tîrgu Secuiesc, Întreprinderea de spirt Ozun, Secţia de lichioruri Malnaş, Fabrica de pîine Sfîntu Gheorghe, Secţiile de îmbuteliere a apelor minerale de la Biborţeni şi Vîrghiş, Fabrica de băuturi răcoritoare, oţet şi

gheaţă din Sfîntu Gheorghe, dezvoltarea şi modernizarea celorlalte capacităţi existente.

Noile capacităţi de producţie puse în funcţiune în perioada 1965—1979 se caracterizează printr-un înalt nivel tehnic, conferit de utilajele şi tehnologiile realizate în ţară, cît şi de cele din import, nivel ilustrat de parametrii tehnico-economici ridicaţi, de productivitatea muncii înregistrată, precum şi de competitivitatea produselor realizate, ceea ce a permis ca marea majoritate a produselor nou fabricate să fie direct sau indirect exportate.

Gradul de înzestrare cu fonduri fixe a muncitorilor din industria judeţului

Anii	*Fonduri fixe din industria socialistă pe un muncitor, la sfîrşitul anului — lei valoare de inventar*	*Dinamica %*
1965	60 990	100,0
1967	66 583	109,2
1970	78 033	127,9
1975	123 220	202,0
1979	173 134	283,9

Ridicarea potenţialului de producţie al industriei judeţului, materializat în înzestrarea cu fonduri fixe, a fost însoţită de creşterea eficienţei în utilizarea acestora.

Dinamica producţiei globale, a fondurilor fixe, precum şi a producţiei realizate la 1000 lei fonduri fixe

1965 = 100

Anii	*Producţia globală industrială*	*Fonduri fixe în industrie*	*Producţia globală la 1000 lei fonduri fixe*
1967	116,2	113,1	102,7
1970	153,4	151,4	101,4
1975	329,1	343,6	95,8
1979	579,5	602,8	112,0

Ca urmare a dezvoltării vertiginoase a bazei tehnico-materiale a industriei județului s-a realizat o puternică **creştere numerică a personalului muncitor**, care a întărit detaşamentul clasei muncitoare — clasă conducătoare a societății noastre — creştere căreia ii corespunde, în acelaşi timp, o continuă ridicare a nivelului tehnico-profesional şi de cultură generală. Astfel, numărul personalului muncitor din industrie a crescut de la 8 980 persoane în 1950, la 31 811 în 1979, adică o sporire de 3,5 ori. O creştere superioară s-a înregistrat în industria construcțiilor de maşini şi a prelucrării metalelor — de 535 ori (în 1950 lucrau în această ramură doar 16 persoane). Această „explozie" numerică a forței de muncă ocupate, într-o ramură de vîrf a industriei, are loc în condițiile creşterii nivelului mediu de calificare, de pregătire generală, asigurîndu-se sporirea substanțială a productivității muncii, toate acestea pe fondul creşterii conştiinței muncitoreşti.

În ritmuri înalte a crescut în această perioadă şi numărul personalului muncitor din industria confecțiilor — de 11 ori, combustibilului de 3,7 ori şi alimentară de 4,5 ori.

Evoluția numărului personalului pe ramuri ale industriei

1965 = 100

RAMURI INDUSTRIALE	*1950*	*1967*	*1970*	*1975*	*1979*
Total industrie din care:	58,2	103,3	117,2	164,9	206.0
Combustibili	35,9	98,9	116,1	149,6	134,9
Construcții de maşini şi prelucrare a metalelor	5,7	163,1	216,0	13,2 ori	30,3 ori
Chimie	—	110,5	310,5	684,2	547,4
Materiale de construcții	281,9	159,0	229,6	231,3	262,5
Exploatarea şi prelucrarea lemnului	52,7	93,4	94,7	109,7	112,7
Textilă	53,4	104,4	106,7	133,4	153,2
Confecții	32,9	113,8	266,1	372,3	361,2
Pielărie, blănărie şi încălțăminte	62,2	111,5	137,5	121,5	120,5
Alimentară	49,1	111,2	110,8	176,5	221,1

Complexul proces de modernizare a industriei, care a avut loc în perioada 1965—1979 s-a reflectat și în structura forței de muncă, în creșterea ponderii personalului muncitor din ramurile industriei prelucrătoare, care valorifică superior potențialul uman de care dispune județul Covasna. Astfel, în anul 1979 personalul muncitor din ramura industriei prelucrătoare reprezenta 80,7 % din total — 26,9 % în industria construcțiilor de mașini și a prelucrării metalelor, 18,8 % în industria de prelucrare a lemnului, 14,0 % în industria textilă, 8,7 % în industria confecțiilor, 11,2 % în industria alimentară etc., comparativ cu 39,0 % cît era în anul 1965.

Din numărul total al personalului muncitor existent la 30 septembrie 1979 în industria județului, 92,0 % (30 863) erau muncitori, 2,3 % cadre cu pregătire superioară (610 ingineri și subingineri, 102 economiști și 65 de altă specialitate), 1,6 % (522) maiștri, 1,2 % (397) personal mediu tehnic și de altă specialitate din secțiile de producție și din activitatea de cercetare-proiectare, 2,7 % (926) personal de administrație și 0,2 % personal de deservire.

Un element caracteristic dezvoltării industriei județului l-a constituit concentrarea producției in unități puternice, cu un număr mare de muncitori. Astfel, din cele 20 întreprinderi de subordonare republicană, existente la sfîrșitul anului 1979, în 8 lucrau peste 1 000 muncitori (din care în 6 peste 2 000), comparativ cu trei cîte erau în 1965.

Calificarea, perfecționarea și creșterea generală a nivelului de pregătire profesională și politică a personalului muncitor din industria județului, în condițiile introducerii accelerate a progresului tehnic — în principal prin modernizarea structurii industriei — precum și a îmbunătățirii organizării producției și a muncii, au condus la sporirea continuă, în ritm înalt, a **productivității muncii**, factor determinant al creșterii producției industriale, baza sigură a ridicării necontenite a nivelului de trai al celor ce muncesc. Astfel, în perioada 1965—1979 productivitatea muncii din industria județului a crescut de 3,1 ori, într-un ritm mediu anual de 8,5 %, ritm superior celui realizat pe ansamblul industriei țării. Demn de menționat este faptul că acest ritm cunoaște o tendință de accelerare în ultimii ani,

media înregistrată în perioada 1970—1975 fiind de 9,6, iar în primii patru ani ai actualului cincinal de 10,8 %. În aceste condiții, circa 85 % din sporul de producție realizat de industria județului în perioada 1965—1979 a fost obținut pe seama creșterii productivității muncii.

Rezultatele obținute în ceea ce privește modernizarea industriei, creșterea eficienței în utilizarea fondurilor fixe și sporirea productivității muncii dovedesc cu tărie faptul că în ultimul deceniu creșterile de ordin cantitativ înregistrate în industria județului au fost îndeaproape urmate de cele de ordin calitativ, făcîndu-se pași importanți pentru **transformarea acumulărilor cantitative într-o nouă calitate.**

În acest context, sînt semnificative și rezultatele obținute în creșterea gradului de mecanizare și automatizare a proceselor de producție, diversificarea și reînnoirea produselor. Astfel, numai în ultimii cinci ani au fost asimilate și introduse în fabricație, anual, circa 200 de **produse noi și reproiectate,** ponderea acestora în producția marfă a industriei prelucrătoare ajungînd să fie de 26,1 % în anul 1979.

Nivelul cheltuielilor la 1 000 de lei producție marfă a fost în anul 1979 (720,4 lei) cu 172,7 lei mai mic decît cel realizat în 1970 (893,1 lei), iar cheltuielile materiale la 1 000 lei producție marfă cu 126,9 lei. Reducerea cheltuielilor de producție s-a obținut în principal prin **diminuarea consumurilor specifice** de materii prime și materiale, folosirea pe scară largă a înlocuitorilor și prin reducerea pierderilor din rebuturi. În anul 1979 s-au economisit 3 037 MWh energie electrică, 6 863 tone combustibil convențional și altele.

Un alt factor de ordin calitativ îl reprezintă și **creșterea indicelui de utilizare a fondului de timp maxim disponibil de lucru al mașinilor-unelte,** obținut prin reducerea schimburilor neprogramate și a întreruperilor pentru reparații accidentale, extinderea polideservirii și a preluării schimbului din mers, prin mai buna organizare a producției și a muncii. În anul 1979, indicele a fost de 83,1 % față de 59,2 % în 1968. Datele de mai sus dovedesc realismul sarcinilor trasate de Conferința Națională a partidului

din decembrie 1977, privind trecerea de la faza acumulării cantitative, la o fază nouă, superioară, munca pentru calitate, cerinţă primordială de care depinde viitorul industriei româneşti, al întregii economii naţionale, salt calitativ revoluţionar, pentru transpunerea în viaţă a obiectivelor stabilite de Congresele al XI-lea şi al XII-lea ale partidului.

Pe harta economică a judeţului un loc important îl ocupă şi activitatea cooperaţiei meşteşugăreşti, atît în ceea ce priveşte producţia industrială cît şi a prestărilor de servicii pentru populaţie. Cooperaţia meşteşugărească a constituit nucleul de dezvoltare a unor ramuri industriale (lemn, textilă, confecţii), calificarea ridicată a cooperatorilor permiţînd ca şi în prezent în unităţile cooperaţiei meşteşugăreşti să se realizeze, atît în cadrul producţiei de serie scurtă cît şi al celei la comandă, produse de bună calitate, în măsură să asigure diversificarea ofertei de mărfuri la intern şi export.

Uniunea judeţeană a cooperativelor meşteşugăreşti din Covasna cuprinde şase cooperative: „Hărnicia" la Sfîntu Gheorghe, „Muncitorul" la Tîrgu Secuiesc, „Avîntul" şi „Constructorul" la Covasna, „Arta Covasnei" la Întorsura Buzăului şi „Deservirea" la Baraolt. Aceste cooperative au ca obiect al activităţii lor industriale: fabricarea mobilei, a ţesăturilor din fire de lînă şi bumbac, covoarelor, încălţămintei, a produselor de marochinărie, confecţiilor precum şi a articolelor de artizanat care păstrează şi valorifică tradiţiile bogate ale artei populare de pe aceste meleaguri.

Pentru satisfacerea cerinţelor mereu crescînde ale populaţiei, cooperaţia meşteşugărească şi-a dezvoltat şi diversificat serviciile publice atît prin modernizarea şi sporirea unităţilor de servire a populaţiei, cît şi prin lărgirea nomenclatorului de servicii oferite şi creşterea calităţii şi operativităţii acestora. În acest sens, sînt edificatoare următoarele date: în anul 1979 funcţionau 192 de unităţi de servire a populaţiei (127 în 1965), numărul cooperatorilor era de 3 220 (948 în 1965), din care 1 170 lucrau în unităţi de servire a populaţiei. Valoarea producţiei marfă şi a prestărilor de servicii industriale şi neindustriale a crescut în perioada 1965—1979 de 11 ori (310 185 mii lei realizat în anul 1979), iar productivitatea muncii a sporit de 2,9 ori.

în aceeaşi perioadă valoarea prestărilor de servicii pentru populaţie a crescut de 5,1 ori, livrările de mărfuri către fondul pieţii de 10, iar desfacerile de mărfuri pentru unităţile proprii de 9,5 ori. Faţă de 60 de profile de servicii cîte existau în 1965, s-a ajuns în anul 1979 la 165, în ultimii ani fiind oferite serviciile care au în vedere forme moderne, active, în măsură să satisfacă la un nivel superior cerinţele de servicii ale populaţiei.

b. Investiţii — construcţii

Dinamica şi structura investiţiilor pe ramuri ale economiei. Vastul program de dezvoltare economico-socială a ţării, creşterea rapidă a forţelor de producţie pe întregul teritoriu prin amplasarea proporţională a noilor capacităţi şi obiective economice, construcţii social-culturale în toate judeţele patriei, cu prioritate în cele mai puţin dezvoltate din punct de vedere economic, au deschis şi judeţului Covasna perspective luminoase pentru a-şi valorifica la un nivel superior potenţialul economic şi uman de care dispune.

Semnificativ este ritmul înalt de creştere a investiţiilor în perioadele cincinalelor 1971—1975 şi 1976—1980, comparativ cu perioadele cincinalelor precedente. Astfel, faţă de 165,9 % şi 182,2 %, cît reprezenta creşterea medie pe economie a investiţiilor pe cele două cincinale, în comparaţie cu perioadele precedente, în aceste intervale de timp se înregistrează o creştere de 190,5 %, respectiv 248,1 %.

Îndreptate în primul rînd spre creşterea fondurilor productive, investiţiile şi modernizările realizate în perioada 1970—1979 au condus la o sporire de 4 ori a volumului fondurilor fixe în industrie, fapt care a determinat creşteri deosebite în domeniul producţiei bunurilor materiale, atribuind în acelaşi timp economiei judeţului o structură care reflectă pe deplin condiţiile dezvoltării sale complexe.

Volumul sporit de investiţii alocat judeţului se materializează în construcţii de noi capacităţi industriale şi agro-industriale, noi obiective social-culturale şi peste 12 000 de apartamente în noile ansambluri de locuinţe planificate pentru acest cincinal.

Dinamica investițiilor

1967 = 100

	1971	1975	1976	1977	1978	1979
Total investiții: din care:	194,4	322,5	362,8	453,0	551,0	771,1
— industrie	231,9	221,0	379,0	435,5	516,4	963,0
— construcții	350,0	475,0	925,0	1 525,0	1 717,5	1 529,3
— agricultură	138,3	246,7	276,7	296,7	300,0	310,0
— silvicultură	175,0	250,0	300,0	300,0	300,0	354,9
— gosp. comunală și locativă	441,7	933,3	1 308,3	1 983,3	2 386,7	2 858,3
din care:						
— locuințe	487,5	925,0	1 500,0	2 200,0	2 803,7	3 708,8
— învățămînt, cultură-artă	400,0	966,8	733,3	833,3	864,9	1 002,6
— învățămînt	450,0	1 100,0	900,0	1 050,0	990,5	915,8
— ocrot. sănătății	166,8	766,8	833,3	766,8	889,7	901,0

În prima parte a cincinalului 1971—1975 ponderea construcțiilor-montaj realizate în județ prezenta un nivel ridicat (42,0 % în 1971 și 49,0 % în 1972), ca urmare a construcțiilor halelor de producție la Întreprinderea de șuruburi Tîrgu Secuiesc și Întreprinderea de aparataj electric auto Sfîntu Gheorghe. În ultimul an al cincinalului trecut ponderea volumului de construcții în totalul investițiilor a scăzut la 40,0 %, iar în anul 1979 s-a ajuns la 35,0 %, cu toate că volumul construcțiilor de locuințe crește în fiecare an. Această descreștere se explică prin amplasarea mai judicioasă a utilajelor în halele și spațiile de producție existente, atît la întreprinderile sus citate, cît și la investițiile noi.

De la înființarea județului, volumul construcțiilor cunoaște o permanentă creștere. În timp ce în anul 1968 s-a realizat o producție de construcții-montaje de 167 milioane lei, în anul 1979 nivelul acestei producții a atins cifra de 800 milioane lei, ceea ce reprezintă o creștere de 4,8 ori.

Din totalul fondurilor alocate județului Covasna în cadrul planurilor de investiții în ultimul deceniu, 60,0 % au

fost destinate investițiilor cu caracter industrial, 17,0 % dezvoltării bazei tehnico-materiale a agriculturii și 16,1 % lucrărilor de gospodărie comunală, inclusiv construcții de locuințe.

În industria județului, in ultimii 10 ani s-au pus în funcțiune unele capacități de producție importante, înzestrate cu utilaje moderne, la nivelul tehnicii mondiale.

S-a extins exploatarea din bazinul carbonifer Baraolt prin deschiderea noilor cariere de la Racoș și Baraolt est, s-a pus în funcțiune stația de brichetare, care valorifică superior producția de lignit, asigurînd combustibil atît pentru scopuri industriale, cît și pentru consumul populației.

Investițiile realizate în exploatarea cărbunelui au constituit un puternic impuls pentru dezvoltarea orașului minier Baraolt, cu un important nucleu muncitoresc, unde în completarea obiectivelor industriale se realizează un ritm ascendent în dotările social-culturale ale orașului.

În orașul Sfîntu Gheorghe, reședința județului, platforma industrială, care cuprinde obiective economice de importanță republicană, puse în funcțiune în ultimii 10 ani, îndeplinește în condiții optime criteriile de folosire în comun a unităților și a căilor de comunicație.

Această platformă industrială va deveni în cincinalul actual o puternică bază a industriei constructoare de mașini, specializată în construcții de piese și subansamble auto, contribuind substanțial la realizarea producției industriale de peste 10 miliarde lei în județul Covasna la nivelul anului 1980.

Sume importante din volumul de investiții sînt alocate pentru dezvoltarea și modernizarea unităților economice existente, precum și pentru construirea de noi obiective economice și social-culturale pe întreg teritoriul județului. Astfel, platforma Tîrgu Secuiesc, al cărei act de naștere a fost semnat în urma vizitei de lucru efectuate în anul 1967 de către secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, în județul Covasna, este formată din 4 întreprinderi cu o mare pondere în economia județului, asigurînd condiții de muncă și viață pentru peste 4 000 oameni ai muncii.

S-a dezvoltat industria de prelucrare a lemnului, prin punerea în funcţiune a Fabricii de plăci aglomerate şi Fabrica de mobilă Covasna, Fabrica de mobilă Tîrgu Secuiesc, Fabrica de scaune Întorsura Buzăului. Amplasarea în judeţ a noilor capacităţi din această subramură a avut la bază tradiţiile, precum şi existenţa unor rezerve de materie primă (lemnul).

În oraşul Întorsura Buzăului, unde industria a început să se dezvolte în ultimii ani, s-au amplasat noi obiective, printre care menţionăm Întreprinderea de piese pentru tractoare şi maşini agricole, cu termen de punere în funcţiune în anul 1980.

Politica partidului şi statului nostru privind dezvoltarea şi modernizarea agriculturii în judeţul Covasna s-a concretizat prin creşterea an de an a fondurilor alocate în vederea realizării de noi obiective agrozootehnice sau pentru modernizarea celor existente. Astfel, faţă de anul 1968, valoarea lucrărilor realizate în 1977 a crescut de peste 3 ori.

Dezvoltarea şi modernizarea bazei tehnico-materiale a agriculturii au condus la apariţia unor obiective agrozootehnice de mare eficienţă economică, care au determinat o creştere substanţială a producţiei de cereale, lapte, carne, ouă, o mai bună aprovizionare a populaţiei cu produse agroalimentare, precum şi asigurarea cu materii prime a unităţilor în industria alimentară.

În perioada 1968—1979 au fost puse în funcţiune 5 noi ferme de vaci, fiind modernizate o parte din cele existente (Mărtineni, Moacşa, Sîntionlunca, Ghidfalău şi Chichiş), o fermă avicolă la Sfîntu Gheorghe, o seră horticolă la Sfîntu Gheorghe, 3 îngrăşătorii pentru taurine la Arcuş, Tîrgu Secuiesc, Boroşneu Mare; lucrările de irigaţii au fost extinse pe o suprafaţă de 6 000 ha, iar cele de îndiguiri-desecări pe 11 000 ha.

În aceeaşi perioadă s-au pus în funcţiune: Întreprinderea de amidon, glucoză şi dextroză Tîrgu Secuiesc; Întreprinderea de industrializare a laptelui Sfîntu Gheorghe; Întreprinderea de spirt Ozun; Întreprinderea de valorifi-

care a cerealelor şi plantelor tehnice Sfîntu Gheorghe; Întreprinderea de nutreţuri combinate Sfîntu Gheorghe; Fabrica de semiindustrializare Tîrgu Secuiesc; Abatorul Tîrgu Secuiesc, aparţinînd de Întreprinderea de industrializare a cărnii Sfîntu Gheorghe, Depozitul de cartofi sămînţă de 5 000 tone Tîrgu Secuiesc, Secţia de ape minerale Biborţeni, Secţia gheaţă, oţet şi răcoritoare Sfîntu Gheorghe ş.a.

Creşterea populaţiei din oraşele judeţului, realizarea noilor ansambluri de locuinţe au necesitat dezvoltarea şi modernizarea reţelei comerciale, inclusiv a celei din localităţile rurale. Prin realizarea noilor unităţi comerciale, suprafaţa destinată circulaţiei mărfurilor în perioada 1968—1979 s-a dublat.

Creşteri deosebit de accentuate prezintă investiţiile realizate pentru dezvoltarea dotărilor de gospodărire comunală, inclusiv construcţiile de locuinţe. Aceste investiţii se realizează proporţional cu nevoile şi cerinţele actuale şi de perspectivă ale oraşelor, ale comunelor care vor deveni oraşe şi celorlalte localităţi ale judeţului.

Investiţiile alocate pentru construcţii de locuinţe în anul 1979 faţă de 1967 reprezintă o creştere de 37 ori. De subliniat faptul că în judeţul Covasna în perioada cincinalului 1976—1980 se vor realiza cu 208,5 % mai multe apartamente decît s-au construit în cursul celor două cincinale anterioare.

De asemenea, un ritm înalt de creştere au înregistrat şi investiţiile din domeniul învăţămîntului şi al ocrotirii sănătăţii, prin construirea noilor obiective, modernizarea şi extinderea celor existente.

Personalul muncitor din activitatea de construcţii în perioada 1968—1979 a crescut de la 3 102, număr mediu, la 7 160 în anul 1979.

Ponderea personalului muncitor în construcţii deţine locul 2 în cadrul ramurilor economiei judeţului, primul loc fiind ocupat de industrie. Această creştere demonstrează nu numai schimbările produse în structura profesională a populaţiei în ultimul timp, ci şi ritmul de dezvoltare a construcţiilor în judeţul Covasna.

Evoluţia numărului mediu al personalului din construcţii în perioada 1968—1979

Anul	*Total personal*	*din care: în org. de C+M * în antrepriză*	*Muncitori total*	*din care: în org. de C+M * în antrepriză*
1968	3 102	2 366	2 841	2 147
1969	3 970	3 211	3 582	2 888
1970	5 110	4 219	4 675	3 854
1971	4 877	4 150	4 440	3 774
1972	4 887	4 142	4 404	3 732
1973	4 902	4 069	4 419	3 699
1974	4 743	3 759	4 307	3 399
1975	5 073	4 066	4 629	3 686
1976	5 532	4 294	5 080	4 047
1977	6 180	5 198	5 622	4 762
1978	6 982	5 827	6 342	5 300
1979	7 160	6 005	6 520	5 475

*) C + M = construcţii-montaj.

Din cei 6 520 muncitori din cadrul organizaţiilor de construcţii-montaj în anul 1979, un număr de 5 800 au desfăşurat activitate direct productivă şi numai 720 activitate auxiliară de deservire a celor direct productivi. Din totalul personalului de 6 005 în anul 1979, un număr de 155 cadre

Evoluţia numărului mediu de personal muncitor

în %

Anul	*Total personal*	*din care: muncitori*
1968	100,0	100,0
1969	127,9	127,0
1970	164,7	164,5
1971	157,2	156,2
1972	157,5	155,0
1973	158,1	155,5
1974	152,9	151,9
1975	163,5	160,2
1976	178,0	176,6
1977	200,2	197,8
1978	225,1	223,2
1979	230,8	229,5

posedă pregătire superioară, din care cu pregătire tehnică inginerească 85, subingineri 40, cu pregătire economică 20, și de alte specialități 2, un număr de 410 cu pregătire liceală și un număr de 4 900 cu școli profesionale absolvite.

Evoluția numărului muncitorilor pe meserii

		din care:								
Anul	*Total muncitori*	*Zidari*	*Dulgheri*	*Fierari Betoniști*	*Zugravi Vopsitori*	*Instalatori*	*Electricieni*	*Tîmplari*	*Conducători auto*	*Alte meserii*
1968	2 841	662	392	153	122	221	116	122	150	903
1969	3 582	735	420	145	136	249	119	138	162	1 478
1970	4 675	987	695	212	187	328	122	140	178	1 826
1971	4 440	839	627	178	166	287	117	132	170	1 922
1972	4 404	840	660	179	172	298	131	145	197	1 728
1973	4 419	862	693	195	187	302	152	159	205	1 668
1974	4 317	874	702	213	198	308	165	174	219	1 464
1975	4 629	973	745	223	204	324	175	182	232	1 561
1976	5 018	1 104	784	225	229	352	210	185	271	1 655
1977	5 622	1 318	914	282	258	364	235	198	294	1 759
1978	6 342	1 583	621	263	293	430	192	250	300	2 460

Dinamica productivității muncii în construcții a constituit o preocupare continuă a conducerii locale de partid și a conducerilor organizațiilor de construcții. Pregătirea unui număr mare de muncitori prin școli și cursuri de calificare la locul de muncă, ridicarea nivelului de calificare a muncitorilor, precum și îmbunătățirea indicatorilor de tarifare au contribuit la asigurarea forței de muncă calificate în acest sector important al economiei județului și au condus la permanenta creștere a productivității muncii în activitatea de construcții.

c) Agricultura și silvicultura

Situat în partea transilvană a Carpaților de curbură, teritoriul județului Covasna apare, sub aspectul reliefului, ca un șes depresionar, care, prin intermediul unor piemonturi fragmentate de ape, urcă treptat spre culmile munților

ce-l înconjoară din trei părți. Într-un spațiu relativ restrîns ca suprafață (370 500 ha), natura a oferit cu generozitate frumuseți și bogății numeroase acestui pămînt românesc. Din coroana munților Întorsurii, Bretcului, Nemira, Bodoc și Baraolt, mantia verde a pădurilor coboară domol, cedînd apoi locul cîmpurilor roditoare pentru agricultură, îndeletnicire care, și aici, începe odată cu agricultura de pe întregul cuprins al patriei noastre.

Dezvoltarea producției agricole pe aceste meleaguri cu condiții pedo-climatice foarte diferite a cunoscut o pronunțată tendință pentru creșterea animalelor în zonele păduroase, iar depresiunile Sf. Gheorghe și Tg. Secuiesc — pentru cultura cerealelor, leguminoaselor, plantelor tehnice și, mai tîrziu, a cartofului. Particularitățile de fertilitate a solului, capriciile climatice și nevoile oamenilor au determinat pe agricultori să fie în căutarea unor elemente noi în practica agricolă, care, aplicate cu pricepere și hărnicie, să smulgă rodul acestor pămînturi.

Trecerea de la mica proprietate individuală la marea producție socialistă, în urma încheierii cooperativizării agriculturii în 1962, a asigurat ridicarea continuă a producției agricole și îmbunătățirea condițiilor de viață ale țărănimii, marcînd începutul unei noi și înfloritoare etape de progres social-economic.

Înfăptuirea neabătută a politicii partidului de dezvoltare intensivă și multilaterală a agriculturii este puternic marcată de eforturile îndreptate spre modernizarea agriculturii, extinderea mecanizării și chimizării, a irigațiilor, folosirea cît mai rațională a pămîntului, organizarea producției pe baza cuceririlor științei și tehnicii celei mai avansate.

Rezultatele obținute pînă în prezent în agricultura județului Covasna reprezintă o bază trainică pentru dezvoltarea în continuare a acestei ramuri în contextul progresului general al economiei, pe fondul dezvoltării armonioase și echilibrate a tuturor județelor patriei noastre.

Sprijinul permanent acordat de către conducerea de partid și de stat, munca plină de abnegație a tuturor oamenilor muncii din agricultura județului, români și maghiari, fac ca producția agricolă să fie în continuă creștere, sporindu-se aportul la înfăptuirea exemplară a sarcinilor

izvorîte din istoricele hotărîri ale Congresului al XII-lea al Partidului Comunist Român.

În ansamblul teritoriului județului, terenul destinat producției agricole ocupă 49 % din suprafață, avînd o distribuție, ca mod de folosință, cuprinsă între 24,0 % arabil, 15,0 % pășune și 9,5 % fîneață, în raport cu relieful și principalele tipuri genetice de sol, respectiv cu favorabilitate agricolă.

Prin locul pe care-l ocupă în economia județului, agricultura este a doua ramură ca importanță economică, avînd sarcini deosebite în asigurarea produselor agroalimentare pentru populație și materiilor prime pentru industria alimentară și ușoară.

Producția globală din agricultură, cu toate variațiile de la an la an, manifestă o continuă tendință de creștere.

Dinamica producției globale agricole

— milioane lei, prețuri 1963

	1960	1965	Media 1966-1970	Media 1971-1975	1979	% față de: 1960		1965	
						1966-1970	1971-1975	1966-1970	1971-1975
Prod. globală agricolă	766,7	875,4	996,7	1 032,2	121,3	130,0	134,6	113,9	117,9

În comparație cu nivelul producției globale agricole din anul 1938 (420,0 milioane lei), realizările din anul 1960 sînt superioare cu 82%, cele din 1965 cu 108%, iar cele din anul 1977 sînt de 2,9 ori mai mari.

Odată cu dezvoltarea generală a economiei și creșterea populației județului Covasna au crescut rolul și importanța agriculturii, au sporit sarcinile acestei ramuri pentru progresul rapid al județului, pentru ridicarea nivelului de trai al oamenilor muncii.

Principalii indicatori care caracterizează locul agriculturii în economia județului

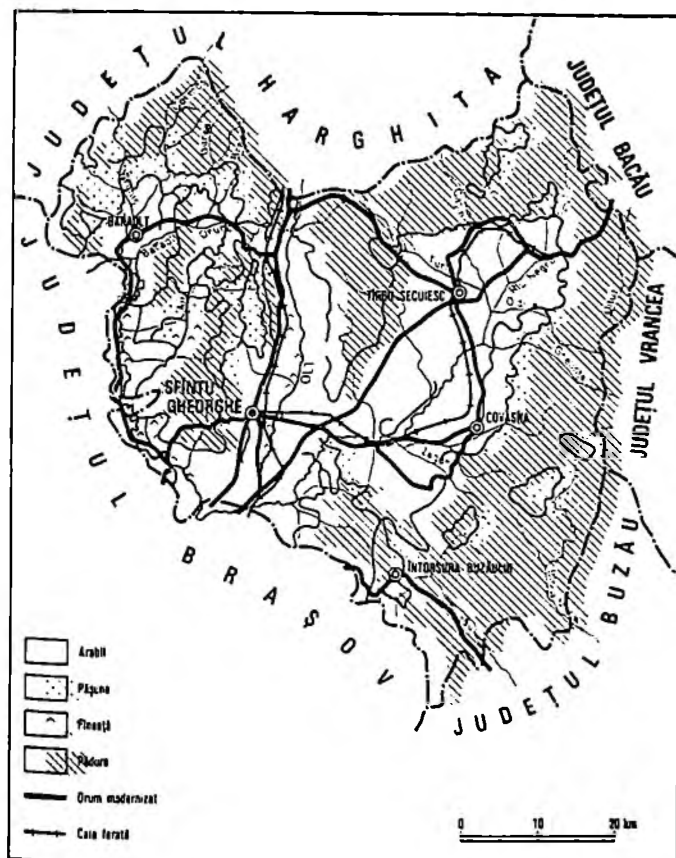
SPECIFICARE	fața de total județ %		
	1965	*1970*	*1975*
Populația activă ocupată în agricultură	61,7	51,6	39,1
din care: — efectiv în C.A.P.	31,3	28,4	16,2
Producția globală agricolă	43,6	35,0	21,6
Fonduri fixe productive	24,5	23,5	17,8

Chiar dacă producția globală agricolă din 1979 a crescut față de anul 1965 cu cca 40 %, iar cea industrială a crescut de aproape 5 ori, rolul agriculturii, ca ramură de bază, rămîne bine stabilit și de neînlocuit în asigurarea nevoilor de consum ale populației și satisfacerea celorlalte cerințe ale economiei.

Procesul de intensificare a producției agricole, în condițiile unei îmbinări mai bune a ramurilor agriculturii, se reflectă în tendința de îmbunătățire a raportului dintre producția agricolă vegetală și cea animală.

Dinamica și structura producției agricole în %

SPECIFICARE	*1965*	*1970*	*1975*	*1971-1975 față de 1966-1970 %*
— vegetală	61,5	51,5	52,6	101,4
— animală	38,5	48,5	47,4	107,2
PRODUCȚIA AGRICOLĂ	100.0	100,0	100,0	104,0

Harta utilizării terenului

Creșterea mai rapidă a producției animaliere, accentul deosebit pus pe creșterea producțiilor medii, eforturile făcute pentru modernizarea bazei tehnico-materiale prin programul de dezvoltare a agriculturii subliniază preocu-

parea pentru dezvoltarea unei agriculturi intensive, pentru ridicarea acestei ramuri la nivelul general al procesului de dezvoltare din economia județului.

Ca urmare a punerii în valoare pe o scară tot mai largă a avantajelor formelor socialiste de organizare a agriculturii, s-au obținut în perioada 1976—1979, pe lîngă sporuri însemnate față de media realizărilor din 1966—1970 la toate produsele de bază vegetale și animale, și o creștere a ponderii zootehniei.

Structura și dinamica producției agricole în sectorul socialist al agriculturii (în %)

SPECIFICARE		*1965*	*1970*	*1975*	*1976-1979 față de 1966-1970*
I.A.S.	— producția agricolă	100,0	100,0	100,0	123,3
	— vegetală	61,0	56,0	60,0	107,3
	— animală	39,0	44,0	30,0	158,9
C.A.P.	— producția agricolă	100,0	100,0	100,0	140,7
	— vegetală	84,0	70,0	72,0	129,8
	— animală	16,0	30,0	38,0	182,2

În urma dezvoltării și consolidării organizatorico-economice a sectorului socialist al agriculturii, o puternică și continuă creștere o prezintă Întreprinderile agricole de stat, Stațiunile pentru mecanizarea agriculturii și Cooperativele agricole de producție, împreună cu asociațiile economice intercooperatiste specializate în creșterea animalelor.

Principalii indicatori ai I.A.S. şi S.M.A.

(la sfîrşitul anului)

	I.A.S.			*S.M.A.*		
	1965	*1970*	*1975*	*1965*	*1970*	*1975*
Nr. de unit.	4	2	3	2	2	9
Suprafaţa agricolă ha	11 862	11 194	11 528	x	x	x
din care: arabil	7 630	7 624	7 837	x	x	x
fonduri fixe mii lei	77 968	142 226	208 110	81 000	137 000	314 534

Principalii indicatori ai C.A.P. şi asociaţiile intercooperatiste

(la sfîrşitul anului)

	C.A.P. şi asociaţii		
	1965	*1970*	*1975*
Nr. de unităţi	51	51	54
Suprafaţa agricolă	106 284	108 476	109 571
din care:			
arabil			
fonduri fixe mii lei	541 000	702 000	222 000

Evoluţia ascendentă a sectorului socialist al agriculturii reflectă grija permanentă a partidului şi statului, prin însemnate eforturi de investiţii făcute pentru dezvoltarea mecanizării şi chimizării, extinderea irigaţiilor şi a celorlalte lucrări de îmbunătăţiri funciare, construirea complexelor zootehnice de tip industrial şi a fabricii de furaje combinate, ajungîndu-se în acest fel la o creştere importantă a volumului fondurilor fixe (de la 172% în 1970 la 224% în 1975) sporind gradul de înzestrare tehnică a agriculturii.

În funcţie de cerinţele producţiei şi de folosirea raţională a pămîntului, în perioada 1962—1975, pe baza ridicărilor topografice care s-au efectuat pe tot cuprinsul judeţului, s-au executat lucrări de evidenţă funciară şi introducerea cadastrului, care au asigurat posibilitatea coma-

sării și a schimburilor de terenuri, formîndu-se trupuri cu un înalt grad de economicitate, urmărindu-se folosirea cît mai rațională a pămîntului, pe baza studiilor topografice și sistematizare teritorială agricolă, pe zone naturale economice și pe unități agricole.

Principalele obiective urmărite și realizate prin proiectarea și aplicarea lucrărilor de organizare a teritoriului sînt creșterea suprafeței arabile, stabilirea măsurilor agroameliorative și de ridicare a capacității de producție a terenurilor, inclusiv a prevenirii și combaterii degradării solului și de conservare a acestuia.

În contextul aplicării lucrărilor de zonare și microzonare a producției agricole, lucrările de îmbunătățiri funciare au ocupat un loc prioritar, ținîndu-se seama de influența lor asupra creșterii potențialului de producție a pămîntului și a stabilității producțiilor agricole.

Lucrări de îmbunătățiri funciare

(la sfîrșitul anului) — ha —

	1965	*1970*	*1975*	*1979*
Suprafața amenajată pentru irigații	532	6 043	8 991	11 465
Combaterea excesului de umiditate	4 100	18 600	29 900	38 441
Combaterea eroziunii	—	3 600	11 400	13 249
Amenajarea pajiștilor în complex	—	4 800	18 700	42 315
din care: curățiri	—	3 000	12 000	21 000
Aplicarea de amendamente anual	120	270	420	700

Înzestrarea agriculturii cu mijloace de muncă mecanizate, în special cu tractoare, a permis executarea unui volum din ce în ce mai mare de lucrări în cultura mare și în zootehnie, realizîndu-se înlocuirea treptată a forței de muncă, atrasă spre alte sectoare economice.

Parcul de tractoare, maşini şi utilaje principale din agricultură (la sfîrşitul anului)

— bucăţi —

SPECIFICARE	*1965*	*1970*	*1975*
Tractoare agricole (în unităţi fizice)	565	904	1 205
Suprafaţa agricolă ce revine pe tractor	316	197	150
Suprafaţa arabilă ce revine pe tractor	157	97	73
Semănători mecanice	296	290	285
Maşini de stropit şi prăfuit	74	94	156
Combine pentru păioase	149	306	275
Combine pentru plante de siloz	71	99	143
Instalaţii pentru muls mecanic	16	45	126
Instalaţii pentru evacuarea dejecţiilor	16	60	110

Exprimat în hectare arătură normală, volumul total al lucrărilor executate cu mijloace mecanice a crescut faţă de 1965 cu 81,4% în 1975, ca urmare a perfecţionării tehnologiilor şi a îmbunătăţirii activităţilor în staţiunile de maşini şi tractoare. Astfel, pe terenurile mecanizabile, lucrările de bază (aratul, fertilizarea solului, combaterea dăunătorilor, semănatul) se execută în întregime mecanizat, lucrările de întreţinere a culturilor în proporţie de 65%, iar recoltatul cerealelor — pînă la 100%.

Pentru cultura cartofului, atît în întreprinderile agricole de stat, cît şi în cooperativele agricole de producţie sînt asigurate seturile de maşini cu care se pot mecaniza lucrările în proporţie de 100% începînd cu aratul, pregătirea patului germinativ şi sfîrşind cu recoltatul şi sortatul cartofilor.

În fermele de creştere a animalelor atenţia este îndreptată către mecanizarea proceselor care cer un volum mare de muncă, cum sînt transportul şi distribuirea furajelor, alimentarea cu apă, evacuarea dejecţiilor, mulsul şi altele.

Efectuarea integrală sau în proporţie preponderentă cu mijloace mecanizate a unor lucrări agricole şi faze tehnologice a creat posibilitatea încadrării acestora în termenele optime de executare, potrivit cu recomandările cercetărilor ştiinţifice şi a experienţelor locale.

Concomitent cu realizările în dotarea cu tractoare și mașini agricole, s-au obținut rezultate pozitive și în creșterea eficienței economice a mecanizării, asigurîndu-se reducerea prețului de cost al lucrărilor.

Caracteristice pentru ultimii ani, ca și pentru perioada următoare sînt extinderea și diversificarea mecanizării lucrărilor agricole la toate culturile, atît în terenurile plane, cît mai ales pe cele în pantă, pe care se află cca 23% din suprafața agricolă a județului Covasna.

În dezvoltarea intensivă a agriculturii, o mare însemnătate are extinderea continuă a utilizării produselor cu o fertilitate naturală slabă spre mijlocie. Experiențele institutelor de cercetări științifice au arătat că la cartofi, de exemplu, 35,5% din sporul de producție obținut revine îngrășămintelor, 32,8% lucrărilor solului și întreținerii culturilor, 15% soiurilor și 16,7% amplasării și locului de asolament.

În scopul utilizării raționale a îngrășămintelor, se utilizează studiile agrochimice și pedologice, pentru ca odată cu asigurarea nutriției plantelor să se evite reducerea fertilității solului sub raportul capacității de asigurare a producțiilor viitoare.

Ca rezultat al investițiilor importante acordate pentru dezvoltarea industriei chimice, au sporit cantitățile de îngrășăminte chimice folosite. Agricultura a primit în anii 1976 și 1977, peste 16 000 t de îngrășăminte chimice (substanță activă) cu 11,3% mai mult decît media anilor 1971—1975, revenind în medie pentru un hectar suprafață arabilă 91,1 kg față de 37 kg aplicate în 1965.

Îngrășăminte chimice și naturale utilizate în agricultură

— substanță activă —

SPECIFICARE	*1965*	*Media 1966-1970*	*Media 1971-1975*	*1976-1979 față de 1971-1975 în %*
Îngrășăminte chimice mii tone	3 319	5 476	7 7[illegible]2	145,5
kg/ha suprafață arabilă	37	62,5	87,6	143,4
Îngrășăminte naturale mii tone	441 245	444 064	367 448	128,6

Tot ca un aport al chimizării, prin dezvoltarea industriei de produse fito-farmaceutice, în agricultura județului Covasna s-a extins combaterea buruienilor din culturi prin erbicidare, lucrare care se execută pe întreaga suprafață de cereale păioase, în proporție de 70% la cartofi și 50% la sfeclă de zahăr și la alte culturi.

Ca urmare, concomitent cu sporul de producție, a crescut în mod deosebit calitatea producției, în special la cerealele păioase.

De asemenea, prin diversificarea produselor de combatere a bolilor și dăunătorilor, s-au extins considerabil tratamentele și prin aceasta s-au redus substanțial pierderile la recoltă.

În funcție de necesitățile economiei județului și de condițiile natural-economice ale fiecărei zone agricole, o preocupare permanentă a constituit-o stabilirea unei structuri cît mai raționale a suprafețelor cultivate.

Structura suprafeței cultivate pe grupe de culturi

— în % —

SPECIFICARE	*1965*	*Media 1966-1970*	*Media 1971-1975*	*1976-1979*
Total suprafață cultivată	100	100	100	100
din care:				
— cereale pentru boabe .	37,4	39,3	36,9	41,2
— plante tehnice .	8,6	8,8	9,6	9,0
— cartofi total .	24,9	25,5	21,4	20,6
— plante de nutreț .	19,1	20,2	25,9	20,7
— seminceri .	2,0	2,0	2,0	0,9
— alte culturi .	8,0	4,2	4,2	7,6

În aplicarea diferențiată a tehnologiilor moderne în producția vegetală, în funcție de condițiile pedoclimatice și extinderea în cultură a celor mai valoroase soiuri, nivelul producțiilor medii a înregistrat o continuă creștere, în special la grîu și cartofi, la un nivel adesea superior producțiilor medii pe țară.

Producțiile medii la principalele culturi comparativ cu producția pe țară

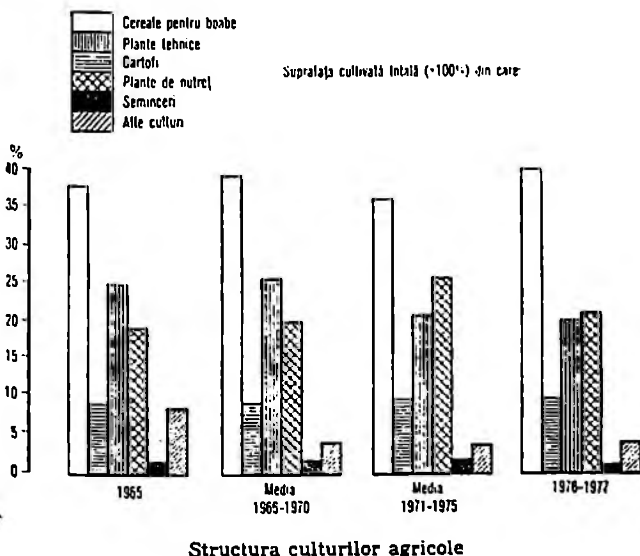
SPECIFICARE	1965	Media 1966-1970	Media 1971-1975	Media 1976-1977	% 1976-1979 față de media 1971-1975
GRÎU					
kg/ha pe județ	1 975	2 010	1 734	2 850	164,3
% față de media pe țară	100,2	116,2	87,8	108,6	x
CARTOFI					
kg/ha pe județ	10 477	12 646	14 885	21 422	143,9
% față de media pe țară	143,7	126,7	130,6	130,3	x
SFECLĂ DE ZAHĂR					
kg/ha pe județ	17 258	20 358	22 594	21 193	93.8
% față de media pe țară	108,7	103,2	116,7	84,0	x

Nivelul producțiilor medii la principalele culturi vegetale pe structuri de proprietate

— kg/ha —

SPECIFICARE	1979	Media 1966-1970	Media 1971-1975	Media 1976-1977	% 1976-1979 față de media 1971-1975
GRÎU					
I.A.S.	2 823	2 503	2 949	2 500	84,7
C.A.P.	1 963	2 011	1 733	2 856	164,8
CARTOFI					
I.A.S.	11 898	15 290	22 058	23 965	108,6
C.A.P.	11 536	13 123	13 553	17 886	132,0
SFECLĂ DE ZAHĂR					
I.A.S.	23 748	24 447	24 290	x	x
C.A.P.	17 228	20 294	22 572	21 193	93,9

Faţă de nivelul realizat, se constată că posibilităţile sporirii continue a producţiilor medii sînt deosebit de mari, avînd în vedere nivelul acestora realizat în multe unităţi agricole socialiste. Astfel la grîu, dacă în 1965 o producţie medie de 3 500 kg/ha s-a obţinut pe 5 % din suprafaţă, în 1966—1976 această producţie s-a realizat pe 45%, iar pe 16% din suprafaţă producţia a depăşit 4 500 kg/ha. La cartofi, faţă de 25 000 kg/ha realizate în 1965 doar pe 6% din suprafaţă, în ultimii ani producţiile de peste 35 000 kg/ha se obţin pe 32% din suprafaţa totală ocupată cu cartofi. Aceste rezultate ilustrează totodată şi creşterea gradului de specializare a unităţii, ca urmare a organizării superioare a producţiei şi aportului efectiv al cercetării ştiinţifice, care vin să mărească rodnicia pămîntului prin munca plină de dăruire şi pricepere a oamenilor muncii din agricultură.

Structura culturilor agricole

Avînd o bogată tradiție și condiții naturale prielnice, creșterea animalelor a cunoscut în perioada 1965—1979 o permanentă dezvoltare și sporire a șeptelului.

Baza materială a acestui sector — efectivele de animale prezintă o evoluție ascendentă.

Evoluția efectivelor de animale

— capete la finele anului —

	1965	*1970*	*1975*	*1979*	*% față de 1975*
Bovine total					
Total	65 418	69 129	86 303	99 514	121,2
I.A.S.	5 462	8 598	10 390	11 524	134,7
C.A.P.	32 141	36 895	45 425	56 036	134,3
din care: vaci+ juninci					
Total	31 713	35 208	41 680	48 362	116,0
I.A.S.	3 309	5 376	6 203	8 500	137,0
C.A.P.	13 368	17 076	20 209	26 021	128,8
Porcine					
Total	93 628	78 476	72 334	66 899	92,5
I.A.S.	703	874	1 170	—	—
C.A.P.	10 646	13 130	10 641	5 760	54,1
Ovine					
Total	158 055	172 123	168 276	201 250	119,6
I.A.S.	933	4 775	6 084	9 800	161,1
C.A.P.	57 897	76 012	82 748	86 878	105,0

NOTĂ: diferența de efective în gospodăriile populației și sectorul particular.

La sfîrşitul anului 1979, în comparaţie cu anul 1938, efectivele de bovine au crescut de 2,76 ori, cel al vacilor şi junincilor de 2,78 ori, al porcinelor de 2,20 ori, iar al ovinelor de 2,39 ori.

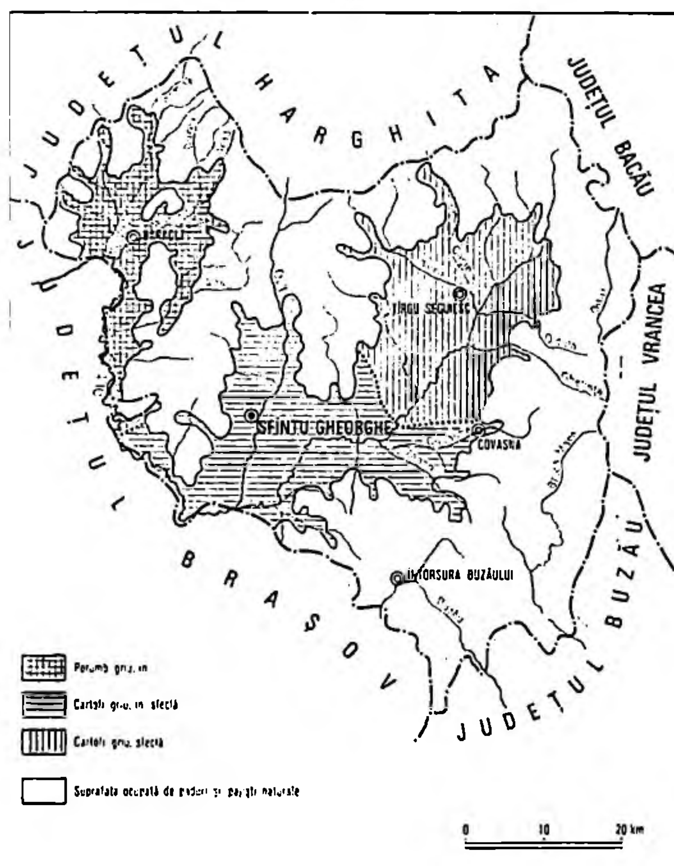
Apreciindu-se în mod deosebit creşterea efectivelor de animale, datorită în special sporului prin natalitate, producţia animalieră a crescut an de an şi datorită nivelului producţiilor medii şi sporului de creştere în greutate vie.

Producţiile medii în zootehnie, faţă de media pe ţară

— pe cap de animal mediu furajat —

	1965	*1970*	*1975*	*1979*	*% faţă de 1975*
Lapte de vacă l.					
— pe judeţ	1696	1968	1843	2611	141,7
— faţă de % med/ţară	113,3	126,3	112,6	110,3	x
Lapte de oaie l.					
— pe judeţ	35	41	39	41	105
— faţă de % med/ţară	92,1	124,2	121,9	117,1	x
Lînă kg.					
— pe judeţ	1,8	2,0	1,9	2,35	124
— faţă de % med/ţară	85,7	86,9	82,6	90,6	x

Ca urmare a creşterii efectivelor şi a nivelului producţiilor medii şi sporului de creştere in greutate vie, a extinderii tehnologiilor moderne în ferme şi complexe zootehnice de tip industrial, a aplicării măsurilor sanitar-veterinare producţia animalieră prezintă o dinamică ascendentă în toată perioada 1965—1979:

Principalele culturi agricole

Continua dezvoltare și modernizare a producției animale este ilustrată fidel de numărul tot mai mare al complexelor zootehnice de tip industrial. Pe lîngă complexele de vaci de la Baraolt, Sfîntu Gheorghe, Chichiș, Mărti-

Producția totală animalieră

	1965	Media 1966-1970	Media 1971-1975	Media 1976-1979	% 1976-1979 față de media 1971-1975
Carne, mil tone Greutate vie					
Total județ	17,1	18,2	19,9	24,5	123,1
I.A.S.	1,2	0,9	1,2	1,3	108
C.A.P.	3,2	4,3	4,9	7,1	144,9
Lapte total, mil hl.					
Total	490,2	601,5	538,0	799,1	148,5
I.A.S.	68,7	84,5	106.0	154,3	145,6
C.A.P.	136,7	237,0	252,6	310,5	122,9
Lînă total tone					
Total	250,0	297,5	313,8	380,9	121,3
I.A.S.	6,3	6,4	11.2	19,5	174
C.A.P.	94,1	119,6	140,4	149,3	106,3

neni, Moacșa și Sîntionlunca, se află în construcție încă 3 asemenea complexe la Ozun, Valea Crișului și Brăduț. Îngrășarea intensivă a animalelor se face în complexele de taurine de la Tîrgu Secuiesc, Arcuș și Boroșneu Mare, iar a păsărilor la complexul de la Tîrgu Secuiesc și a porcilor de la Cernat și Leț. Cu rezultate deosebit de bune funcționează Complexul avicol de la Sfîntu Gheorghe. Se poate aprecia că în aceste noi complexe, producția animală se realizează în proporție de peste 30 %, cu tendințe de creștere în viitor.

Agricultura județului Covasna are o contribuție ascendentă la asigurarea fondului central de stat, livrînd anual mari cantități de produse agroalimentare, materii prime pentru industrie și produse la export.

Livrările la fondul central de stat a principalelor produse agricole

	1965	Media 1966-1970	Media 1971-1975	Media 1976-1979	% 1976-1979 față de media 1971-1975
Griu, mii tone					
TOTAL	12,0	14,6	11,8	20,6	174,6
I.A.S.	1,8	0,7	0,2	—	—
C.A.P.	8,6	12,5	9,8	20,3	207,1
Cartofi, mii tone					
TOTAL	67,9	99,7	122,1	104,8	85,8
I.A.S.	10,6	16,7	21,7	19,7	90,8
C.A.P.	50,2	76,8	81,4	75,6	92,9
Sfeclă de zahăr mii tone					
TOTAL	84,5	89,2	101,5	97,3	95,9
I.A.S.	—	—	—	—	—
C.A.P.	84,0	87,4	99,9	97,1	97,2
Carne, mii tone viu					
TOTAL	6,6	8,0	9,4	12,2	129,8
I.A.S.	0,9	0,5	0,9	1,1	122,2
C.A.P.	2,5	3,4	4,5	6,6	146,7
Lapte vacă mii hl					
TOTAL	198,1	278,2	381,5	509,2	133,4
I.A.S.	62,1	74,2	103,1	143,4	139,1
C.A.P.	99,7	158,9	198,3	255,8	129,0

Pe fundamentul valorificării resurselor naturale, al utilizării raționale a potențialului uman și material existent, agricultura județului Covasna se află într-o continuă dezvoltare și modernizare. Acordîndu-se o permanentă atenție acestei ramuri de bază, ca urmare a aplicării în viață a înțeleptei politici agrare a partidului, agricultura își sporește continuu producția și eficiența economică.

Datorită complexității morfologice a zonei de curbură a Carpaților, a cărei treaptă muntoasă cuprinde 50 % din teritoriu, cadrul natural al județului Covasna este deosebit de favorabil dezvoltării pădurii. Fondul forestier al județului se încadrează armonios în zona forestieră a țării, fiind reprezentat prin: subzona molidului, subzona fagului și subzona gorunului cu etajele caracteristice, identificindu-se și cîteva insule din subzona stejarului, limitrofe Depresiunii Bîrsei (Baraolt, Ilieni, Cernatu).

Diversitatea condițiilor fizico-geografice este oglindită în varietatea formațiilor naturale ale vegetației forestiere, în multitudinea tipurilor de pădure, amestecul speciilor, productivitatea arboretelor, complexitatea lucrărilor silvotehnice necesare în conducerea și gospodărirea acestor păduri.

Compoziția pe specii la nivelul anului 1979 era următoarea:

— 37 % rășinoase, din care molid 27 %, brad 8 %, alte rășinoase 2 %;

— 63 % foioase, din care fag 40 %, cvercinee 14 %, alte foioase tari 6 % și foioase moi 3 %.

Repartiția pe suprafață a claselor de vîrstă este echilibrată, asigurîndu-se astfel continuitatea recoltării masei lemnoase cantitativ și sortimental, iar pe specii există actualmente un excedent de fag în arboretele bătrîne și o creștere a ponderii rășinoaselor tinere, ca urmare a acțiunii de înrășinare din ultimii 20 de ani.

În Județul Covasna ponderea pădurii este foarte importantă, silvicultura reprezentînd unul din modurile de utilizare a terenului. Suprafața de pădure pe cap de locuitor este de 0,9 ha, „aurul verde“ fiind una din resursele principale care influențează dezvoltarea economico-socială. De aceea, gospodărirea rațională a acestei bogății naturale a început prin elaborarea amenajamentelor pădurii după concepția silviculturii românești, trecîndu-se — încă din anii 1950—1954 — la inventarierea și delimitarea suprafețelor păduroase, descrierea factorilor staționali și de arboret, stabilirea elementelor dendrometrice, fundamen-

tîndu-se bazele de amenajare şi tehnicile de gospodărire, care se revizuiesc şi se actualizează din 10 în 10 ani.

Avînd la bază Programul de măsuri pentru conservarea şi dezvoltarea fondului forestier pe perioada 1976—2010, elaborat de conducerea partidului şi statului nostru, Inspectoratul silvic Covasna, cu sediul în municipiul Sfîntu Gheorghe, îşi desfăşoară activitatea prin cele 8 ocoale silvice: Baraolt, Breţcu, Covasna, Comandău, Întorsura Buzăului, Sfîntu Gheorghe, Tălişoara şi Tîrgu Secuiesc, precum şi prin centrul de prelucrare a fructelor de pădure, ciupercilor şi a altor produse din Tîrgu Secuiesc. Exploatarea masei lemnoase, transportul acesteia pe drumurile forestiere (6 km la 1 000 ha pădure) — accesibile şi din punct de vedere turistic — se efectuează de către I.F.E.T. Tîrgu Secuiesc.

Una din preocupările permanente ale organelor silvice judeţene este legată de complexitatea problemelor silvotehnice pe care le ridică producţia, cu cerinţele ei calitative mereu crescînde pe măsura exigenţelor construcţiei socialiste, ca şi asigurarea unui regim normal de tăieri şi regenerarea naturală a pădurilor, volumul masei lemnoase pe picior predată spre exploatare încadrîndu-se sub posibilităţile anuale de 675 000 mc. S-au economisit astfel în primii ani ai acestui cincinal cca 85 000 mc, cantitate compensată pentru producţia industrială prin materiale lemnoase rezultate din „igiena" şi curăţarea pădurilor, menţinînd şi ridicînd în acest mod potenţialul productiv al fondului forestier. S-a urmărit consecvent reîmpădurirea tuturor suprafeţelor goale şi exploatate din fondul forestier, precum şi înlocuirea arboretelor slab productive, depăşindu-se prevederile planului din actualul cincinal. În acest sens menţionăm că s-au realizat 7 500 ha reîmpăduriri, faţă de cele 6 350 ha prevăzute, din care 6 900 ha răşinoase, faţă de 5 500 ha prevăzute. Din aceste lucrări, 50% reprezintă împăduriri de refacere şi substituire a arboretelor necorespunzătoare din punct de vedere productiv sau staţional.

Există o preocupare permanentă pentru modernizarea

pepinierelor în vederea asigurării unui material săditor selecționat din punct de vedere genetic corespunzător calitativ și cantitativ, extinzîndu-se sistemul intensiv de producție în solarii. Starea fitosanitară a pădurilor era la finele anului 1979 în general bună, după lichidarea doboriturilor de vînt din anii 1975—1976 și diminuarea fenomenului de uscare a gorunului.

Dispunînd de un asemenea fond forestier, județului Covasna îi revine și un bogat potențial cinegetic și piscicol, fiind organizate 33 fonduri de vînătoare și 14 fonduri de pescuit, majoritatea acestora populate la nivelurile prevăzute.

Organele silvice județene cultivă și dezvoltă dragostea și grija față de pădure, execută controlul și îndrumarea asupra întregii vegetații forestiere, întreprinde acțiuni de masă pentru prevenirea și apărarea împotriva incendiilor, pentru participarea la plantarea puieților și curățarea pădurilor. Dezvoltarea bazei materiale a silviculturii județului este asigurată prin alocarea fondurilor de investiții în sumă de 10—12 milioane lei anual, din care o însemnată pondere o au lucrările de împădurire și reîmpădurire.

Orientarea de perspectivă a silviculturii județului este jalonată de Directivele Congresului al XII-lea al partidului și de prevederile Programului național de conservare și dezvoltare a fondului forestier. Toate acțiunile preconizate au în vedere creșterea producției de masă lemnoasă și a produselor secundare ale pădurii, printr-o exploatare rațională, de nivel calitativ superior. De asemenea, se va urmări ridicarea gradului de tehnicitate a lucrărilor și generalizarea procedeelor moderne, prin participarea directă a inginerilor și tehnicienilor în procesul de producție și gospodărire a pădurilor. Prevederi importante se referă la economia vînatului, prin realizarea efectivelor optime pe fiecare fond de vînătoare, ca și la protecția mediului înconjurător.

d) Transporturi şi telecomunicaţii

În linii mari, căile de comunicaţie ale judeţului au urmat cursul principalelor rîuri, extinzîndu-se şi modernizîndu-se în anii construcţiei socialiste, cu precădere în ultimul deceniu. Întreaga reţea rutieră şi liniile ferate asigură legătura optimă a oraşului de reşedinţă cu toate cele 122 localităţi rurale şi cele 5 oraşe ale judeţului, precum şi o bună comunicare cu judeţele limitrofe (Braşov, Buzău, Vrancea, Harghita şi Bacău).

Reţeaua feroviară se compune din 2 linii cu ecartament normal, precum şi mai multe linii înguste forestiere şi miniere. Liniile ferate normale sînt în lungime de 115 km şi asigură legătura între cca 25 % din localităţile judeţului.

Cea mai importantă linie ferată, în lungime de peste 40 km, face legătura dintre oraşul de reşedinţă şi marele centru industrial al ţării — Braşov, precum şi în partea de nord a judeţului cu oraşul Gheorghieni (jud. Harghita), arteră feroviară considerată ca o adevărată magistrală internă a Carpaţilor Orientali.

Cea de a doua arteră feroviară, lungă de 66 km, străbate Depresiunea Tg. Secuiesc şi face legătura dintre oraşul Sfîntu Gheorghe şi numeroase localităţi din judeţ.

Reţeaua îngustă de căi ferate totalizează o lungime de 120 km, deservind exploatările forestiere şi miniere de la Comandău şi Baraolt.

Reţeaua rutieră a judeţului prezintă o densitate mult mai mare faţă de cea de cale ferată (22,8 km la 100 km^2, faţă de 3,1 km la 100 km^2). Această reţea însumează o lungime de peste 850 km, din care peste 130 km sînt drumuri naţionale. De menţionat că aproape 50 % din lungimea reţelei rutiere a fost modernizată în anii socialismului, ceea ce a permis dezvoltarea unui transport în condiţii corespunzătoare.

Drumurile naţionale urmează aproape paralel direcţia liniilor ferate, făcînd legătura între judeţul Covasna şi judeţul Harghita (D.N. 12) precum şi cu judeţul Bacău prin trecătoarea Oituz (D.N. 11).

Drumurile locale formează o rețea densă de căi de comunicație, marea majoritate fiind modernizate sau în curs de modernizare, asigurînd un intens ritm schimburilor economice locale.

Căile de comunicație asigură transportul pe piața internă și externă a unor importante produse industriale și agroalimentare, precum și a unui însemnat număr de călători.

Ansamblul de măsuri adoptate din inițiativa secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, de către Plenara Comitetului Central al partidului din martie 1978, vizează tocmai realizarea concordanței dintre cadrul organizatoric și sistemul de pîrghii economice, care să permită, să stimuleze participarea plenară a oamenilor muncii la dezbaterea și aprobarea planului economic și financiar, a bugetului de venituri și cheltuieli, la creșterea răspunderii în gospodărirea rațională a părții din avuția națională încredințată spre administrare.

Ideea centrală a perfecționării conducerii și planificării economico-financiare, care se desprinde din Hotărîrea plenarei și din cuvîntările secretarului general al partidului, este întărirea autoconducerii muncitorești, a autogestiunii și autofinanțării întreprinderilor, ca principiu de bază în organizarea și funcționarea tuturor unităților economice.

Ca și celelalte procese sociale fundamentale desfășurate sub conducerea partidului, și în procesul democratizării s-au împletit și condiționat reciproc laturi cantitative și calitative. Partidul nostru a creat și perfecționează continuu cadrul organizatoric de participare efectivă și nemijlocită a clasei muncitoare, a tuturor oamenilor muncii la elaborarea și adoptarea deciziilor care privesc mersul înainte al țării, conducerea societății.

Introducerea și generalizarea principiului conducerii colective la toate nivelurile și în toate domeniile vieții sociale, formele instituționalizate de atragerea maselor la

conducere, respectiv la autoconducere — consiliile oamenilor muncii, adunările generale ale oamenilor muncii din industrie, transporturi şi construcţii, toate celelalte congrese şi forumuri ale oamenilor muncii din industrie şi din domeniile fundamentale de activitate economică şi social-politică — semnifică nu numai o sporire numerică a muncitorilor şi celorlalţi oameni ai muncii care iau parte nemijlocit la conducere, dar şi acumularea condiţiilor obiective, materiale şi spirituale, politice şi ideologice, pentru realizarea saltului calitativ spre democraţie directă, spre autoconducerea muncitorească, cu mecanismul ei economico-financiar. S-au creat condiţii pentru creşterea contribuţiei fiecărei întreprinderi la dezvoltarea generală a societăţii şi totodată pentru cointeresarea mai directă a colectivelor de oameni ai muncii în îndeplinirea prevederilor de plan, în dezvoltarea economică a fiecărei întreprinderi, care să se reflecte în sporirea veniturilor celor ce muncesc prin creşterea retribuţiei, crearea unor fonduri pentru construcţii de locuinţe şi alte acţiuni sociale, participarea la beneficii.

Cu argumentele mereu actuale pe care le aduc faptele, viaţa demonstrează realismul şi justeţea concepţiei partidului nostru potrivit căreia a conduce economia înseamnă, înainte de toate, a cunoaşte în profunzime acţiunea şi cerinţele legilor economice obiective, a adopta măsurile necesare pentru folosirea lor conştientă, prin elaborarea unor soluţii care să răspundă necesităţilor reale, condiţiilor concrete, problemelor ridicate de practică.

Hotărîrile Plenarei Comitetului Central al Partidului Comunist Român din luna martie 1978 au declanşat şi vor declanşa în continuare şi în judeţul Covasna înnoiri de esenţă, care să producă o cotitură radicală în perfecţionarea autoconducerii muncitoreşti, autogestiunii şi autofinanţării, a mecanismului economico-financiar în concordanţă cu exigenţele trecerii de la acumulările cantitative la faza superioară a creşterii calitative. Sub semnul acestor exigenţe majore, viaţa economico-socială a judeţului oferă astăzi imaginea unei munci susţinute, pline de abnegaţie

şi dăruire a tuturor oamenilor muncii, români şi maghiari, în ipostazele multiple de proprietari, producători şi beneficiari ai roadelor muncii lor.

Biroul comitetului judeţean de partid a iniţiat şi organizat o vastă acţiune de popularizare şi cunoaştere a sensului şi semnificaţiei măsurilor adoptate, stăruind ca acestea să fie însuşite de fiecare om al muncii, astfel încît materializarea obiectivelor cincinalului revoluţiei tehnico-ştiinţifice să se realizeze în condiţiile accentuării laturilor calitative ale întregii activităţi productive. Această activitate a fost orientată într-o astfel de manieră încît să contribuie la dezvoltarea în conştiinţa fiecărui om al muncii a sentimentului că realizarea în practică a autoconducerii, a autogestiunii şi autofinanţării depinde de atitudinea înaintată şi munca fiecărui membru de partid, de efortul comun al întregului colectiv de muncă. În acest context, comitetele de partid, sindicale şi consiliile oamenilor muncii au organizat acţiuni comune pentru însuşirea hotărîrilor plenarei, în scopul clarificării semnificaţiei politico-economice şi a conţinutului noilor indicatori. Totodată, au avut loc dezbateri pe această temă în adunările generale de partid, în şedinţele de grupă sindicală, în adunările generale ale oamenilor muncii organizîndu-se consultaţii şi discuţii care au contribuit la formarea gîndirii economice a muncitorilor, inginerilor şi tehnicienilor.

Introducerea în practica economică a valorii producţiei nete ca indicator de bază în activitatea productivă din industrie, agricultura de stat, construcţii şi transporturi răspunde mai bine obiectivelor actuale de ridicare a eficienţei economice, constituind in acelaşi timp, prin conţinutul său, un indicator care corespunde cerinţelor autogestiunii şi autoconducerii, un factor calitativ esenţial al perfecţionării întregului mecanism economico-financiar. Reprezentînd contribuţia fiecăruia la crearea valorii noi, producţia netă constituie totodată sursa care asigură acoperirea cheltuielilor pentru plata retribuţiei oamenilor muncii, formarea fondurilor pentru dezvoltarea societăţii, precum şi a fondului pentru dezvoltarea întreprinderii, pentru investiţii şi acţiuni sociale şi pentru participarea la beneficii a oamenilor muncii.

RIDICAREA NIVELULUI DE TRAI

Volumul sporit de investiţii alocat judeţului, investiţii materializate în obiective economice şi social-culturale, dezvoltarea puternică a industriei, modernizarea agriculturii, înflorirea permanentă a tuturor ramurilor economiei judeţului au condus la o continuă ridicare a bunăstării materiale şi spirituale a locuitorilor judeţului, fără deosebire de naţionalitate.

Principalele direcţii în care se materializează politica partidului şi statului nostru vizează sporirea veniturilor din retribuirea muncii şi din fondurile sociale de consum, îmbunătăţirea condiţiilor de muncă, odihnă şi de locuit, creşterea cantitativă şi calitativă a consumului de bunuri şi servicii, dezvoltarea învăţămîntului, culturii, ocrotirii sănătăţii.

Veniturile provenite din retribuirea muncii au sporit în anul 1979, comparativ cu anul 1968, de 3,3 ori. Acest spor s-a realizat pe seama creşterii retribuţiei medii nominale cu 1 023 lei lunar şi a sporirii numărului mediu al personalului muncitor din întreprinderi şi instituţii cu 29 000 persoane.

Principalii indicatori care caracterizează ridicarea nivelului de trai al populaţiei în perioada 1968—1979

Indicatorii	*U/M*	*1968*	*1970*	*1975*	*1977*
Populaţia	mii pers.	179,6	184,5	194,9	209,2
Populaţia ocupată	mii pers	89,2	86,6	87,7	94,6
Nr. mediu al personalului muncitor	mii pers.	35,8	41,6	53,7	65,7
Veniturile băneşti ale populaţiei din sectorul socialist	mil. lei	861	1 069	1 766	2 432

Indicatorii	*U/M*	*1968*	*1970*	*1975*	*1977*
din care:					
— din retribuție	mil. lei	517	704	1 160	1 685
Retribuția medie nominală netă	lei	1 087	1 247	1 554	2 110
Retribuția reală	lei	1 087	1 221	1 534	2 060
Vînzările de mărfuri cu amănuntul prin comerțul socialist în medie pe un locuitor	lei	4 197	4 727	6 981	9 279
Volumul prestărilor de servicii pentru populație pe un locuitor	lei		592	997	1 608
Numărul locuitorilor ce revin la un medic	pers.	795	729	699	565

Au crescut în primul rînd veniturile bănești ale populației din sectorul socialist, iar în cadrul veniturilor realizate din sectorul socialist, ponderea cea mai mare o au veniturile din retribuție — 69,3 % în 1979, față de 60,0 % cît era în anul 1968, aceasta fiind urmarea directă a aplicării prevederilor referitoare la majorarea retribuțiilor.

Politica partidului privind creșterea mai accentuată a nivelului de trai se reflectă în sporirea retribuției medii nete, care în anul 1979 era de 2 110 lei, reprezentînd o creștere de 1,9 ori, comparativ cu anul 1968.

Volumul veniturilor bănești ale membrilor C.A.P. a crescut de 1,5 ori în anul 1979 comparativ cu anul 1968, ca urmare a rezultatelor bune obținute în producția agricolă, cît și a măsurilor luate la sfîrșitul anului 1975, pentru majorarea venitului garantat lunar, acordat cooperatorilor.

Populația a beneficiat de venituri însemnate provenite din fondurile sociale de consum, sub formă bănească, ca: pensii, alocația de stat pentru copii, ajutoare și burse. Volumul acestora în anul 1979, a crescut cu 200 milioane lei față de anul 1968, adică de 2,9 ori.

În urma majorării pensiilor, sumele plătite în anul 1979 au crescut de 2,5 ori faţă de 1968, reprezentînd în cifre absolute 110 milioane lei.

Asemenea tuturor fiilor patriei, locuitorii judeţului sînt beneficiari direcţi ai grijii deosebite pe care partidul şi statul o acordă creşterii şi educării copiilor, formării şi pregătirii lor multilaterale pentru muncă şi viaţă.

Majorarea cuantumului alocaţiei de stat pentru copii, ridicarea plafoanelor de venituri şi limitei de vîrstă pînă la care se acordă alocaţia au contribuit la creşterea însemnată a veniturilor populaţiei din judeţ: plăţile efectuate în acest scop în anul 1979 au fost mai mari de 3,6 ori faţă de 1968, reprezentînd 55 milioane lei.

Pe lîngă aceste sume, populaţia a beneficiat şi de cheltuieli făcute din bugetul local pentru acţiunile social-culturale, care, de asemenea, au contribuit la ridicarea nivelului de trai al populaţiei.

Sporirea veniturilor băneşti ale populaţiei din sectorul socialist a avut o influenţă hotărîtoare asupra creşterii retribuţiei reale în 1979. În anul 1979 retribuţia reală a crescut de 1,7 ori la total personal muncitor faţă de anul 1970 şi de 1,3 ori faţă de 1975.

Pentru îmbunătăţirea aprovizionării populaţiei, a continuat să se dezvolte reţeaua de desfacere cu amănuntul şi de alimentaţie publică a comerţului de stat şi cooperatist şi să se diversifice sortimentele de mărfuri puse la dispoziţia populaţiei, ceea ce a asigurat satisfacerea mai deplină a necesităţilor de consum. Numărul unităţilor comerciale cu amănuntul şi de alimentaţie publică ale comerţului socialist la sfîrşitul anului 1979 era de 941, crescînd cu 355 unităţi faţă de anul 1965.

Volumul mărfurilor cumpărate de populaţie din comerţul socialist a fost în anul 1979 de 3,3 ori mai mare decît în anul 1965, cel al desfacerilor de mărfuri prin comerţul socialist pe un locuitor la 9 277 lei faţă de 3 378 lei în

aceeaşi perioadă din anul 1965, iar prestările de servicii pentru populaţie au sporit de 3,1 ori în anul 1979 comparativ cu anul 1970. Un ritm mai accentuat de creştere s-a înregistrat la serviciile de gospodărire comunală şi locativă, poştă şi telecomunicaţii, ocrotirea sănătăţii, turism, sport, agrement şi cultură. Volumul serviciilor prestate populaţiei pe un locuitor în anul 1977 a fost de 1 608 lei faţă de 592 lei cît era în anul 1970.

A crescut şi s-a îmbunătăţit din punct de vedere calitativ consumul alimentar, a sporit desfacerea de ţesături şi încălţăminte, gradul de înzestrare a populaţiei cu bunuri de folosinţă îndelungată, în special cu autoturisme, mobilă, frigidere, televizoare, maşini de spălat rufe, aspiratoare. Numai în anii 1976—1979 au fost vîndute către populaţie 14 095 televizoare, 11 262 aparate de radio, 14 428 frigidere, 11 535 maşini de spălat, 4 666 aspiratoare, precum şi mobilă în valoare de peste 242 milioane lei.

Construcţii de locuinţe în perioada 1966—1979

Perioada	*Număr de locuinţe*	*Suprafaţa locuibilă*
1966—1970	5 107	162 635
1971—1975	9 374	301 782
1976	1 516	51 817
1977	2 307	83 735
1978	2 758	92 188
1979	2 990	95 496

Ca parte integrantă a creşterii nivelului de trai, s-au îmbunătăţit şi condiţiile de locuit ale populaţiei. De menţionat că numai în anii 1978 şi 1979 s-au construit mai multe locuinţe decît în întregul cincinal 1966—1970.

Dezvoltării fondului de locuințe i-a corespuns și creșterea gradului de dotare a acestora. La sfîrșitul anului 1979 erau electrificate 97 % din numărul total al satelor. Numărul gospodăriilor sătești consumatoare de energie electrică reprezintă 82,6 % din numărul total al gospodăriilor din satele electrificate. Numărul localităților cu rețeaua de distribuire a apei a crescut de la 2 în anul 1965 la 11 în anul 1979, lungimea totală a rețelei simple de distribuire a apei potabile la sfîrșitul anului 1979 fiind de 138 km față de 18 km în anul 1965. Apa potabilă distribuită pentru uz casnic în această perioadă a crescut cu 5 034 mii mc, iar lungimea totală simplă a conductelor de canalizare cu 60 km.

Extinderea automatizării în producție, mecanizarea muncilor grele și de volum, măsurile luate pentru protecția muncii au condus la îmbunătățirea condițiilor de muncă ale personalului muncitor. În anul 1979 s-au cheltuit pentru protecția muncii 13,5 milioane lei.

Ca expresie elocventă a bunăstării și civilizației, a grijii față de om, pînă la sfîrșitul anului 1979, 68,2 % din personalul muncitor a beneficiat de săptămîna redusă de lucru cu durata de 46 ore. Au beneficiat de această reducere oamenii muncii din industrie, transporturi și telecomunicații, comerț și gospodăria comunală.

OCROTIREA SĂNĂTĂŢII

În anii construcţiei socialiste, ocrotirea sănătăţii în judeţul Covasna a înregistrat o puternică dezvoltare, cu precădere în perioada de după cel de al IX-lea Congres al partidului. An de an s-au alocat sume însemnate pentru dezvoltarea reţelei sanitare şi îmbunătăţirea asistenţei medicale a populaţiei, cheltuielile bugetare sporind de la 52,5 milioane lei în anul 1968 la 140,3 milioane lei în 1979, adică de aproape 3 ori.

Astăzi în judeţul Covasna, pentru asistenţa medicală se cheltuiesc anual pe om, în medie, 670 lei. Numai în perioada 1968—1979, au fost date în folosinţă un număr de 46 unităţi sanitare noi în teritoriul judeţului, dotate cu aparatură la nivelul cerinţelor medicinii moderne, dintre care amintim: Spitalul judeţean cu 436 paturi, cuplat cu policlinică; Staţia de salvare şi Centrul de recoltare şi conservare a sîngelui, la spitalul judeţean; două centre stomatologice în oraşele Tîrgu Secuiesc şi Sfîntu Gheorghe, Policlinica nouă în oraşul Baraolt; baza de tratament modern şi o secţie sanatorială pentru copii cu sechele posthepatice; 200 paturi la Spitalul de cardiologie Covasna; un număr de 22 dispensare medicale în localuri noi; 11 creşe cu 1 100 locuri, o secţie de boli contagioase (cu 125 paturi) şi altele.

Cele nouă unităţi spitaliceşti şi sanatoriale existente în judeţ sînt dotate cu 2 843 paturi de asistenţă medicală, de şapte ori mai mult decît în anul 1938, revenind 13,6 paturi la mia de locuitori.

Perfecţionarea reţelei sanitare îşi găseşte expresia şi în faptul că în anii construcţiei socialiste a sporit numărul secţiilor profilate pe specialităţi medicale; faţă de numai patru secţii cu specialitatea de bază în anul 1938, în pre-

zent în cadrul Spitalului judeţean funcţionează 17 secţii şi trei unităţi spitaliceşti monoprofilate: Spitalul de cardiologie Covasna, Sanatoriul T.B.C. Turia şi Spitalul de patologie neuromusculară Vîlcele.

Preocuparea permanentă pentru ocrotirea mamei şi copilului este oglindită de creşterea numărului de paturi pentru asistenţa medicală a copilului, care a ajuns la 657, faţă de numai circa 40 în anul 1938; numărul paturilor pentru asistenţa medicală a femeilor este in prezent de 269, în timp ce în 1938 existau doar 30.

Sporeşte, de asemenea, numărul de locuri din creşe: de la 146 cîte erau în 1968, la 1 220 în anul 1979; s-a dat în folosinţă şi un leagăn de copii cu 50 locuri în oraşul Baraolt.

Asistenţa medicală ambulatorie a populaţiei este asigurată de şase policlinici, din care două au fost construite recent în oraşele Sfîntu Gheorghe şi Baraolt.

În anul 1979, în judeţ funcţionau 59 dispensare medicale urbane, rurale şi de întreprindere. De remarcat faptul că dintre cele 33 dispensare comunale, 17 funcţionează în clădiri noi, dispunînd şi de locuinţe pentru personalul medical. Alături de cabinetele de medicină generală, la un număr de 11 dispensare comunale s-au înfiinţat cabinete de pediatrie, iar pe lingă alte 18 există cabinete de stomatologie, care asigură asistenţa stomatologică a întregii populaţii.din mediul rural, dezvoltîndu-se în acelaşi timp reţeaua de dispensare in întreprinderi (opt în 1979, faţă de cinci în anul 1968).

Asistenţa cu medicamente a populaţiei, în anul 1979, a fost asigurată de 16 farmacii publice, şapte farmacii cu circuit închis în cadrul spitalelor şi 47 puncte farmaceutice in mediul rural.

Odată cu dezvoltarea bazei materiale a ocrotirii sănătăţii, o deosebită atenţie s-a acordat dezvoltării permanente a forţei de muncă specifice sectorului sanitar. Dezvoltarea reţelei de cadre medicale şi medii sanitare arată elocvent grija pentru asigurarea unei mai bune asistenţe

medicale a populaţiei. Astfel numărul medicilor a crescut de la 223 în anul 1968 la 368 în anul 1979, iar numărul cadrelor medii sanitare a crescut de la 758 la 1 276 în aceeaşi perioadă.

Este de remarcat faptul că numărul de locuitori ce revin la un medic a ajuns în prezent la 569, din acest punct de vedere judeţul nostru ocupînd un loc fruntaş pe ţară. Îmbunătăţirea condiţiilor de viaţă ale populaţiei, dezvoltarea sistemului de ocrotire a sănătăţii au avut ca urmare scăderea accentuată a mortalităţii generale şi infantile. În comparaţie cu anul 1938, mortalitatea generală s-a redus cu circa 40 %, iar cea infantilă de peste zece ori, durata medie de viaţă crescînd în prezent la peste 70 ani.

Starea de sănătate a populaţiei prezintă o îmbunătăţire continuă, care se reflectă în evoluţia favorabilă a indicatorilor principali de demografie şi de morbiditate din ultimii ani.

Sporul natural al populaţiei a înregistrat, începînd cu anul 1968, cifre din ce în ce mai mici, ajungînd la numai 7,7 la o mie de locuitori în anul 1973, din cauza scăderii natalităţii şi a creşterii mortalităţii generale. Ca urmare însă a măsurilor legislative şi social-economice adoptate, în perioada 1974—1979 acest indicator are o evoluţie bună, atingîndu-se 10,6 la mia de locuitori în anul 1979.

Natalitatea în judeţul Covasna, ca şi în întreaga ţară, a avut o creştere bruscă în 1967, faţă de anul 1966, după care urmează o scădere continuă pînă la 18,9 la mia de locuitori în 1973, pentru ca în perioada 1974—1976 să crească între 21,1—19,9 ‰, iar în anul 1979 să atingă 21 născuţi vii la mia de locuitori.

Mortalitatea generală, în perioada 1968—1979, a avut o tendinţă de relativă stabilizare între 9,9—10,2 decese la mia de locuitori, cu excepţia anilor 1969 şi 1973 cînd s-au înregistrat 10,8, respectiv 11,2 ‰. În mediul rural morta-

litatea generală este mai ridicată decît în mediul urban, datorită faptului că aici ponderea vîrstnicilor este mai mare cu 40 %. Cauzele principale ale mortalităţii generale sînt: bolile aparatului cardio-vascular, ale aparatului respirator, neoplaziile maligne şi accidentele, care, împreună, însumează circa 85 % din totalul deceselor. Bolile cardiovasculare constituie principala cauză de deces, ponderea lor din totalul deceselor fiind de circa 50 %.

Mortalitatea infantilă, indicator important care exprimă fidel nivelul social-economic, cultural-educativ, ca şi modul de organizare şi funcţionare a sistemului de asistenţă medicală în ultimul deceniu în judeţul nostru, a avut o evoluţie favorabilă. În anul 1968, s-au înregistrat 35.1 decese sub un an la mia de născuţi vii, după care se înregistrează o scădere continuă, atingînd 28,2 ‰ în anul 1972. În perioada 1973—1976 oscilează între 29,9—28,2 ‰, iar în anul 1977 scade la 15,8 decese sub un an la mia de născuţi vii, situîndu-se cu mult sub media pe ţară (31,1 ‰).

Mortinatalitatea, de asemenea, a scăzut de la 9,9 ‰ in 1968 la aproape 9 ‰ în anul 1979. Acest indicator arată îmbunătăţirea funcţionalităţii asistenţei medicale, atît printr-o asigurare a unei baze materiale corespunzătoare, cît şi prin activitatea medico-sanitară tot mai calificată.

Îmbunătăţirea condiţiilor de viaţă şi de muncă, creşterea nivelului de civilizaţie, ca şi măsurile largi de profilaxie au condus la scăderea importantă a morbidităţii, datorată diferitelor boli transmisibile şi reducerii deceselor din cauza acestora. În ultimul deceniu nu s-au depistat boli transmisibile, care intră în planul de eradicare al Ministerului Sănătăţii (malarie, difterie, tetanos, tifos exantematic), neînregistrîndu-se nici cazuri de boli transmisibile grave, ca de exemplu: poliomielită, holeră, variolă, iar morbiditatea prin tetanos, febră tifoidă a fost foarte scăzută.

Dinamica asigurării cu personal medical superior şi mediu a populaţiei în anii 1968—1979

Anii	*Mediul de trai*	*Populaţia*	*Medici*		*Pers. mediu*	
			Total	*la 10 000 locuitori*	*Total*	*la 10 000 locuitori*
1968	Urban	56 815	165	29,04	555	97,6
	Rural	122 759	58	4,7	203	16,5
1969	Urban	57 815	171	29,5	655	113,2
	Rural	121 759	67	5,5	212	17,4
1970	Urban	60 769	184	30,2	663	109,1
	Rural	123 638	66	5,3	209	16,9
1971	Urban	63 274	187	29,5	713	112,6
	Rural	123 912	64	5,1	213	17,1
1972	Urban	63 003	207	32,8	714	113,3
	Rural	126 211	60	4,7	198	15,6
1973	Urban	67 357	193	28,6	772	114,6
	Rural	123 456	76	6,1	183	14,8
1974	Urban	69 430	202	29,09	835	120,2
	Rural	123 331	78	6,3	200	16,2
1975	Urban	71 981	197	27,3	843	117,1
	Rural	122 967	82	6,6	207	16,8
1976	Urban	74 671	215	28,9	896	119,9
	Rural	122 624	74	6,03	174	14,1
1977	Urban	83 876	237	28,2	910	108,4
	Rural	11[illegible] 588	77	6,6	173	14,8
1978	Urban	88 961	271	30,4	1 005	112,9
	Rural	115 602	74	6,4	185	16,0
1979	Urban	94 623	316	33,4	1 079	114,0
	Rural	104 604	61	5,8	197	18,8

ÎNVĂȚĂMÎNT-ȘTIINȚĂ

Prima atestare documentară despre învățămîntul din județul Covasna datează din anul 1429. În perioada următoare documentele referitoare la înființarea și activitatea unor școli elementare devin mai numeroase, ele vorbind de ființarea unor școli la Boroșneu Mare (1569), la Brateș (1620) și la Ozun (1648). În anii următori crește numărul școlilor în care copiii învățau în primul rînd religia, și în al doilea rînd să scrie și să citească. Dascălii și învățătorii școlilor erau umiliți și prost plătiți.

În marea lor majoritate, școlile elementare aveau un caracter confesional. În orașul Sfîntu Gheorghe, în anul 1626, funcționează o astfel de școală, avîndu-l ca dascăl pe Békési István. Din 1680, la Tîrgu Secuiesc se înființează un gimnaziu, care era frecventat și de copiii din localitățile învecinate, mai ales de cei care nu puteau fi trimiși să învețe la gimnaziile din Cluj, Aiud sau din alte localități cu școli renumite.

Deși, treptat, creștea numărul elevilor și al învățătorilor, nu apar încă reglementări privind conținutul procesului de învățămînt.

În mod organizat, școlile elementare erau frecventate cu precădere de către băieți, fetele înscriindu-se în aceste școli doar ocazional. Aceeași situație o întîlnim și la începutul secolului al XVIII-lea, cînd se constată o creștere a numărului elevilor. Durata anului școlar era foarte redusă, ținînd, în general, de la căderea zăpezii pînă la apariția primăverii.

Din documentele vremii aflăm că fiecare elev trebuia să plătească o anumită contribuție — în general o baniță de cereale — care se majora în funcție de nivelul și profilul școlii urmate.

În perioada ce a urmat revoluției burghezo-democratice de la 1848—1849, se instaurează regimul absolutist habsburgic, cu consecințe nefaste și asupra dezvoltării învățămîntului. Ordine aspre interzic predarea unor discipline care ar dăuna regimului reacționar. Lacheii absolutismului se grăbesc să satisfacă toate pretențiile claselor dominante, căutînd să pună în practică prevederile cercurilor reacționare. Este un fapt binecunoscut că in acești ani școlile și, în general, învățămîntul au avut cel mai mult de suferit de pe urma persecuțiilor regimului acelor timpuri.

Cu toate acestea, școlile elementare pregătesc un număr din ce în ce mai mare de elevi, care după terminarea cursurilor căutau să urmeze școli superioare. Se simțea nevoia înființării unor școli de nivel mediu și superior. În localitățile județului nostru asemenea instituții școlare au existat doar în orașul Tîrgu Secuiesc. Răspunzînd unor cerințe ale populației, autoritățile locale hotărăsc înființarea, în orașul Sfîntu Gheorghe a gimnaziului secundar. Evenimentul este cu atît mai remarcabil, cu cît s-a petrecut într-o perioadă de regres și reacțiune în toate domeniile vieții politice, economice, sociale și culturale.

Legea instrucției publice din 1868, apărută ca urmare a acțiunii forțelor progresiste, cu toate limitele și restricțiile ei, are o mare importanță pentru destinele învățămîntului. S-a creat astfel posibilitatea școlarizării elevilor, a înființării unor școli de stat, precum și introducerii controlului statului în activitatea școlilor confesionale. Pentru prima oară o lege prevede pentru administrațiile comunelor instrucțiuni de susținere a școlilor. Prevederile legii cuprind și instrucțiuni referitoare la pregătirea profesională a învățătorilor, fiind stabilite, printre altele, salariul minim al dascălilor, precum și organele de conducere și de îndrumare a școlilor de diferite grade.

Ca urmare a aplicării Legii instrucției publice și a transformărilor petrecute la sfîrșitul secolului al XIX-lea, marea majoritate a comunelor predau statului școlile, pe care nu puteau să le susțină, întrucît nu dispuneau de posibilități materiale. Apar divergențe între organele de stat, cele comunale și confesiuni, fiecare căutînd să-și mențină sfera

de influență în procesul instructiv. Din această cauză, numai după 1870 se vor înființa noi școli de diferite grade la Sfîntu Gheorghe, Tîrgu Secuiesc, Baraolt. După 1890, gimnaziile din Sfîntu Gheorghe și Tîrgu Secuiesc se transformă în licee.

La sfîrșitul secolului trecut ia ființă la Sfîntu Gheorghe prima școală normală pentru educatoare și învățători.

După victoria revoluției de eliberare socială și națională antifascistă și antiimperialistă din august 1944, și în domeniul învățămîntului se produc transformări esențiale.

Populația județului nostru, atașîndu-se forțelor democratice interesate în lichidarea elementelor reacționare fasciste, dă un ajutor substanțial eforturilor de refacere, de reconstrucție și de reamenajare a unităților școlare. Documentele vremii, organele de presă locale și centrale consemnează ajutorul dat mai ales de femeile din Baraolt, Sfîntu Gheorghe, Chilieni, Chichiș, Ozun, Tîrgu Secuiesc și alte localități.

Odată cu reforma învățămîntului din 1948 s-au produs schimbări radicale în structura și conținutul învățămîntului. Laicizarea învățămîntului a asigurat un salt calitativ în procesul instructiv-educativ, punîndu-se bazele unei educații științifice.

Statutul naționalităților, ca urmare a politicii naționale marxist-leniniste a P.C.R., a constituit o expresie elocventă a asigurării instrucției și educației în limbile naționalităților conlocuitoare, o dovadă a egalității în drepturi a tuturor fiilor patriei.

Generalizarea învățămîntului de 7 ani, apoi de 8 ani, înființarea a noi unități școlare (școli medii, curs de zi și seral) au asigurat instrucția și ridicarea nivelului de cunoștințe ale cetățenilor de diferite categorii.

O etapă nouă a însemnat anul 1968 — anul reorganizării administrativ-teritoriale a țării. Județul Covasna, paralel cu dezvoltarea impetuoasă a forțelor de producție, a cunoscut o continuă îmbunătățire a structurii școlare, o permanentă adaptare a școlii la imperativele economico-sociale ale vremii, schimbări care au cunoscut o amplificare în urma Plenarei C.C. al P.C.R. din iunie 1973.

Reţeaua şcolară a judeţului

	1977/1978	1978/1979	1979/1980
Unităţi şcolare	356	358	361
— grădiniţe	176	180	181
— şcoli generale	180	162	163
— licee	15	13	13
de cult. gen.	2	—	—
de specialitate	13	13	13
— şcoli profesionale	5	2	2
— şcoli de maştri	1	1	2
— şcoli de specializare postliceală	1	—	—

În anul şcolar 1979—1980, reţeaua şcolară a judeţului se prezintă după cum urmează:

— nr. unităţilor pe limbi de predare:

română 41

maghiară 135

— nr. secţiilor pe limbi de predare:

română 12

maghiară 8

Creşterea populaţiei şcolare în ultimul deceniu se prezintă astfel:

1969 . . . . 34 183
1975 . . . . 45 779
1977 . . . . 47 145
1980 . . . . 48 000

În anul şcolar 1979/1980, fiecare al 5-lea locuitor al judeţului este cuprins în una din formele de şcolarizare.

Aceste schimbări cantitative au necesitat o asigurare permanentă a şcolii cu cadre calificate, personalul didactic încadrat în diferite trepte de învăţămînt cunoscînd o creştere continuă.

Creşterea numărului de cadre didactice în diferite trepte de învăţămînt

	1977	1978	1979	1980
în grădiniţe	500	509	528	530
în şcoli şi licee	2 567	2 189	2 203	2 203
din care:				
în licee	1 371	1 405	1 430	1 490

În anul 1980, numărul de elevi şi copii preşcolari la mia de locuitori este de 430, faţă de numai 45 în 1975.

Paralel cu creşterea numerică a elevilor şi copiilor cuprinşi în diferite forme de învăţămînt, a personalului didactic, s-a îmbogăţit şi baza materială a unităţilor şcolare, permiţînd un salt calitativ în organizarea procesului instructiv-educativ, în legarea teoriei de practică, de producţie. Astfel, în anul şcolar 1979/1980 învăţămîntul din judeţ dispune de 121 ateliere, 143 cabinete şcolare şi 118 laboratoare.

Corespunzător dotării materiale a învăţămîntului, a legării lui tot mai strînse cu producţia, valoarea producţiei realizate în atelierele şcolare sporeşte de la 200 mii lei în 1968, la peste 11,6 milioane lei în 1980.

În cele 13 licee şi 2 filiale, în atelierele şcolare, interşcolare şi în unităţile industriale se asigură o pregătire a forţei de muncă în concordanţă cu nevoile economice ale judeţului. Astfel, în cele 18 profile, cîte există în reţeaua liceală (treptele I şi II), se asigură o pregătire diversificată pe meserii, după cum urmează:

Profilul	%
mecanic	37,26
construcţii, inst. electrice	12,06
agricol	3,61
mecanic-agricol	4,75
matematică-fizică	10,12
celelalte	32,20

În conformitate cu necesitățile de cadre cu pregătire medie, în anul școlar 1975/1976 s-a înființat pe lîngă Liceul de filologie-istorie o școală de specializare postliceală cu două profile, iar din anul universitar 1976/1977, pe lîngă Universitatea din Brașov funcționează o grupă de studenți — subingineri, viitoarele cadre de specialitate pentru nevoile economice ale județului.

La Olteni, comuna Bodoc, funcționează o școală specială ajutătoare, care cuprinde un număr de 280 elevi cu deficiențe, cărora li s-au creat condiții optime de educație și instrucție, posibilități de recuperare a lor.

Pentru a veni în ajutorul perfecționării personalului didactic, în anul 1968 a luat ființă Casa corpului didactic, care, prin multiplele activități de informare metodică-științifică, îndeplinește rolul de îndrumare a perfecționării diferitelor categorii de dascăli, aria de funcționare a acestei instituții extinzîndu-se în întreg județul.

De asemenea, necesitatea unei orientări profesionale și școlare științifice, raportată la aptitudinile elevilor, la nevoile economice ale județului, a dus la înființarea în 1976 a Laboratorului județean de orientare școlară și profesională la Sfîntu Gheorghe, care acordă asistență pedagogică și științifică tuturor elevilor și părinților din județ.

1. ROLUL ORGANIZAȚIILOR DE COPII ȘI TINERET

Organizația pionierilor educă școlarii în spiritul patriotismului socialist, al dragostei și devotamentului nemărginit față de poporul nostru, față de Republica Socialistă România, față de Partidul Comunist Român, îi ajută să cunoască tradițiile și trecutul glorios de luptă al clasei muncitoare pentru eliberare națională și socială, să îndrăgească frumusețile și bogățiile țării, le cultivă mîndria patriotică pentru realizările obținute în construcția socialismului.

În județul Covasna, acțiunile specifice: evocări, marșuri, întîlniri cu participanții la congresele și conferințele partidului, cu veterani din războiul antihitlerist, gărzi pionierești, activități cultural-sportive de amploare, participa-

rea pionierilor la ştafete cicloturistice, dedicate marilor evenimente din istoria patriei, a partidului; prezenţa pionierilor covăsneni la dezvelirea busturilor revoluţionarilor Nicolae Bălcescu, Gabor Aron, Gheorghe Doja, la cel al comunistului Lázár Mihály, la monumentele ostaşilor români din Sfîntu Gheorghe şi Covasna au devenit o tradiţie în ansamblul manifestărilor educative desfăşurate de organizaţiile de pionieri, trăite cu entuziasm şi tot atîta emoţie de către pionieri şi şcolari.

O deosebită valoare educativ-patriotică şi civică pentru pionieri şi şcolari le-au avut marile evocări organizate la Monumentul ostaşului român din Sfîntu Gheorghe, excursiile organizate cu uteciştii la Muzeul de istorie a partidului, a mişcării revoluţionare şi democratice din România, la Muzeul Republicii Socialiste România, Muzeul Doftana etc., momente semnificative, solemne, de primire în organizaţia de pionieri sau de înmînare a carnetelor de membru U.T.C., cu valoare emoţională deosebit de puternică. Toate aceste manifestări, alături de sărbătorirea principalelor aniversări din fiecare an au constituit momente de cunoaştere a trecutului nostru istoric şi, în acelaşi timp, a realizărilor prezentului socialist, de cultivare a dragostei faţă de patrie şi partid, faţă de tradiţiile de luptă ale poporului nostru.

O vie expresie a convingerilor şi sentimentelor patriotice ale pionierilor şi şcolarilor au constituit-o şi o constituie învăţarea cîntecelor şi poeziilor patriotice, activităţile în cercurile literare, concursurile de creaţie literară intitulate „Învăţăm, muncim şi trăim în chip comunist", „Creştem odată cu ţara", concursurile de poezie patriotică şi revoluţionară. .

Sub generice semnificative: „Partid — inima ţării", „România Socialistă — ţara mea de glorii", „Sub flamura partidului, te slăvim Românie socialistă", „Eroi au fost — eroi sînt încă" — manifestările cultural-artistice contribuie la educarea politico-revoluţionară a pionierilor, la formarea personalităţii comuniste a tineretului.

Concursul „Drum de glorii", dedicat centenarului cuceririi independenţei de stat a României, la care au participat şi pionierii judeţului Covasna, a oferit un bun prilej

de cunoaştere a unei pagini din tradiţiile glorioase de luptă ale poporului nostru pentru neatîrnare şi a trezit sentimentul de mîndrie naţională, îndemnîndu-i pe pionieri să se pregătească spre a continua munca şi lupta celor care şi-au dedicat viaţa pentru înfăptuirea unor idealuri nobile puse în slujba patriei.

Suflul înnoitor al festivalului naţional „Cîntarea României" şi-a pus amprenta asupra întregii mişcări cultural-artistice pionereşti; marile evenimente din istoria poporului nostru, a partidului: 70 de ani de la răscoalele ţărăneşti din 1907, Centenarul independenţei de stat a României, Conferinţa Naţională a partidului din decembrie 1977 au oferit largi posibilităţi de a îmbogăţi conţinutul şi mesajul patriotic ale programelor cultural-artistice.

Participarea pionierilor la festival, de la fazele de masă pînă la cea republicană, a generat o creştere numerică a formaţiilor, a numărului de participanţi (aproape 20 000 de pionieri, elevi şi şoimi ai patriei), o substanţială creştere calitativă a repertoriului, a interpretării artistice.

În activitatea de formare a unor deprinderi practice, a dragostei faţă de muncă, un loc important revine cercurilor tehnico-aplicative, în cadrul cărora se desfăşoară o bogată activitate tehnico-ştiinţifică.

În anul 1977 au funcţionat 676 asemenea cercuri comparativ cu 355 în 1976 şi 296 în 1975.

Faptul că 15 180 şoimi ai patriei şi pionieri din judeţul nostru sînt cuprinşi în aceste cercuri, că în ultimii ani s-a diversificat şi îmbogăţit conţinutul muncii, apărînd cercuri noi legate de perspectivele de dezvoltare a judeţului ilustrează prezenţa activă a Organizaţiei Pionierilor în domeniul legării învăţămîntului de viaţă, de producţie.

Creşterea se înregistrează în acelaşi timp la concursurile de creaţie tehnică şi ştiinţifică: de la 150 în 1974, la 280 în 1975, 400 în 1976, în ediţia 1977/1978 fiind înscrişi 1 278 de participanţi, care prezintă 423 lucrări. Această participare la concursul de creaţie tehnico-ştiinţifică a pionierilor din judeţul Covasna a fost răsplătită de către juriile republicane cu numeroase premii şi distincţii, printre care două menţiuni pentru lucrările: „Aeromodel captiv" şi „Aerosanie propulsată", premiul III la concursul de

navomodele „propulsate civile“ de la Galaţi, premiul IV — „Submarin“ la acelaşi concurs republican, Trofeul „Jobarat“ pentru cea mai valoroasă participare la concurs a pionierilor cititori ai acestei reviste, şi trei menţiuni la diferite categorii.

Echipajele de micromodele şi aeromodele ale judeţului s-au situat pe locurile II şi respectiv I la concursurile interjudeţene de la Tîrgu Mureş şi Cheile Turzii, iar în cadrul „Săptămînii ştiinţei şi tehnicii româneşti“ lucrarea „Maşina de traforat“ a obţinut premiul III pe ţară.

O puternică înrîurire asupra atitudinii copiilor faţă de îndatoririle şcolare, în orientarea şcolară şi preorientarea profesională exercită vizitele organizate în fabrici, uzine, I.A.S.-uri, C.A.P.-uri, întîlnirile cu fruntaşi în producţie, activişti de partid şi de stat.

Acţiunile din cadrul „Săptămînii primăverii“, „Şcoala noastră-i ca o floare“, care angajează pe toţi pionierii şi şcolarii, contribuie la formarea unei atitudini înaintate faţă de muncă şi învăţătură, la dezvoltarea interesului de cunoaştere al copiilor.

Sentimentele şi convingerile patriotice şi politice ale uteciştilor şi tinerilor se realizează în cadrul activităţilor cercurilor literar-artistice, a concursurilor de creaţie organizate sub diferite generice: „Învăţăm, muncim şi trăim în chip comunist“, concursul de poezie patriotică şi revoluţionară „Lira Covasnei“.

Concomitent cu aceasta pionierii au fost antrenaţi la construcţia sălilor de clase, repararea mobilierului, curăţarea claselor şi a laboratoarelor, executarea unor jucării pentru grădiniţe.

Pe şantierul naţional al tineretului „Canalul Dunărea—Marea Neagră“ brigadierii liceelor industriale nr. 1 şi 2 din judeţul Covasna au obţinut rezultate foarte bune, aducînd în judeţul Covasna drapelul de brigadieri fruntaşi şi achitîndu-se de sarcinile trasate de acest forum de muncă patriotică.

2. CERCETAREA ȘTIINȚIFICĂ

În ultimul deceniu, activitatea științifică cunoaște o dezvoltare rapidă, căutînd să răspundă cît mai eficient necesităților pe care le impune impetuoasa ascensiune a județului pe calea industrializării și modernizării, a înfloririi sale multilaterale.

Cercetarea în domeniul medico-sanitar, cu vechi tradiții în județ, desfășurată cu precădere la spitalul cardiologic din Covasna, la cel județean din Sfîntu Gheorghe precum și la spitalul de deficiențe motorii de la Vîlcele, este cunoscută atît în țară cît și peste hotare, fapt dovedit de numeroasele cazuri de bolnavi care vin să-și refacă sănătatea în județul Covasna.

Cercetarea științifică din cadrul spitalului cardiologic Covasna se axează pe trei probleme actuale în procesul de recuperare a bolnavilor cardio-vasculari:

— mecanismul de acțiune a factorilor terapeutici din județul Covasna (aeroionizare, bioxid de carbon, cultura fizică medicală și aeroterapia);

— frecvența bolilor cardio-vasculare, atît în județ cît și pe teritoriul țării;

— metoda covăsneană de reabilitare cardio-vasculară — metodă proprie de recuperare, aplicată bolnavilor cardio-vasculari.

Activitatea de cercetare de la Spitalul județean Sfîntu Gheorghe urmărește îndeosebi domeniile bolilor trombo-embolice, poluarea apei și sănătatea publică, precum și comportamentul deviant și consecințele lui sociale, procesul de vindecare a plăgilor, căile moderne de recuperare a politraumatizaților.

La spitalul de deficiențe motorii de la Vîlcele, cercetările fundamentale sînt axate pe bolile ereditare ale sistemului nervos. Colectivul medico-sanitar al acestui spital colaborează cu bune rezultate cu mai multe instituții din țară și de peste hotare, lucrările acestora fiind prezentate la numeroase congrese naționale și internaționale de medicină.

Materializînd indicațiile secretarului general al partidului de a se reduce substanțial importul unor produse și

licențe, colectivul de ingineri și tehnicieni de la Întreprinderea textilă „Oltul" din Sfîntu Gheorghe, a reușit, prin introducerea și perfecționarea tehnologiei de țesut și apretat a suporturilor abrazive — proces extins la peste 10 sortimente, articole utilizate în exclusivitate în industria constructoare de mașini, care nu de mult erau integral importate — să reducă importul acestor produse cu peste 14 milioane lei valută, la nivelul economiei naționale.

În prezent activitatea de cercetare este îndreptată în direcția experimentărilor pentru perfecționarea tehnologiilor de apretare a suporturilor de abrazive hidrorezistente pentru industria ceramică și cașerat pe hîrtie, pentru industria de celuloză și hîrtie.

Introducerea tehnologiei de țesut fără suveică, prin dotarea întreprinderii cu mașini de țesut de mare productivitate, a condus la creșterea substanțială a productivității muncii, pe de o parte prin creșterea productivității fizice la faza de țesut, iar pe de altă parte, prin reducerea ciclului de fabricație cu o fază (faza tehnologică canetat).

De asemenea, vopsirea firelor de urzeală, concomitent cu operația de încleiat a articolelor damascuri pentru lenjerie de pat și fețe de mese a condus la sporirea aspectului calitativ comercial al țesăturilor, a competitivității acestora, la diversificarea sortimentației și lărgirea paletei de culori, fără a implica cheltuieli materiale în plus sau efort fizic suplimentar.

Activitatea de cercetare științifică a colectivului de muncă de la Întreprinderea minieră Căpeni este concretizată în realizarea unor utilaje specifice (dozator cărbune pentru carieră, spărgător de bulgări pentru transportor pe bandă, pompe de nămol), dispozitive necesare tehnologiilor noi (aparat de lipit armături, pistol de preînțepenire pentru stîlpi hidraulici), care au condus la o substanțială creștere a productivității muncii.

Activitatea de cercetare în domeniul agriculturii se desfășoară în cadrul Casei agronomului din Arcuș, a Centrului de încercare a soiurilor din Tîrgu Secuiesc, precum și în cadrul I.A.S.-urilor. Direcțiile prioritare ale acestei cercetări sînt îmbunătățirea soiurilor și culturilor de cartofi, prin producerea materialului săditor cu calități superioare

(în ultimii 10 ani s-au încercat 377 soiuri de grîu de toamnă şi primăvară, 848 soiuri de cartofi, 112 soiuri sfeclă de zahăr), precum şi sporirea producţiilor animaliere.

Dintre temele de cercetare în domeniul amintit, semnalăm „Studiul privind posibilităţile de mecanizare a culturii cartofului şi implicaţiile mecanizării în condiţiile ecologice din judeţ", „Studiul privind repartizarea teritorială a culturii cartofului pe scopuri de destinaţie şi folosinţă, pe baza criteriilor ecologice şi tehnico-economice", „Testarea sistemului de teledetecţie a producţiei agricole", „Studiul tehnologiilor intensive privind îngrăşarea rapidă a tineretului taurin", „Combaterea sterilităţii şi infecundităţii la taurine", „Prevenirea şi combaterea afecţiunilor pneumoenterale, bacteriene şi virotice la viţei".

În ultima perioadă, mişcarea pentru stimularea participării maselor la activitatea de creaţie ştiinţifică şi tehnică cunoaşte o dezvoltare rapidă. Astfel, la încheierea etapei de masă a concursului judeţean pe tema stimulării creaţiei ştiinţifice şi tehnice au participat peste 4 000 de muncitori şi maiştri, 550 de ingineri şi tehnicieni, 100 de economişti, care au preluat spre soluţionare 800 de teme importante pentru producţia de bunuri materiale. Pe această bază au fost obţinute sume de peste 35 milioane lei spor de producţie industrială, 8 milioane lei beneficii suplimentare, 9 milioane lei economii, precum şi peste 13 milioane lei valută prin reducerea importurilor.

3. ACTIVITATEA DE RĂSPÎNDIRE A CUNOŞTINŢELOR ŞTIINŢIFICE ŞI TEHNICE

În judeţ sînt asigurate condiţii pentru ca activitatea de educare în spiritul concepţiei materialist-ştiinţifice despre lume şi societate să se desfăşoare în bune condiţiuni. În ultimii ani această muncă a cunoscut o mai mare diversificare, o mai bună organizare şi sistematizare. În acest sens se desfăşoară cicluri unitare, conferinţe, simpozioane, expuneri, proiecţii, expoziţii, recenzii, lecţii ţinute de cadre cu înaltă pregătire.

Numărul brigăzilor ştiinţifice, formate din oameni de ştiinţă, medici, jurişti, cadre didactice, ingineri a ajuns în anul 1978 la 75.

Brigăzile sînt înzestrate cu aparatură audio-vizuală modernă şi reuşesc să realizeze anual 800—900 de manifestări. Ele se deplasează, mai ales, în aşezări depărtate de oraşe, în sate aparţinătoare, la gurile de exploatare forestieră, pe şantiere de construcţii. De un real succes s-a bucurat „Ziua brigăzilor ştiinţifice", acţiune în cadrul căreia s-au deplasat concomitent peste 20 brigăzi ştiinţifice. De un mare interes pentru locuitorii satelor sînt brigăzile complexe formate din caravană ştiinţifică, bibliobuz şi caravană cinematografică.

O altă formă de educare materialist-ştiinţifică a cetăţenilor o constituie cursurile din cadrul universităţilor cultural-ştiinţifice. Temele abordate la aceste cursuri dezvoltă o largă arie de preocupări, însumînd cunoştinţe ştiinţifice din numeroase domenii de activitate.

Prestigiul universităţilor cultural-ştiinţifice creşte an de an. Astfel, dacă în anul de învăţămînt 1973—1974 numărul universităţilor cultural-ştiinţifice era de 14, cu 89 de cursuri şi 1 250 cursanţi, în anul 1975—1976 acest număr a crescut la 18 cu 196 cursuri şi 5 729 cursanţi, pentru ca în anul 1978 creşterea să înregistreze un total de 31 universităţi cultural-ştiinţifice, cu 244 cursuri şi 7 000 cursanţi.

VIAŢA SOCIAL-POLITICĂ

Rezultatele dobîndite în dezvoltarea economico-socială în acest deceniu de aur ilustrează cu pregnanţă capacitatea şi forţa organizatorică a organelor şi organizaţiilor de partid pentru mobilizarea tuturor oamenilor muncii, români şi maghiari, la înfăptuirea hotărîrilor de partid şi de stat, a sarcinilor şi indicaţiilor secretarului general, ele constituind materializarea creşterii rolului conducător al partidului în toate domeniile vieţii economico-sociale în etapa actuală.

Orientarea în mai mare măsură a muncii politico-organizatorice în direcţia intensificării activităţii de formare a omului nou, cu un înalt grad de conştiinţă şi spirit revoluţionar, a condus la o aprofundată înţelegere şi însuşire a politicii interne şi externe a partidului de către fiecare locuitor al judeţului, la o înzecire a eforturilor pentru transpunerea acesteia în viaţă.

Putem afirma cu deplin temei că, în această perioadă, organele şi organizaţiile de partid au acţionat mai ferm pentru perfecţionarea permanentă a stilului şi metodelor de muncă, pentru dinamizarea muncii în toate domeniile, generalizarea experienţei înaintate şi soluţionarea în mai bune condiţii a problemelor pe care le ridică dezvoltarea rapidă a acestor meleaguri.

Organizaţiile de partid din unităţile economice şi celelalte sectoare şi-au exercitat cu mai multă competenţă dreptul de control, asigurîndu-se, pe baza programului unitar de control, o periodicitate în analiza activităţii fiecărui comitet orăşenesc şi comunal de partid, ceea ce a dus la o mai mare operativitate în rezolvarea problemelor care au apărut în procesul realizării planului în profil teritorial.

Drept urmare a crescut maturitatea politică și capacitatea de conducere a organelor și organizațiilor de partid, au fost create condiții organizatorice mai adecvate etapei de dezvoltare pe care o parcurge societatea românească.

Organizația județeană de partid, cu peste 27 000 de membri cuprinși în 673 organizații de bază, reprezintă o forță politică și organizatorică capabilă să unească și să mobilizeze eforturile tuturor comuniștilor, ale celorlalți oameni ai muncii din județ în înfăptuirea sarcinilor stabilite în Programul partidului de edificare a noii societăți pe pămîntul României. Repartizarea comuniștilor pe ramuri și domenii de activitate demonstrează că elementul muncitoresc a devenit preponderent în organizația județeană de partid (peste 54 % din totalul efectiv). Femeile reprezintă aproape 33%. Compoziția națională a organizației județene de partid reflectă în mod corespunzător compoziția națională a populației. În industrie, construcții, transporturi și comerț activează 14 924 comuniști, în instituții, ocrotirea sănătății, artă și cultură — peste 2 800, în agricultură — aproape 4 000, iar în domeniul învățămîntului și științei — peste 1 700 comuniști.

Actul de conducere politică a cuprins toate laturile muncii economico-sociale, aceasta influențînd în mod determinant împlinirile și izbînzile obținute de oamenii muncii din județ, fără deosebire de naționalitate, ceea ce reprezintă expresia concretă a creșterii continue a rolului conducător al partidului în viața politică, economică și socială a județului.

În vederea creșterii aportului organizațiilor sindicale, U.T.C. și de femei în laborioasa muncă ce trebuie depusă în fabrici, uzine, pe ogoare, în școli și instituții social-culturale, organele și organizațiile de partid au asigurat o conducere mai eficientă a acestora prin participarea directă la elaborarea hotărîrilor și inițierea acțiunilor, controlul sistematic al modului cum se îndeplinește ceea ce au stabilit și se preocupă de asigurarea condițiilor de viață și de muncă, de educarea patriotică și civică a maselor de oameni, urmărindu-se ca activitatea acestor organizații să capete o bază solidă și influență la locul de muncă, prin

aport concret, zi de zi, în crearea climatului optim de activitate şi viaţă.

Activitatea organelor şi organizaţiilor de sindicat a fost axată pe sprijinirea colectivelor de oameni ai muncii, pe organizarea şi desfăşurarea întrecerii socialiste pentru realizarea angajamentelor asumate, scop în care s-a pus un accent deosebit pe îmbunătăţirea organizării întrecerii la nivelul secţiilor, al sectoarelor, al fiecărui loc de muncă, stabilind obiective concrete, care să asigure participarea activă a personalului muncitor la valorificarea mai deplină a resurselor interne, la creşterea gradului de utilizare a capacităţilor de producţie, la economisirea materiilor prime, a materialelor, folosirea raţională a forţei de muncă şi a timpului de lucru, acţiuni care în final să conducă la materializarea indicaţiilor secretarului general al partidului de a transforma cantitatea într-o nouă calitate.

Marea întrecere socialistă a declanşat în cadrul colectivelor de muncă din întreprinderile judeţului o serie de iniţiative valoroase, cum ar fi: „Să lucrăm o zi pe trimestru din materiale economisite“, „Centimetrul cub în acţiune“, „Nici o maşină, nici un utilaj sub randamentul planificat“, „Cel mai bine gospodărit şantier“ şi altele, care au contribuit la obţinerea unor rezultate de seamă în direcţia economisirii de materii prime şi materiale, îmbunătăţirea indicelui de utilizare a maşinilor şi a timpului de muncă.

O preocupare de seamă a organelor şi organizaţiilor de sindicat a fost înfiinţarea unor concursuri ale cercurilor inovatorilor şi inventatorilor, care să stimuleze iniţiativa creatoare a oamenilor muncii, introducerea progresului tehnic în producţia de bunuri materiale. Această activitate a fost susţinută de manifestările organizate în cadrul Casei tehnicii — simpozioane, conferinţe, dezbateri, sub genericul „Calitate, fiabilitate, rentabilitate“.

În obţinerea măreţelor înfăptuiri din ultimul deceniu, un aport substanţial şi-au adus şi cele peste 107 000 de femei încadrate în muncă din judeţul Covasna care, sub îndrumarea şi conducerea directă a Comitetului judeţean de partid, au fost puternic angajate în efortul întregii naţiuni de a înfăptui fără preget hotărîrile congreselor şi conferinţelor naţionale ale partidului, răspunzînd astfel

îndemnului adresat de secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, de a fi tot mai active la tot ceea ce se înfăptuiește în țara noastră, atît în domeniul producției materiale și spirituale, cît și în domeniul ridicării bunăstării poporului, de a se preocupa necontenit de creșterea și educarea generației tinere, a copiilor, viitorul patriei noastre, cărora trebuie să li se asigure tot ceea ce realizăm mai bun în țara noastră.

O direcție prioritară în activitatea organelor și organizațiilor de femei o constituie atragerea acestora în activitatea industrială, calificarea lor în diverse meserii, perfecționarea pregătirii profesionale a tuturor femeilor din sectoarele productive. Femeile reprezintă peste 36% din totalul personalului muncitor în ramurile neagricole și peste 50% în agricultură, ceea ce determină ca organele de decizie să aibă în centrul preocupării lor asigurarea pentru ele a celor mai bune condiții de viață și de muncă.

Avînd în vedere că pînă la finele anului 1980 se vor crea în județ circa 20 000 noi locuri de muncă, organele și organizațiile de partid, de masă și obștești acordă o atenție sporită creșterii ponderii femeilor în totalul personalului muncitor, urmînd ca la finele anului 1980 femeile să reprezinte aproape 45% din totalul celor ce muncesc.

S-a urmărit în permanență transformarea conștiinței tuturor femeilor în concordanță cu cerințele și ritmurile de dezvoltare economico-socială a județului, acționîndu-se mai ferm în direcția formării și însușirii concepției revoluționare despre lume și societate, a cunoașterii aprofundate a sensului și semnificațiilor politicii partidului și statului nostru.

Activitatea politico-ideologică în rîndul femeilor a fost axată în mod deosebit pe formarea unei atitudini înaintate față de muncă, educarea în spiritul eticii și echității socialiste, explicarea și însușirea politicii naționale marxist-leniniste, științifice a partidului nostru, de asigurare a deplinei egalități a tuturor fiilor patriei, fără deosebire de naționalitate.

Pornind de la faptul că femeile sînt membre egale ale societății, Comitetul județean de partid s-a preocupat îndeaproape de antrenarea acestora la conducerea vieții

social-politice, de modul în care femeile — comuniste şi cetăţene — sînt promovate în munci de răspundere. Se poate aprecia că în diferite funcţii de răspundere pe linie de partid şi de stat, în organizaţiile de masă şi obşteşti sînt cuprinse peste 1500 de femei, cu o înaltă pregătire politică şi profesională, cu un dezvoltat spirit organizatoric, care se bucură de stima şi încrederea oamenilor muncii.

În efortul general al oamenilor muncii din judeţul Covasna se înscriu şi faptele de muncă ale celor peste 27 000 de tineri care îşi desfăşoară activitatea în diverse domenii ale vieţii economico-sociale şi care îşi aduc din plin contribuţia la transpunerea în viaţă a sarcinilor şi obiectivelor stabilite de Congresele al XI-lea şi al XII-lea ale partidului.

Pornind de la aprecierea făcută în Programul partidului că, „...tineretul reprezintă o puternică forţă socială, tînăra generaţie fiind viitorul însuşi al naţiunii noastre socialiste“, Comitetul judeţean de partid are în centrul preocupărilor sale şi al activităţii politico-ideologice şi educative formarea unui tineret cu o gîndire înaintată despre lume şi viaţă, bine pregătit profesional, participant activ la înfăptuirea programului general al partidului. Prin forme variate şi acţiuni educative concrete — informări, întîlniri cu membri de partid din ilegalitate şi veterani de război, cu activişti de partid şi de stat, se promovează în rîndul tinerilor principiile de bază ale politicii partidului şi statului nostru, educarea în spiritul sentimentelor de dragoste şi recunoştinţă faţă de partid şi popor, în spiritul frăţiei dintre poporul român şi naţionalităţile conlocuitoare.

În educarea şi formarea tineretului, chemat să participe activ la construcţia socialismului, un loc primordial îl au activităţile care vizează formarea atitudinii înaintate faţă de muncă, preocuparea permanentă pentru ridicarea şi perfecţionarea continuă a cunoştinţelor profesionale, dragostea şi respectul faţă de făuritorii bunurilor materiale.

Concursurile profesionale şi olimpiadele pe meserii „Mîini măiestre“ pentru tinerele din industria uşoară, „Olimpiada strungarilor“, „Stăpîn pe volan“, „Meseria — brăţară de aur“ pentru tinerii din cooperaţia meşteşugă-

rească, „Mercur“ şi „Buna servire“ pentru cei din comerţ şi cooperaţia de consum, „Olimpiada mecanizatorilor“, şi altele, sînt tot atîtea pîrghii de popularizare a experienţei pozitive, de îndrăgire a diferitelor meserii.

Educarea în spiritul muncii, în şcoli, capătă noi valenţe prin perfecţionarea activităţii în cadrul atelierelor şcolare, în microferme şi microîntreprinderi, urmărindu-se formarea la copii, încă din primii ani de şcoală, a unor deprinderi de muncă productivă. Un rol important în educarea prin muncă şi pentru muncă a tinerilor l-au avut şi îl au în continuare acţiunile de muncă patriotică, cu un pronunţat caracter educativ.

Mulţi tineri din judeţul Covasna participă anual pe şantierele naţionale de muncă patriotică, precum şi pe cele organizate în judeţ, la înălţarea unor noi edificii economice şi social-culturale. Acţiunile organizate sub genericul „Tineretul — factor activ în realizarea sarcinilor cincinalului“ au condus la formarea unei atitudini înaintate faţă de muncă, la creşterea responsabilităţii fiecăruia la locul său de muncă faţă de sporirea avuţiei naţionale — chezăşie a bunăstării materiale şi spirituale a întregului nostru popor.

Munca politico-ideologică şi cultural-educativă desfăşurată de către organele şi organizaţiile de tineret a fost şi este direcţionată pentru educarea tineretului în spiritul dragostei faţă de patrie, partid şi popor, faţă de uriaşele realizări dobîndite în anii construcţiei socialiste, în spiritul frăţiei şi unităţii dintre toţi tinerii patriei, fără deosebire de naţionalitate.

Expresie a procesului de continuă democratizare a întregii noastre vieţi economice şi sociale, proces permanent vitalizat de iniţiativele şi activitatea neobosită a tovarăşului Nicolae Ceauşescu, organismele de conducere colectivă ilustrează în mod elocvent permanenta preocupare a partidului de a asigura toate condiţiile pentru făurirea conştientă de către popor a propriei sale istorii, deschid cîmp larg afirmării multilaterale a personalităţii umane, valorificării energiei maselor populare în slujba bunăstării celor ce muncesc.

Participarea în diverse foruri şi organe de conducere centrale şi locale a reprezentanţilor oamenilor muncii,

români şi de alte naţionalităţi, dovedeşte modul realist, ştiinţific în care partidul şi statul nostru militează ferm pentru perfecţionarea cadrului organizatoric, de consultare a maselor largi de oameni ai muncii în rezolvarea problemelor majore cu care se confruntă societatea noastră, statuează dialogul viu şi permanent dintre partid şi toţi oamenii muncii, fără deosebire de naţionalitate.

Faptul că în judeţul nostru fac parte din organe centrale şi alte foruri de conducere colectivă peste 50 de oameni ai muncii de naţionalitate maghiară, de asemenea, din cei 819 deputaţi în consiliile populare judeţean, municipal, orăşeneşti şi comunale 633 sînt de naţionalitate maghiară ilustrează în mod fidel modul concret de rezolvare a problemei naţionale de către Partidul Comunist Român, asigurarea deplinei şi adevăratei egalităţi în drepturi a tuturor fiilor patriei, fără deosebire de naţionalitate.

Dezvoltarea economico-socială a judeţului Covasna, ca dealtfel a tuturor judeţelor patriei, — materializare a conceptului de omogenizare a societăţii noastre socialiste — permite tuturor oamenilor muncii să beneficieze de condiţii de existenţă şi de prosperitate egale, să participe efectiv, în lumina democraţiei noastre socialiste, la conducerea tuturor sectoarelor de activitate.

Largile posibilităţi de afirmare a personalităţii în viaţa socială a tuturor cetăţenilor patriei noastre socialiste, fără deosebire de naţionalitate, sînt realităţi incontestabile, realităţi pe al căror temei stau încrederea în viitorul comunist, participarea efectivă şi afectivă a locuitorilor judeţului la opera de înălţare a României socialiste pe noi culmi de progres, civilizaţie şi bunăstare.

Astăzi nu există domeniu în viaţa socială, politică, în industrie şi agricultură, în administraţia de stat, în creaţia artistică, în care să nu-şi desfăşoare activitatea, alături de oameni ai muncii români, şi cei aparţinînd naţionalităţii maghiare.

Revoluţia socialistă a creat cîmp larg de afirmare şi definire plenară a omului, oferindu-i posibilităţi nemaiîntîlnite de a se realiza prin muncă. Socialismul reprezintă trepte de dezvoltare a istoriei omeneşti, în care munca a devenit cu adevărat pentru toţi principala sursă de afir-

mare şi realizare a personalităţii, criteriul fundamental al valorii individuale şi colective, modalitatea primordială a obiectivării esenţei umane. Noile funcţii şi noul conţinut al muncii în socialism creează orizonturi de manifestare liberă tuturor aptitudinilor maselor, dezvoltării multilaterale a personalităţii omului, munca dobîndind reale valenţe educative.

Împlinirile mărețe ale ultimului deceniu — deceniu de aur al dezvoltării acestor meleaguri — ilustrează în cel mai înalt grad atitudinea nouă, socialistă, faţă de muncă, răspunsul prin fapte al oamenilor muncii din judeţ la chemarea şi îndemnurile secretarului general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, de a nu precupeţi eforturile în realizarea exemplară a sarcinilor ce ne revin.

În anii care au trecut de la înfiinţarea judeţului, munca de formare a omului nou pe aceste meleaguri a cunoscut noi dimensiuni, rezultat al lărgirii orizontului de cunoaştere a maselor, al dezvoltării mijloacelor educative şi a bazei materiale. O direcţie majoră de acţiune a tuturor factorilor educaţionali a constituit-o transformarea conştiinţei oamenilor, corespunzător cerinţelor şi ritmurilor înalte de dezvoltare a judeţului, acţionîndu-se prin organizarea celor mai variate şi eficiente forme şi metode ale muncii educaţionale pentru înţelegerea şi însuşirea de către comunişti şi ceilalţi oameni ai muncii a sensului şi semnificaţiei politicii partidului şi statului nostru.

În lumina sarcinilor sporite reieşite din documentele de partid în domeniul educaţiei, Comitetul judeţean Covasna al P.C.R. a pus în faţa muncii politico-ideologice şi cultural-educative obligaţii sporite, în vederea ancorării acesteia mai pregnant în realităţile judeţului, pentru a sluji mai concret şi direct realizarea sarcinilor economice, educarea omului zilelor noastre, formarea şi dezvoltarea conştiinţei socialiste.

În activităţile organizate, un loc de seamă îl ocupă formarea profilului spiritual înaintat al maselor, cărora trebuie să le fie caracteristic devotamentul neţărmurit pentru ideile socialismului şi comunismului, munca entuziastă în folosul poporului, participarea conştientă la promovarea unor relaţii interumane avansate. Se urmăreşte cu toată

atenția educarea comuniștilor și celorlalți oameni ai muncii în spiritul muncii, al unei înalte responsabilități profesionale în îndeplinirea sarcinilor încredințate, combaterea manifestărilor de parazitism, a oricăror încercări de însușire prin abuz, necinste și înșelăciune a roadelor muncii altora.

Inițierea în cluburi, cămine culturale, case de cultură, în organizațiile de bază a unor simpozioane, dezbateri, expuneri pe teme ca: „Proiectul de norme ale vieții și muncii comuniștilor — norme de viață ale întregului popor", „Munca — factor educativ de bază", „Valoarea eticii profesionale", „Stimulente materiale și morale ale muncii și ale atitudinii înaintate, socialiste față de muncă" și altele, schimburile de experiență, inițiativele „Să lucrăm o zi pe trimestru din materiale economisite" (la Întreprinderea de șuruburi Tîrgu Secuiesc), „Centimetrul cub în acțiune" (la I.F.E.T. Tîrgu Secuiesc), „Contul economiilor" (la Întreprinderea textilă „Oltul" — Sfîntu Gheorghe), editarea foilor volante „Metalul", „Spicul", „Forestierul" contribuie la popularizarea experienței înaintate, a faptelor de viață și muncă ale oamenilor, la creșterea spiritului de disciplină, de luptă împotriva oricăror neajunsuri din activitatea noastră.

Pornind de la realitatea că pe meleagurile județului nostru trăiesc și muncesc împreună, alături de oameni ai muncii români și cei aparținînd naționalității maghiare, s-a acordat atenție sporită educării maselor în spiritul frăției, al cimentării unității tuturor locuitorilor, fără deosebire de naționalitate, în jurul partidului, al mîndriei naționale pentru trecutul glorios de luptă al poporului nostru. Acestui scop i-au slujit organizarea unor excursii la locurile istorice din țară și din județ, valorificarea monumentelor istorice de pe cuprinsul meleagurilor covăsnene, închinate celor care s-au jertfit de-a lungul anilor în lupta pentru libertate națională și socială. Înmînarea carnetelor U.T.C., primiri în organizația pionierilor, desfășurarea orelor de istorie a patriei la aceste monumente și la Muzeul județean au trezit in sufletele tinerilor profunde sentimente de respect față de istoria poporului nostru, de adîncă recu-

noștință față de partid, de mîndrie patriotică pentru minunatele realizări pe care poporul nostru le-a dobîndit în anii construcției socialiste.

Activitatea politico-ideologică și educativă desfășurată sub conducerea organelor și organizațiilor de partid a vizat dezvoltarea democrației socialiste, problemele conducerii științifice ale vieții economice și sociale, perfecționarea relațiilor sociale și așezarea lor pe bazele principiilor eticii și echității socialiste, evidențierea rolului și locului națiunii socialiste, rezolvarea marxist-leninistă a problemei naționale, popularizarea politicii internaționale a partidului și statului nostru, probleme în elucidarea cărora Partidul Comunist Român și-a adus o valoroasă contribuție creatoare.

Aceste preocupări se reflectă în numărul mare de comuniști și alți oameni ai muncii — peste 90 000 — care participă la diferite forme organizate de pregătire politico-ideologică. În cadrul celor 1 068 cursuri la învățămîntul politic de partid, 570 de învățămînt politico-ideologic al U.T.C., precum și 597 cursuri organizate cu concursul organizațiilor de sindicat și al F.D.U.S. au loc dezbateri, schimburi de păreri, confruntări de idei, dialoguri pe marginea celor mai noi probleme și documente de partid și de stat, acțiuni care conduc la desprinderea unor concluzii teoretice și practice ancorate în problematica specifică fiecărui loc de muncă.

Întregul sistem al muncii de propagandă a urmărit o mai bună cunoaștere, popularizare și aprofundare a legilor statului, activitățile de informare juridică (procese și dezbateri publice desfășurate la locurile de muncă, răspunsuri la întrebări, concursuri, consultații juridice, filme documentare pe teme juridice) contribuind la prevenirea și combaterea unor încălcări ale legislației noastre socialiste.

O latură importantă a muncii politico-ideologice o formează activitatea de educare materialist-științifică a maselor, desfășurată pe baza unor programe și tematici judicios întocmite, cărora li s-a imprimat un caracter continuu, diferențiat în funcție de categoriile socio-profesionale cărora li se adresează, de nivelul pregătirii politico-ideologice și de cultură generală a auditoriului. Astfel, în adunările generale ale organizațiilor de bază, cu ocazia instruirii și

pregătirii aparatului de partid, au fost ținute expuneri și s-au organizat dezbateri pe teme privind poziția partidului și statului nostru în problemele religiei, despre materialitatea lumii, combaterea dogmelor și practicilor religioase. În pregătirea lectorilor și propagandiștilor s-a insistat asupra celor mai eficiente metode ale muncii de educație materialist-științifică.

Cele 37 brigăzi științifice județene, municipale, orășenești și 33 comunale, care, anual, efectuează peste 800 de deplasări în diferite localități ale județului, cu precădere în satele aparținătoare, pe șantierele de construcții și la gurile de exploatare forestieră, abordează multiple teme, printre care „Poziția partidului față de religie", „Omul și forțele naturii", „Sistemul solar și tainele lui", „Sufletul — între mit și știință", „Legendele cerului", „Fenomenele atmosferice", „Apariția omului pe pămînt", „Omul și spațiul cosmic" și altele.

S-au bucurat de o deosebită apreciere activitățile complexe cu participarea unor specialiști din diverse domenii de activitate, însoțiți de caravane cinematografice și de biblioteca mobilă, care pe lîngă expunerile pe temele mai sus amintite și răspunsurile la întrebări, au prezentat filme cu caracter științific, iar periodic au fost organizate zile ale brigăzilor științifice.

Un rol important îl au cele peste 38 de universități cultural-științifice, a căror activitate este axată în mare măsură pe cunoașterea principalelor domenii ale științei, tehnicii și culturii. În cadrul acestor forme de educare și culturalizare se desfășoară cicluri unitare, conferințe, expuneri, lecții, ținute de cadre cu înaltă pregătire și abordîndu-se teme dintre cele mai variate.

Dezvoltarea economico-socială impetuoasă, fără precedent a județului Covasna, ca dealtfel a tuturor județelor patriei, este rodul politicii științifice a partidului și statului nostru de înflorire a tuturor zonelor patriei, cu precădere a celor care în trecut au fost mai puțin dezvoltate, între care se numără și județe cu populație mixtă sub raport național.

Se poate afirma că piatra de hotar pe drumul luminos al industrializării socialiste a meleagurilor covăsnene, a

dezvoltării lor multilaterale o reprezintă istorica vizită de lucru pe care secretarul general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, a efectuat-o în această parte a ţării în anul 1967, cînd s-au pus bazele platformei industriale de la Tîrgu Secuiesc, ce urma să cuprindă patru întreprinderi de interes republican, care la ora actuală contribuie în mare măsură la realizarea producţiei industriale a judeţului. În cadrul platformei din Tîrgu Secuiesc a luat naştere şi prima întreprindere a ramurii constructoare de maşini, din acest colţ de ţară, ramură inexistentă pînă la înfiinţarea judeţului — Întreprinderea de şuruburi.

Asemenea oraşului Tîrgu Secuiesc, urmare a grijii permanente şi sprijinului multilateral acordat de conducerea partidului, personal de tovarăşul Nicolae Ceauşescu, grijă materializată în volumul mereu crescînd de investiţii din fondurile centralizate ale statului acordate judeţului, şi celelalte localităţi se înscriu pe verticala progresului, bunăstării şi civilizaţiei.

Municipiul Sfîntu Gheorghe, reşedinţa judeţului Covasna, se înscrie impetuos pe verticala industrializării socialiste, numai în ultimii 10 ani pe raza acestuia înălţîndu-se şi modernizîndu-se zeci de obiective economice şi social-culturale, care au produs mutaţii calitative radicale în viaţa materială şi spirituală a locuitorilor.

Un moment semnificativ în ridicarea pe noi trepte a dezvoltării economico-sociale a judeţului l-a constituit vizita de lucru a secretarului general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, în septembrie 1974, cînd au fost stabilite o serie de măsuri menite să conducă la îmbunătăţirea substanţială a întregii activităţii, sarcinile şi indicaţiile date cu acest prilej constituind pentru fiecare locuitor al judeţului un îndreptar în acţiunea de zi cu zi.

La 19 aprilie 1980, tovarăşul Nicolae Ceauşescu a fost din nou oaspete al municipiului Sfîntu Gheorghe, cu care prilej secretarul general al partidului, preşedintele Repu-

blicii, a vizitat Întreprinderea de aparataj electric și motoare electrice și Întreprinderea de mașini agregat și subansamble auto, unități reprezentative din cadrul platformei industriale a orașului Sfîntu Gheorghe. Din dialogul fructuos purtat cu specialiștii întreprinderilor, centralei industriale și ministerului de resort s-au desprins cîteva idei care stimulează eforturile colectivelor de muncitori, tehnicieni și ingineri în vederea atingerii parametrilor proiectați, perfecționării liniilor de fabricație, echipării lor cu cele mai moderne utilaje pentru asimilarea în cel mai scurt timp a echipamentului electric și de comandă al noului autoturism „Oltcit", a cutiilor de viteză pentru autovehicule grele. Secretarul general al partidului a recomandat întregului colectiv de la Întreprinderea de mașini agregat și subansamble auto să acorde o permanentă atenție reducerii greutății specifice a cutiilor de viteză, îmbunătățirii calității produselor, indicînd ca unitatea să fie dotată cu bancuri de probă prevăzute cu echipament electronic și toate produsele să fie verificate prin acest sistem.

Oamenii muncii de pe platforma industrială și locuitorii municipiului Sfîntu Gheorghe l-au înconjurat și de această dată pe secretarul general al partidului cu cele mai calde sentimente de dragoste și respect, asigurîndu-l că nu-și vor precupeți eforturile în muncă pentru înflorirea scumpei noastre patrii, România socialistă.

Măretele realizări dobîndite de România socialistă în dezvoltarea sa economico-socială, în ridicarea gradului de bunăstare și civilizație generală demonstrează grăitor, cu deplin temei, că măsurile adoptate acum 12 ani privind reorganizarea teritorial-administrativă au avut o importanță deosebită, s-au dovedit juste, ele au descătușat energiile uriașe ale maselor largi populare din orașe și sate. În acești ani și mai ales după Congresul al XI-lea al partidului, au fost adoptate măsuri ferme privind amplasarea forțelor de producție pe întreg teritoriul țării, trasînd ca unul din obiective principale dezvoltarea într-un ritm mai rapid a județelor rămase în urmă, astfel încît pînă în 1980 fiecare județ să realizeze o producție industrială de cel puțin 10 miliarde lei.

1. TRADIȚII

Cultura populară a locuitorilor români și maghiari de pe cuprinsul județului Covasna se caracterizează prin trăsături asemănătoare, ca urmare a situării în aria culturală a bazinului carpato-dunărean, prezentînd în același timp și note specifice, cu semne de influență reciprocă.

Tradițiile artistice și culturale create în cursul secolelor de conviețuire a acestora cunosc o mare varietate de exprimare atît în domeniul creației materiale, cît și în al celei spirituale. Ingeniozitatea spiritului creator se oglindește în arhitectură, port, artă populară, în folclorul literar, muzical, în cel coregrafic, teatral, în obiceiuri.

Bogăția culturii populare a atras pe mulți specialiști din diferite domenii, a căror activitate au făcut-o cunoscută unui public larg.

2. ARTA POPULARĂ

Abundența lemnului de foioase și conifere din pădurile județului a servit printre altele la construirea de adăposturi umane încă din perioada neolitică, așa cum o atestă macheta casei „cucuteniene“ de la Ariușd, al cărei plan se poate distinge în arhitectura țărănească pînă în secolul al XIX-lea.

Una din principalele caracteristici ale zonei constă în faptul că încă din vechime (epoca fierului) se construiau locuințe de suprafață, concomitent cu locuințele semiîngropate.

Materialele de bază în construcție erau lemnul, piatra, mai tîrziu cărămida și, numai în rare cazuri, în mod pro-

vizoriu, se lucrau pereți din împletituri de nuiele „în furci".

Casele de lemn tradiționale aveau pereții din cununi de bîrne orizontale, prinse la colțuri în cheutori rotunde sau drepte — în funcție de profilul transversal al bîrnelor. Acoperișul în patru ape era foarte înalt (2/3 din înălțimea pereților), cu învelitori din paie, stuf, șindrilă și abia în secolul al XIX-lea a început a fi folosită țigla.

Construcțiile aparținînd secolului XX folosesc cu precădere sistemul pereților în „șoși", mai economic în utilizarea lemnului (se folosește lemn segmentat de esență moale).

Planul locuinței este de tip dreptunghiular, cu tindă și prispă pe latura lungă, din care a evoluat apoi „tîrnațul" sau gălăria, închisă pînă la înălțimea de 80—100 cm, cu scînduri traforate și stîlpi sculptați. De menționat faptul că în arhitectura țărănească au evoluat de prin secolul al XVII-lea două tipuri de case țărănești: din lemn, de formă dreptunghiulară și din piatră și cărămidă, cu pridvoare boltite, numite „curii" sau „conace" pentru că au fost considerate locuințe ale unei pături mai înstărite. Putem afirma că erau asemănătoare „culelor" oltenești.

Ca și în alte părți, țăranul era și arhitectul și constructorul propriei case, pe care o ridica în etape, cu ajutorul neamurilor și al vecinilor, „în clacă", cum se mai practică și în prezent în satul Valea Mare.

Conviețuirea populației române și maghiare a dat naștere unei mari diversități de forme de locuință. Cele cîteva relicve și memoria bătrînilor atestă că tipul de casă cel mai răspîndit era casa cu tindă. Tinda nu era situată în toate cazurile într-un anumit loc — putea fi la colțul stîng sau cel drept al clădirii, sau să aibă o poziție mediană. Aceste forme de case se găseau atît la populația română cît și la cea maghiară. Începînd din secolul al XIX-lea, tinda a început să fie închisă, cu pereți de scîndură sau din lemn, cu o singură ușă principală. Din tindă se intră în celelalte încăperi, ea servind totodată ca loc de depozitare a cerealelor și loc de urcat în podul casei.

Mai tîrziu întîlnim construcții cu mai multe încăperi din lemn sau cărămidă cu foișor, acoperiș în două sau trei

ape, cu o teşitură la faţadă numită „ghibăl", sub care se află una sau două ferestre pentru iluminat podul, şi în cele mai multe cazuri sînt înscrise anul construcţiei şi iniţialele proprietarului.

Din a doua grupă caracteristică de locuinţe, conacele, se mai găsesc încă numeroase exemplare răspîndite pe tot cuprinsul judeţului, purtînd amprenta vremii. Cele mai reprezentative se găsesc la Cernat, Ilieni, Ozun, Sînzieni, Turia, Bicfalău, Băţani. Construcţiile masive din piatră şi cărămidă, acoperite cu ţiglă în solzi, chiar şi cu şindrilă, unele cu acoperiş dublu, au frontoane sau foişoare cu arcade şi pilaştri, reprezentînd variantele populare ale renascentismului, barocului, neoclasicismului, care dau un aspect specific localităţilor.

Recensămîntul clădirilor din anul 1890, prezintă următoarea situaţie: locuinţe din piatră şi cărămidă =7,3 %; din chirpici =0,97%; din lemn =91,8%, iar după învelitoare cu ţiglă sau tablă =19,6%; cu şindrilă =71,1%; cu stuf numai 3,23%.

Portul popular al zonei prezintă vechi elemente orientale, cu influenţe occidentale recente în proporţie redusă. Astfel, croiala dreptunghiulară caracteristică lenjeriei de corp şi altor piese ca: **fota, androcul, rocul** (scurteica) şi vechiul palton lung, **cedele**, este o moştenire orientală. Origine orientală au, de asemenea, **opincile** şi **cizmele**. Croiala cu linii rotunjite de origine occidentală apare la **laibăre, scurteici, cioareci** şi la **paltoane**. Majoritatea pieselor de port au suferit de-a lungul evoluţiei generale transformări specifice. Materialele necesare au fost ţesute în gospodăriile populaţiei, din in, cînepă şi din lînă toarsă sau bumbac. Răspîndirea ţesăturilor de fabrică este consemnată încă la începutul sec. XVIII, proporţia lor rămînînd multă vreme redusă. Piesele de port se confecţionau în gospodării, excepţia făcînd cele din piele, cu timpul apărînd specialişti şi pentru confecţionarea hainelor din postav.

La începutul secolului trecut populaţia judeţului începe să renunţe la portul tradiţional, procesul încheindu-se în preajma primului război mondial. Fac excepţie cîteva sate din zona Baraoltului.

Portul bărbătesc numără puține piese și este relativ sobru. Cămașa cu mîneca largă a fost înlocuită treptat cu un tip nou cu mîneca prinsă într-o bandă pe gît, avînd guler ornamentat cu ață albă.

Românii încingeau cămașă lungă cu un șerpar din postav sau piele, iar maghiarii purtau o cămașă mai scurtă prinsă în cioareci cu o curea. Se purtau cioareci albi sau gri, în funcție de vîrstă și situația socială, din postav cu croială deosebită, la maghiari fiind accentuată cu șnur negru. Deasupra cămășii îmbrăcau un laibăr din postav negru sau albastru ce se închidea cu bumbi pînă la gît. Laibărul din Vîlcele se ornamenta cu șnur. Iarna îmbrăcau și o haină scurtă din postav — **scurteică**, sau o haină lungă. **Gheba** în zona Buzaielor și **șuba** din împrejurimile orașului Tîrgu Secuiesc se căptușeau cu blană. Aceste haine din postav de casă erau tivite cu panglici colorate. La pădurit și la arat se purtau opinci, la muncile obișnuite ghete, iar cu ocazia sărbătorilor cizme. Pînă în secolul trecut bărbații purtau plete, iarna purtînd pe cap căciulă, iar vara pălărie cu bor lat. Vîrsta se marca cu panglică roșie, albastră sau neagră prinsă în pălărie.

Portul femeiesc număra mai multe piese și era mai colorat. Cel românesc se compunea din **cămașă** cu mîneca prinsă de guler, deosebită de cea maghiară, care era prinsă din umăr, avînd guler încrețit. Cămașa romîncelor se ornamenta cu broderie roșie sau neagră, cu motive geometrice (la Valea Mare) și motive florale negre cu paiete (la Vîlcele). Cămașa femeilor maghiare era ornamentată cu cusătură albă pe crețurile mînecilor și pliuri tighelite pe piept. Peste poala albă, care putea fi separată sau prinsă de cămașă, se purta **fota** sau fustă încrețită, lungă. Aceasta avea o nuanță mai închisă datorită răsucirii a două culori și folosirii culorilor roșu, albastru și negru. Pentru accentuarea taliei se îmbrăcau două sau trei fuste una peste alta. **Androcul** din Întorsura Buzăului și din Vîlcele era din postav închis plisat. Peste fustă, în față, se purta un șorț alb, negru sau în vrîste, împodobit fie cu benzi de catifea, asemănătoare celor de pe fustă, fie cu ciucuri sau dantelă.

Fetele îmbrăcau vara o lăibărică din pînză de casă sau mătase, lungă și cu răscroială dreptunghiulară la români, mai scurtă și cu răscroială ovală la maghiari, tivită cu catifea pe linia croielii. Fetele din Racoșul de Sus purtau la dans lăibărică din piele, înflorată. La Bicsad, deasupra lăibăricei se lega o basma de mătase. Femeile purtau o vizică strîmtă din pînză de casă pentru vară și din postav pentru iarnă. Paltoanele lungi prezentate la portul bărbătesc se purtau și de către femei. Încălțările femeilor se asemănau în general cu cele bărbătești, diferind carîmbul moale al cizmelor cu tivitură, respectiv culoarea roșie, galbenă a celor cu carîmbi tari. Fetele purtau păr lung, împletit într-una sau două cozi, iar femeile conci cu ceapsă. Fetele maghiare purtau la ocazii festive o partă aurită ce s-a păstrat doar la Racoșul de Sus, iar româncele gimbir, voal sau ștergar. Fetele se împodobeau cu șiraguri de mărgele sau salbe, la brîu cu curea țintuită cu panglici colorate și cu o batistă brodată. La muncile de vară se purtau pălării din paie cu boruri largi.

Confecționînd unelte, locuitorii județului, ca și în alte părți, au avut în vedere îmbinarea utilului cu frumosul. La obiectele confecționate din os (cornurile pentru praf de pușcă), ornamentația constă în reprezentarea stilizată a figurilor umane și geometrice prin tehnica scrijelării. Materialul lemnos era judicios folosit în confecționarea diferitelor obiecte. Astfel din coaja mesteacănului se confecționau solnițe, a căror ornamentație derivă chiar din îmbinarea laturilor externe ale scoarței, accentuate cu cîteva linii și puncte. Pe asemenea solnițe apar și motive mai puțin legate de tehnica amintită. Obiectele de tors, țesut (furcă de tors, zimț), de spălat rufe (mai de rufe) constituiau daruri pentru fete din partea flăcăilor, fapt pentru care erau ornate frumos prin încrustare cu motive geometrice: rozete, linii în zigzag, triunghiuri amplasate pe nervuri, „dinte de lup". De asemenea, bărbații ornamentau unele unelte și obiecte casnice: solnițe, pive, precum și pipe, port-briceag etc. Uneori, în cazul bîtelor ornamentale lemnul e modelat în conformitate cu proeminențele naturale ale materialului. Obiectele mai dificil de executat, în cazul mobilierului, erau confecționate de către

meşteri: lăzi de zestre cioplite, ornamentate după gustul solicitanţilor cu motive geometrice. În secolul XIX, ca urmare a pătrunderii influenţelor motivelor florale în mobilierul pictat, asistăm la extinderea acestui fel de ornamentaţie. În secolele XVIII—XIX funcţionau mai multe centre specializate în confecţionarea mobilierului pictat la Tîrgu Secuiesc, Vîrghiş, Racoşul de Sus, Belin etc. Printre obiectele monumentale din lemn, un loc important îl deţin stîlpii cu motive sculptate, avînd diverse semnificaţii, şi porţile secuieşti din secolele XVIII—XIX, care se impun atît prin ornamentaţia bogată în care apar şi figuri fantastice, cît şi prin monumentalitatea lor. Obiectele din fier ca: frigări, miţe, zăvoare, barde sînt ornamentate fie prin ştampilare, fie prin răsucire. Majoritatea ţesăturilor (feţele de masă, ştergarele, cearşafurile, materialele de fuste) prezintă o amplă ornamentaţie geometrică. Acestea erau ţesute în 2-4 iţe cu ornament de vrîste sau de pătrate. Scoarţele secuieşti din lînă sînt ornamentate cu motive geometrice, romboidale, drepte şi în zigzag, în culori vegetale şterse. Aceeaşi modalitate se întîlneşte şi în cazul cusăturilor în cruci duble păstrate în Araci. Motivele stilizate, florale şi animaliere renascentiste apar doar pe cusături, după desen liber, în sec. XVI—XIX. Ornamentarea pieilor era un atribut al meşterilor cojocari, curelari, organizaţi în bresle. Dintre produsele lor se disting cojoacele ornate cu motive florale.

În cele 19 centre de ceramică din judeţ s-a ajuns la un înalt grad de măiestrie, mai ales în cazul canceelor (cănilor) cu motive florale grafitate de la Aita Mare. O gamă variată de ornamentaţie florală şi geometrică se întîlneşte şi la cahlele confecţionate în tipare. Dintre produsele din aluat şi cocă se evidenţiază cele cu ornamentaţie bogată, utilizate la diferite ocazii: chemare la nuntă, înmormîntare. Turta dulce din Tîrgu Secuiesc, presată în tipare, reprezintă figuri umane, animaliere, florale şi geometrice. Mocanii din Voineşti şi Breţcu şi ornau cu păpuşare cadourile din caş pe care le ofereau fetelor. O măiestrie deosebită se remarcă şi în cazul ornamentării ouălor prin tehnica încondeierii unor motive arhaice.

3. FOLCLORUL LITERAR, MUZICAL ȘI COREGRAFIC

În genul epic, basmele au rădăcini în comunitatea gentilică, ele exprimînd năzuințele sociale ale poporului. Pe măsură ce basmele populare încep să se transmită din ce în ce mai rar, locul lor este luat de piese epice mai reduse (legende etiologice și istorice), cunoscînd o mare popularitate genurile scurte, cum sînt anecdotele, glumele. Zicătorile și proverbele sînt totdeauna actuale prin caracterul lor aforistic, în schimb ghicitorile devin tot mai puțin cunoscute.

Baladele românești și maghiare prezintă semne comune de influență reciprocă. Baladele românești sînt de caracter epico-liric, pe cînd cele maghiare sînt dramatice. Acest caracter specific apare și în cazul variantelor baladei „Miorița". În repertoriul liric se întîlnesc mai rar piese arhaice, ca de exemplu cîntecul istoric, doina. În schimb unele piese legate de cicluri de viață, cum sînt cîntecul de leagăn și bocetul, precum și folclorul copiilor, prezintă unele trăsături foarte vechi. Din folclorul obiceiurilor sînt demne de evidențiat colindele cu motive cosmogonice foarte arhaice, precum și rimele legate de sorcovă.

Majoritatea textelor lirice și rituale (doina, cîntecul epic, bocetul) sînt interpretate individual, vocal sau vocal-intrumental, în schimb colindul și unele cîntece ceremoniale, cum sînt urările onomastice, se cîntă în grup. Muzica de dans se execută numai instrumental. Instrumente tipic populare sînt: fluierul, țitera, drîmba, mai recent vioara, țambalul, contrabasul.

Dansurile specifice în subzonele muntoase din localitățile Brețcu, Zăbala, Voinești, Zagon, Bazinul Întorsura Buzăului, ca și din Dobîrlău, Vîlcele, Hăghig, Belin fac parte din coregrafia evului mediu și a epocii moderne. Din evul mediu s-au păstrat: Ursăreasca, Lăzeasca, Brîul, Hora Sîntiliei, Hora miresei, Sîrba, Chindia, iar din epoca modernă Fogașul (dans bărbătesc al bătrînilor din Vîlcele), Învîrtita și Ardeleana. Dansurile Oița, Alunelul, Ciobănașul, Mînioasa, Hațegana, Călușarul ardelenesc și Banul Mărăcine sînt creații ale ultimelor două secole. Folclorul coregrafic secuiesc păstrează doar elemente specifice dan-

surilor din evul mediu, ca în cazul dansului de femei de la Olteni, precum şi în jocurile de copii de pe tot cuprinsul judeţului. În bazinul Baraoltului şi în localităţile de la poalele arcului carpatic se cunosc dansuri populare aparţinînd mai ales epocii moderne, avînd caracter liber, jucate în perechi, cu posibilitate de improvizare. În ultimele două secole s-au creat jocurile Barza, Şapte paşi, Polca, Balog, Ceardaşul secuiesc, cunoscute mai ales în bazinul Baraoltului, elemente ale acestora întîlnindu-se şi în folclorul românesc.

Sub influenţa culturii urbane, folclorul coregrafic tradiţional se restrînge, unele dansuri dispărînd din viaţa comunităţii respective, ca de pildă Ursăreasca, Brîul, Lăzeasca, Bărbuncul etc.

4. OBICEIURI

În cadrul folclorului, ciclul de iarnă cuprinde obiceiuri din preajma Anului Nou, în legătură indirectă cu munca agrară. Repertoriul perioadei se desfăşoară în ultimele zile ale lunii decembrie şi primele zile ale noului an, cuprinzînd colindul propriu-zis şi cel de copii, urarea cu plugul, cu buhaiul, zoritul, jocurile şi dansurile cu măşti.

În seara de Anul Nou, flăcăii români se deplasează cu plugul tras de doi sau patru boi, cu clopote şi bice, pe la casele cu fete de măritat, urîndu-le fericire şi belşug. În ziua de Anul Nou copiii umblau pe la case cu sorcova. Pentru petrecerea din ultima săptămînă a anului feciorii satului îşi aleg conducătorii cetei, care au sarcini bine determinate în menţinerea ordinei şi buna desfăşurare a petrecerilor. Astfel, conducătorul cetei — vătaful — are dreptul să pedepsească pe cei care încalcă disciplina şi regulile petrecerii. Executarea pedepsei revine pîrgarului. La Belin acest obicei coincide cu „intrarea în rîndul feciorilor". Petrecerea constă din jocuri, zorit, ospăţ etc. În perioada cîşlegilor se desfăşoară o multitudine de obiceiuri distractive, purtînd diferite denumiri. Tinerii se maschează, umblă cu capra, obicei cunoscut şi la maghiarii din zona Baraoltului. Cîşlegile se încheie cu ceremonialul de înmor-

mîntare a farşangului, care prezintă numeroase nuanţe specifice locale.

În localităţile Belin, Ozun, Bicfalău se mai organizează şi azi carnavaluri de primăvară, cînd bărbaţii, travestiţi în mire şi mireasă, în urşi, haiduci, boştinari, de obicei călări, colindă prin sat, intrînd în fiecare curte, unde fac urări de belşug. În mai multe localităţi se montează pe o roată de car două manechine umplute cu paie, care simbolizează iarna, şi care sînt înmormîntate la marginea localităţii.

Folclorul perioadei primăvară-vară este reprezentat prin cîntece, jocuri şi manifestări tematice. În noaptea de 1 Mai se pun la stîlpul porţii caselor cu fete de măritat armindeni (mesteceni înverziţi). Majoritatea obiceiurilor se desfăşoară paralel cu munca agrară şi pastorală. Un străvechi obicei ce se mai practică şi în prezent la Voineşti-Covasna — Nedeea Mocănească — dă prilej reunirii tuturor ciobanilor tineri. Data sărbătorii este în prima duminică a lunii august, cînd ciobanii ajung la jumătatea sezonului şi, conform obiceiului, au dreptul să coboare din munte pentru trei zile, la petrecere, aducînd fetelor în dar păpuşi din caş, iar buchetul de busuioc oferit de fete este semn al acceptării cererii în căsătorie. Petrecerea constă în jocuri, întreceri de cai, trînte ciobăneşti şi momente improvizate de amuzament.

Un obicei, legat de agricultură, constă în împletirea cununei de grîu de către fetele secerătoare la încheierea secerişului, cunună purtată cu mare alai şi aşteptată de către săteni, care stropesc fetele cu apă. Unele munci, cu precădere cele agricole, se efectuau în „clacă", aşa cum se făceau construcţia casei, prăşitul, torsul şi albitul cînepei, cu ajutorul rudelor şi prietenilor.

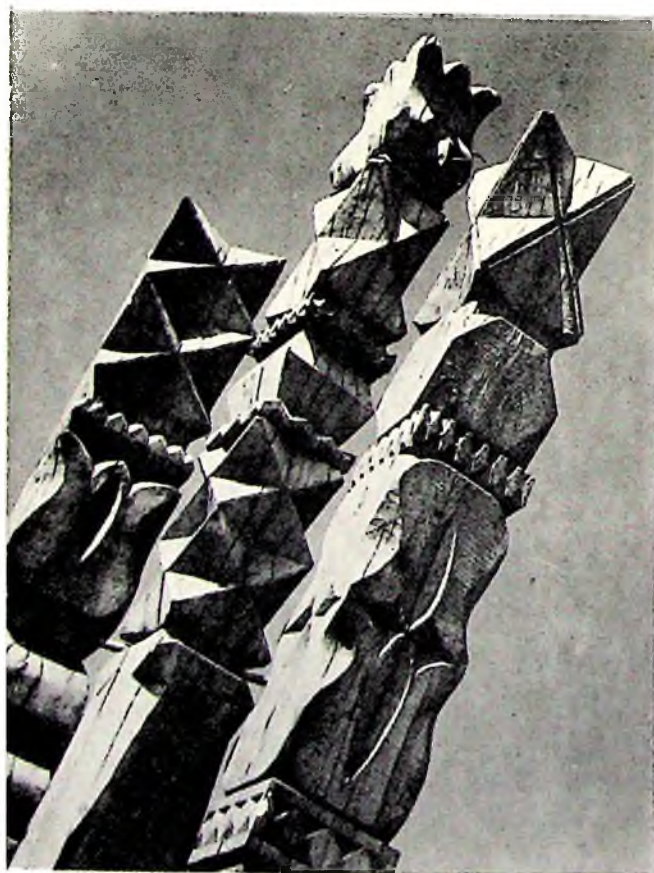
Evenimentele cele mai importante din ciclul vieţii — naşterea, nunta şi înmormîntarea — se desfăşurau cu rituri şi ceremonialuri străvechi.

5. INSTITUŢII, MONUMENTE ŞI PERSONALITĂŢI CULTURALE

Activitatea cultural-artistică şi educativă în ansamblu cunoaşte şi în judeţul Covasna o dezvoltare susţinută, baza materială a acesteia îmbogăţindu-se an de an. Activitatea

Muzeul etnografic din comuna Cernat

Motiv popular secuiesc. Sculptură în lemn (Jakabos István) din centrul orașului Tîrgu Secuiesc.

Renumitul meşter în pictură pe mobilă populară Sütő Béla din Virghiş împreună cu nepotul său.

Aspect al taberei de sculptură din Arcuș

Biserica de lemn din Cilnic (sec. XVIII)

Hanul „Hatod" de pe şoseaua dintre Sfîntu Gheorghe şi Tîrgu Secuiesc.

culturală este asigurată de un teatru de stat, un muzeu județean cu patru secții, o bibliotecă județeană și 358 biblioteci școlare, documentare și publice, care cuprind peste un milion de volume, cinci case de cultură și 111 cămine culturale, 61 cinematografe, un ansamblu folcloric, o școală populară de artă, un centru de îndrumare a creației populare și a mișcării artistice de masă.

În orașul reședință de județ funcționează o casă orășenească de cultură, precum și casa de cultură a sindicatelor, inaugurată în anul 1975, care, prin dotarea materială și funcționalitatea spațiilor, asigură condiții optime atît pentru petrecerea plăcută și utilă a timpului liber cît și pentru organizarea unor acțiuni instructiv-educative și politice, la nivelul exigențelor actuale. În celelalte orașe ale județului ființează cîte o casă de cultură și cluburi ale tineretului, unde au loc numeroase manifestări menite să contribuie la formarea conștiinței socialiste, a unor trăsături moral-politice revoluționare.

Muzeul din Sfîntu Gheorghe a fost înființat în anul 1879 de către Cserey Iánosné Zathureczky Emilia, o pasionată colecționară de piese muzeistice. „Muzeul Cserey" număra 8 779 de obiecte muzeale, această colecție, donată în același an administrației muzeului și conservată în clădirea liceului din localitate, constituind fondul inițial al viitorului muzeu.

Datorită creșterii rapide a colecțiilor, sălile au devenit neîncăpătoare, misiunea proiectării și construirii noii clădiri fiind încredințată în anul 1910 arhitectului Kós Károly. Construcția noului muzeu a început în august 1911 și a fost încheiată în anul următor. Noua clădire monumentală, întrunind caracteristicile arhitecturii populare din zonă, asigură condițiile necesare funcționării unui muzeu modern.

În timpul primului război mondial muzeul a fost transformat în spital militar, redeschizîndu-și porțile pentru publicul vizitator abia în anul 1920, cu următoarele secții: bibliotecă-arhivă; istorie-numismatică; etnografie; artă plastică; științe naturale.

An de an patrimoniul muzeului s-a îmbogățit, cunoscînd o creștere mai cu seamă în anii construcției societății socialiste. Dacă la înființare numărul obiectelor era de

8 779, în 1929 a crescut la 70 367, iar în anul 1980 numărul acestora s-a ridicat la 187 044 de obiecte.

După 1968, Muzeul din Sfîntu Gheorghe a cunoscut o dezvoltare fără precedent, fiind lărgit cu noi subunități: la Bățanii Mici a luat ființă **Casa memorială Benedek Elek**; în anul 1969 la Tîrgu Secuiesc s-a amenajat o **expoziție permanentă de istorie locală**; în anul 1971 la Sfîntu Gheorghe a fost inaugurată **Casa memorială Gyárfás Jenő**; în anul 1973 în comuna Cernat, într-un conac caracteristic arhitecturii locale, și-a deschis porțile o **expoziție permanentă** cu profil etnografic.

Teatrul maghiar de stat din Sfîntu Gheorghe, înființat de mai bine de 30 de ani, și-a propus ca țeluri principale, încă de la începutul existenței sale, păstrarea și conservarea tradițiilor culturale ale poporului român și naționalităților conlocuitoare, redarea în forme artistice de înalt nivel a dramaturgiei universale, angajîndu-se să slujească plenar, prin mijloacele sale specifice, arta pentru locuitorii acestor meleaguri.

În cei peste treizeci de ani de existență, teatrul a susținut peste 10 000 spectacole în fața a peste trei milioane și jumătate de spectatori. Prin grija permanentă a statului, teatrul dispune de o puternică bază materială, iar valoarea inventarului este de aproape 10 milioane lei.

Baza materială a activității cu cartea se prezintă în felul următor:

	1970	1980
Biblioteci publice		
volume existente	382 730	638 002
cititori înscriși	33 208	34 548
Biblioteci specializate	3	4
volume existente	157 500	175 000
cititori înscriși	100	860
Biblioteci școlare	138	151
volume existente	195 000	310 000
cititori înscriși	9 300	12 760
Biblioteci sindicale	49	55
volume existente	52 370	75 583
cititori înscriși	4 100	6 980

Întreprinderea cinematografică județeană asigură o bună pătrundere și popularizare a filmului artistic și documentar, atît din producția națională cît și din cea străină.

Primul spectacol cinematografic în județul Covasna a avut loc tot la Sfîntu Gheorghe, la 24 februarie 1912, unde au fost proiectate filme pînă în anul 1949.

Inaugurarea primelor săli de cinematograf cu program permanent are loc în anul 1949 la Sfîntu Gheorghe, iar în orașele Tîrgu Secuiesc și Covasna, în anul 1961.

După reorganizarea administrativă din 1968, cînd a luat ființă județul Covasna, a fost construit și a intrat în funcțiune cel mai reprezentativ cinematograf județean — „Arta" din Sfîntu Gheorghe, cu o capacitate de 500 locuri, iar cinematograful „Lux" a fost reconstruit și modernizat.

În prezent în cadrul județului funcționează patru cinematografe cu peliculă de 35 mm, în săli proprii, în orașele Sfîntu Gheorghe, Tîrgu Secuiesc și Covasna, cu o capacitate de 1 296 locuri. În celelalte localități sînt în total 56 de unități cinematografice cu peliculă de 16 mm, care își desfășoară activitatea în sălile caselor și căminelor culturale din localitățile respective.

Pe teritoriul județului sînt conservate numeroase monumente istorice, cultural-artistice, de importanță locală și națională. Astfel la Vîrghiș se află o frumoasă construcție renascentistă (fostul **castel Daniel**), construită la începutul secolului XVI și amplasată într-un cadru peisagistic constituit de parcul care o înconjoară. Elementele renascentiste sînt vizibile la ancadramentele ușilor și ferestrelor, sculptate în andezit roșu, precum și la stîlpii arcadelor celor trei logii, pe laturile de nord și de sud. Monumentul a suferit unele transformări în secolul XVIII, cînd castelul a căpătat un aspect baroc.

În satul **Micloșoara** se înalță o construcție din secolul XVI, în stil renascentist. Ancadramentele sînt cioplite în piatră și stau ca mărturie a stilului originar. Între anii 1730—1830 construcția suferă unele modificări. Actualmente fațada principală are un aspect clasicist, rod al transformărilor mai recente, rămînînd în forma originală doar fațada opusă, cea dinspre sud. Recent au fost scoase

la iveală şi ancadramentele fostei intrări principale, care vor fi puse în valoare cu ocazia viitoarei restaurări.

Construcţie realizată tot în stil renascentist, în secolul XVII, probabil la 1669, fostul castel din satul **Tălişoara** prezintă elemente de piatră cioplită, ancadramente şi stîlpi ai logiilor din partea de nord, care sînt cele mai valoroase ale monumentului. Terasa din partea de sud-est de pe faţada principală a fost, probabil, adăugată cu ocazia renovării din anul 1884.

În satul **Filia**, comuna Brăduţ, a fost ridicată o impozantă clădire în anul 1713, care reprezintă o locuinţă tipică pentru acea perioadă. Stilul construcţiei este baroc, lucru evident din frontonul intrării, dar, ca toate construcţiile mai importante, a suferit şi influenţa clasicismului. Clădirea păstrează caracterul iniţial specific barocului transilvănean, mai ales prin frumoasa siluetă bine proporţionată şi acoperişul întrerupt.

Din a doua jumătate a secolului XVI datează clădirea fostului conac Apor, în comuna **Turia**. Prima modificare, din 1640, este atestată de o placă de piatră aflată în camera de primire. La sfîrşitul secolului XVII clădirea a fost din nou modificată, cele două ancadramente renascentiste ale sălii datînd din 1693. Probabil tot atunci s-au executat picturile uneia din sălile cu boltă cilindrică, cu penetraţii conţinînd ornamente florale renascentiste, ulterior acoperite cu o structură barocă. Aspectul exterior în stil clasic datează de la începutul secolului XIX.

Cetatea Bálványos, care domină de pe un vîrf de munte staţiunea cu acelaşi nume, este situată la o altitudine de 1 020—1 040 m. Partea mai veche este turnul-locuinţă, de plan patrulater neregulat. Din acest turn s-a păstrat zidul nord-estic pînă la o înălţime de 18 m. În a doua fază a fost construit zidul de incintă cu lungimea de 120 m, cu planul neregulat. Pe versantul vestic al muntelui se află incinta a doua, aparţinînd fazei a treia de construcţie. Aceasta are formă ovală, cu lungimea de cca 200 m.

Cetatea Ika, de lîngă Cernatul de Sus, a fost construită probabil în sec. XIII, păstrîndu-se în întregime zidul turnului de sud. Forma originală era de plan alungit, întărită cu două turnuri rotunde, aflate la nord şi la sud.

Cetatea fortificată din comuna Ilieni are planul pentagonal, cu patru bastioane şi un turn de poartă şi datează din secolul XIII, avînd in interior fragmente ale unei cetăţi mai vechi, întărită cu un turn de poartă, care astăzi serveşte ca turn-clopotniţă.

Alte cetăţi importante sînt cele de la Aita Mare, Belin, Arcuş, Lemnia, Sfîntu Gheorghe, Cernatul de Jos.

În a doua jumătate a secolului al XIII-lea a fost construită, în stil romanic, o biserică în comuna **Ghelinţa.** Pe la 1330 interiorul a fost decorat cu picturi murale, iar la începutul secolului al XV-lea absida a fost reconstruită în stil gotic. Tavanul, casetat cu motive de Renaştere, datează din 1628. Din perioada barocă datează altarul şi balustrada balconului.

Importantă din punct de vedere al picturii murale este şi biserica din Biborţeni, care datează probabil din secolele XV—XVI, aspectul iniţial fiind schimbat în întregime. Pictura murală a fost restaurată în 1972.

Construită din lemn în 1740 sau 1785, biserica ortodoxă din Chichiş are un plan alungit cu absidă poligonală şi turn de lemn, care prezintă la partea superioară o galerie cu stîlpi de lemn sculptaţi. Interiorul este boltit, iar ca elemente deosebite sînt picturile de pe uşi.

În memoria fiilor neamului care s-au jertfit pentru nobilele idealuri de dreptate socială şi naţională ale poporului, semn al preţuirii şi cinstirii acestora, în judeţul Covasna au fost ridicate o serie de monumente:

Monumentul Ostaşului român din Sfîntu Gheorghe a fost dezvelit cu ocazia vizitei din 18 septembrie 1974, în judeţul Covasna, a secretarului general al partidului nostru, tovarăşul Nicolae Ceauşescu. Este opera sculptorului Balogh Péter şi este dedicat cinstirii jertfelor aduse de bravii ostaşi ai armatei române pentru eliberarea oraşului Sfîntu Gheorghe de sub ocupaţia fascistă în toamna anului 1944. Monumentul măsoară 18 metri înălţime şi reprezintă un ostaş român din timpul războiului antihitlerist.

Momentul Ostaşului român din Covasna, ridicat în 1973, operă a sculptorului C. Ionescu, este dedicat cinstirii memoriei soldaţilor români căzuţi în luptele din timpul primului război mondial.

Ca simbol al luptei comune a poporului român și a naționalităților conlocuitoare, dusă pentru libertate socială în epoca medievală, în satul Dalnic a fost ridicată în anul 1976 statuia conducătorului războiului țărănesc din 1514, **Gheorghe Doja.** Statuia în bronz este opera sculptorului Szobotka Andrei și este așezată în apropierea presupusei case în care s-a născut Gheorghe Doja.

În anul 1973 au fost dezvelite la Sfîntu Gheorghe busturile revoluționarilor de la 1848 — Nicolae Bălcescu și Gábor Aron —, în orașul Tîrgu Secuiesc statuia lui Gábor Aron și în Baraolt un monument comemorativ în memoria luptătorilor pașoptiști.

Cinstind jertfa luptătorului comunist Lázár Mihály, care și-a jertfit viața pentru drepturile clasei muncitoare, în anii de grea cumpănă ai ocupației hitleriste și horthyste, în orașul Sfîntu Gheorghe a fost ridicat bustul acestuia.

Personalități literare și culturale de pe meleagurile județului:

Mikes Kelemen (1690—1761) născut la Zagon, scriitor, participant la răscoala condusă de Fr. Rákóczi II. Opera sa *Scrisori din Turcia* este o cadopoperă a literaturii epistolare;

Kőrősi Csoma Sándor (1784—1842), născut la Chichiș, lingvist, fondatorul filologiei tibetane.
Opere: *Dicționar tibetan-englez* (Calcutta, 1834)
Gramatica limbii tibetane (Calcutta, 1834)
Viața lui Budha (București, 1972);

Benedek Elek (1859—1929), născut la Bățani, scriitor, publicist, pedagog. A redactat și a editat numeroase ziare și reviste literare, colecții de cărți pentru tineret. A prelucrat numeroase basme din literatura universală. Opere: *Testament* (1894), *Legendele și basmele populare maghiare*, vol. I—IV (1896), *Pămîntul meu natal*, roman autobiografic (1920), *Auziți, oameni !* (București, 1959).

Romulus Cioflec (1882—1955), născut la Aracl, scriitor, redactor, colaborator la „Viața românească", „Sămănătorul", „Gazeta Transilvaniei". Din anul 1911,

redactor la ziarul „Românul" din Arad. Opere principale: *Boierul; Vîrtejul; Pe urma destinului; Cutreierînd Spania; Impresii de călătorie.*

Înființarea ziarelor locale „Cuvîntul nou" și „Megyei Tükör", dezvoltarea instituțiilor culturale au făcut posibil ca în orașul Sfîntu Gheorghe să se stabilească mai mulți membri ai Uniunii scriitorilor din Tîrgu Mureș.

Antologiile editate de Centrul de îndrumare a creației populare și a mișcării artistice de masă au avut un efect pozitiv asupra creației literare, atît în cazul scriitorilor profesioniști, cît și al celor amatori.

În anul 1968 au fost înființate cele două ziare județene: „Cuvîntul nou" și „Megyei Tükör"; totodată a fost construită o tipografie, înzestrată cu mașini și utilaje moderne.

Poeții și scriitorii locali, prin întîlnirile cu cititorii, organizate în primul rînd de biblioteci, desfășoară și o activitate educațională directă.

Anuarul Muzeului județean, „Aluta", oferă largi posibilități de publicare a unor lucrări științifice.

Dintre revistele școlare cele mai însemnate sînt: „Rădăcini" și „Aurora", ambele ale liceelor din Sfîntu Gheorghe.

5. VIAȚA ARTISTICĂ

Viața artistică, ca dealtfel viața spirituală a județului, cunoaște în ultimul deceniu o dezvoltare continuă, fiind susținută atît de potențialul cultural-artistic local, cît și de formațiile artistice profesioniste și de amatori din alte centre ale țării, cum ar fi orchestra simfonică a Filarmonicii din Brașov, Ansamblul folcloric din Tîrgu Mureș, Teatrul maghiar de stat și Opera din Cluj-Napoca, Teatrul dramatic din Brașov și altele.

Cei peste 30 de artiști plastici, din care 8 membri ai U.A.P., expun periodic în orașele și comunele județului, opere cu un bogat conținut angajant și revoluționar, răspunzînd comenzii sociale actuale și exigențelor publicului vizitator. Anual în localitatea Arcuș, se organizează o tabără națională de sculptură în lemn, la care

participă artişti plastici din întreaga ţară, îmbogăţind cu operele lor monumentale minunatul cadru natural al parcului castelului din localitate. În anul 1980 tabăra de la Arcuş se află la cea de a şaptea ediţie.

În judeţ funcţionează un număr de peste 20 de cinecluburi, care îşi aduc o contribuţie însemnată la popularizarea realizărilor economico-sociale ale judeţului, precum şi la educarea patriotică, în spiritul dragostei faţă de muncă a tinerilor şi a celorlalte categorii de oameni ai muncii.

Numeroase formaţii artistice de amatori activează în cadrul unităţilor industriale din judeţ, care prin spectacolele prezentate creează o efervescenţă cultural-artistică educativă în rîndul colectivelor de oameni ai muncii.

Începînd din anul 1970 anual s-a organizat trecerea în revistă a formaţiilor de teatru, cu scopul promovării pieselor într-un act cu conţinut nou. Ca o consecinţă a acestor treceri în revistă, schimburi de experienţă, numărul formaţiilor creşte an de an. În anul 1970 în judeţ existau 110 formaţii cu 1 250 participanţi, în anul 1973 numărul lor a crescut la 149, cu 1 420 participanţi, din care 104 formaţii din cadrul aşezămintelor culturale, 14 sindicale, 31 şcolare. În anul 1974 numărul acestora a crescut la 164, din care 139 în cadrul aşezămintelor culturale, 36 din cadrul sindicatelor şi 2 în cadrul cooperativelor meşteşugăreşti. În anul 1975 în cadrul judeţului există 157 formaţii de teatru, din care 141 formaţii din cadrul aşezămintelor culturale, 14 din cadrul sindicatelor şi 2 din cadrul cooperativelor meşteşugăreşti. În anul 1976 au existat 161 formaţii de teatru, din aşezămintele culturale, 141, în cadrul sindicatelor 17 formaţii, iar în cadrul cooperaţiei meşteşugăreşti 3 formaţii. De evidenţiat atît creşterea numerică cît şi calitativă a participanţilor la Festivalul naţional „Cîntarea României". În prima ediţie au fost înscrise 198 formaţii de teatru, din care 153 din cadrul aşezămintelor culturale, 41 din cadrul sindicatelor şi 4 din cadrul cooperativelor meşteşugăreşti.

În ediţia a doua a festivalului s-au înscris 247 formaţii din care 169 din cadrul aşezămintelor culturale, 52 formaţii sindicale, 5 în cadrul cooperativelor meşteşugăreşti, 21 formaţii ale U.T.C.-ului.

Festivalul național „Cîntarea României" ediția I a cuprins 2 000 formații cu 34 600 participanți, din care:

— așezăminte culturale	822 formații cu 10 923 artiști amatori
— formații sindicale	259 formații cu 3 953 artiști amatori
— licee	192 formații cu 3 259 artiști amatori
— cooperația meșteșugărească	24 formații cu 280 artiști amatori
— școli generale (pionieri)	776 formații 16 206 membri

Au fost create noi formații artistice, cu 837 mai multe față de anul 1975, la care au participat 12 631 de artiști amatori, peste 300 de creatori populari, dramaturgi, compozitori, publiciști, poeți care au activat în cadrul primei ediții a festivalului.

S-a organizat un număr mare de activități educative, manifestări cultural-artistice în cadrul cărora au avut loc peste 5 000 de spectacole în fața colectivelor de muncă din întreprinderi, a sătenilor, a elevilor.

Cele 150 de expoziții de artă populară, artă plastică și fotografică, producții literare de cele mai diverse genuri, au punctat elocvent contribuția creatorilor la desfășurarea festivalului.

Numeroase formații artistice de amatori, interpreți individuali, creatori au reprezentat cu succes județul la faza republicană a festivalului, obținînd rezultate de prestigiu.

În cea de a II-a ediție a Festivalului național „Cîntarea României" s-a pus un accent deosebit pe creșterea cantitativă și calitativă a formațiilor, interpreților și a creatorilor. Astfel s-a reușit ca potențialul artistic al județului să cuprindă 2 728 formații cu 46 505 participanți, din care:

— așezăminte culturale	852 formații cu 14 095 artiști amatori
— sindicate	279 formații cu 3 618 membri
— cooperația meșteșugărească	33 formații cu 564 artiști amatori

— pionieri	884 formații cu 19 134 membri
— șoimi ai patriei	312 formații cu 4 982 membri
— U.T.C.	336 formații cu 5 472 membri.

În cadrul județului Covasna funcționează următoarele cercuri (așezăminte culturale, sindicate, cooperația meșteșugărească):

1. Literatură	43 cercuri cu 527 membri
2. Artă plastică	24 cercuri cu 255 membri
3. Artă populară	26 cercuri cu 444 membri
4. Arta cinematografică (cinecluburi)	13 cercuri cu 155 membri
5. Arta fotografică	37 cercuri cu 284 membri

În cadrul organizațiilor de tineret:

— U.T.C.	56 cercuri cu 1 202 membri
— pionieri	221 cercuri cu 3 408 membri.

TURISM

Județul Covasna are un potențial turistic valoros, datorită peisajului său pitoresc, bogățiilor de ape minerale, mofetelor, precum și existenței unor monumente istorice, de artă și arhitectură.

În ultimii ani s-au întreprins o serie de acțiuni menite să fundamenteze un turism specific locului, care încearcă să valorifice, spre folosul tuturor, tot ce oferă inedit meleagurile covăsnene.

S-au construit noi unități de cazare la Sfîntu Gheorghe, Covasna și Băile Bálványos, unele prevăzute cu baze de tratament cu profiluri adecvate specificului factorilor terapeutici naturali.

Prevederile planului de investiții turistice pe cincinalele viitoare vizează realizarea unor valori importante atît pentru construirea de noi hoteluri balneare, cît și pentru alte lucrări în cadrul stațiunilor mai mici, dar cu izvoare minerale terapeutice foarte eficace (Bálványos, Malnaș-Băi și Vîlcele).

1. **Principalele zone și obiective turistice de interes național și local:**

Făcînd o raionare fizico-geografică a teritoriului județului Covasna, se desprind principalele zone turistice, fiecare cu un patrimoniu turistic specific și de o valoare inedită. Cele mai valoroase zone sînt cele montane, care în general adăpostesc și stațiunile balneoclimaterice din județ. Astfel sînt masivele muntoase ale **Munților Baraolt, Munții Bodocului, Munții Nemiriei** și **Intorsurii Buzăului.**

Munții Baraolt, cu valori peisagistice specifice, oferă turistului o amplă rețea de poteci turistice marcate, zone bogate în ape carbogazoase și sulfuroase, cu numeroase emergențe de bioxid de carbon (văile pîraielor Bățani, În-

tunecos, Belinului, Aita, Arcuş şi Araci). Pe lîngă o floră şi faună foarte bogată, văile deschise adăpostesc rezervații geologice (cuiburi fosilifere) cunoscute în țară.

Pe teritoriul masivului se află mai multe stațiuni balneoclimaterice cunoscute — după factorii terapeutici naturali pe care-i posedă — cum sînt: Băile Malnaş şi Ozunca, Vîlcele, Băile Sugaş şi Biborțeni.

Munții Bodoc, datorită specificului reliefului, a valorilor peisagistice, prezintă importante rezerve turistice pentru viitor. Masivul are o rețea de marcaje turistice foarte deasă, ce leagă o suită de obiective turistice de interes general. Abundența de tezaure hidrominerale şi gaze mofetice, rezervațiile geologice şi cele naturale se concentrează în jurul zonei Bálványos — Lacul Sf. Ana, zonă cu perspective de dezvoltare din punct de vedere turistic.

Munții Nemira şi **Bretcului** sînt prea puțin cunoscuți din punct de vedere turistic. Valorile peisagistice ale munților Nemira (zona Şandru Mare, cu un bogat fond vînătoresc), punctul turistic de pe trecătoarea Oituzului, creasta lungă a Munților Bretcului, nodul turistic Covasna — Comandău cu numeroase obiective, iată cîteva valori ce fac ca acest masiv să devină în viitor o zonă mult căutată de masa turiştilor.

Munții Întorsurii se îmbină armonios în ambianța turistică covăsneană. Apele medicinale (Valea Mare, Zagon), punctele pitoreşti, marcajele turistice realizate în ultimii ani fac posibilă introducerea acestui masiv muntos în circuitul turistic.

Dacă pentru zonele de altitudine este caracteristic turismul montan şi de sfîrşit de săptămînă, pentru zonele deluroase şi depresionare este caracteristic turismul de circulație.

Astfel de zone turistice sînt: Depresiunea Baraoltului, Valea Oltului între Ariuşd şi Căpeni, precum şi între localitățile Bicsad şi Sfîntu Gheorghe; Depresiunile Sfîntu Gheorghe şi Tîrgu Secuiesc precum şi zona Buzaielor.

Zonele turistice de sine stătătoare din județ sînt: văile sudice ale Harghitei de sud, Valea Vîrghişului, a Cormo-

şului şi Baraoltului, zona Masivului Puciosul, Valea Iadului de la Turia, zona Covasna-Valea Zînelor, Mestecănişul de la Reci.

Judeţul Covasna, judeţ cu vechi tradiţii balneare, dispune de un număr de zece staţiuni balneoclimaterice de interes naţional, judeţean şi local. În ordinea importanţei acestea sînt : Covasna, Bálványos, Malnaş-Băi, Vîlcele, Sugaş-Băi, Băile Fortyogo, Biborţeni, Ozunca-Băi, Mărtănuş şi Hătuica.

Covasna, staţiune balneoclimaterică permanentă, situată în depresiunea Tîrgu Secuiesc. Altitudinea 564 m. Climat subalpin cu veri răcoroase şi ierni moderate. Este ferită de vînturi, fiind înconjurată de munţi împăduriţi. Aerul prezintă o bogată ionizare (ioni negativi).

Căi de acces: cale ferată — gară locală, prin Sfîntu Gheorghe; DN 11 pînă în comuna Reci şi în continuare drum judeţean modernizat sau din Tîrgu Secuiesc pe drum judeţean modernizat.

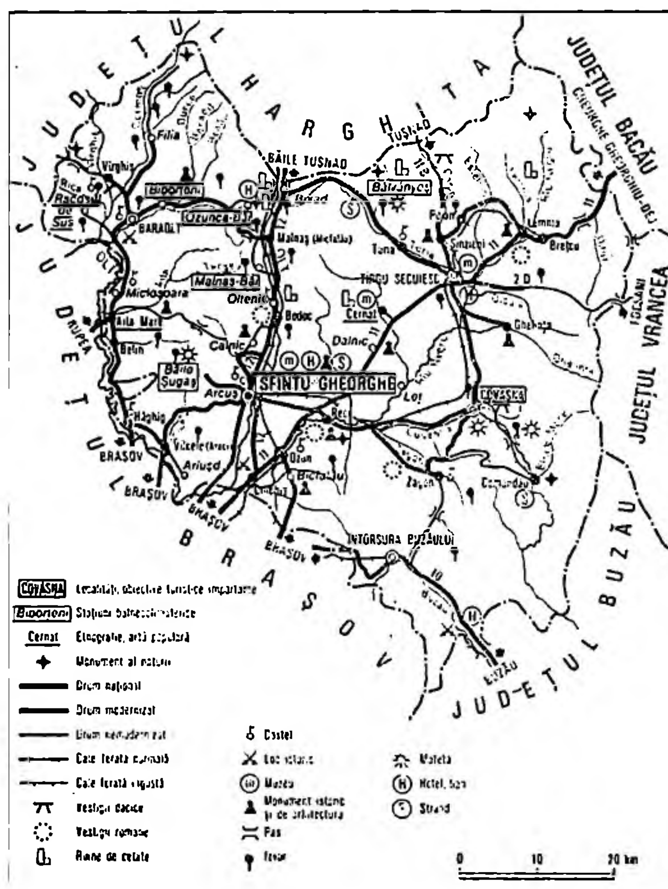
Factori naturali de cură: ape minerale carbogazoase, feruginoase, calcice, hipotone şi hipertone, magneziene cu mineralizare şi compoziţie chimică variată, mofetă conţinînd bioxid de carbon (97—98 %), nămol terapeutic, climat de cruţare.

Indicaţii terapeutice: afecţiuni cardiovasculare, afecţiuni ale sistemului nervos central şi ale sistemului nervos periferic, afecţiuni ale tubului digestiv şi ale glandelor anexe.

Instalaţii şi proceduri de tratament: buvete, pentru cură internă, instalaţii de fizioterapie, instalaţii pentru băi calde cu apă minerală, mofete. Cazare la hotel Covasna, Cerbul, hotel U.G.S.R., hotel U.N.C.A.P., precum şi la case particulare.

Băile Bálványos, staţiune permanentă, situată la poalele Munţilor Bodoc, într-un parc înconjurat de păduri de fag, la 20 km de Tîrgu Secuiesc. Altitudinea 850 m. Climat subalpin. Datorită aşezării sale, este ferită de vînturi.

Căi de acces: cale ferată pînă la Tîrgu Secuiesc, iar de aici autobuz (curse regulate); DN 11 Braşov — Tîrgu Secuiesc; în continuare prin comuna Turia pe şoseaua locală modernizată; DN 12 de la Braşov ori Miercurea Ciuc pînă la Bicsad şi în continuare pe şoseaua locală modernizată.

Harta turistică a județului Covasna

Factori naturali de cură: apele minerale carbogazoase, feruginoase, mofetă, climat de cruțare.

Indicații terapeutice: afecțiuni ale aparatului locomotor; afecțiuni ale sistemului nervos periferic, afecțiuni ale aparatului cardiovascular.

Instalații și proceduri de tratament: instalații pentru băi reci și calde cu apă minerală; ștrand pentru aero- și helioterapie, mofetă. Cazare în vile și pavilioane.

Malnaș-Băi, stațiune balneoclimaterică sezonieră, situată într-o poziție pitorească, în mijlocul pădurilor de fag și stejar ale Munților Baraolt. Climat subalpin. Altitudinea 565 m.

Căi de acces: cale ferată, gară locală, linia Brașov—Sfîntu Gheorghe—Miercurea Ciuc; DN 12.

Factori naturali de cură: ape minerale carbogazoase bicarbonatate, sodice, calcice, magneziene; mofetă, climat de cruțare.

Indicații terapeutice: afecțiuni ale tubului digestiv și glandelor anexe; boli de nutriție, afecțiuni compensate ale aparatului cardiovascular.

Instalații și proceduri de tratament: în stațiune funcționează un sanatoriu pentru copii cu boli digestive, cu bazin pentru băi carbogazoase. Cazare în vile.

Vîlcele, stațiune sezonieră situată în valea pîrîului Vîlcele, la 12 km de Sfîntu Gheorghe, între două ramificații de dealuri bogat împădurite. Altitudine 639 m.

Climat subalpin; ferită de curenți puternici, temperatură medie în timpul verii 12—16°C.

Căi de acces: cale ferată, gară Sfîntu Gheorghe, de aici cu autobuzul (cursă locală regulată) pe drum modernizat Brașov—Sfîntu Gheorghe, prin Bod:

Factori naturali de cură: izvoare minerale de ape carbogazoase, bicarbonate, magneziene, calcice, sodice, feruginoase, hipotone, atermale, climat de cruțare.

Indicații terapeutice: afecțiuni compensate ale aparatului cardiovascular; afecțiuni ale sistemului nervos periferic, afecțiuni ale tubului digestiv; afecțiuni ale tubului digestiv și ale glandelor anexe, afecțiuni ale căilor urinare.

Instalații și proceduri de tratament: instalații pentru băi calde cu ape minerale și buvete pentru cură internă. Stația de îmbuteliere a apei minerale.

Sugaș-Băi, stațiune balneoclimaterică de interes local. Se află la 8,5 km de orașul Sfîntu Gheorghe, pe cursul superior al pîrîului Sugaș. Altitudine 740—780 m.

Climat : subalpin, ferit de vînturi frecvente.

Căi de acces: drum asfaltat de la Sfîntu Gheorghe, pe care circulă curse regulate de autobuze.

Factori naturali de cură: izvoarele minerale carbogazoase, calcice, magneziene, hipotone. Gaze mofetice. Climat de cruțare.

Indicații terapeutice: afecțiuni ale aparatului locomotor, ale aparatului cardiovascular și ale tubului digestiv.

Instalații de proceduri și tratament: buvete pentru cură internă, băi calde, mofete. Cazare în vile.

Zonele folclorice și etnografice din județul Covasna, unde meșterii populari creează adevărate obiecte de artă din lemn și ceramică reprezintă veritabile obiective turistice.

Printre zonele folclorice și etnografice românești putem semnala zona **Voineștilor** de la Covasna și zona **Buzaielor** cu localitățile din jurul orașului Întorsura Buzăului.

Zone folclorice secuiești: zona depresiunii Baraoltului și zona depresiunii Tîrgu Secuiesc.

Obiectele de artă populară din județul nostru, executate de meșterii populari, folosesc ca element de bază ornamentația veche, moștenită de la bătrîni.

Numărul de turiști și dinamica lor

Nivelul circulației turistice actuale este reflectat de datele statistice înregistrate la Oficiul județean de turism Covasna în perioada anilor 1971—1979.

În județul Covasna numărul de înnoptări realizate în perioada de mai sus se prezintă în felul următor:

Specificare	*1971*	*1975*	*1979*
Total județ	173 278	345 014	633 168
din care:			
— unitățile O.J.T.	154 390	261 644	394 337
%	89	76	60
— în rest județ	18 888	83 370	238 831
%	11	24	40

Din cele de mai sus rezultă că numărul de înnoptări în perioada 1971—1975 a înregistrat o creștere de 100%, iar față de 1977 — 50 %. Această dinamică s-a realizat în principal prin hotelurile din Covasna, Bodoc, din Sfîntu Gheorghe și Oituz, Tîrgu Secuiesc.

Este bine de știut că turismul balnear în județul Covasna are o pondere ridicată. În anul 1979 el avea o pondere de 80 % în cadrul turismului, cifră care este și astăzi în creștere continuă, datorită intrării în exploatare a hotelurilor balneare de la Covasna.

O creștere substanțială cunoaște turismul internațional datorită calității factorilor terapeutici naturali de la Covasna, indicați și totodată eficaci în tratarea afecțiunilor cardiovasculare.

Perspectivele valorificării superioare a potențialului turistic

Din zonele cu un pitoresc deosebit și un fond bogat de obiective turistice de interes general în viitor, semnalăm:

— Zona Văii Iadului de la Turia (pentru turism balnear);

— Zona văilor Apa Lentă și Apa Roșie (pentru turism montan);

— Zona Oituzului (pentru turism montan);

— Zona Comandăului (pentru turism de sfîrșit de săptămînă și sporturi de iarnă);

— Zona Buzaielor pentru turism și de agrement;

— Zona Văii Bradului (Bazinul Baraolt), pentru turism balnear și montan;

— Zona Văii Cormoș pentru sporturi de iarnă;

— Zona Defileului carstic al Vîrghişului pentru turism de sfîrşit de săptămînă şi speo-sport;

— Zona de şes a Rîului Negru şi Valea Oltului, cu numeroase obiective turistice pentru turismul de circulaţie.

În viitor se vor dezvolta în funcţie de valoarea factorilor naturali de cură următoarele staţiuni balneoclimaterice: staţiunea balneară Bálványos, Malnaş-Băi, Vîlcele şi Sugaş.

Zonele cu rezerve importante de substanţe minerale terapeutice (ape minerale medicinale, mofete şi climat favorabil) în acest judeţ sînt: Băile Ozunca, întreaga zonă a Bazinului Baraolt (cu posibilităţi terapeutice), zona Bicsad-Olt, Zona Cătălina—Hătuica—Peteni.

În ultimii ani s-au creat posibilităţi pentru practicarea turismului de munte, prin realizarea unei reţele de poteci turistice marcate în masivele: Perşanii de Nord, Harghita de Sud, Munţii Baraolt, Munţii Bodoc, Munţii Comandău, Munţii Turiei, Muntele Nemira, Munţii Breţcului, Munţii Întorsurii Buzăului. În viitor traseele turistice marcate vor fi bine materializate şi se vor amenaja noi poteci pe aliniamentul unor obiective turistice importante.

Ultimul deceniu a însemnat și pentru mișcarea sportivă din județul Covasna, asemenea tuturor celorlalte domenii de activitate, o puternică afirmare. Tot mai mulți oameni ai muncii de la orașe și sate s-au integrat în mișcarea sportivă; bazele sportive, îndeosebi cele simple, s-au înmulțit considerabil, rezultatele sportivilor din județ urmînd o curbă în permanentă creștere. Succesele obținute în acest domeniu reprezintă o fidelă dovadă a justeței politicii partidului nostru în ce privește întărirea sănătății oamenilor muncii, crearea posibilităților de refacere și odihnă a celor ce muncesc, precum și dezvoltarea armonioasă a tineretului. Desigur, alături de intensificarea activităților specifice sportului de masă, ultimul deceniu a însemnat și un puternic avînt al activității sportive de performanță, al pregătirii unor sportivi apți să reprezinte România pe plan internațional. Tot mai mulți reprezentanți ai județului nostru figurează în loturile naționale, au apărat culorile țării în arena mondială. Și în prezent, pe baza Programului pentru dezvoltarea activității de educație fizică și sport pe perioada 1976—1980 pentru pregătirea sportivilor români în vederea participării la Jocurile Olimpice din 1980, acțiunile de selecție și pregătire a tinerilor sportivi covăsneni cunosc o deosebită amploare.

În județul Covasna se pregătesc 6 208 de sportivi legitimați, în cadrul a 211 asociații sportive, 27 în întreprinderi, 4 în instituții, 5 ale cooperației meșteșugărești, 104 școlare, 71 în sate și comune, 2 militare și 4 cluburi sportive. Există 311 secții afiliate, dintre care 10 nominalizate la nivel republican, cu peste 1 000 de sportivi care își desfășoară activitatea în cadrul a 21 ramuri sportive. Spre a ilustra convingător dezvoltarea sportului în județul Co-

vasna, putem aminti faptul că, dacă acum 10 ani exista o singură reprezentantă a meleagurilor covăsnene în campionatele naţionale, astăzi numărul lor este de 24. În ultimii ani au pătruns în circuitul naţional echipe reprezentînd judeţul Covasna în campionatele de hochei pe gheaţă, motociclism, handbal, baschet.

O amploare deosebită au cunoscut-o în această perioadă sporturile tehnico-aplicative, îndeosebi în rîndul elevilor. De o mare aderenţă în rîndul tinerilor se bucură în judeţul nostru atletismul, acesta aducînd judeţului numeroase titluri şi recorduri naţionale şi balcanice.

Marea competiţie naţională „Daciada" se bucură şi în judeţul Covasna de o largă participare, îndeosebi în rîndul oamenilor muncii şi al elevilor. Numeroasele competiţii organizate au atras de fiecare dată tot mai mulţi participanţi, astfel că în prezent fiecare al cincilea locuitor al judeţului participă la una sau mai multe ramuri sportive, în aceste competiţii.

La faza de masă a Crosului tineretului au participat 45 000 de concurenţi, iar la acţiunea „Amicii drumeţiei" peste 12 000.

Odată cu dezvoltarea sportului de masă şi de performanţă s-a ivit necesitatea de a se asigura condiţii corespunzătoare pentru antrenament şi desfăşurarea competiţiilor. În acest sens putem aminti faptul că în judeţul Covasna numărul bazelor sportive a crescut de la an la an, dotările şi anexele acestora modernizîndu-se continuu. Astăzi există 5 stadioane cu tribună, 64 terenuri de fotbal împrejmuite, o sală polivalentă de sport, o sală de sport, pentru competiţii cu locuri fixe, 14 săli de gimnastică, 3 săli pentru tenis de masă, 24 terenuri de handbal modernizate, 11 de baschet, 8 de volei, 13 pentru tenis de cîmp, 27 popicării, 3 pîrtii de schi, o pistă de motocros, un bazin de înot şi două bazine de agrement.

În ultimii ani, o serie de competiţii organizate în judeţ şi-au cîştigat un binemeritat renume, dovadă fiind participarea la acestea a unor sportivi din alte judeţe. Între acestea putem aminti „Cupa celor 5 oraşe" la mai multe ramuri sportive, „Crosul fetelor covăsnene", „Crosul Bálványos", cupele pe ramuri sportive, Cupa Covasna, Cupa Eli-

berării, Cupa Oltului, Cupa 30 Decembrie, care și-au cîștigat mulți adepți, participarea fiind tot mai numeroasă.

În condițiile în care mișcarea sportivă de masă cunoaște o asemenea amploare, era și firesc ca în acest deceniu cluburile și asociațiile sportive covăsnene să obțină la rîndul lor rezultate marcabile. Beneficiind de o largă bază de selecție, ele au avut posibilitatea selecționării și pregătirii unui mare număr de sportivi care să reprezinte județul în condițiile interne și internaționale.

Cea mai reprezentativă asociație sportivă din județul Covasna, A.S. Amidex Tîrgu Secuiesc, a adus județului peste 40 de titluri republicane, 21 titluri balcanice, sportivii legitimați aici stabilind numeroase recorduri republicane. An de an, atleții din Tîrgu Secuiesc sînt chemați în loturi republicane, reprezentînd țara în diferite competiții internaționale.

Înființat încă în anul 1961, actualul club sportiv școlar Sfîntu Gheorghe număra la început doar cîțiva sportivi și o singură secție — cea de gimnastică. Astăzi, aici se pregătesc peste 600 de elevi în cadrul a nouă secții, adevărate pepiniere ale formațiilor de seniori. Rezultate deosebite au fost obținute de atleții, luptătorii, gimnaștii și handbaliștii clubului.

Echipa de hochei pe gheață a asociației sportive Unirea Sfîntu Gheorghe a devenit un nume cunoscut în întreaga țară. Deși a fost înființată abia cu patru ani în urmă echipa a reușit ca după numai un an de activitate să promoveze în prima divizie, cîștigînd de două ori seria a doua și clasîndu-se pe locul trei la prima ediție a Daciadei.

Cu perspectiva de a deveni un club puternic de performanță, cuprinzînd cei mai buni sportivi din județ, Clubul sportiv „Oltul“ din Sfîntu Gheorghe, înființat în anul 1973, își desfășoară activitatea în cadrul a 4 secții: fotbal, handbal, lupte și radioamatorism.

De pe meleagurile covăsnene s-au afirmat de-a lungul anilor o serie de sportivi, care au adus falā nu numai locurilor natale, ci și țării. Ne mîndrim și astăzi cu succesele obținute de campionul mondial la lupte Valeriu Bularca, de pentatlonistul Roman Vilhelm, gimnastul Gheorghe Tohăneanu, motociclistul Szász János, atleții Ștefan Dezi-

deriu, Vitalyos Anna Maria, Szakács Judit, Gáspár Judit, Gáspár Zoltán, Markó György, handbalistele Rodica Floroianu şi Török Maria, jucătoarele de tenis de masă Korodi Maria şi Hajnal.

Beneficiind de minunatele condiţii de practicare a sportului, a mişcării în aer liber, sportivii judeţului Covasna depun eforturi sporite pentru a se afirma tot mai mult, pentru a aduce sportului românesc noi lauri.

Rezultatele remarcabile obţinute de oamenii muncii din judeţ, asemenea întregului nostru popor, în realizarea şi depăşirea sarcinilor economico-sociale, hotărîrea lor fermă de a depăşi prevederile planului cincinal 1976—1980 creează condiţiile necesare ridicării nivelului producţiei globale industriale ce se va realiza în judeţ în 1980 la 10,3 miliarde lei. Producţia globală industrială prevăzută pe anul 1980 prezintă o creştere de 262,0% faţă de volumul realizat în anul 1975, ceea ce înseamnă un ritm mediu anual de creştere în perioada 1976—1980 de 21,5 %. Această creştere se va realiza atît prin dezvoltarea şi modernizarea unităţilor industriale ce au existat în anul 1975, cît şi prin apariţia în perioada cincinalului a unor obiective industriale noi: Secţia de scule de filetat, Secţia de maşini-agregate, Fabrica de piese auto inclusiv forje, Secţia de scule şi dispozitive auto în cadrul Întreprinderii de maşini, agregate şi subansambluri auto, Fabrica de motoare electrice în cadrul Întreprinderii aparataj electric auto şi motoare electrice, Întreprinderea de prelucrat mase plastice din oraşul Sfîntu Gheorghe, Întreprinderea de izolatori electrici presaţi de joasă tensiune la Tîrgu Secuiesc, Întreprinderea de piese de tractoare şi maşini agricole la Întorsura Buzăului, o fabrică de scaune tîmplăreşti în acelaşi oraş şi o fabrică de mobilă la Covasna în cadrul Combinatului de prelucrarea lemnului, abator de carne în cadrul Întreprinderii de industrializarea cărnii, un abator de păsări şi o fabrică de bere la Ozun.

Volumul producţiei industriale care se va realiza în anul 1980, pe seama capacităţilor ce se pun în funcţiune în cursul cincinalului, va reprezenta peste 50% din producţia totală a judeţului. Concomitent cu dezvoltarea indus-

triei în județ, se schimbă și structura acesteia, crescînd substanțial ponderea industriei construcțiilor de mașini (care în 1980 va fi de peste 50% față de 17,2% cît a fost în anul 1975) și făcîndu-și debutul o nouă ramură, cea a industriei chimice, care pînă în 1975 a fost reprezentată în județ de cîteva mici ateliere în cadrul industriei locale și cooperației meșteșugărești și a cărei pondere va ajunge în anul 1980 la 12,6%.

Dezvoltarea și modernizarea unităților industriale și punerea în funcțiune a obiectivelor economice menționate pînă în anul 1980 creează o bază materială puternică pentru înaintarea în perspectivă pe o traiectorie mereu în ascensiune a industriei, permițînd ca în 1985 nivelul producției să crească conform propunerilor existente cu 461,3% față de anul 1975 și cu 75—80% față de prevederile pentru anul 1980, volumul producției globale industriale ajungînd la 18,5—19,0 miliarde lei. Propunerile au în vedere ca 75% din acest volum de producție să se realizeze pe seama capacităților existente la finele anului 1980.

Repartizarea producției industriale pe localități

Nr. crt.	*Localitatea*	*Ponderea în producția județului %*	
		1980	*1985*
1.	Sfîntu Gheorghe	58,3	54,8
2.	Baraolt	3,6	2,9
3.	Covasna	5,8	4,2
4.	Întorsura Buzăului	1,7	7,4
5.	Tîrgu Secuiesc	22,4	21,7
6.	Brețcu	0,7	0,5
7.	Ozun	1,0	2,1
8.	Celelalte localități	6.5	6,4

Concomitent cu dezvoltarea industriei în toate orașele, se are în vedere îmbunătățirea în continuare a repartizării teritoriale a industriei pe diferitele localități din județ, ținînd cont de resursele materiale și umane din fiecare zonă și de necesitatea dezvoltării echilibrate a acestora.

Îmbunătățirea structurii industriei, prin creșterea ponderii industriei construcțiilor de mașini și a industriei chi-

mice, introducerea în procesul de producţie a cuceririlor ştiinţei şi tehnicii înaintate, ridicarea nivelului calităţii sînt reflectate şi în creşterea productivităţii muncii în industrie, în anul 1980 cu 97,0 % faţă de anul 1975, ceea ce corespunde unei creşteri de 24,6% în 1985 faţă de 1980.

Ca urmare a dezvoltării industriei şi creşterii nivelului tehnic al producţiei, nomenclatorul produselor se va îmbogăţi cu produse de înaltă tehnicitate şi mare complexitate, care pînă de curînd nu au fost fabricate în judeţ, cum ar fi: maşini-unelte, motoare electrice, echipament electric auto, izolatori şi aparate electrice de joasă tensiune, subansambluri şi piese auto, respectiv de tractoare şi maşini agricole şi produse prelucrate din materiale plastice. Va creşte, în continuare, paralel cu diversificarea ei, producţia industriei materialelor de construcţii pentru a asigura necesităţile crescînde ale construcţiilor atît în industrie cît şi în celelalte ramuri economice şi social-culturale.

Se va dezvolta şi diversifica şi mai departe producţia bunurilor de larg consum, înregistrîndu-se creşteri importante în 1985 faţă de nivelele realizate în anul 1975, astfel: la mobilă de 3,5 ori, la ţesături textile cu peste 25%, la confecţii textile aproape de două ori, la preparate din carne de aproape 4 ori, la unt de 3,4 ori, la brînzeturi cu 78%. Nomenclatorul produselor alimentare ce se realizează în judeţ se va completa în perioada 1980—1985 cu bere, zahăr rafinat şi produse zaharoase.

În cincinalul următor se va continua dezvoltarea complexă a agriculturii judeţului pentru a se asigura îmbunătăţirea permanentă a aprovizionării populaţiei, sporirea producţiei de materii prime pentru industrie şi crearea unor excedente de produse pentru export. Prin aplicarea programelor de îmbunătăţiri funciare, mecanizare şi chimizare, prin generalizarea aplicării celor mai avansate cuceriri ale ştiinţei agrozootehnice, se vor crea premisele sporirii valorii producţiei globale agricole cu un ritm mediu anual de 4% în perioada 1981—1985.

În cadrul evoluţiei producţiei globale agricole, un accent deosebit s-a pus şi se pune pe producţia animală, specifică judeţului nostru. Astfel, faţă de ritmul mediu anual de 4,0% prevăzut pentru producţia globală agricolă

totală, la producţia vegetală se propune un ritm de dezvoltare de 2,3% iar la producţia animală de 6,15%.

În vederea asigurării creşterii producţiei animale în ritmul prevăzut, se preconizează creşterea corespunzătoare a efectivelor de animale. Efectivul de taurine urmează să crească cu un ritm mediu anual de 2%, din care vaci şi juninci cu 1,2%, iar efectivul de porcine cu un ritm mediu anual de 8,5%.

Ritmurile de creştere prevăzute pentru produsele animale — din care la carne total 4%, la lapte de vacă 3%, la ouă 2,4% — vor conduce la creşterea ponderii acestora în producţia globală agricolă totală de la 42,6% în anul 1980 la 45,5% în anul 1985.

Pentru asigurarea creşterilor prevăzute, se va dezvolta în continuare baza tehnico-materială a agriculturii judeţului.

Se prevede creşterea cantităţilor de îngrăşăminte chimice livrate agriculturii judeţului, într-un ritm mediu anual de 5% în perioada 1981—1985; aplicarea de lucrări de desecare pe 10 954 ha, combaterea eroziunii solului pe 5 751 ha şi amenajări de pajişti în complex pe 13 000 ha. Agricultura va fi dotată în această perioadă cu 730 tractoare fizice, 135 buc. combine autopropulsate pentru cereale şi un număr mare de alte tipuri de maşini şi utilaje, care vor contribui, pe lîngă creşterea producţiei, la sporirea substanţială a productivităţii muncii în această ramură de bază a judeţului nostru.

După cum rezultă şi din cele arătate, dezvoltarea impetuoasă a economiei judeţului este fondată în principal pe sporirea volumului fondurilor fixe, care în anul 1980 va fi în industrie de 3 ori, şi în 1985 de 4,5 ori mai mare decît volumul existent în anul 1975, concomitent cu ridicarea eficienţei acestora, ilustrată de valoarea producţiei globale industriale ce revine pe 1 000 lei fonduri fixe, care în 1980 va fi de 1 432 lei, iar în 1985 va ajunge la 1 658 lei.

Pentru susţinerea dezvoltării industriale a judeţului în perioada 1976—1980 se vor aloca investiţii în valoare de cca 8,5 miliarde lei, prezentînd o creştere de 2,5 ori faţă de volumul realizat în cincinalul 1971—1975. Din volumul

total de investiții, 58% se alocă pentru dezvoltarea industriei, iar peste 12% pentru dezvoltarea agriculturii.

Din fondurile destinate pentru activitățile social-culturale și de gospodărire comunală, în cincinalul 1976—1980 se vor construi în localitățile județului, îndeosebi în orașe, 12 232 apartamente, 144 săli de clasă pentru învățămîntul primar, gimnazial și tehnic-profesional, 1 100 noi locuri în creșe și 2 520 locuri în grădinițe, 4 dispensare umane, se vor construi și extinde rețeaua de apă potabilă și industrială în orașe și comune, cît și rețeaua de canalizare menajeră și pluvială în orașul Sfîntu Gheorghe.

Pentru dezvoltarea economico-socială a județului propunerile existente au în vedere alocarea în continuare a unor fonduri importante de investiții și în perioada 1981—1986, cu o creștere de 10,6% față de volumul preliminat a se realiza în acest cincinal. Din volumul total de investiții un procent de 49% se propune să fie alocat finanțării obiectivelor industriale, iar 13,1% pentru agricultură.

În domeniul activității social-culturale și de gospodărire comunală pentru perioada 1981—1985, propunerile de plan prevăd fonduri importante de investiții care să permită realizarea următoarelor obiective principale:

— 18 100 apartamente, din care 12 700 apartamente din fondurile statului;
— 2 270 locuri noi în cămine de nefamiliști;
— 3 245 locuri noi în grădinițe;
— 246 săli de clasă în învățămîntul primar, gimnazial, liceal și tehnico-profesional;
— 1 075 noi locuri în creșe;
— 1 650 noi paturi de spital;
— dezvoltarea rețelei de alimentare cu apă cu 20 km;
— dezvoltarea rețelei de canalizare cu 22,6 km.

Repartizarea pe localități a apartamentelor ce urmează să se construiască în perioada 1981—1985 se prezintă astfel:

— Sfîntu Gheorghe	9 130
— Baraolt	1 000
— Covasna	1 100
— Întorsura Buzăului	1 050
— Tîrgu Secuiesc	3 500

— Breţcu 560
— Ozun 560
— Celelalte localităţi 1 100

Dezvoltarea economico-socială a judeţului va fi însoţită de îmbunătăţirea calitativă a activităţii şi creşterea permanentă a eficienţei, concretizate şi în creşterea propusă a beneficiilor nete, care în 1985 vor depăşi cu 86,7% nivelul preliminat în anul 1980. Este de subliniat faptul că ritmul mediu anual de creştere a beneficiului în perioada 1981—1985 va fi superior ritmurilor medii de creştere care exprimă dezvoltarea cantitativă a producţiei în industrie.

Dezvoltarea economică a judeţului va determina în continuare mutaţii în structura populaţiei ocupate. În anul 1985 numărul personalului muncitor în economia judeţului, conform propunerilor existente, va ajunge la 95 307, înregistrîndu-se o creştere de 41,7% faţă de numărul preliminat a se realiza în 1980.

Repartizarea personalului muncitor pe localităţi

	Localitatea	*1980 prelim.*	*1985 propuneri*	*Pondere (%)*	
				1980	*1985*
1.	Sfîntu Gheorghe	32 583	42 806	44,7	44,9
2.	Baraolt	4 519	6 229	6,2	6,6
3.	Covasna	5 434	5 644	7,5	5,9
4.	Întorsura Buzăului	2 593	5 576	3,6	5,8
5.	Tîrgu Secuiesc	11 926	17 805	16,4	18,7
6.	Breţcu	865	892	1,2	0,9
7.	Ozun	787	1 667	1,1	1,8
8.	Restul localităţilor	13 156	14 693	19,3	15,4

Dezvoltarea impetuoasă a economiei judeţului, în contextul dezvoltării economiei naţionale, determină, desigur, creşterea în continuare a nivelului de trai al populaţiei, ceea ce este reflectat şi în prevederile indicatorilor privind aprovizionarea populaţiei, prevederi care pornesc de la necesitatea satisfacerii în condiţii cît mai bune şi la un nivel calitativ din ce în ce mai ridicat al cerinţelor populaţiei.

Volumul desfacerilor de mărfuri cu amănuntul prin comerţul socialist urmează să crească în 1985 cu 41,1% faţă de volumul preliminat a se realiza în anul 1980. Volumul prestărilor de servicii către populaţie este prevăzut să ajungă în 1985 la cca 600 milioane lei, corespunzător unui ritm mediu anual de creştere în perioada 1981—1985 de 9,3%.

Va creşte în continuare contribuţia economiei judeţului Covasna la aprovizionarea populaţiei cu produse de un nivel calitativ cît mai ridicat, în condiţiile diversificării produselor destinate fondului pieţei. Astfel, unităţile economice din judeţ vor livra fondului pieţei în anul 1985 un volum de mărfuri de 3,8 miliarde lei, superior cu 69,8% faţă de realizările preliminate în anul 1980.

Nicolae Ceaușescu — *Raportul Comitetului Central cu privire la activitatea Partidului Comunist Român în perioada dintre Congresul al XI-lea și Congresul al XII-lea și sarcinile de viitor ale partidului*, Editura politică, București, 1979

Nicolae Ceaușescu — *Raportul Comitetului Central cu privire la activitatea Partidului Comunist Român în perioada dintre Congresul al X-lea și Congresul al XI-lea și sarcinile de viitor ale partidului*, Editura politică, București, 1974

Nicolae Ceaușescu — *Raport la Conferința Națională a Partidului Comunist Român, 7—9 noiembrie 1977*, Editura politică. București, 1977

Nicolae Ceaușescu — *Cuvîntare la Consfătuirea de lucru consacrată problemelor agriculturii, 2—3 februarie 1978*, Editura politică, București, 1978

Nicolae Ceaușescu — *Cuvîntare la Plenara C.C. al P.C.R., 22—23 martie 1978*, Editura politică, București, 1978

Nicolae Ceaușescu — *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 7, Editura politică, București, 1973

Nicolae Ceaușescu — *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 13, Editura politică, București, 1977

x x x — *Directivele Congresului al XII-lea al Partidului Comunist Român cu privire la dezvoltarea economico-socială a României în cincinalul 1981—1985 și orientările de perspectivă pînă în 1990, Editura politică*, București, 1979

x x x — *Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism*, Editura politică, București, 1975

Pascu, Ștefan — *Voievodatul Transilvaniei*, vol. 1—2, Cluj-Napoca, 1979

x x x — *Răscoala secuilor din 1595—1596*, București, 1978

Demény, Lajos — *Secuii și Mihai Viteazul*, București, 1977

x x x — *Studii de istorie a naționalităților conlocuitoare din România și a înfrățirii lor cu națiunea română*, vol. 1, București, 1976

Egyed Ákos — *Treiscaune în 1848—1849*, București, 1978

x x x — *Istoria României, compendiu*, București, 1974

x x x — *Documente din istoria mișcării muncitorești din România, 1893—1900*, București, 1969

x x x — *Unirea Transilvaniei cu România, 1 decembrie 1918*, București, 1972

x x x — *Crearea Partidului Comunist Român, mai 1921*, București, 1971

x x x — *România în războiul antihitlerist, 23 august 1944 — 9 mai 1945*, București, 1966

Albert, Ernő, Faragó, József — *Balade populare din Trei-Scaune*, București, 1973

Balázs, Márton — *Date etnografice din Trei-Scaune*, Sf. Gheorghe, 1942

Csulak Magda — *125 modele populare maghiare în cruciulițe*, Sf. Gheorghe, 1972

x x x — *Flori alese. Culegere de folclor*, Sf. Gheorghe, 1969

x x x — *Cîntece populare din Alungeni. Culegere*, Sf. Gheorghe, 1973

x x x — *Cîntece populare din județul Covasna*, Sf. Gheorghe, 1971

Kónya, Ádam — *Conace din Bicfalău*, în „Aluta", Sf. Gheorghe, 1974—1975

Kónya, Ádam — *Mobilier pictat din județul Covasna*, în „Megyei Tükör", ian. 1971

Kós, Károly — *Mobilier pictat din Vîrghiș*, Cluj, 1972

x x x — *Meșteri populari. Culegere*, Sf. Gheorghe, 1973

Seres, András — *Centre vechi de olari din județul Covasna*, în „Aluta", 1974—1975

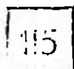
Székely, Zoltán — *Meșteșugul de turtă dulce și formele de turtă dulce, ca obiecte de artă populară din Transilvania*, în „Cibinium", Sibiu, 1969—1973

x x x — *Anuarul statistic al R.S.R.*, anii 1965—1978

x x x — *Program-directivă pentru județul Covasna*, editat în 1976

x x x — *Studiul rețelei de localități la nivelul anului 1990 în corelare cu dezvoltarea economico-socială a județului Covasna.*

CUPRINS

Bun de tipar: 14.05.80
Coli tipar: 14,25 + 48 pag. ilustr. + 1 planşă
Lucrarea este executată sub comanda nr. 1021
la Întreprinderea poligrafică Braşov

EDITURA SPORT - TURISM

Lei 30